EGO
proză

Andrei Ruse

Zaraza

POLIROM

proză
EGO

Colecția „Ego. Proză“ este coordonată de Lucian Dan Teodorovici.

© 2014 by Editura POLIROM

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Foto autor: © Claudiu Popescu

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

RUSE, ANDREI
Zaraza / Andrei Ruse. – Iași: Polirom, 2014

ISBN print: 978-973-46-3941-0
ISBN ePub: 978-973-46-4560-2
ISBN PDF: 978-973-46-4561-9

821.135.1-31

Printed in ROMANIA

Andrei Ruse

Zaraza

roman

POLIROM
2014

Dragul meu Cristi, îți promit un singur lucru. Nu știu cum va ieși romanul și cum va reacționa publicul la el, dacă va fi unul de succes sau nu, iar povestea ta (și a câtor altora) va renaște, dar îți jur că nu voi minți nicio clipă cât ai iubit viața.

28 noiembrie 2013, Sibiu,
la mormântul (fără cruce și fără nume)
al lui Cristian Vasile

Capitolul 1

București, 1928

În camera de cămin, Cristi își număra puținii bani rămași după ce-și luase o cămașă nouă și își satisfăcuse capriciul de a-și cumpăra și puțin tutun. I-a ordonat și i-a ascuns în sertarul noptierei, în cutia apei de colonie franțuzească, în spatele sticluței pe jumătate goale, care spera să-l țină măcar până după sărbători. Nu-și permitea alta prea curând, ar fi însemnat să taie de la mâncare cel mai probabil, și nu c-ar fi fost vreun mare gurmand, dar și așa porțiile erau de cele mai multe ori mici, reci și, în zilele chiar negre, aveau un gust amărui, aproape de stricat.

Îi era jenă să-i mai ceară vreun ban maică-sii, după câte făcuse pentru el. O mințea c-o duce nemaipomenit de bine, că la București viața nu-i chiar așa de scumpă față de provincie, cum zvoneau răutăcioșii, iar la cantină se gătește mai ceva ca acasă. „De nu s-ar acri pe drum, ți-aș aduce un pireu de la tanti Jenuța, de la bufetul nostru, ți-ar lăsa gura apă și nici nu ți-ar veni a crede că din cartofi e făcută minunăția. Curat delicatesă!“ Și numai el știa că Jenuța nici nu exista de fapt, dar ca să fie și mai credibil, i-a descris-o în amănunt, adăugându-i și niște gesturi nostime, cum ar fi fost că atunci când tăia ceapă nu îi dădeau lacrimile, dar o mânca nasul teribil și îl freca atât de tare, că ajunsese să aibă cojițe pe vârful lui.

A-nceput să-și aranjeze cele câteva cravate pe care le avea, batistele, a numărat nasturii și butonii de rezervă, să fie sigur că-i ajung, apoi a probat noua haină, care-i venea

de minune. S-a dat și cu puțină briantină și s-a dus repede la oglindă să se privească. Rar mai avea timp să se admire și mai ales rar avea loc de puțină intimitate, dar atunci toți colegii lui erau plecați.

O liniște apăsătoare, alături de lumina neobișnuit de puternică a acelei toamne călduroase colorau camera celor șase studenți brăileni de pe Plevnei. În absența tuturor, Cristi simțea cum în jurul caietelor, al cărților, al diferitelor instrumente sau al costumelor improvizate pentru cine știe ce roluri pregătea Manta se învârteau visuri și iluzii ce urmau să dea glas unei noi generații. Un suflu crud și plin de libertate învăluia cei patru pereți zgâriați și îmbâcsiți ai camerei, peste care erau lipite programe de cursuri, afișe de teatru, concerte și ici-colo fotografii cu prieteni și rude, care păreau atât de departe de București și chiar de speranțele lor, încât dădeau ușoara senzație că ar fi fost niște străini.

Gogu l-a întrebat într-o zi cum de el nu-și lipește fotografii care să-i amintească de casă. Cristi i-a spus că mai degrabă și-ar pune niște poze de la Ateneu sau de la Teatru, lucruri care să-i amintească unde vrea să ajungă, nu de unde a plecat. Dar sigur, nu despre asta era vorba, i se făcea un dor cumplit de-ai lui uneori și mai ales de locurile copilăriei. Însă prima întrebare care s-ar fi născut în rândul amicilor săi dacă ar fi pus vreo fotografie ar fi fost despre taică-su. Despre faptul că el ar lipsi din fiecare. Iar Cristi n-ar fi avut chef să vorbească despre eroul căzut la Mărășești. N-a adus niciodată vorba despre el, pentru că de fiecare dată când și-l închipuia, cu greu își putea stăpâni lacrimile. Vitejii, cum spunea maică-sa, nu sunt plânși, ci veneraţi.

Imaginea lui Gheorghe Vasile, tot mai estompată odată cu trecerea timpului, îl bântuia nopți la rând, nelăsându-l să închidă ochii nici măcar preț de câteva secunde. Pentru că micuțul Cristi îi promisese în atâtea rânduri că o să-l facă mândru, dacă va alege calea lui, și nu cariera de inginer, așa cum i-o plănuiseră părinții. Seara, când toți erau acasă și Cristi se juca în camera lui de-a orchestra, creând în mintea sa fragedă viori, contrabasuri și cine știe ce instrumente,

unele nici măcar inventate, din linguri, mături și polonice, dacă taică-su intra și-l surprindea făcând pe dirijorul, mișcând hotărât și calculat din brațe un creion în stânga și-n dreapta, țeapăn și cu bărbia ridicată, cu o mutră serioasă, micuțul Cristian îi spunea despre invitațiile pe care le va trimite tuturor la primul său concert.

Avea o sclipire nemaivăzută când venea vorba despre muzică, se umplea imediat de energie când povestea despre ce grozăvii urma să facă pe scenă. Taică-su atunci se așeza lângă el și îl asculta atent, îi făcea pe plac și închidea ochii, imaginându-se în public.

Dar opera era atât de departe acum, de când marele profesor Vrăbiescu îi dăduse verdictul clar că nu va putea fi niciodată bariton. Iar gândul de a fi tenor, pentru care se pregătea temeinic la Conservator, nu i-a surâs niciodată atât de tare. Tot pe scenă ducea, dar parcă gloria era mai mult decât înjumătățită, luminile nu mai cădeau la fel de strălucitoare, iar aplauzele erau mult, mult mai scurte și cu bătăi de palme moi, nu ferme. Viitorul nu-i părea lui Cristi la fel de măreț precum cel al colegilor săi, deziluziile lui tot mai multe și mai apăsătoare nu se comparau cu visurile lor îndrăznețe ce pluteau în camera sărăcăcioasă de pe Plevnei precum o simfonie, și gândurile îi erau tot mai întunecate.

Imaginea lui taică-su, ce îi venea tot mai des în minte, gândind că îl veghează din lumea cealaltă și că e tot mai dezamăgit, îl bloca. Îl sugruma de-a dreptul. Iar vestitul oraș în care venise cu atâta speranță îl înghițea acum bucățică cu bucățică, în loc să-i împlinească visurile, așa cum sunau poveștile despre capitală, atunci când le asculta fermecat de pe Bulevardul Carol din Brăila, de la vizitatorii eleganți ce purtau pe tălpi praful unei lumi noi, moderne, pline de artă și de eleganță. Un praf de stele, și nu de mizerie.

Dar nimeni nu i-a spus că, pentru a exista acele povești, este nevoie și de celelalte. De coșmarurile ratării din miezul Bucureștilor, unde agitația și distracția fără sfârșit ale aristocraților răsfățați, ale femeilor frumoase și prea scumpe, ale țiganilor cu șișurile lor perfect ascuțite încât o simplă zgârietură

poate deveni fatală, sunetul jazzului și al tangoului care plutea în aer alături de mireasma nenumăratelor florării și tutungerii, vin roșu, whisky sau absint, ierburi și morfină te fac ușor, ușor să-ți pierzi mințile dacă nu îți găsești un loc în toată nebunia. Nimeni nu i-a spus despre cimitirele pline de anonimi, pe lângă care trecea acum zilnic, unde nu se lasă o floare măcar și nu se aprinde o lumină pentru bezmeticii sortiți uitării, nebunii frumoși care cândva au fost și ei plini de patimă, au iubit viața și au crezut că pot schimba lumea cu dragostea lor, însă drumurile realității au fost mai bine pietruite decât cele ale basmelor. Nimeni nu i-a spus despre mizeria străzilor din periferii, despre cămătarii cu dinți de aur care săreau în ajutor să te împingă în groapă, despre femeile ieftine ale tuturor, ce se visaseră odată mari actrițe sau balerine. Toate acestea le descoperea Cristian acum, prea crud ca să le poată face față, trăind mereu cu spaima că și el va ajunge o mutră tristă, grotescă, printre ele.

Venindu-i acestea în cap, tânărul student n-a mai repetat partiturile pe care i le lăsase domnul Vrăbiescu, așa cum obișnuia să studieze intens când găsea câteva clipe de liniște în cămin. Azi nu. Cămașa cea nouă, care îi venea perfect, punându-i în evidență trupul atletic, nu i-a putut păcăli fricile. Dacă n-ar fi dat pe ea atâția bani, ar fi aruncat-o imediat. La ce bun o cămașă atât de frumoasă, se gândea, dacă nu are unde să strălucească? La ce bun o cămașă atât de catifelată, dacă nu are cine s-o descheie cu dragoste pentru a-i săruta pieptul? Doar se va roade și se va toci, stând cu mâinile la birou, peste notele care deja încep să arate a matematică, în loc de muzică.

Și-a făcut o țigară și-a-nceput s-o pufăie.

— Bibi? Bibi, ești? s-a auzit o voce din spatele ușii, după câteva ciocăneli care l-au făcut să tresară.

Cristi a paralizat. Nu și-a mai auzit această poreclă parcă de-un veac. Să fie chiar Virgiliu? s-a întrebat, făcându-i-se pe loc un dor nemaipomenit de frate-său. Dar când a descuiat grăbit ușa, surpriza a fost și mai mare.

— Iosy?!

— Cristi, prietene, și bărbatul elegant, în sacou și pantaloni negri, a sărit imediat să-l îmbrățișeze.

— Iosif, Dumnezeule! Dar tu nu trebuia să fii la Paris?

— Amice, așa găsești să mă întâmpini? glumește el.

— Ei, nu, nu... Doar că nu m-așteptam să te văd...

— Păi, nici n-ai să mă mai vezi, Cristiane, sunt doar în trecere. Într-adevăr, la Paris trebuia să fiu, dar iată că lucrurile n-au mers cum mă așteptam, abia la anul voi ajunge... Acum am altele pe cap și am zis să dau o fugă să revăd câțiva amici. Păi, nu? Ce rezolvă amarul dacă nu niște vechi prieteni și niște pahare?

— Așa-i?

— Auzi, mai ai o țigară? Că tare mi-e poftă.

— Mai am, mai am, hai, intră! și Cristi îl mai îmbrățișează o dată. Nici nu știi cât de bine ai nimerit, Iosy!

— Ei, ți-am spus să nu-mi mai zici Iosy sau Iosif, te rog...

Iosif Hechter sau Mihail Sebastian, cum s-a decis în final să semneze în *Cuvântul*, angajat în redacție de celebrul profesor Nae Ionescu, alături de alte tinere speranțe ale noului val literar, își mai vizita fostul coleg de bancă din liceu, depănând amintiri din viața din provincie, din orașul cu salcâmi de unde plecaseră cu mare elan să se facă auziți. Ce-i drept, se vedeau tot mai rar, din cauza ocupațiilor destul de diferite, dar întâlnirile erau atunci și mai savuroase.

— Și nu glumesc, Cristi, nu îmi mai zice așa. Aproape nimeni nu mă știe de Iosif aici.

— Păi, suntem între noi, ce Dumnezeu?

— Lasă, că n-o să fim tot timpul între noi. Mai știi cum te scapi?

— Ei, mă scap! Și dacă mă scap? Mai ai până ajungi tu un scriitor celebru.

— Nu, serios, Cristi, nu înțelegi... Nu mai suntem la Brăila aici, unde pentru că sunt evreu nu pot să mă joc de-a v-ați ascunselea. Și e din ce în ce mai rău.

— Adică?

— Adică, adică? Tu nu citești presa? Nu ieși în lume, amice? Doar nu stai la cămin toată ziua în București.

— Ei, mă știi doar...

— Nu prea te descurci cu banii să-nțeleg, schimbă Mihail repede subiectul.

— Mă descurc, mai predau la studenți. Mai iau de-acasă ce-mi trebuie, dar știi tu...

— Știu, știu, nici mie nu îmi merge așa bine... Anul ăsta parcă a fost blestemat, îți jur, Cristiane. Parcă nu s-a legat nimic, pe nicio parte.

— Că bine zici! Așa-i și la mine. Așa-i la toți de fapt!

— Auzi, hai să lăsăm văicărelile, că nimeni nu duce lipsă de probleme pe criza asta. De câteva pahare ai acuma, nu?

— Ei, pentru așa o ocazie specială... Păi, se poate? Dar ce, vrei să și mergem?

— În câteva ceasuri, ziceam. Pân-atunci mai vreau să mă văd cu cineva. Că mâine am și plecat.

— Unde-ai și plecat? se miră Cristi.

— Nu stau mult în oraș, mâine mă duc acasă, la Brăila. Apoi trebuie să trag o fugă la Constanța.

— Ah, cât te invidiez! Mi-e un dor năprasnic de casă și știi, știi bine cât iubesc marea când e toamnă.

— Pff, n-ai de ce să mă invidiezi, Cristiane, crede-mă! Nu am timp să mă bucur de nimic. Luni, pe cinșpe, trebuie să fiu înapoi, am de scris și o grămadă de rezolvat. Și d-aia ziceam. Să mai stăm și noi la o șuetă în seara asta, că nu ne-am mai văzut de-atâta vreme. Dar să fie într-un loc mai retras, îl roagă Mihail. Chiar n-aș avea chef să dau nas în nas cu te miri cine. Nu-s în cea mai bună formă.

* * *

Pe la șapte s-au văzut cu toții; Mihail cu încă un prieten, tot scriitor și el, poet și umorist, deși nu la fel de tânăr ca însoțitorul său, iar Cristi cu Mamutu', cum obișnuia să i se zică lui Bildu, colegul său de la Conservator.

Au mers la un birt din apropiere, la nici două străduțe distanță, o bodegă numai de-ai locului știută. Un loc numai bun de omorât ficatul și tristețile, fără prețuri piperate, fără figuri și fandoseli ca cele din centru. Sigur, lipsea burghezia, lipseau eleganța, mirosurile exotice, muzica de orice fel, precum și gesturile delicate care te făceau să te imaginezi în Parisul cel mare. Acestea și multe altele erau înlocuite de un fum gros și apăsător, arome de tutun ieftin, care provocau crize de tuse în jur, eroi de război pentru care nu băgai mâna în foc că ar fi călcat vreodată pe front, dar aveau traiste întregi de pilde care mai de care mai senzaționale, unii cu un ochi lipsă sau gura puțin mutată din loc, de la un obuz, ți-ar fi spus, tablagii, lichele, dame grăsuțe și necizelate, în fine, o mahala în toată regula. Îți dădeai seama în ce loc te afli numai după scaunele șubrede, zgâriate și arse de mucuri de țigară de cine știe când, înjurăturile și chiotele care umpleau fondul sonor al salonului și mirosul de tărie din aceea împuțită, care nu iese nici cu toate geamurile deschise.

— Sachi Disperatu', domnișorule Vasile, râde Ion Pribeagu, amicul lui Mihail, întrebat despre unul dintre pseudonimele sale. Așa am semnat cel mai des!

— O, Doamne, dar publicul trebuie să vă iubească! Ovrei, neovrei, Sachi Disperatu' e de senzație, glumește și Cristi.

— Ei, mon cher, râzi tu, râzi, dar dumnea-mea chiar a semnat așa.

Cristi se întoarce spre Mihail, iar acesta îi confirmă.

— Nu, serios? Sachi? Disperatu'?!

— Disperat după amor și romanțe, domnișorule Cristian. Dar! Dar! Am publicat și ca Ivan Turbincă sau Ion Palavră până să ajung la acest Ion Pribeagu, de asta ce spui?

Mamutu' comandă al treilea rând de whisky-uri, printre hohote de râs.

E drept, evreii nu fuseseră niciodată îndrăgiți de români, dar mai ales atunci, când valul de antisemitism ce bătea dinspre Vest începuse să invadeze Europa mai ceva ca ciuma, se ascundeau sub diverse pseudonime pentru a scăpa de judecata aspră a minților înverșunate. Știau foarte bine că indiferent cât de bine ar fi scris, cântat, pictat sau orice altceva ar fi făcut, numele lor adevărate ar fi știrbit din simpatia care li s-ar fi cuvenit pe drept. Ușor îi mai iubeau oamenii pe-ai lor în acele timpuri și greu îți făceai loc în inimile lor dacă erai ovreu sau țigan.

— Dar de ce nu te iei, domnule, în serios?

— Amice, ar trebui să-i citești câteva capodopere, i-o taie repede Mihail lui Cristi. Să vezi acolo seriozități!

— Păi? Unde ai văzut matale umorist serios, domnișorule Cristian? Apoi ăia nu-s umoriști, sunt făcături. Și hazul lor e bun de aruncat după lături. Cum adică să fii doar pe hârtie hăzos, iar în rest să stai înțepat, de parc-ai avea înfipt în cur un os? Da, toți sunt poeți mari în volume, iar în viață niște glume! De nu scrii cine ești cu-adevărat, eu strig tare: plagiat!

Deși cu mai bine de douăzeci de ani mai în vârstă decât cei trei tineri cu care ciocnea pahare după pahare, Ion Pribeagu nu reușea să-i indispună, cum ar fi crezut la început Cristi și Bildu, ba din contră. În scurt timp, devenise sufletul găștii, ba chiar al întregului bar, atunci când, dus pe valurile alcoolului, ridica tonul mai mult decât ar fi trebuit și poantele lui se auzeau și la celelalte mese.

Mulți îl și recunoscuseră după moacă pe „cel mic și-al dracului", cum i se spunea. Adevărul e că figura lui cu greu

putea trece neobservată, d-apoi dată uitării. Era un tip scund, fragil, pipernicit, dar mereu îmbrăcat bine, cu hainele croite special pentru trupul său mărunțel, mereu cu o cămașă impecabil de albă și apretată, nelipsindu-i, desigur, celebra pălărie Borsalino, pe care ba o dădea jos, ba o punea la loc pe cap sau gesticula cu ea în stânga și-n dreapta când era aprins într-o discuție. Avea un maxilar puternic, bine accentuat, și deși gura-i era cam mică, avea buzele groase. Peste nasul coroiat de evreu purta niște ochelari imenși, rotunzi, care-i știrbeau privirea blândă și pătrunzătoare.

Era destul de cunoscut pentru că, dincolo de cele două cărți ale sale apărute până atunci și câteva piese la care ajutase sau pe care chiar le semnase pe de-a-ntregul pentru Cărăbușul lui Constantin Tănase, mai aruncase, rar, ce-i drept, prin tot felul de reviste versuri, cronici rimate sau articole amuzante.

— Dar să lăsăm poezia, am înțeles de la Mihail că ești un mare trubadur, domnișorule Cristian.

— Cristi are o voce de înger și alta nu, se bagă Mamutu' după ce dă pe gât băutura și face semn de data aceasta pentru o sticlă de vin.

— Păi, și unde ai cântat până acum, unde te găsim să te-ascultăm?

— E, dar de unde să cânt? Doar la Conservator, la repetiții, cu domnul Vrăbiescu.

— A, înseamnă că e ceva de glasul dumitale dacă ești la Vrăbiescu. Lasă, că e timp destul, ești tânăr de-a binelea. Cum îi spun și lui Mihail, altă tânără speranță, aveți tot timpul în față să vă ratați, râde Pribeagu.

Iar după o serie de explicații și povești despre întâmplări care mai niciodată nu s-au terminat cu bine și încă vreo două sticle de vin împărțite frățește, cei trei îi cer lui Pribeagu să recite niște poeme hazlii, să încingă atmosfera.

— Obiectez! Obiectez! Nu citesc poeme în public și nici nu le pun pe hârtie în cine știe ce revistuță care să-mi aducă admiratoare să-mi stea mie, un gentilom, la coadă la portiță. Nu, nu râdeți, dragilor, oi arăta eu a girafă care n-a mâncat de-o lună și-am fața asta de cimpanzeu, dar, stimabililor! Dar!

Toți sunt ochi și urechi.

— Ca un savant din vremuri vechi! începe Pribeagu. Îmi plimb prin cafenele mutra! Am păr în nas și în urechi și-aduc puțin cu Brahmaputra. Mi-e capul bleg și lătăreț, picioarele două prăjine, un singur lucru am măreț, și!

— Și?

— Și-mi pare foarte bine! țipă, înainte ca sala să fie umplută de hohote și aplauze, chiar și de la alte mese, care auziseră versurile.

— Dar te-ai îmbătat bine, amice, de-ai lăsat tu câteva versuri să se-audă de la tine, îl bate pe umăr Mihail.

— Ei, ei, stai așa... C-oi fi eu tont și fonf și slut și am o mască incoloră... De cimpanzeu sau de mamut, dar voi să știți, femeile m-adoră! De sunt urât și nătăfleț, de n-am nici mușchi, nici intestine, un singur lucru am măreț, și...

— Și?!

— Și ce? Și-mi pare foarte bine!

— Dacă n-o zici p-aia cu Pandele, degeaba, insistă Mihail.

— Vai, aia cu puța? se rușinează Pribeagu. Într-un așa local select?

— Ia, s-auzim, râde Cristi.

Pribeagu ia un ton serios, se ridică în picioare, ușor clătinându-se, și începe să recite cu glas tare:

— Bunicuța lui Pandele! După Strada Ghica Tei... A băgat cumva de seamă, cum că nepoțelul ei... Când nu-i observat de nimeni, nici tăticu', nici mămica, se cam joacă cu puțica!

Aplauze din nou.

— Stați, stați, domnii mei... Că i-a spus, nu l-a lăsat. Zice măi Pandele, dragă, nu-i frumos! Vezi pe domnul cel de colo, ăl' urât și cam burtos? și Pribeagu arată spre un țigan din capătul salonului, care se potrivea perfect descrierii.

Chiote de râs în sală.

— Tot așa o burtă mare, i-a spus bunicuța, o să-ți crească de vreodată ai să te mai joci cu puța! Ei, și s-a speriat al meu Pandele, l-a cuprins cu frigurare, când gândea că o să-i crească tot așa o burtă mare... și iar arată spre țiganul burtos. Și-n loc să se mai atingă la puță, a cântat la muzicuță! Până-ntr-o zi, când ce să vezi?

— Ce să vezi? strigă tot barul.

— La plimbare, pe o vreme-nnourată, a văzut șezând pe-o bancă o femeie-nsărcinată, s-a dus la ea și i-a spus, s-a dus cu tot cu bunicuța: Vezi ce ai pățit, cucoană, dacă te-ai jucat cu puța?

Aplauze și chiar un vin din partea casei, care l-a uns pe suflet pe scriitor:

— Dacă primesc un vin cunună, trebuie că e o poezie bună, râde el.

— Piticanie, ai ceva cu greutatea mea? se aude o voce groasă în spatele lui, după care o mână puternică îl și smulge din scaunul său.

Țiganul nu gustase poezia și venise să-și facă dreptate la masa celor patru amici, ținând încordat în mâna stângă, plină de tatuaje din cerneluri, un șiș.

Toți au sărit imediat deoparte, speriați, iar Cristi, inspirat, l-a tras pe Pribeagu din fața namilei, exact înainte ca aceasta să-l lovească cu pumnul în figură. A apucat să-l șteargă peste față totuși, spărgându-i buza de sus și făcându-i ochelarii să sară în aer aproape un metru.

— Stimabile, noi tocmai ne pregăteam de plecare. Vă salutăm cu respect și ne cerem scuze dacă v-am pricinuit vreo supărare, încearcă el să fie amuzant, în timp ce se dă ușor în spate, dar primește și un cot care-l întinde peste masă, dărâmând sticlele și paharele.

Toți îl prind bine pe poet și îl trag în grabă afară. Țiganul după ei, parcă și mai nervos. O iau la sănătoasa spre Plevnei.

— Vă omor când vă prind, mânca-v-aș sufletelele voastre! se aude monstrul răcnind în spatele lor.

— Auzi la ăsta, e mâncător de suflete, fugiți, fraților, mai tare, țipă râzând în hohote Pribeagu.

Și așa și alergau, de parcă însăși moartea ar fi fost în spatele lor și ar fi vrut să-i trimită în cealaltă lume. Parcă erau la maraton și se băteau nu doar pentru medalia de aur, dar și pentru recordul mondial. Iar namila nu se lăsa mai prejos, ținea pasul cu ei, nelăsându-i să mărească distanța la mai mult de câțiva metri.

Ajung imediat la intersecția cu Plevnei, iar de-acolo se despart. Mihail o ia pe Constantin, spre Grădinile Cișmigiului, iar ceilalți trei pe Vasile Pârvan spre Piața Kogălniceanu. Țiganul se ia după gașca în care e Pribeagu și tot pare că nu are de gând să cedeze, speriindu-i de-a binelea.

— Las' că vă prind eu, futu-vă mumele-n cur de aristocrați! urlă și mai tare.

Dar cum Cristi, Mamutu' și Pribeagu fac stânga pe Elisabeta, spre piață, după câteva zeci de metri, observă că nu mai era nimeni în spatele lor.

Se opresc să-și tragă sufletul, iar poetul, care nu mai era în puterile tinereții, se prăbușește de tot, în mijlocul trotuarului.

— Ești bine, Sachi?

— Un fleac de julitură, domnișorule Cristian, îi răspunde, printre gâfâieli, în timp ce-și șterge sângele de pe bărbie.

— Am crezut că nu se lasă până nu ne prinde, jur! râde Mamutu'.

— Ei, gata, gata. Să nu ne văităm, domnilor, pentru puțin antrenament!

— Ce antrenament, Sachi, că dacă te prindea jupânul, felii cred că te făcea.

— Ei, știi ce înseamnă asta, nu, domnișorule Cristian?

— Uimește-ne!

— Înseamnă că a fost un poem chiar bun! Nu că merită să atingi fundul Dâmboviței pentru un poem, feliat ca pastrama, dar păcat de minunăția de sticlă de vin... și Pribeagu se ridică, scuipând puțin sânge. Mihail o fi prin Cișmigiu?

— Mergem?

— Nu v-ajunge seara asta? râde Mamutu'.

— Care seară? Nici n-a-nceput! Asta e întrebare de dimineață pentru orașul ăsta!

Și cei trei, obosiți de alergătură și amețiți de alcool, mai mult sprijinindu-se unul pe celălalt, o iau încet spre Kogălniceanu. Dar când ajung s-o taie spre Cișmigiu, picioarele li se împleticesc și rămân blocați, privind parcă spre o stafie.

O domnișoară superbă stătea pe marginea trotuarului, așteptând pe cineva. Avea o rochie de seară neagră fără

mâneci, iar brațele subțiri, brune îi alunecau precum un voal pe lângă corpul lung de felină. Rochia se termina deasupra genunchilor, lăsând să se vadă atunci când pășea, foarte puțin, începutul unor coapse fragede, pufoase, despre care Pribeagu a gândit imediat că ar trebui să fie material de făcut cele mai catifelate lenjerii de pat în care să îți pierzi trupul.

— M-am îmbătat eu sau chiar lucește? a șoptit Cristi.

— Cred că sunt mărgelele, i-a răspuns Mamutu'.

— Ce bine-ar fi să fie mărgelele...

Tocurile îi încordau ușor mușchii fragili ai pulpei și, atunci când se mai întorcea, dădeau iluzia că plutește. Acum i se putea zări și spatele drept, dezgolit, pe care dungile omoplaților cădeau ca niște schițe de Picasso. Și un parfum puternic de flori crude de primăvară venea dinspre ea, emanat din mișcările provocatoare ale șoldurilor.

— Spune-i tu ceva, domnișorule Cristian, a sărit Pribeagu.

— Io? Ce să-i spun, Sachi? Spune-i tu.

— Eu arăt ca o iapă deshidratată, ești nebun?

— Păi, și ce să-i spun?!

— Gata, știu, știu! Mamutule, fugi tu repede la colț și fă rost de un trandafir roșu! Unul proaspăt înflorit.

Dar Mamutu' nu auzea și nu vedea nimic, toate simțurile lui se prinseseră ca un clește de umerii slabi care se vedeau puțin printre valurile de păr negru și lucios ce îi acopereau.

— Mamutule, n-auzi, țipă Pribeagu la el, fugi de ia un trandafir!

— Mai încet... s-a încruntat Cristi.

— De ce? Crezi c-o să murim dacă ne-aude?

Și atunci ea s-a oprit brusc la șușotelile lor, s-a întors, lăsându-și părul parfumat să se rotească sălbatic. S-a uitat la mutra caraghioasă a lui Pribeagu, apoi la Mamutu' și într-un târziu la Cristi, ai cărui ochi tineri, vii sclipeau și se umpleau parcă de tot soiul de cuvinte dulci care nu îi puteau ieși pe gură. Vedea clar dorința din privirea lui, dar și ceva în plus față de mutrele tuturor bărbaților care rămâneau cu gura căscată la vederea ei. O căldură ciudată pe care nu o întâlnise niciodată.

— Dacă nici acum nu-i spui ceva, Cristi...

— E, îi spun... Ne-a auzit șușotind întruna, d-aia s-a-ntors.

— Da' putea să nu-ți zâmbească, nu? întreabă Mamutu'.

— Cui, lui Cristi?! întreabă Pribeagu.

— Păi, cui?

— Pot să jur că mie mi-a zâmbit. Da, da, știu, tocmai mie, arătarea ciufulită și aparent castrată.

Toți izbucnesc într-un hohot de râs.

— Nu, nu, că o-ntrebăm, insistă Pribeagu. Asta-i curată nedreptate!

Dar când să se apropie, doi țigani o abordează pe domnișoară și încep să discute afaceri.

— E o podăreasă, copii, concluzionează dezamăgit Mamutu'. Stați cuminți.

— Ah, ce piatră de pe inimă mi-ai luat, râde Pribeagu. Înseamnă că există o șansă să o atingem.

În timp ce el și Pribeagu au început să se certe pe faptul că era sau nu o prostituată, că era sau nu doar o țigăncușă frumușică, foarte aranjată de niște mâini murdare, care își făceau veacul oferind protecție la Crucea de Piatră sau alte zone în care oamenii gustau din plăcerile vieții, Cristi era fermecat de chipul ei angelic, de ochii ei mari și negri, de nasul mic și subțire, de buzele mari, cărnoase, pe care îți venea să le muști să vezi dacă sunt umplute cu miere.

— Hai să mergem, prieteni, să-l căutăm pe Mihail.

Dar nici Cristi, nici Pribeagu nu se pot urni din loc, paralizați încă de frumusețea domnișoarei.

— Nu, serios, ați înnebunit? Stăm aici pentru o damă de companie?

— Ei, vezi tu, Mamutule, nu toți pot înțelege prin ce trecem eu și domnișorul Cristian acum. Unii, ca să știi, sunt făcuți pentru amor. De la mama lor.

— Da, or fi, nu mă pricep eu prea mult la amor, mai ales la cel pentru care trebuie să cotizezi.

— Eee, nu fi rău, amice, viața e grea, toți trebuie să trăiască, râde poetul.

— Haideți, domnilor, să plecăm de-aici, până nu vin codoșii să se ia de noi!

— Ia-o tu-nainte, că venim și noi, după care Pribeagu îi dă un cot lui Cristi.

— Nu ți-a ajuns deci, cumetre?

— Ei, spune și tu, domnișorule Cristian, în ce fel de haită ne-am nimerit. Cu un fricos căruia trebuie să-i cauți ouțele cu lupa. Și tot el vrea s-o tulească, de parcă pe el l-ar fi pocnit mâncătorul de suflete.

Și chiar atunci cei doi țigani, după ce împart niște bani cu tânăra frumoasă, se fac dispăruți în noapte.

— Hai, hai, acum e momentul, domnișorule Cristian! Du-te la ea.

— Nu pot...

O trăsură se apropie de tânăra făptură, fapt ce-l sperie pe Pribeagu, gândind că n-o vor mai vedea niciodată dacă pleacă chiar atunci. Îl trage cu putere de mână pe Cristi și îl ia cu el până la frumoasa zeiță.

— Domnișoară, stați! Domnișoară! Nu ne părăsiți încă.

Și exact când trăsura oprește în dreptul ei, ea, în loc să urce grăbită, se întoarce spre cei doi, zâmbindu-le. Iar surâsul ei pare că luminează întreaga stradă întunecată.

— Ha! Domnișorule Cristian, e rândul tău, eu am întors-o din drum.

Dar Cristi nimic. E înmărmurit de-a dreptul. Parcă i-ar fi tăiat cineva limba sau, mai bine spus, parcă l-ar fi transformat într-o statuie. Nici nu-ți dădeai seama dacă respiră sau nu.

— Tânărul domn, stimabilă domnișoară, sare din nou spontan Pribeagu, are o alergie ciudată la toamnă. Nicidecum nu este timorat de frumusețea dumneavoastră inegalabilă. De l-ați vedea vara, e un armăsar adevărat și plin de energie ca un iepuraș bezmetic.

— Vai, mulțumesc, râde tânăra. Dar sunt sigur că tânărul domn...

— Cristian... Cristian Vasile, se prezintă în sfârșit.

— Ei, sunt sigură că domnul Vasile a mai trecut prin nenumărate alergii, sărăcuțul, doar nu este la prima toamnă.

— Dar, domnișoară, intervine Cristi, abia acum îmi dau seama de acest anotimp minunat. Ce-i drept, au fost nenumărate

toamne pe care le-am trăit, dar niciuna atât de caldă ca aceasta, nu găsiți?

Cei doi se privesc în ochi și respiră încet. Pribeagu se îndepărtează ușor.

— Credeți în dragoste la prima vedere, domnișoară...?

— Nu cred că numele este atât de important acum, zâmbește ea.

— Bine, fie. Domnișoară fără nume, credeți în dragoste la prima vedere?

— La prima, la a doua, la a treia, cred în orice dragoste ar fi atâta timp cât există blănuri, bijuterii și portofele uitate pe noptieră.

— Ha! râde Mamutu' din spate, ce ți-a zis-o.

— Și-acum, dacă vreți să mă scuzați, am o întâlnire importantă.

— Vă grăbiți, așadar?

— Mă grăbesc, da.

— Unde mai exact? intervine Pribeagu.

Ea nimic.

— Mi-a făcut plăcere, domnișoară fără nume. Există un loc totuși în care aș putea să vă reîntâlnesc?

— Oricât de onorată aș fi de întâlnirea cu un domnișor așa chipeș, mai bine nicăieri și niciodată, domnule Vasile.

— Perfect, perfect! Dar dacă din întâmplare, zic, dacă din totală întâmplare, se nimerește să intru într-o cafenea și să vă găsesc? Mai exact, în această seară… Spuneți-mi numele ei ca să știu s-o evit.

Tânăra râde.

— Domnule Vasile, nu mă cunoașteți și ar fi mai bine nici să nu doriți asta. Eu nu sunt o simplă modistă care să iasă cu oricine.

— Hai, Cristi, că n-are sens! îi întrerupe iritat Mamutu'.

— Un loc, atât. Un loc e tot ce eu cer, promit să stau la o distanță rezonabilă și să am prieteni mai tăcuți, iar Cristi îi sărută mâna domnișoarei în semn de despărțire. Un simplu loc?

Iar tânăra se întoarce și se urcă în trăsură. Cristi se duce și el, resemnat, spre prietenii lui, care îl așteptau la câțiva metri.

— La Răcaru, domnule Vasile, strigă ea, după care trăsura pornește în viteză, iar ropotele puternice ale cailor tulbură liniștea străzii.

— La Răcaru mergem! sare Cristi și îl îmbrățișează pe Pribeagu.

— Măi, băieți, vouă nu v-a ajuns? Vreți să batem jumătate de oraș pentru o muiere frumoasă, care nici nu v-a băgat în seamă?

— O, prietene, pentru un așa zâmbet aș bate toată țara! De fapt, nu, nu! Tot continentul, râde Pribeagu.

— Mda, v-a luat Dumnezeu mințile, e clar. Sau băutura?

— Dumnezeu ne-a dat mințile, dragă prietene. Băutura, ce-i drept, ni le-a cam luat. Dar domnișoara frumoasă fără nume ne-a furat dragile noastre inimioare. Dacă nu mergem la Răcaru, o să rămânem ologi pe viață, de regret. Abia o să respirăm și-o să ne mișcăm tot mai greu în lumea asta nebună și agitată, sperând s-o mai întâlnim măcar o dată pe muza de la miezul nopții de la Kogălniceanu, înțelegi?

— Cristi, măcar tu spune-mi că mai ai un dram de luciditate.

— N-oi fi eu atât de poetic ca Sachi, dar nimic n-o să mă oprească până la Răcaru. Nici nu știu, sincer, ce anume mă împinge acolo atât de tare.

— Olog pe viață, ți-am zis! râde Pribeagu.

— Cristi, dar e absurd!

— Tocmai! Ce ești așa speriat să ne întoarcem și să ratăm plicticoasa neabsurditate?

Pribeagu i-a luat pe amândoi de braț spre Victoriei, în timp ce-a-nceput să cânte o romanță inventată pe loc. Degeaba a încercat Bildu să-i trezească la realitate, n-avea cu cine. Nu era chip de întors cu cei doi amorezați.

— Birjar! Du-ne, frate, la Răcaru să ne potolim setea și inimile înfierbântate! țipă poetul la vederea primei trăsuri.

— Sachi, stai, că n-am bani și pentru birjar, abia de una-două băuturi poate la Răcaru.

— Domnișorule Cristian, am eu bani.

— Dar n-aș putea...

— Domnișorule Cristian! Nu simțiți că aceasta este o seară de-a dreptul minunată?

— Da, dar...

— Dar ce? De ce s-o oprim tocmai acum și să nu vedem ce alte minunății ne mai ascunde? Lasă așa, că la următorul chef îmi las ficatul în mâinile și portofelul dumitale.

— Urcați sau nu? întreabă birjarul, sictirit.

— Noi nu urcăm, țipă Pribeagu, după care rămâne mut, cu o privire tembelă, către trăsură. Uitați! Nu urcăm, caleașca se apleacă până la picioarele noastre.

Birjarul pornește într-un hohot de râs.

— Aveți deci o caleașcă magică!

— Și dumneavoastră, domnule, un ficat de-a dreptul fermecat.

— Așa-i, nu găsiți? râde Pribeagu în gura mare, în timp ce se aruncă în trăsură, alături de cei doi prieteni.

* * *

Cristi și Pribeagu și-au lăsat capetele pe spate și au privit muți cerul înstelat, parcă de vară, al acelui minunat octombrie 1928. Mamutu' și birjarul au schimbat câteva păreri despre restaurantele și cafenelele care erau în vogă, despre cântăreți și melodiile care umpleau întunericul străzilor Bucureștilor seară de seară, piese despre care se întrebau dacă vor fi vreodată uitate, mai ales că acum oamenii le puteau păstra pe plăci și le puteau asculta oricând doreau, chiar fără să mai fie nevoiți să iasă din case și să se zbată pentru un loc fruntaș la concerte. Încotro se îndrepta lumea, se întrebau Mamutu' și birjarul, în timp ce Pribeagu și Cristi tăceau mâlc, absorbiți de aburul miilor de stele care vegheau orașul.

Pe ei nu-i interesa așa de tare lumea. În orice direcție s-ar fi dus, cerul rămânea la fel. S-au privit câteva secunde și și-au zâmbit, ca și cum numai ei doi ar fi știut niște taine ascunse ale vieții. Un zâmbet care n-avea nevoie de cuvinte, pentru că pornea dintr-un sentiment adânc ce nu putea fi rostit și pe care erau siguri că doar ei îl înțelegeau.

Știau că nu despre domnișoara fără nume era vorba sau despre amor. Ci despre amorul de viață și curajul de a te lăsa rostogolit de ea, liber, fără frâie, cu brațele mereu deschise imprevizibilului. Într-o lume care caută mereu cu atâta patimă siguranța și finalurile previzibile, cei doi amici, care abia se cunoscuseră, știau că fac parte din categoria opusă de oameni, care se aruncă în gol, cu inima deschisă, neștiind dacă destinul îi va urca pe treptele lui strălucitoare

sau va izbi cu ei de pământ, cu o așa forță, încât să nu se mai poată ridica niciodată.

— Toți vorbesc despre dragoste, domnișorule Cristian, ai văzut? îi șoptește Pribeagu. Dar dacă nu îți lași inima să se îndrăgostească și să iubească totul, exact cum lucrurile se nimeresc să fie, pentru că de cele mai multe ori așa trebuie să fie, de unde să afli dragostea?

Orașul era gălăgios, plin de cârciumi, fie de lux, fie mai sărăcăcioase, din care tot soiul de inși, majoritatea eleganți, ținând de mâini cucoane fandosite, ieșeau și intrau neîncetat, în căutare de mâncăruri delicioase, băuturi fine și muzici care să le facă sufletele să danseze și să chiuie.

La Răcaru era la fel. Petrecerea era în toi. Cum au oprit, puteau auzi deja uralele, aplauzele și muzica orchestrei Ion Vasilescu din Ploiești, ce dădea viață întregului cartier de lângă Gara de Nord. Unii preferau să stea afară, savurând probabil ultimele zile neașteptat de călduroase din acel an, trăgând cu patos din țigări și discutând, ici-colo se auzeau și opinii politice serioase, despre ce și cum s-ar cuveni și de ce-ar fi mai bine cineva în locul altcuiva. Ce mașinărie nouă a mai apărut, motoare mai silențioase și câțiva cai putere în plus, pariurile de sfârșit de săptămână pentru Hipodrom, amintiri recente de la Paris, Viena, Madrid sau Berlin, noul film al lui Chaplin și o poveste de amor care s-a sfârșit tragic, între doi cunoscuți scriitori.

Printre ei abia și-au făcut loc cei trei prieteni amețiți bine, care resimțeau și acum zgâlțâiturile trăsurii ce le înfierbântaseră și mai tare capetele și ficații.

— Nimic nu se potrivește mai bine cu cămășile noastre decât un vin alb, rece ca Polul Nord, a comandat Pribeagu chelnerului.

— Măi, fraților, dar unde-i distinsa voastră domnișoară? râde Mamutu'. Cred că v-a trimis după cai verzi pe pereți.

— O să vină, o să vină, mon cher. Nu ai încredere în domnișorul Cristian că a vrăjit-o? Halal prieten te mai dovedești.

— Ba am încredere în sufletul minunat al lui Cristi și în inima lui prea naivă, în dame de companie nu mă încred așa ușor.

— Termină, sare Cristi, nu e vreo ușuratică de bordel. Ce știi despre ea de te grăbești s-o judeci așa repede?

— Ho! Ho, cumetre, râde Mamutu'. De ce să ne certăm pentru o muiere, în loc să gustăm un pește proaspăt cu lămâie?

— Ei, știam eu că lipsea ceva vinului nostru. Mamutule, mare adevăr ai grăit! Am o foame de lup și alta nu!

Și așa trece mai bine de un ceas, ei termină de înfulecat păstrăvii copți cu legume și dau gata deja două sticle de vin alb de-al casei, când în sfârșit tânăra domnișoară fără nume intră în salon. Și nu singură, ci cu un domn înalt, blond, bine făcut, care aducea mai mult a neamț decât a român.

— De la țigani la nordici, trebuie să recunoști, domnișorule Cristian, că evoluăm, nu glumă. Dacă nu ne-o prinde dimineața cu franțuji sau Dumnezeu știe ce lorzi englezi, he-he, să-mi spui tu mie Cuțu.

— Ei, acum că v-ați făcut damblalele și ne-am mai potolit și flămânzeala...

— Nu pleacă nimeni nicăieri, ridică foarte hotărât Pribeagu degetul arătător. Domnișorule Cristian?

Dar Cristi amuțise la vederea minunăției de fată. Și un sentiment de gelozie nemaiîntâlnit îi invadase tot trupul. De gelozie și neputință, știind că cele câteva hârtii și monede pierdute prin buzunare n-au cum să o miște pe frumoasa curtezană.

— Domnișorule Cristian, permiteți-mi să vă mai torn un pahar de vin, pentru a stinge amarul.

Și cum a terminat Pribeagu de umplut paharul, Cristi s-a și repezit în el și l-a dat pe gât.

— Încă unul?

— Nu...

— Pentru curaj!

— Curaj?!

— Domnișorule Cristian, doar n-o să stăm cu mâinile în sân. Trebuie să intervenim! Doar n-o să lăsăm frumoasa prințesă să fie răpită pentru totdeauna de acest zmeu decolorat și pistruiat.

— Și ce propui, cumetre? râde Mamutu'. Un duel?

— Mai mult!

— Două dueluri? râde și mai tare Mamutu'.

— Domnișorule Cristian, aici dumneata trebuie să intervii.

— Păi, cum să ne apropiem de ea? Ar fi ridicol.

— Dar nici vorbă să ne apropiem! O vom cuceri de la distanță. Nu ne murdărim noi de sânge, suntem doar niște intelectuali rafinați.

— Cu visurile măcinate, fără ocupație și cu portofelele cam goale, Sachi, îl completează sec Cristi.

— Dar cu talente!

— O, care dau pe dinafară!

— Domnișorule Cristian, această făptură minunată poate fi a dumitale numaidecât.

Cristi tace de această dată și e numai ochi și urechi.

— E simplu. E inimaginabil de simplu! Urcă-te pe scenă și cântă!

— Ha-ha, izbucnește Cristi într-un hohot isteric. Chiar că ești nebun de legat, Sachi! De legat!

— Orchestra a luat pauză de zece minute, o mai ține așa încă zece cel puțin. Ce mai aștepți? Asta e seara noastră, nu vezi? Nimic nu ne stă în cale. Iar dacă nu putem cuceri o femeie, fie ea și zâna zânelor, ce fel de oameni suntem? La ce bun Conservatorul dacă nu poți cânta ca să impresionezi o femeie frumoasă?

— Sachi, nu mă duc să cânt nicăieri, nu am cântat în viața mea pe o scenă, fie ea și una de restaurant. Oricum, cine m-ar lăsa să cânt? Gândește-te puțin! Iartă-mă că-ți stric entuziasmul, dar...

— Dar ce? Bărbați suntem noi dacă măcar nu încercăm?

— Sachi...

— Rezolv eu.

— Ne facem de râs, asta e tot ce putem să rezolvăm.

— Și dacă rezolv?

— Mai bine mai rezolvăm o sticlă de vin, râde Mamutu'.

— Dacă rezolv eu cu domnu' Răcaru, te urci și cânți? Da sau ba?

— Nici vorbă!

— Bine! Gata! Rămâne stabilit. Mai bem un vin, două vinuri, trei vinuri să fie, domnișorule Cristian, ne facem ferfeliță, spre dimineață o luăm spre casele noastre, gândindu-ne ce seară minunată ar fi fost dacă am fi încercat marea cu sarea. Ca niște respectabili onaniști, domnișorule Cristian. Poate asta și suntem în adâncul sufletelor noastre. D-aia viața nu e bună cu noi mai niciodată, nu e loc de faimă pentru onaniști.

Cristi își mai toarnă un pahar de vin. Ochii îi sticlesc de amețeală.

— Da, sigur că da, continuă Pribeagu. Am putea să râdem despre cum am încercat să cântăm și am fost dați afară. În șuturi chiar. Aruncați pe Griviței ca niște cârpe. O, da, ce dimineață frumoasă în care să mergi pe șapte cărări amintindu-ți ce nebunie ai încercat să faci. Dar nu! Nici măcar de umor nu suntem în stare...

Cristi bea vinul încet, fără să-și bage în seamă amicul.

— Ca să nu mai vorbesc de ce poveste de amor celebră ar putea ieși de-aici, sigur. Omul simplu și sărac care s-a îndrăgostit și a urcat pe scenă pentru muza lui fără nume, apoi a devenit cel mai iubit trubadur. Deja îmi imaginez titlurile! Cristian Vasile și domnișoara fără nume pe buzele tuturor. Prăjituri Cristian și domnișoara fără nume la cele mai simandicoase cofetării, da, da.

— O, Doamne, Sachi! Gata!

— Da, sigur, gata, gata! Mă gândeam doar.

— Auzi, de ce nu te urci tu să reciți o poezie, dacă ești așa pornit?

— A, da, era să uit că mie mi-a luat mințile tânăra duduiță, eu am insistat să batem jumătate de oraș, eu am aflat

unde merge și, bineînțeles, dincolo de toate cele, cu o orchestră în spate, o poezie merge de minune, nu un cântec! Da, eu sunt cel nebun, cum de nu mă gândisem la asta!? râde Pribeagu.

— Ești o figură, Sachi, cumetre, zice Mamutu'.

— Da, ca să vezi! Sunt o figură, dar nu fac atâtea figuri, nu găsești?

Apoi o liniște apăsătoare s-a lăsat la masa celor trei, care era chiar lângă vitrinele puțin aburite. Ascultau fără interes zarva din restaurantul destul de ieftin de lângă gară, știri mondene, bârfe despre te miri cine, glume mai mult proaste și cele mai multe despre evrei, la care Pribeagu își mai umplea câte un pahar pentru a le gusta. Cristi o sorbea din priviri pe cea fără nume și își imagina dimineața cu ea. Mamutu' se gândea la cursuri și repetiții.

Era o lumină palidă și puțină ceață de la fum. Miros de prăjeli și parfumuri prea puternice, care le imitau pe cele scumpe. Iar mințile lor tulburate proiectau ca la un cinematograf tot felul de posibilități.

— Du-te și vorbește, sare deodată Cristi.

— Serios?!

— Da, du-te și vorbește! Acum, până nu mă răzgândesc!

Nici n-a stat pe gânduri, Pribeagu s-a ridicat în grabă de la masă, aproape s-o și dărâme, și s-a dus la primul chelner, întrebându-l unde-l poate găsi pe Iosif Răcaru, spre a-l felicita pentru seara minunată și mâncarea excelentă din restaurantul său. După două-trei rugăminți, băiatul cedează și îi spune că patronul se află la masa din spate, domnul masiv cu mustață, în costum negru și cu papion.

— Dar, vă rog, nu-i spuneți că v-am zis eu.

— Nici vorbă, domnișorule, doar e un personaj cunoscut, nu? Nici nu știți ce favor mi-ați făcut, și Pribeagu îi bagă în buzunar o hârtie pentru ajutor.

Își ia inima în dinți și pășește agale spre ultima masă din salon, derulând tot soiul de scenarii în cap despre cum să-l convingă pe Răcaru să accepte ca amicul său să cânte o melodie. Mamutu' și Cristi nu-l slăbesc din priviri.

— Și dacă rezolvă, chiar cânți?

— Ei, rezolvă...

— Cristi, rar am întâlnit oameni așa trăsniți, omul ăsta e în stare de orice. Mai bine te-ai gândi ce să cânți și-ai repeta versurile, râde Mamutu'.

— Bildule, stai liniștit, îl lăsăm pe Sachi să-și facă damblaua și dup-aia ne vedem în continuare de seara noastră.

— Dar tu vrei, Cristi? Zi că nu vrei să cânți! Zi, sincer!

Cristi tace.

— Când fata aia va auzi vocea ta minunată, pe care eu o cunosc atât de bine, știi bine că o să se înmoaie toată.

— Auzi, da' parcă nu-ți plăcea de ea.

— Da' nu-mi place nici acum! Nu înghit futaiul pe bani, cumetre. Nu-i de mine, hai, nu te supăra. Dar dacă femeia asta te va face să cânți, în sfârșit, jos pălăria. O s-o iubesc mai mult decât o s-o iubești tu! O s-o iubesc mereu, pe când tu dacă o noapte, râde.

— Bildule, nu la sex mă gândesc eu când o privesc...

La câteva mese distanță, frumoasa domnișoară fără nume părea să se distreze copios în compania străinului blond, care nu se mai oprea să-i mângâie palmele și degetele.

— Sex, nesex, zice Mamutu', cu ceva bani poți să te gândești la ce vrei tu cu ea.

Între timp, Sachi se chinuia din răsputeri să-l convingă pe Iosif Răcaru să accepte ca un amator să-și încerce norocul.

— Vă jur, domnule Răcaru, are o voce de înger. Urmează cursurile chiar cu domnul Vrăbiescu însuși, care vede în dânsul un mare talent. Cu ce-ar putea strica această seară magnifică un simplu cântec în plus?

Ion Vasilescu, solistul orchestrei care-i purta numele, era și el la aceeași masă, vrând să discute în pauză despre remunerație.

— Lăsați-l, domnule Răcaru, zice el, ca să scape mai repede de Pribeagu. Și cu ocazia asta nu mai rămâne nici golul ăsta până ne mai tragem și noi sufletul puțin. Ba chiar

mai încălzește oamenii, cum o cânta și el, sau îi amuză, dup-aia revenim noi în forță.

— O bucată, atât? întreabă patronul.

— Două minuțele, domnule Răcaru, vă jur.

Pauză câteva secunde.

— Adu-l să-l văd și eu atunci. Repede, c-altfel mai cântă el pe stradă, la ieșire, când închidem, râde cu o voce groasă Răcaru.

Pribeagu se întoarce într-un suflet la masa lui Cristi și Mamutu'.

— Ei? Gata, te-ai convins?

— Da, domnișorule Cristian, m-am convins! Și nu doar eu, dar și pe conu' Răcaru. Haida, să te prezint!

— Poftim?!

— Haida odată, că nu avem timp de pierdut!

Și Pribeagu îl apucă de mână și îl trage de la masă.

— Ți-am zis! se aude țipând Mamutu', râzând în hohote.

Ajung amândoi repede la masa din capăt.

— Ia uitați, domnule Răcaru, o frumusețe de băiat și alta nu, și Pribeagu îl trage de obraji pe Cristi.

— Ia spune, băiete, știi să cânți? îl ia tare patronul, cu vocea lui răgușită și serioasă.

— Da, domnule, cu asta doar mă ocup, răspunde Cristi.

— Păi, dacă cu asta te ocupi, cum de n-am auzit de tine până acum?

Și el și Ion Vasilescu încep să râdă.

— Cum te numești?

— Vasile Cristian, domnule.

— Cristian, deci... Cristian... Păi, Cristiane, ai mai pus piciorul pe scenă?

— Nu, domnule, n-am îndrăznit...

— Păi, nu ești cântăreț până nu pui piciorul pe scenă, nu? Nici Zavaidoc nu era Zavaidoc dacă nu-l lăsa cineva să cânte o piesă, nu? și iar râsete la masă.

Pauză câteva secunde.

— Hai, dă-i bice! Ai noroc că în seara asta totul a mers bine, în cel mai rău caz o să iasă o comedie, și n-ar strica niță comedie, nu, Vasilescule?

— Păi, eu ce-am zis, coane Răcaru? Oricum o dai, iese bine.

— Și dacă puștiul cântă mai bine ca matale? îl irită Răcaru. Îl las pe el să cânte și-i dau pe sfert cât mă cureți tu de bani, râde cu vocea lui răgușită. Hai, du-te și prezintă-l pe copil, că m-a făcut curios.

— Mulțumesc, domnule. Nu veți regreta! îi răspunde respectuos Cristi.

— Asta rămâne de văzut, Cristiane, Cristiane. Rămâne de văzut. Hai, Ioane, prezintă-l odată pe copil, lasă-l să viseze și el frumos câteva minute.

Ion Vasilescu se ridică de la masă și se îndreaptă către scenă.

— Hai, îi zice lui Cristi. Vrei să te rugăm? râde cântărețul.

Pribeagu se întoarce fericit la masa lui și-i dă un cot lui Mamutu'.

— Ei, mon cher?

— Ești tare, cumetre, ești tare...

— Acum sper să fie la fel de tare și domnișorul Cristian.

— O, stai liniștit! De când aștept momentul ăsta!

Când Ion Vasilescu urcă pe scenă, tot restaurantul începe să aplaude.

— Nu, nu, stați, oamenilor! Stați, și așteaptă să se facă mai liniște. Să mă mai dreg puțin, domnilor și doamnelor. Permiteți-mi să vă prezint un tânăr aspirant care vă va bucura c-un cântec.

Oftaturi și câteva huiduieli din sală. Urmate de un chiot de bucurie al lui Pribeagu, care i-a acoperit pe toți.

— Haideți, distinși domni, doamne și domnișoare... Cum să se nască artiști noi dacă nu sunteți îngăduitori cu ei? Cine știe, poate într-o zi domnișorul mă va prezenta pe mine, ajungând atât de celebru, că voi fi dat uitării.

Râsete și aplauze.

— Poate că da! țipă Pribeagu, după ce sala se potolește.

— În această seară, doamnelor, domnișoarelor și domnilor, orchestra Ion Vasilescu și tânărul domn, nimeni altul decât Vasileee Cristian! strigă Ion Vasilescu, urmat de un ropot de aplauze.

Studentul urcă timid pe scenă. De la mese se aud comentarii, un murmur care ar dărâma pe oricine cu emoțiile lui Cristi. Dar el încearcă să nu le bage în seamă. O privește pe domnișoara fără nume, care pentru prima dată de când a intrat la Răcaru se uită în sfârșit la el. Este ușor uimită și nerăbdătoare. Cristi îi zâmbește.

— Ce cântăm? întreabă pianistul.

— *Inimă pribeagă*, îi șoptește Cristi.

— Stolz să fie, îmi faceți semn când începem, da?

— Așa facem.

— Hai, frumosule, cântă-ne ceva, nu sta acolo ca o piatră, se aude o voce tare din sală.

— Hai, franțuzule, odată! alta.

— Hai, tăticule, bagă acolo, să dănțuim!

Ion Vasilescu privește distrat din spate toată faza.

Cristi închide ochii și uită de toți și de toate. Nu mai e acolo, la Răcaru. E în camera lui din Brăila, cântând tot felul de melodii din vremurile copilăriei sale, iar taică-su tocmai intră peste el să-l asculte.

— Păi, ce faci, tată? Tocmai acum te-ai oprit, când ți-a venit publicul? râde Gheorghe Vasile, și imediat îl sărută pe obraz. Hai, mai cu patos, de când așteptam să ajung acasă să mă liniștesc cu-o romanță.

— Da' mi-e aiurea, tati, să cânt cu tine de față. Eu cânt singur.

— Păi, ce fel de cântăreț ești tu, Cristi, tată, dacă nu poți să-i cânți unui om măcar? Omului care te iubește cel mai mult chiar. Sau te-ai decis să te faci inginer, să ai și tu un viitor?

— Ha-ha, m-oi face eu inginer când s-or construi clădiri din viori, tati, râde micul Cristian.

— Mai vedem noi, Cristiane, Cristiane, mai vedem. Ia să te auzim.

Cristi deschide ochii, care îi sunt umeziți de amintirea eroului de la Mărășești. Trage aer puternic în piept. Privește spre masa lui Pribeagu și Mamutu', iar în locul în care stătuse

el acum e taică-su, cu un pahar de vin alb în față, plin de mândrie, tot numai un zâmbet.

— Haide, Cristi, îi poate citi pe buze. Arată lumii ce poți, arată-le vocea ta caldă pe care eu n-o s-o mai pot auzi niciodată.

Ridică mâna dreaptă, semn ca orchestra să înceapă.

Capitolul 2

Ori cu mine, ori cu Răcaru!

Afară se lumina când Cristi a ajuns la cămin și s-a trântit epuizat în patul său din capătul camerei. Câteva mormăieli din partea colegilor, deranjați vizibil de zgomotele matinale. Dar nu i-a băgat în seamă. Mintea lui obosită era roasă de zeci de întrebări care năvăleau fără oprire. Pentru că, deși se îndrăgostise iremediabil de scenă și de muzica ușoară, care numai în aparență pare atât de ușoară precum i se spune, deși, după atâtea deziluzii de când se mutase în agitata capitală de la capătul de Est al Europei, vocea lui își găsise în sfârșit un loc și putea intra în poveștile și miturile despre faimă, și nu despre ratare, de al cărei gust se săturase, decizia de a da curs invitației lui Răcaru și de a merge să cânte și următoarele nopți era incredibil de grea.

Între el și această cale, de-a lungul căreia mulți se frânseseră prea cruzi, în care succesul obținut peste noapte putea fi strivit peste zi de un gest nepotrivit sau de o răgușeală, era un zid înalt format din cele mai dure și tari cărămizi întâlnite vreodată. Cărămizi de neclintit, formate din amintirea tatălui său, din promisiunile făgăduite mamei sale, din cursurile și repetițiile infernale cu marele profesor Romulus Vrăbiescu, din intrarea Teatrului Național, unde își avea loc, pe lângă piesele și actorii pe care îi iubea atât de mult, și Opera. „Ah, Opera!“, a îngânat el încet, întins în pat, strângând ușor pumnii. Opera...

Când maică-sa, Virginia, cel mai de preț om care-i rămăsese în viață, singura femeie care îl iubea atât de mult și

care părea tot timpul să-l înțeleagă atât de bine, a priceput că drumul lui de a fi inginer, așa cum plănuise tot timpul cu tată-su, se năruise în fața visurilor tânărului Cristian, a dat crezare planurilor sale de a veni la București și de a cânta la Operă. L-a susținut din greu pentru mutarea în marele oraș și intrarea la Conservator, chiar dacă sufletul ei a fost sfâșiat când Cristi a plecat de acasă. Nu i s-a arătat niciodată plângând, ci zâmbind, încărcându-l mereu cu un entuziasm și o determinare care puteau muta munții din loc. Și i-a spus atunci Cristi, înainte s-o îmbrățișeze și să plece la gară, că de nu va fi Opera, atunci calea învățăturii va rămâne singurul drum pe care îl va alege: „Un profesor de muzică în plus nu are ce strica țării. Și nici buzunarelor noastre, mamă, dacă te gândești. Un maestru, așa cum mi-a fost Jean Adrian, care să deschidă inimile tinerilor pierduți ca mine, ce nu visează să-și petreacă viețile între foi mâzgălite de mii de calcule...". Și cum să-i spună acum maicii lui că are să-și piardă nopțile prin cafenele și restaurante, în fum și miros apăsător de băutură, pentru aplauze din partea unor oameni pentru care intrarea de la Operă arată ca oricare altă poartă?

Cum să-i spună domnului Vrăbiescu, care își pusese atâta încredere în el, că toate cursurile sale și toată dragostea de profesor pe care acesta și-o dăruise ucenicului său vor folosi pentru a încălzi inimile înflăcărate ale petrecăreților din crâșme?

Și cum se simte taică-su, acolo sus, în raiul eroilor căzuți în Războiul cel Mare, a cărui veghere o simțea în fiecare secundă, în călătoria lui spre a deveni bărbat? Oare este mâhnit pentru escapada lui, încât afară nu mai începe o zi neobișnuit de călduroasă, ci una mohorâtă? Oare pentru acest vis ieftin l-a dus Gheorghe Vasile în primăvara lui 1913, cum terminase clasa primară cu coroniță, la zborul lui Aurel Vlaicu de la Brăila, să vadă bărbații care înfruntau gravitația și se luau în piept cu puterea aerului, ajungând acolo unde numai păsările, credea el, puteau ajunge?

La Hipodrom, pe terenul de lângă Parcul Monumentului, a înțeles atunci pentru prima dată Cristian ce înseamnă să

fii cu adevărat măreț. Sufletul lui a vibrat în ton cu virajele amețitoare, care păreau oricând că vor face avionul să se prăbușească. Uneori aproape că inima i se și oprea, apoi, când mașinăria ciudată de zbor revenea la poziția inițială și începea din nou să urce, iar Vlaicu îi saluta cu mâna de-acolo, de sus, micuțul Cristian răsufla ușurat, în timp ce publicul aclama, aplauda și arunca pălăriile văzând curajul și priceperea maestrului aerului. Acele aplauze și urale s-au întipărit în mintea lui Cristi încă de mic și s-au transformat, puțin câte puțin, an de an, în visele lui îndrăznețe. Erau oare aceste aplauze și urale la fel ca acelea de noaptea trecută de la Răcaru? Purtau ele în spate aceeași măreție?

Putea birtul să-l transforme într-un Pagony, într-un Battistini, un Ruffo, un Caruso sau alți idoli, pe care îi purta în sufletul său ca pe cel mai de preț talisman?

În dimineața aceea blestemată, în care mintea și trupul nu de puține ori s-au chircit de la atâtea întrebări și amintiri, Cristi abia dacă a închis ochii. A stat întins câteva ceasuri doar pentru ca alcoolul și fumul mult pe care le înghițise la Răcaru să-i iasă din plămâni, din ficat și din haine. Pentru ca zâmbetele și chiotele din sală să se estompeze și să le poată da mai ușor la o parte, pentru o judecată clară, spera el, o judecată care nu a venit de fapt niciodată, pentru că nu există putere a rațiunii atunci când sufletul unui om geme și dansează de o bucurie inexplicabilă, când pielea toată i se face ace și-l înțeapă până la măduvă, iar un fior cald învăluie mintea și stomacul, amorțindu-le, ca pe ale unui îndrăgostit.

A reușit până la urmă să ațipească aproape un ceas, dar și acesta întrerupt scurt de câteva coșmaruri și sentimente de vinovăție, care nu știa exact dacă erau de la alcool sau de la faptul că nu luase încă o decizie. Măcar amețeala și durerea de cap se mai domoliseră, încât să se poată ridica din pat. Așa că după prânz s-a dus să înfulece ceva.

Observă că după seara de pomină buzunarul lui nu mai era așa găurit, făcuse într-o noapte atâția bani câți obișnuia să drămuiască într-o lună, poate și mai mult. A putut astfel

să mănânce-n oraș, nu la cantină. Și-a comandat de la un restaurant de lângă Cișmigiu o ciorbă de pește și puțină mămăliguță cu smântână, alături de un ou bine prăjit. A mai petrecut apoi o jumătate de oră la o cafea foarte îndulcită și o țigară, a lăsat bacșiș mare și s-a bucurat nespus că a putut face asta, apoi s-a grăbit spre Știrbei Vodă, la Conservator, unde avea cursuri.

— Cam târzior, cam târzior, dragul meu Cristian, l-a urecheat domnul Vrăbiescu văzând că ajunge cu mai bine de jumătate de ceas întârziere. Dacă nu te-aș cunoaște așa bine, aș zice că nici n-ai dormit cum trebuie, păi, se poate? Nu știai că azi exersăm la Panofka? – și profesorul îi și trântește volumul de vocalize în față. Te-o fi pocnit dragostea, să nu-mi zici!

Colegii lui încep să șușotească și să glumească, fiindcă niciodată Cristian nu a întârziat.

— M-a pocnit așa bine, de abia am putut să mă mai ridic, râde Cristi.

— Eee, dar e bine că te-ai ridicat și ți-ai dat seama că nu dragostea pentru o muiere o să te ducă la Operă, domnule Vasile. Ci dragostea pentru muzică, cea care, fără muncă, rămâne doar ca o femeie frumoasă, așa, de la natură, dar cu gesturi și minte de țărancă, nu de doamnă stilată care să știe să te cucerească și prin felul în care ține o ceașcă de cafea, să zicem.

Cristi deschide caietul.

— Haida, atunci, s-o luăm mai ușor, dacă ești așa pleoștit, îți revii una-două. Hai, doar pe scări diatonice. Gura mare și rotundă!

— Do, re, mi, încearcă Cristi, după care plămânii lui obosiți cedează și tușește ca un bolnav.

— Cristian!

— Cu iertare, m-am înecat, domnule.

— Te-ai înecat, ai, dragule? Hai, doi, trei, și!

— Do, re, mi, fa, sol...

Și când să treacă mai departe, parcă-i pierise glasul. Un sunet înfundat și răgușit îl făcu din nou să se oprească. Și din nou colegii încep să șușotească, parcă mai tare.

— Cristian, vocea asta gâjâită nu e de la amor decât dacă tu cânți aprins când faci amor și numai dacă faci amor așa, cam toată noaptea...

Cristi se uită vinovat în jos. Nu îndrăznește să-l privească în față pe domnul Vrăbiescu.

— Hai cu Concone! Hai, relaxează-te, încet, rar, ia-o domol, ce Dumnezeu?

— Nu pot acum, cedează studentul.

Liniște timp de câteva secunde.

— Uită-te la mine, Cristian. Ochii la mine! insistă profesorul, ridicând tonul.

Și Cristi și-a ridicat în sfârșit bărbia.

— Ia spune-mi, unde ai fost mătăluță aseară?

— Am petrecut, domnule. A venit în vizită un prieten pe care nu l-am văzut de mult și am petrecut poate mai mult decât s-ar fi cuvenit și azi nu sunt în apele mele, iertare, vă rog. Mâine mă pun pe picioare.

— Iertare, iertare, normal că iertare! Un bărbat mai trebuie să-și încingă și ficatul, nu?

— Așa-i, domnule, așa-i, zâmbește.

— Un bărbat mai trebuie să iasă și cu prietenii, un bărbat, ca să nu-și iasă din mână, mai trebuie să cucerească și o madmoazelă, păi, nu, Cristian? De ce n-aș înțelege? Eh, te-ai distrat și tu o seară, ce? Puteai s-o spui de la bun început.

— Puteam și poate trebuia, dar am zis să-ncerc totuși.

— O, dar, dragul meu Cristian, răspunde imediat profesorul pe un ton ironic, ce om conștiincios, plin de ambiție și reușită ești mătăluță... Ia, hai, povestește-ne tu mie și colegilor tăi, dacă tot nu cânți azi, unde mai exact ai fost tu aseară, de te-ai distrat așa bine? Poate mergem și noi, că doar nu ne-om fi pocăit peste noapte.

— E, cu niște colegi, cu niște prieteni... Am stat un pic.

— Unde adică, fiindcă tot n-am înțeles?

— La o crâșmă, domnule.

— Păi, și ce crâșmă, dragule? Ce trebuie să te trag atâta de limbă?

— La Răcaru!

— Aaa, la Răcaru! Păi, spune așa, domnule... Un pic, zici?

— Un pic mai mult.

— Toată noaptea?

— Aproape.

— Și ce ți-a trebuit să cânți?! țipă deodată domnul Vrăbiescu.

— Să cânt?!

— Nu mă duce pe mine cu vorba, Cristian, răgetele tale de măgar nu sunt nici de la amor, nici de la un pic de băutură cu amicii într-o crâșmă. Și orașul ăsta nu e atât de mare pe cât pare, să știi, zvonurile circulă cum nici nu te-ai aștepta de repede.

Cristi se uită la colegii lui, încercând să-l prindă pe cel care l-a dat de gol.

— Zi, zi, ai cântat?

— Am cântat, da! răbufnește. Și? Am cântat, nu d-asta învățăm aici, ca să cântăm?

— Ca să cântăm, Cristian, da! Ce minte ageră ai! Că doar nu ca să facem sarmale! Ca să cântăm, evident, d-aia te învăț eu aici să devii tenor. Ca să cânți în mizerii, în dughene, la petreceri, printre mâncare și fumuri și băute! D-aia, nu, studiem noi azi la Panofka? Să se bucure de glasul tău cizelat tot bădăranul, în timp ce-și îndeasă o ceafă de porc slinoasă pe gât, mai mult nemestecată.

— Nu-i chiar așa, domnule, exagerați!

— Exagerez, exagerez...

— Dacă-mi permiteți, da, și-acolo tot muzică trebuie să știi, să ai pregătire, e chiar mai greu cu atâta gălăgie și mirosuri și fum, cum spuneți.

— Uite, ce să vezi, nu-ți permit! Cum crezi cu atâta gălăgie și fum și mirosuri, dragul meu Cristian, că vocea ta o să reziste? Uită-te la tine după doar o noapte. O noapte! Marele dizeur, scuipându-și vocea cu tot cu amigdale pe niște afurisite de note simple ca bună ziua.

— Asta pentru că n-am dormit, nu mi-am dres glasul încă.

— Da, așa-i, dragul meu Cristian, de la dormit e. Păi, zic să dormim cu toții vreo doi ani și dup-aia să mergem la Operă! se răstește profesorul.

Și imediat liniște. Atâta liniște, încât aproape se aude praful din sală așezându-se pe parchetul învechit. Cristi încearcă să se scuze din nou, dar Vrăbiescu îl întrerupe:

— Nu vreau să mai aud nimic, Cristian! Vocea ta, dragule, nu e pentru petreceri, pricepi?! Tu ai o voce de înger! Odată ce-ți umpli plămânii cu aer încins și fum de nici nu-l poți tăia cu lama, ce crezi că se va întâmpla cu ea? Ha?

— O să cer să fie lăsate mai multe uși deschise, răspunde răzvrătit Cristi.

— Aaa! Deci mătăluță nu ți-a ajuns? Vrei să te și-ntorci?

— Da, vreau să mai încerc, oricum aici cu vocea mea nu fac decât repetiții. În sus, în jos, repetiții. Ceasuri întregi repetiții, zile întregi repetiții, vocalize, exerciții, urcări și coborâri. Bariton nu-s, mi-ați spus, și vă cred, atunci ce atâta Operă?

— Cineva ți-a luat mințile, Cristiane! țipă și domnul Vrăbiescu. Or fi muierile care s-au udat când au văzut un domnișor așa de arătos cu voce de graur?

— Nicidecum.

— Or fi banii atunci, Cristiane? Te-ai plictisit de cămin și de delicatesuri văzute doar prin vitrină? Vrei să guști din plin din orașul ăsta care îți dă numai așa, câte o porțioară?

— Sunt și bani, da, dar nu-s banii, domnule! Puteau să nici nu mă plătească!

— Ei, ghinionul lor că n-au știut! Să le zicem doar că ești dispus să-ți pierzi vocea și demnitatea pe banii tăi puțini, nu pe cărămizile lor de aur.

— Oamenii ăia m-au iubit, domnule! se ridică Cristi în picioare. Oamenii ăia au fost fermecați și m-au aplaudat toată noaptea. Dacă eu pot face oameni fericiți cu glasul meu, de ce să nu mai încerc? Despre asta e vorba.

— Te-au iubit, te-au iubit...

Profesorul Vrăbiescu se-ntoarce cu spatele și se uită pe fereastră în gol, mâhnit. Repetă, în șoaptă: „Te-au iubit... Te-au iubit...“. Și iar câteva secunde de liniște.

— Of, dragul meu... Of, dragul meu, cât îmi ești de naiv... Te-au iubit, zici... Te du, atunci. Te du, hai! Hai, la Răcaru

cu tine, și bucură-te de chiote și zarvă ieftină, căci să ții minte, Cristian dragule, să ții minte, căci mi-ești ca un fiu, să ții minte de la mine și să te ferească Domnul de ziua aia blestemată când îmi vei da dreptate, oamenii care aplaudă ușor la fel de ușor te vor huidui și te vor uita. Aia nu e lume care să iubească, Cristian! Mâine un alt tânăr, cu o voce mai bună sau mai rea poate, dar cu pieptul mai vânjos și sprâncenele mai arcuite și mai bărbătoase, va crede același lucru, după ce îți va lua locul. Peste el vor veni alții. Și altele. Căci în lumea aia nu talentul egalează mărimea busturilor savuroase, a șoldurilor rotunde și a picioarelor catifelate. Nici măcar moaca ta franțuză de amorez! Tu crezi că pentru vocea ta caldă te-au aplaudat aseară? Te-au iubit?! Te-au iubit, tu te auzi? Ești un credul. Ești prea tânăr să te arunci în nopțile acestui oraș, care te vor înghiți și te vor lăsa într-o dimineață de izbelițe, mai sărac și mai gol decât le-ai găsit.

Cristi nu-l vedea, dar domnului Vrăbiescu, chiar dacă un tip tare din fire și trecut prin multe deziluzii și talente pierdute printre degete, începuseră să i se umezească ochii, văzând că nu are cum să se înțeleagă cu cel mai drag student al lui, în care își pusese toate speranțele că va deveni un tenor mai mare chiar decât el pe scena Operei.

— Dacă te duci la Răcaru din nou, dragul meu Cristian, să știi că la mine nu mai ești bine-venit. Ori cu mine, ori cu Răcaru! Să-ți fie clar! și iese nervos din sală.

— De ce i-ați spus, Dumnezeule? sare Cristi la colegii lui, după câteva secunde.

— Nu te-a dat nimeni de gol, îl liniștește Mia Braia, una dintre cele mai bune prietene pe care le avea la Conservator.

Și toți dau din cap și murmură, confirmând că habar n-aveau.

— Dar ce-a fost în capul tău? Știi bine că domnul Vrăbiescu nu suportă chestiile astea...

— Da, știu că nu le suportă, tocmai... Dar trebuia să fii acolo, Mia, să vezi cât de bine a ieșit!

— Păi, zi-ne!

Dar Cristi, în loc să se laude cu aplauzele și cu propunerea angajamentului de câteva săptămâni, a ieșit din sală nervos. Nu voia să audă de nimeni și de nimic. Nici de școală, nici de Răcaru.

* * *

Mergea încet, îngândurat. Privea în gol bulevardele aglomerate, pline de trăsuri și de mașini, amestecându-se cu tot felul de trecători grăbiți, cu doamne elegante și frumoase, ale căror parfumuri se amestecau cu mirosul de cafele și covrigi calzi cu care mai treceau țiganii, de castane prăjite, gogoși și alte dulcegării. Zumzetul acela viu și culorile orașului îl oboseau astăzi.

I s-a făcut dor de liniștea Brăilei, de patul moale de acasă, din paie uscate, în care îi plăcea să zacă uneori, sorbind dintr-o cană fierbinte cu cacao cu lapte, fredonând în gând piesele pe care le și cântase aseară. Începuse cu *Inimă pribeagă* a lui Stolz și continuase, fără să aibă vreun habar că bine-cunoscutul Ionel Fernic era în sală, cu piesa lui, *Cruce albă de mesteacăn*. La cererea publicului, a urmat *Dor de răzbunare* a lui Cavadia, apoi altele semnate de compozitorul din același oraș cu Cristi, care se stinsese cu doar doi ani în urmă. Oamenii au fost atât de cuceriți de vocea caldă a lui Cristi, încât nu l-au mai lăsat să plece de pe scenă decât pentru câteva pauze scurte, pentru a-și drege glasul.

Pribeagu și Mamutu' erau în delir și au băut și au petrecut toată noaptea cu prietenul lor. Nici n-a fost nevoie să scoată lovelele, pentru că Răcaru le-a făcut cinste cu tot ce și-au dorit. Ba mai mult, a băgat și mâna în buzunar, și pentru ei, dar mai ales pentru Cristi, care a cântat până dimineața, ovaționat după fiecare melodie.

Ion Vasilescu, rușinat de o voce atât de clară și puternică, și-a înghițit glumele și a fugit din crâșmă pe ascuns, să nu-l vadă nimeni și să-l ia la rost. Iar domnișoara frumoasă fără

nume a dispărut și ea în noapte, alături de însoțitorul ei străin, pierdută poate pentru totdeauna, a gândit cu amar Cristi, când a observat-o ieșind de la Răcaru.

Sorbea cu poftă din fiecare amintire a serii trecute și totuși nu putea să se bucure pe cât și-ar fi dorit, după disputa cu domnul Vrăbiescu. Poate ar fi fost bine, s-a gândit, să plece pentru câteva zile, să stea cu frate-său, cu Pițu, care tocmai părăsise capitala, și cu maică-sa și să uite de tot. Acasă era locul în care nu-l judeca nimeni și mai ales în care nu săreau toți cu sfaturile și cu poveștele. Putea să respire mai bine parcă acasă. Și să se plimbe agale până pe malul Dunării noaptea și să fumeze, într-o solitudine perfectă.

Brusc s-a simțit pentru prima dată singur în mijlocul Bucureștiului aglomerat, fără nimeni care să-l asculte. Ca un străin care rostea o limbă necunoscută și numai prin semne sau câteva noțiuni de bază se putea înțelege cu băștinașii.

„Ce îți spune inima, Cristian?“, auzi în minte deodată vocea caldă a mamei. Și deja o vedea stând la marginea patului său și mângâindu-l pe frunte, ca atunci când își începea adolescența și avea câte o depresie în dragoste de la te miri ce fetișcană frumoasă cu care se gândea că o să se-nsoare, iar apoi o uita în câteva zile. Însă inima lui era acum trasă în atâtea direcții, încât numai un zar sau o aruncare cu moneda l-ar fi ajutat în această răscruce a destinului. Orice ar fi ales, simțea că pierde ceva drag și totodată important.

Într-o parte avea drumul spre Operă și tot ceea ce muncise și sacrificase atât timp pentru a ajunge aici. Zilele și nopțile exasperante de repetiții, banii pe care-i cheltuia pe cămin și mâncare și care nu-i mai ajungeau nici de-un parfum, iar dincolo de sărăcia de care se săturase, deziluziile și nesiguranța care în ultimul timp puseseră stăpânire pe el.

În cealaltă parte era Răcaru. Nu era un local select ca acelea din centru, unde cei care începuseră să cânte deveneau tot mai cunoscuți, dar era un început bun. Un început care-i permitea să și cheltuie și să-și trăiască viața mai fericit. Un spațiu în care putea în sfârșit să cânte și în care a fost aplaudat peste măsură pentru vocea lui. Dar în același timp

un spațiu în care, în loc să se nască un artist, putea la fel de bine să moară chiar înainte de orice fel de glorie.

Vorbele adânci ale profesorului Vrăbiescu cântăreau greu. Putea oare, din faima crâșmelor, să ajungă să înregistreze pe plăci, așa cum visa? Puteau oare nopțile fără oprire să-l așeze în timp alături de idolii săi? Putea el, prin aplauzele și iubirea publicului, să devină nemuritor, ca pe o scenă de operă? Sau nu putea vedea clar cum își vinde sufletul pentru un simplu succes de câteva ceasuri?

S-a frământat ore în șir, plimbându-se ca o stafie prin miezul Bucureștiului. De pe Victoriei pe Elisabeta, apoi înapoi pe Lipscani, învârtindu-se în gol pe Șelari, pe Smârdan sau pe Stavropoleos. A fumat niște tutun și în parcul primăriei, vizavi de Universitate. A răsfoit cărți care nu-l interesau în câteva librării. A cumpărat niște flori de la o țigancă, pe care le-a aruncat mai apoi pe Dâmbovița, să vadă cum plutesc. A băut un pahar de vin la Vârful cu dor și, când a-nceput să se însereze, s-a dus spre casă, gândind să se odihnească în noaptea aceea și apoi să fugă la Brăila.

— Aha, domnișorule Cristian, te-am găsit! îl întrerupe un domn elegant, scund, a cărui voce l-a făcut pe Cristi să tresară din reveriile lui, chiar pe holul căminului.

— Doamne, Sachi, ce cauți aici? M-ai speriat de moarte!

— Asta ar trebui eu să te întreb pe tine, mon cher! Ce cauți dumneata aici? A? Toată lumea te-așteaptă la Răcaru, la repetiții. Ionel ți-a pregătit deja câteva piese.

— Ionel Fernic?!

— El însuși! Doar l-ai cucerit aseară. Ce atâta mirare pe chipul dumitale? M-au trimis să te caut și am înnebunit alergând și întrebând exact unde stai. Apoi de aproape un ceas te tot aștept. Hai să mergem!

Și Pribeagu îl trage de-o mână, dar Cristi se smucește imediat înapoi.

— Nu vin...

— Domnișorule Cristian, te-ai lovit la cap?!

— Nu vin și cu asta basta! Nu vreau să aud de niciun cântat!

Liniște. Pribeagu se uită uluit la Cristi și nu înțelege nimic, mai are puțin și se crucește.

— Domnișorule Cristian... Răcaru te așteaptă... Ionel Fernic te așteaptă... Publicul te așteaptă... Banii te așteaptă, faima te așteaptă, aplauzele, uralele, nu asta visai? Să cânți?

— Am avut o zi îngrozitoare, dragul meu Sachi.

— Nu zău? Atunci hai să-i schimbăm deznodământul!

— M-am certat cu profesorul Vrăbiescu... îi șoptește Cristi.

— Lasă, că mâine poate recupera dânsul, și-o să se certe și el cu tine. Acum, hai!

— Nu e de glumă, Sachi, am de ales! Ori Răcaru, ori Conservatorul. Așa mi-a spus.

— Ha, cu atât mai bine! Poate n-aveai timp de amândouă.

— E vorba despre Operă... Operă!

— Operă, da... Înțeleg, O-pe-ră... Domnișorule Cristian, dumneata nu pricepi?!

— Ce să pricep, Sachi? Toată viața mea am visat să ajung la Operă. Și acum să arunc totul peste noapte?

— Firește că nu, firește că nu... Și nimeni nu te poate opri să ajungi la Operă, domnișorule Cristian, dacă visul îți va rămâne neschimbat. Ba chiar e un vis măreț. Gata, aplauze, vă rog! Aplauze! începe Pribeagu să țipe. Un om cu visuri! Bra-vo! Bra-vo! Să-i facem statuie la Universitate, dragi studenți, căci nimeni n-a mai visat până acum ca dumnealui! Dumneata? sare la un tânăr care tocmai ieșea din camera lui. Care-i visul dumitale, zi scurt!

— Poftim?

— Ei, uite un netrebnic... Hai, du-te la Poftim, nu auzi că aici visăm la Operă?! Uș, uș!

— Sachi, termină!

— Nu, nu, nu, nu, cum să termin? Ai dreptate, hai să-i lăsăm naibii și pe Răcaru, și pe Fernic și să ne punem într-un pat să visăm la Operă... Opera, domnișorule Cristian, din cât mă duce pe mine scăfârlia mea seacă, nu începe și nu se termină cu domnul Vrăbiescu și cu niciun alt Escu, ci cu talentul. De care, după cum bine am văzut aseară, nu duci lipsă. Sau poate domnul acesta Vrăbiescu o fi chiar Dumnezeu?

Și atunci ești în mare rahat, într-adevăr! Iar eu și mai rău, că te ispitesc pe calea Necuratului.

— Știi bine că e cel mai bun profesor și el m-a ales pe mine să-i fiu ucenic!

— Domnișorule Cristian, trezește-te! se înfige Pribeagu în gulerul cămășii sale și începe să-l zdruncine.

— Nu poți să înțelegi, Sachi, nu poți!

Din cauza gălăgiei mai mulți studenți au ieșit din camerele lor să privească spectacolul.

— Nu, cum să nu înțeleg? Ce mare scriitor ai văzut dumneata fără un mare profesor? Ce mare sculptor e unul, dacă nu a petrecut ani de zile alături de un adevărat maestru, până a-nvățat să îl copieze perfect? Ai și văzut, nu? Pe discuri, acolo, mic, dar scrie, sub fiecare mare cântăreț, numele profesorului care i-a cizelat glasul! Nu? Și sub numele profesorului, și mai mic, numele profesorului profesorului, că doar profesorul, ca și cântărețul, nu putea să fie profesor fără să aibă la rându-i un mare profesor! Că ce mare artist ar putea exista, fără cel mai bun învățător în umbra sa?

Cristi nu răspunde, e stânjenit de privirile celor din jur.

— Sunt poate sute, poate chiar mii de oameni care ar vrea șansa asta, dar nici măcar despre asta nu e vorba, domnișorule Cristian. Nici măcar despre asta! Ci despre nebuniile din capul tău!

— Nu sunt nebunii, sunt căi de urmat ca să ajungi cineva!

— Mon cher, căile se schimbă în permanență, nu există un singur drum decât în mintea dumitale! Ai uitat cum e viața, domnișorule Cristian? Cum dă cu noi de pământ, când vrea ea, cu toate căile astea bune și frâiele bine strânse?

Cristi tot tace.

— Acum, fix acum, continuă Pribeagu, în acest moment magic care e pe cale să ne schimbe destinele, în prezent, unde toți trăim de fapt, nu în capetele noastre betege, în trecut sau în viitor, ci aici, acum, lumea se schimbă, domnișorule Cristian! Privește afară! Sunt aparate la care oamenii pot asculta acasă Opera, nu trebuie să-și mai miște dosurile fandosite. Sunt plăci pe care orice copil și le poate lua ca

să-și mute Opera în cămară. Se zvonește și despre o gogomănie care să-ți facă vocea să se audă mai tare, îți imaginezi? Și atunci se vor mări și sălile. Avem încă trăsuri printre aceste moderne și magnifice automobile, dar cât vor mai rezista? Și cine știe cum se vor schimba și automobilele astea. Poate vor zbura într-o zi! Ne vom duce la crâșme pe sus, ca păsările, mai știi? Totul se schimbă cu o viteză uluitoare. Totul! Părinții noștri nici nu auziseră de Cinema, iar Chaplin, nemernicul, e un mister încă pentru mulți bătrâni. Și vor băga culoare în filme cât de curând, ai auzit minunea? Și chiar muzici! De ce nu? Pentru că totul se mișcă, totul evoluează, nimic nu stă pe loc, doar noi, dacă alegem asta! Lumea o ia înainte și, din când în când, întinde câte o mână sărmanilor muritori de rând, ca să-i ia în această călătorie. Care nu se știe niciodată cum și când se va termina, domnișorule Cristian. Poți garanta că, dacă nu vii azi și te duci la Conservator, vei mai prinde trenul? La fel de bine, recunosc, nici eu nu pot garanta că vei deveni nemuritor dacă vei cânta și astă-seară. Nu asta căutăm, de fapt, prietene? Să lăsăm un semn pentru viitor, să rămână din noi și altceva decât praf și morminte? Să fim amintiți la un pahar de vin de oameni pe care nu o să-i cunoaștem niciodată, dar ei o să ne știe? Greșesc? Și când ți se deschide o astfel de ușă, să nu intri pe ea? Chiar îți permiți acest lux?

— Azi, dragul meu Sachi, doar azi! Vreau puțină liniște.

— Liniștea e pentru morți, mon cher… De astfel de azi-uri de liniște vei avea parte o eternitate. Și când vei fi acolo, nu știu cum o fi acolo, dac-o fi ceva acolo, vei privi în urmă la toate azi-urile nesuferite în care ai preferat să mori decât să trăiești... Credeam că ești altfel, domnișorule Cristian, așa credeam... Dar poate m-am înșelat. Cui nu i se întâmplă? Am avut impresia că ești un om care vrea să ia viața în piept, dar matale ți-e așa o frică de ea, că aproape puți!

— Nu mi-e frică!

— O, ba tremuri înăuntrul tău, domnișorule Cristian! Să nu cumva să te ratezi. Să nu cumva să fie de fapt pe dincolo și pe de-a-ndoaselea, să alegi ce-i potrivit și corect, dar ce-i

aia potrivit și corect? Ca lucrurile să se întâmple, oricum ar fi ele, trebuie să fii în mijlocul lor! Și viața nu-i pentru fricoși, o, nu! Viața adevărată, nu, nu. Pentru fricoși e mediocritatea. Rutina. Regretele. Sărăcia. Neputința. Îndurarea. Chinul. Succesul cere alte calități, domnișorule Cristian. Riscul! Curajul! Nebunia! Și mai ales, dar mai ales! Dragostea! Da, da, toată dragostea pe care o poți da. Eu te invit, ia-mă de mână, domnișorule Cristian, să arătăm lumii ce-i aia dragoste adevărată! Textele mele degeaba ar arăta-o, dacă nu are cine le cânta așa de frumos. Melodiile lui Fernic la fel.

— În locul meu poate fi oricând altul, Sachi, râde Cristi.

— Sigur că da, sigur că da, mon cher! Dar asta depinde numai de tine, domnișorule Cristian.

Capitolul 3

Tango

În seara aceea, dar și în următoarele, Cristi s-a dus la Răcaru. Nu a fost nevoie de mare convingere. Inima lui a știut dintotdeauna ce era de făcut, doar mintea, cu ale ei vinovății stupide și îndoieli sumbre, care par să dureze uneori și o veșnicie, îl făcuse să se rătăcească.

Ceva inexplicabil îl chema pe scenă, de parcă o muză l-ar fi tras de-a dreptul de mânecă. Chiar dacă atmosfera crâșmei era departe de grația operei, chiar dacă venea ca un intrus, un tânăr curat, instruit și cizelat, în mijlocul unei lumi nu întotdeauna elegante, cu gurile pline care chiuiau sălbatic, o lume ce dănțuia pe o muzică considerată ieftină de elite, o lume cu interpreți a căror carieră de multe ori sfârșea pe fundul paharelor, cu cântăreți șterși și secătuiți de vlagă, căutându-și cu disperare mereu câte un alt angajament, care, dacă nu venea la timp, îi lăsa să piară în anonimat și sărăcie. Nimic din toate acestea nu mai conta când veneau aplauzele după primul cântec. Iar după al doilea, parcă mai intense. La al treilea deja îl amețeau. Ca un drog puternic care te ia de cap și îți dilată pupilele, îți accelerează puternic ritmul inimii, iar orice senzație devine exagerată, ca apoi să te amorțească și să te ducă în niște lumi nebănuite, așa era Cristi, simțind cum un val de lumină și dragoste pornește din sufletul său către public și imediat i se întoarce înzecit, copleșindu-l. Puterea de a sensibiliza oamenii cu muzica lui îi înăbușea orice alte nesiguranțe și întrebări.

— Ce să cântăm? l-a întrebat Fernic la primele repetiții.

Ionel Fernic, un tânăr compozitor și textier talentat, un nume deja cunoscut printre artiștii vremii, cărora le scrisese zeci de melodii ce cuceriseră publicul vieții de noapte și de pahar a orașului, se îndrăgostise pe loc de vocea caldă a lui Cristi și îi promisese că are să-l ajute la primii săi pași în carieră. Îl aștepta în fiecare seară la Răcaru, cu câteva ore înainte să se deschidă, pentru a repeta la pian.

— Am adus aici o mapă cu tot felul de doine și romanțe, domnule Fernic, i-a răspuns el, emoționat.

— Nu, nu, nu, nu, nu... Nu sunt niciun domn și nici dumneata nu ești. Câți ani ai, puștiule?

— Douăzeci.

— Ei, bun, nici nu-ți sunt atât de bătrân, abia ce-am împlinit și eu douășapte. Sunt doar mai călit printr-ale crâșmelor, atâta tot. Hai să vedem ce ai tu pe-aici. Aha, Cavadia... Îmi place, să începem cu *Despărțirea*?

— Sigur. Dar...

— Dar? și Fernic face ochii mari, în așteptarea răspunsului.

Pribeagu ajunge și el într-un târziu, dând buzna în restaurantul aproape gol, unde în afară de Cristi și Ionel mai erau doar doi-trei ospătari, care se învârteau de zor prin sală, începând să aranjeze mesele.

— Fraților, cum de nu cântați deja?

— Cu respect, domnule Pribeagu!

— Sachi e de-ajuns.

— Sachi să fie atunci, domnul meu! Iar eu am să fiu Ionel, iar domnul Vasile are să fie Cristi și am terminat cu socotelile pentru totdeauna. Spune, dragul meu Cristi, ce voiai să spui.

— S-a întâmplat ceva, domnișorule Cristian?

— Asta-i bună, domnișorule... Ha! Domnișorului părea să nu-i convină ceva și așteptam cu nerăbdare să-mi spună și ce.

— Nu, nicidecum nu e ceva care să mă deranjeze, doar că... Mă gândeam... Adică... Pfff, oftează el tot mai îngândurat. Aș fi vrut să încerc ceva nou.

— Ceva nou, ce?

— Aș vrea să abordez cântecul francez de acum.

— Tangouri?! au sărit amândoi, nedumeriți.

— Tangourile, exact! Tangouri, romanțe, da! Melodiile care îți fac până și sufletul să tremure de bucurie.

— Înțelegeam dacă ne spuneai de jazz, dar tango, amice? Nu e de parcă nu s-a mai încercat, nu prea a prins valul la noi tangoul. Îți spun pentru că am mai și compus câteva la viața mea...

— Nu știu cum să vă explic, dar de când am auzit tangoul franțuzesc, m-am îndrăgostit de muzica ușoară. E de fapt singura muzică ce îmi place, exceptând opera, desigur. E ca și cum... m-ar chema, pricepeți? Îl simt în toți porii, îl simt în toți mușchii, și în vene îl simt, făcându-mi sângele să danseze pe ritmurile lui melodioase. Care emană amor, care cheamă trupurile parcă la apropiere. Adică bine, încercăm și cu doinele și cu romanțele noastre, care sunt sfâșietoare, dar caut ceva mai lasciv, simt că putem veni cu ceva mai proaspăt, mai exotic...

— Proaspăt, exotic, lasciv, îmi place... Avem tangouri, monsieur Ionel? îl întreabă Pribeagu. S-auzim și noi cum sună unul din gura domnișorului Cristian.

— Avem, n-avem, găsim! Preluăm, adaptăm, nu ești dumneata poet?

— Umorist mai degrabă, ca să fim corecți.

— Domnule, știi să compui versuri, nu? îl ia tare Fernic.

— Să nu vă mir, dar cum respir.

— Asta-i tot ce ne trebuie, iar un pic de haz n-am auzit să strice nimănui...

Nu a trecut mult de la primele repetiții și încercări până la primele reprezentații pe scenă și oricine a putut observa că tânărul tenor era născut pentru romanțe și tangouri, ultimele încă nu foarte în vogă, ce-i drept, dar gata să fie cunoscute și să cucerească inimile oamenilor tocmai prin vocea caldă și suavă a lui Cristian, care avea și o dicție aparte, o claritate a pronunției deosebită, falsând notele și apăsând exagerat pe unele silabe pentru a accentua versurile, cu o lejeritate de invidiat. Succesul celor câteva tentative pe care le pregătiseră

fusese de-a dreptul uluitor, forțând chiar sala să se ridice la dans.

Următoarea zi, tot la pian, mai puneau pe roate încă două piese, începând să facă repetiții și cu o orchestră improvizată peste noapte, cu instrumentiști găsiți de Fernic de prin mahalalele orașului, care se mulțumeau cu puțin și erau dispuși să încerce orice. În câteva ore aveau un nou tango, cu versuri savuroase și simple pe care le trântea Pribeagu pe loc, urmărind atent linia melodică. Seara, un alt succes. Și iată cum nu trecuseră nici două săptămâni și începuse să se zvonească deja despre tânărul șarmant care aborda tangoul la crâșma de lângă Gara de Nord, cu un stil unic, cum nu o mai făcuse nimeni până atunci.

— De ce nu m-am gândit până acum că tangoul ar prinde? s-a întrebat Fernic, văzând ropotul de aplauze de la sfârșitul unui scurt spectacol. Cum de nu mi-am dat seama?

— Cred că fiecare lucru vine la timpul său, monsieur Ionel. Iar tangoul la noi poate că încă nu își găsise dizeurul potrivit. Pentru că dincolo de talent, emoția domnișorului Cristian este ceva rar întâlnit. Cred că poveștile simple de dragoste și ritmurile franțuzești călduroase îl așteptau. Privește-l doar, mai are puțin și sclipește pe scenă.

— Da, e ceva cu puștiul ăsta, domnule Pribeagu, e ceva...

— Sachi e de-ajuns, ți-am spus.

— Atunci e ceva cu puștiul ăsta, Sachi, fir-ai tu să fii! râde Ionel. Cred că fără să vrem am descoperit un diamant, care nu știu de ce zăcea până acum acoperit de praf, fără nicio noimă, fără să aibă habar de ce poate face cu adevărat. Ha, deja văd titlurile, amice...

— Omul care aduce tangoul... zâmbește Pribeagu.

— Și în ce fel...

* * *

Nu a trecut mult până când Cristi a ajuns să fie printre capetele de afiș ale Bucureștilor. Angajamentul de câteva seri de la Răcaru s-a transformat repede într-un contract frumușel, atunci când patronul a văzut că nici praful nu mai avea unde să se așeze în localul său de atâta lume curioasă să-l asculte, ca mai apoi să se îndrăgostească iremediabil de spectacolele sale.

Până și micuțul restaurant se transformase dintr-un local cunoscut mai mult de cei din zonă, de pe Buzești și Griviței, sau de rătăcițiii ce ajungeau pe seară în capitală din te miri ce colț al țării, într-unul dintre cele mai cochete locuri preferate de lumea bună. Contrar modei, când lumea obișnuia să ia cu asalt celebrele bulevarde Victoriei, Elisabeta, Brătianu sau marele Tache Ionescu, restaurantele de cartier, aproape de periferie, începuseră să capete tot mai multă forță și să concureze cu sălile grandioase și grădinile rafinate din centru, lăsând frâu liber unei noi generații de muzicieni, unor tineri care deschideau un nou capitol al scenelor și mai ales începeau să schimbe mentalitățile conservatoare ale oamenilor, ale căror priviri acuzau înjosind chiar acest drum al trubadurilor de crâșme.

Până când marii patroni ai localurilor scumpe să se dezmeticească, micile restaurante de cartier au profitat din plin de această schimbare de generații, lansând vedete în toate colțurile capitalei, Cristian Vasile, cu un șarm și o eleganță aparte, cu un stil tot mai original, fiind printre pionierii noului gen: tangoul. Care cucerea Bucureștiul cu o viteză nemaiîntâlnită. Care se răspândește în câteva nopți ca o

boală, influențând din ce în ce mai mulți dizeuri cu ritmurile lui senzuale și delicioase, făcând ca toată lumea să vuiască despre aceste cântece de amor, care se și dansau, aproape erotic, la marginile orașului. Nici presa nu a putut sta deoparte, aducând în prim-plan moacele și numele unor tineri îndrăzneți, care erau tot mai pe val, scoțându-i din pagini de multe ori pe mai marele Zavaidoc sau chiar ignorând un spectacol de-al lui George Enescu.

Succesul pe care nimeni nu-l prevăzuse făcuse ca Răcaru să se schimbe din temelii. Au reorganizat salonul și au schimbat mesele vechi, zgâriate și șubrede, cu unele noi, elegante, rotunde majoritatea, din lemn proaspăt, masiv, lăcuit atât de bine încât lucea în luminile calde și puternice ale celor câteva reflectoare care fuseseră montate spre a aduce o nouă atmosferă scenei. Fețele de masă de un alb perfect nici nu se mai spălau, erau mai întotdeauna înlocuite de altele noi și date înainte cu un soi de parfum proaspăt de flori, care făcea aerul mai ușor de respirat. Parchetul era șters bine și lustruit înainte și după fiecare concert.

Însă nu doar eleganța care învăluise localul peste noapte îți lua acum ochii, ci găseai feluri de mâncare noi în meniu, tot soiul de delicatese care n-ar fi fost trecute vreodată pe lista unei crâșme așa îndepărtate de centru, dacă n-ar fi fost vocea minunată a lui Cristi. Erau acum și aperitive franțuzești sau italienești, zile în care îți puteai comanda și caviar sau somon proaspăt, dincolo de tradiționalele fripturi în sânge sau rumenite bine pe grătar, date prin vin, alături de salate care mai de care mai sofisticate, sosuri și creme ce-ți lăsau gura apă și, bineînțeles, deserturile siropoase, de la prăjituri de casă la torturi exotice de ciocolată sau fructe și înghețate.

Ficatul se stingea cu bere nemțească sau de-a casei și vinuri seci, albe, cu șprițuri de sifon, sau roșii, sau negre, aduse de la cele mai bune crame, atât din țară, cât și din afară, vinuri vechi și de zece sau cincisprezece ani. Tării care mai de care, palincă din Ardeal sau țuiculiță moldovenească, whisky-uri americane sau scoțiene, vodci rusești, absint elvețian; erau la mare căutare și frunzele de cocaină

de mestecat sau canabisul de fumat, care, chiar dacă nu le găseai la bar, ci mai mult pe lângă el și erau destul de scumpe, se cereau pentru o seară de neuitat.

Taximetriștii începuseră să se certe pe locuri la Răcaru, aglomerând o porțiune mare a Griviței din jurul restaurantului. Și nu numai pentru că birjarii sau șoferii lăsau și tot luau clienți, dar tot parcând și așteptând lângă crâșmă apucau, fie și de la distanță, să-l audă și să-l zărească prin vitrine pe tânăra senzație Cristian Vasile. Dacă aveau noroc, poate și pe Fernic, la fel de cunoscut și îndrăgit, care, amețit uneori atât de alcool, cât și de atmosfera boemă, îndrăznea, la insistențele lui Cristi, să-l acompanieze sau să cânte el însuși un tango.

Căci nu a trecut mult până când Ionel și Cristi să se aibă ca niște adevărați frați. Lunile întregi de repetiții, unde s-au descoperit, succesul apoi, pe care l-au gustat împreună, i-au făcut să-și afle pofta nebună de viață pe care o aveau în comun, dragostea lor nemărginită pentru artă și nebunia de a crea și a interpreta o muzică nouă. Se înțelegeau și se completau perfect, nu existau jumătăți de măsură pentru ei, totul era dus la extrem și trăit cu o intensitate maximă. Fiecare vers, fiecare notă și acord pe care le doreau duse la perfecțiune, dar și fiecare pahar sau fiecare femeie frumoasă pe care o întâlneau și care trebuia cucerită.

Poate pentru că pe amândoi viața îi încercase încă prea devreme, gustând încă de mici din nesiguranța, fragilitatea, mizeria și sărăcia ei, ajunseseră să aibă în comun atâtea și să prețuiască prietenia lor, întâmplătoare, cum o numeau în glumă, ca pe ceva sfânt, știind foarte bine că nu mulți oameni pot înțelege lucrurile și viața așa cum o făceau ei, d-apoi să le fie dat să se și întâlnească, știind că e loc pentru toți și pentru toate pe acest pământ, lăsând judecățile deoparte și privind lumea doar din prisma iubirii și a curajului de a depăși limitele. Cei doi visători se întâlniseră, iată, și împreună erau mai puternici de o mie de ori. Iar alături de celălalt nebun frumos al găștii, de piticul poet-umorist, se pregăteau să schimbe lumea.

Dacă ai fi ieșit dimineața de la Răcaru, ușor mahmur și fredonând în minte cântecele lui Cristi, pe melodiile lui Fernic și de cele mai multe ori cu versurile lui Pribeagu, viața ți s-ar fi părut minunată, plină de frumusețe și lumină, și n-ai fi înțeles neam larma cu criza economică. Fiindcă toți se plângeau întruna de bani și de sărăcie, dar aveau totuși de unde cheltui seară de seară pentru ei și mai ales pentru doamnele frumoase și elegante pe care le invitau să le amețească și să le deschidă inima.

Nu e casă, mică, mare, să nu fie sărbătoare
Nu e crâșmă, nu e bar, făr-un țap și-un lăutar
Peste tot urlă Vasile, dragoste și veselie
Din Pipera la Săcele dădea lumea din măsele
Din Băneasa în Panduri clefăinea lumea din guri
Și-și spuneau mușcând din fleică: Grea e sărăcia, neică!

Pentru că ce femeie nu-și dorea să-l vadă și să-l asculte pe „domnișorul Cristian"? Nu era un cadou mai bun decât o seară cu tangourile lui. Se spunea că fetele de liceu nici nu mai ajungeau la primele ore de școală, pierzându-și nopțile la Răcaru, fie în salon, fie lipite de vitrine, afară, dacă nu găseau loc sau nu-și permiteau, aburind geamurile cu răsuflările lor calde și inimile puse pe jar. Cândva, pe la sfârșitul verii lui 1930, s-a auzit că până și proaspătul rege, Carol al II-lea, însoțit de o amantă frumoasă, ar fi asistat câteva ore la un concert, înconjurat de câțiva cancelari și miniștri, alături de nevestele lor, care nu-l scăpau o secundă din priviri pe interpret.

Era și ușor să te îndrăgostești de Cristi, devenit repede unul dintre preferații sexului frumos. E drept, nu era un bărbat solid, din acela puternic, care să emane siguranță și duritate, nu. Inspira mai mult nevoia de protecție, în loc să fie exact invers, dar știa foarte bine să se folosească de acest atu și să le sucească mințile femeilor. Era atletic și înalt. Chipeș, cu trăsături fine și tot timpul îngrijit, elegant,

proaspăt bărbierit și mirosind a apă de colonie franțuzească, dat cu briantină pe părul tuns perfect.

Se zvonea că se ducea la frizer în fiecare dimineață să se aranjeze, dar ce nu se mai zvonea despre el, fie din partea femeilor înamorate, fie din partea bărbaților invidioși. Ba că era dotat ca un cal, ba că n-o avea nici cât a unui maidanez și de cele mai multe ori mădularul nici nu-i mai funcționa bine după atâta cântat, fum și băutură. Ba că schimba femeile ca pe ciorapi, mai multe chiar într-o singură seară, ba că era îndrăgostit doar de una, urâtă și vai de ea, și cine știe câte alte defecte îi mai inventau admiratoarele geloase. Adevărul, ca întotdeauna, era la mijloc. Dar adevărul nu interesa pe nimeni. De fapt, nici nu mai conta atunci când Cristi apărea pe scenă, mereu într-un costum elegant, de culoare închisă, comandat direct de la Paris, care-i venea ca turnat, cu batista aranjată perfect la piept, cu cravata legată impecabil și aura sa de semizeu, care cucerea cu fiecare cântec publicul.

Iar dincolo de aspectul său de amorez și de vocea nemaipomenit de caldă, nici buzunarele nu-i mai erau atât de goale, ceea ce îl făcea și mai dorit. Venitul de la Răcaru îi asigura nu doar cele necesare, își permitea acum o viață mai libertină, își permitea să iasă în oraș oriunde, oricând și cu oricine, căci nu-și lăsa mai niciodată prietenii sau amicii să împartă notele sau distracțiile cu el, iar când venea vorba de dame, le trata regește, cu băuturi care mai de care mai dulci și mai scumpe, cu haine după ultimele mode, bijuterii și alte cadouri.

Îi plăcea nespus să petreacă și compensa prin distracții parcă nenumăratele seri nenorocite din cămin, unde își petrecuse atâta timp însingurat și sărac și unde fiecare speranță i se năruise. După primele luni la Răcaru, abia a așteptat să-și poată permite să se mute singur, să scape de camera aceea aglomerată și întunecată, îmbâcsită cu deziluzii și având colegi tot mai mofturoși și deranjați de orele târzii la care Cristi se întorcea de la concerte și, inevitabil, îi trezea. Ziua în care a părăsit căminul a fost ca o sărbătoare,

a păstrat-o în suflet mult timp ca pe o mare realizare, poate chiar mai importantă decât succesul unui tango.

Nu a plecat departe, și-a găsit mai întâi o cameră modestă lângă Cișmigiu, pe Cobălcescu. Iar când salariul i s-a mai mărit și a început să cânte și pe la petreceri private, pentru care primea întotdeauna un plic substanțial, s-a stabilit tot pe Cobălcescu, dar spre celălalt capăt al străzii, la nr. 16, în gazdă la doamna Apostolescu, mama vedetei Mia Apostolescu din trupa Cărăbuș a lui Constantin Tănase, căruia Pribeagu îi scria de zor texte umoristice.

Aici începe să se simtă confortabil, aproape ca acasă, cu „tanti Apostolescu", cum o striga, care nu venea doar să-i ceară chiria, ci avea grijă de el de parcă i-ar fi fost propriul copil, atât de drag îi era tânărul interpret. Îl scăpa de admiratoarele insistente când era cazul, dacă știa că are pe alta în pat sau are nevoie să doarmă. Îi aranja nu de puține ori programul, notându-și ce întâlniri are și având grijă să ajungă la cele importante. Îi făcea uneori și cumpărăturile, dacă avea nevoie de ceva, îi mai gătea, deși el obișnuia să mănânce numai în oraș, iar cafelele și ceaiurile de dimineață erau savuroase, alături de câțiva biscuiței de casă, din care Cristi ciugulea în grădina casei, povestind cu tanti Apostolescu ultimele succese.

Zilele cu ghionturile stomacului tot mai puternice se terminaseră. Nopțile de singurătate și de frig se terminaseră, iar somnul venea peste oboseala lui cu vise mărețe despre glorie și despre cum lumea are să se schimbe din temelii și are să fie mai bună ascultându-i vocea caldă. Diminețile nu mai erau uscate, ci parfumate cu bunătățuri, mic-dejunuri cu marmelade în restaurante, banii nu mai trebuiau drămuiți pentru fiecare zi, nici nu se mai uita la ei, iar soarta nu mai era înjurată printre dinți pentru nenorocul fără sfârșit, ci din contră, o rugăciune pentru șansa schimbării lui era spusă tot mai mult în gând.

În scurt timp, viața din ce în ce mai agitată îl face să renunțe de tot la Conservator. Întâlnirile cu domnul Vrăbiescu erau tot mai reci și incomode, astfel că decizia de a abandona

studiul i-a venit cu atât mai ușor. Nu a știut Cristi cât de mult l-a rănit pe cel care își pusese atâtea speranțe în a-l duce către gloria Operei, dar nici profesorul său ce destin mult mai măreț i se pregătea ucenicului său. Mulți dintre foștii colegi, din invidie sau având o viziune conservatoare, au spus că a ales cu buzunarul, pentru faimă ieftină și câștiguri excentrice. Însă Cristi nu a ales niciodată ceva decât cu inima lui pură, plină de dragoste și naivă și ușor de păcălit totodată:

> Ce m-a îndemnat să cânt romanțe? Taxa de cămin? Îmbrăcămintea care se cam lustruise? Sau poate hrana cea de toate zilele? Nimic din toate astea. Numai dragostea mea pentru cântul vocal.

* * *

Înainte de fiecare concert, Cristi mergea la teatru, la film, la Operă sau pentru un concert la Ateneu. Dacă ar fi lipsit de la vreun spectacol, chiar dacă îl văzuse de nenumărate ori, și-ar fi rămas acasă măcar o zi, Fernic, Pribeagu sau alt prieten cu siguranță s-ar fi îngrijorat să nu se fi îmbolnăvit sau să nu fi pățit ceva. Căci așa era Cristi, nu stătea o clipă, își trăia viața din plin, de parcă a doua zi ar fi dat colțul. Nu rata nici expozițiile de artă sau muzeele. Nu era crâșmă nouă care să se deschidă și în care el să nu guste ceva. Era parcă peste tot, efervescent și curios ca un copil. Lansările de carte, lecturile autorilor în vogă îl atrăgeau deopotrivă. O muscă nu se putea mișca prin lumea culturală bucureșteană fără ca el s-o știe. Ar fi recunoscut-o imediat după bâzâit și ți-ar fi spus și pe unde a mai auzit-o.

La fel de atent, urmărea spectacolele colegilor săi din alte baruri sau restaurante, mai ales ale celor din generația lui, care debutaseră aproape în același timp: la Ion Luican, care avea să ajungă mai apoi vedeta de la Izvorul rece; la Gheorghe Ionescu, fostul student la medicină care, după ce leșinase la prima autopsie, își vânduse toate cărțile și își cumpărase un frac și câteva instrumente, mai apoi luându-și numele de scenă Gion; la amicul său de suflet, „eternul îndrăgostit", Titi Botez; la Dorel Livianu sau, mai ales, la cel devenit la fel de repede faimos și care interpreta tot romanțe și tangouri, brăilean ca și Cristi, Ioan Moscu, căruia Pagony îi pusese numele de Jean Moscopol.

Moscopol era de altfel singurul prieten pe care îl putea numi cu adevărat rival, cei doi devenind repede capetele de

afiș ale vremii, preferații tinerilor, fiecare cu charisma sa și cu stilul său inconfundabil. Cristi era recunoscut pentru dicția sa impecabilă și felul în care controla și apăsa cuvintele, Jean pentru nenumăratele ieșiri din ritm amuzante și eternul fluierat al refrenelor, care nimănui nu-i ieșea mai bine.

— Măi, fraților, dar s-a răsturnat căruța cu talent la Brăila? râdea Pribeagu, care compunea versuri pentru amândoi, amintind și de celebrul Cavadia, dar și de alți nenumărați instrumentiști veniți tot din orașul de la malul Dunării, enumerând și scriitori ca Nae Ionescu, Ilarie Voronca, Perpessicius, Panait Istrati sau mai tânărul Iosy, Mihail Sebastian, ori actrița Maria Filotti.

— O, dar planul nostru e să ne facem cunoscuți aici, apoi să ne retragem acasă și să mutăm capitala la Brăila, râdea Moscopol.

— Așa credeți voi? Că mai puteți ieși din Bucureștiul ăsta nemernic de frumos care ne înghite pe toți?

Așa au fost tot timpul Cristian Vasile și Jean Moscopol, prieteni și rivali. Le plăcea să se înțepe în legătură cu cine are mai multe prezențe la radio – minunăția care începuse de curând să emită muzică direct în casele oamenilor și avea să schimbe lumea, aducând artiștii spre brațele publicului, chiar dacă acesta nu putea fi prezent la spectacole –, se întreceau pe cine are sălile mai pline, cine are mai multe melodii și, mai încolo, cine înregistrase cele mai multe plăci. Doar Pribeagu glumea, spunând că succesul lor nu vine nicidecum de la talentele sau șarmul lor irezistibil, ci de la poeziile sale siropoase. Într-adevăr, Cristian Vasile și Jean Moscopol erau cei care cucereau orașul cu tangouri și romanțe, însă la orice s-ar fi comparat, Cristi era mai mereu cu un pas în față. Fie era elogiat în mai multe articole de presă, fie avea publicul mult mai numeros, iar aplauzele curgeau necontenit, dar mai ales câștiga mai mult de pe urma concertelor și înregistrărilor.

Dar, sigur, acestea nu erau pentru ei decât niște jocuri în care se întreceau, nu au depășit niciodată prietenia și respectul pe care și-l purtau atât unul altuia, cât și celorlalți

interpreți. Cristi chiar stătea de vorbă cu fiecare la un păhărel, încercând să învețe cât mai mult, furând intonații sau expresii faciale, analizându-le fiecare notă, fiecare ridicare din umăr, văzând dacă se potrivește și cu ridicarea vocii, notând ce-i place publicului, la ce exultă oamenii, pe ce chei, note sau cuvinte anume, iar când ajungea acasă exersa ore în șir, ținând cont de observațiile sale. Ore întregi în oglindă pentru fiecare silabă, pentru fiecare consoană pronunțată perfect, atinsă exact cât trebuie, încât să entuziasmeze audiența și să facă oamenii să simtă și melodia, și textul.

Și nu numai cu cântăreții. Îl găseai mai mereu la taclale cu câte-un actor cu care se împrietenise, povestind cu bătrânul Costică Nottara, cu Tony Bulandra sau, mai apropiat de vârsta lui, cu Grigore Vasiliu, poreclit mai târziu Birlic, după un rol grozav. Mergea la spectacolele lor, chiar și la repetiții dacă era lăsat și avea timp, și învăța secretele mișcărilor scenice, gesturile care să creeze o armonie perfectă între mesaj și ritmul muzicii sale. Nota din nou orice figură, orice glumiță, orice grimasă interesantă și o aducea iar în fața oglinzilor sale, unde se perfecționa continuu, până când totul devenea natural.

> În București, viața mea s-a consumat între muzică și teatru. Teatrul a fost ca un laborator pentru mine. I-am văzut la lucru pe toți coloșii teatrului românesc. Fără ei nu știu dacă aș mai fi fost ceea ce am fost.

Era înnebunit să învețe și să știe cât mai multe. Pictori, sculptori, dar și scriitori erau tot timpul bine-veniți la masa lui. Ba chiar el îi invita la concerte și mai apoi rămânea cu ei până dimineața, dându-le de băut și filosofând despre viață și artă. Poeți, textieri sau compozitori, pe toți îi trata ca pe niște sfinți, de la care încerca să fure secretul succesului și al nemuririi. Citea întruna, citea istorie, citea filosofie, citea romane și volume de poezie, orice îi cădea pe mână, fie că le găsea în librării, fie că le primea chiar de la autori, la vreun eveniment.

Și creștea astfel în fiecare zi în care mai punea în scenă o piesă. Care suna și mai bine, era mai bine intonată decât celelalte, mai bine înțeleasă și pătrunsă în adâncul ei, încât publicul simțea și mai intens dragostea și patosul lui, pe care le juca aproape de perfecțiune. Nu era doar un simplu interpret, ca ceilalți, era un întreg spectacol, fiind întotdeauna spontan, știind când să înceapă, cu ce să înceapă și mai ales cum, amestecând o glumiță inteligentă între pauze, jucându-se cu audiența, invitând-o la dans sau la băutură, făcând oamenii să se simtă timp de câteva ore fermecați de-a dreptul și rupți de cotidian. Întotdeauna venea cu ceva nou, uneori chiar lua chitara sau vioara și se acompania singur, recitând o poezie sau interpretând o doină de jale care aproape provoca leșinuri printre damele delicate și elegante care se îndrăgosteau de el pe loc.

— Ați auzit știrile? întreba. Ați auzit că au descoperit o nouă planetă? Au botezat-o Pluto, ca pe zeul roman al lumii de dincolo. O planetă îndepărtată, cu o mișcare necirculară, plină de gheață, unde e atât de frig, că n-am rezista o secundă. Exact ca inima unui om care n-a cunoscut niciodată dragostea, o planetă mică și friguroasă, unde nu se poate naște nimic. Dar poate într-o zi vom putea călători până acolo și vom putea trimite o femeie frumoasă, o femeie cum numai în București găsești, să-i încălzească sufletul. Poate chiar pe dumneata, arată spre o domnișoară superbă, care roșește imediat. Ce gheață ar putea rezista zâmbetului dumneavoastră?

Și urma să cânte un tango despre „fetițele dulci“ ale orașului, care, amețite de șarmul său, cădeau în plasa și apoi în dormitorul lui, seară de seară. Căci iubea cu patimă femeia, ca nimeni altul. Găsea în frumusețea lor adevărate muze, care îl încărcau cu o energie nemaipomenită, și lor le cânta pe scenă versuri despre iubire și amor. Fiecare poveste de dragoste năștea un nou cântec, care purta alt nume și alt dor. Tangourile se înmulțeau în fiecare săptămână, unul mai reușit ca altul, și purtau lumina lor caldă pe toate străzile înguste ale Micului Paris.

* * *

— Ești un fraier, Bibi, asta ești! țipă la Cristi frate-său.

— Sigur că sunt, sigur că sunt. Dar de ce? Pentru că nu am vrut să mă fac vreun mare inginer sau nu visez să ajung un mare magistrat, slugă la stat ca tine?

— O, dragul meu, te-a lovit puțin norocul și acum dai lecții de viață! Uită-te cum arunci banii pe fereastră! Bani la care alții doar visează, bani din care ai putea pune deoparte și tu pentru o casă, pentru ceva palpabil, Dumnezeule! Bani de care să ai când te-o ocoli șansa mai încolo, că doar roata vieții se învârte, nu trebuie să-ți spun eu asta! Ai 23 de ani, Doamne, și cheltui ca un copil smintit. Pe artiști, cu actori, cu scriitori, cu cutare și cutare, pe băute continue, pe femei frumoase, câte îți mai ajung pe-o seară?

— Asta te roade pe tine, patul meu... Știi ceva, Pițule? Nu mă aștept ca tu, mai ales tu, să înțelegi stilul meu de viață. Nu ai înțeles niciodată ce vreau să fac sau ce e în inima mea. Tu ai impresia că totul se măsoară în cifre și în acte, nu poți înțelege ce-i aia să cânți o melodie, să reciți o poezie, mă, nu zic de altceva, o poezie, nici p-aia n-o înțelegi, d-apoi nevoile unui artist.

— Nevoile unui artist? Nevoile unui artist?! se enervează și mai tare. Astea nu-s nevoi, Bibi, asta-i destrăbălare de-a dreptul! Și nimic mai mult. Unde crezi că vei ajunge așa? Cât crezi că va mai ține norocul, când tu risipești de parcă... De parcă ai avea o fântână băgată în cur și ai căca de-acolo bani fără oprire! Trezește-te, omule, nici pe sfert din toți oamenii cu care te-ai înconjurat nu-ți sunt prieteni, ci stau cu tine pentru că dai de băut. Nici pe sfert din femeile cu

care te culci nu simt ceva pentru tine, ci o fac pentru că ești o vedetă.

— Ești doar gelos și invidios...

— Gelos? Invidios, ai înnebunit? Nu crezi, tâmpitule, că mă bucur enorm pentru succesul tău? Mai mult decât tine chiar. Crezi că-mi doresc să câștigi mai puțin sau să nu ai atâta faimă?! Dumnezeule! Dar mă uit și te văd cum arunci totul pe fereastră, de parcă mâine n-ar exista, de parcă lumea toată se termină în câteva ore.

— Mâine la fel de bine nu poate exista, mai știi ce cruntă poate fi soarta? De când ai început să iei viața așa în serios, Pițule?

— De când mi-am dat seama că mâine întotdeauna există. Și poimâine. Și răspoimâine. Și săptămâna următoare, și luna următoare! De când trebuie să mă gândesc cum să fac, să le împart pe toate, să mă simt bine și azi, dar să pun la ciorap și pentru zile negre!

— Pui la ciorap, auzi... Cum să strâng bani, când am atâtea de trăit și de văzut? Când iubesc viața atât de mult și nu mă mai satur de ea?

— Dar trăiește-le, Bibi, pe toate, dă-le în mama lor! Trăiește-le! Dar ia-le și tu, omule, pe rând! Ia-le, pentru numele lui Dumnezeu, mai ușor! Te-ai gândit o clipă ce se întâmplă după ce termini contractul cu Răcaru? Cât mai ai? Cinci-șase luni?

— Trei, fix trei.

— Și? Ce faci peste trei luni? Ți-a oferit vreo prelungire? Ai vreo ofertă? Știi cât de nesigur e drumul ăsta, pe care azi ești o stea, mâine înfunzi mahalalele cerșind o ciorbă. Ai văzut oamenii ăștia cum sunt! Tu mi i-ai arătat! Și nu ai învățat nimic de la ei. Dacă poimâine răcești, ce se întâmplă? A? Lipsești câteva zile și vine altul, gata, te-ai dus! Ce viață e asta? Nu am venit să te judec sau să te mânii, înțelege odată, am venit doar să-ți spun să o iei mai ușor, pentru numele lui Dumnezeu! Da, poate nu te înțeleg eu atât de bine, niciodată n-am făcut-o, asta e, n-am în sânge explozia asta, nebunia asta a vieții, cum o ai tu. Dar asta nu înseamnă

că nu am dreptate, Bibi! Că nu ai nevoie de puțină stabilitate. Orice om are nevoie de siguranță.

— Ai terminat?

— Gândește-te numai la mama noastră, câte a făcut pentru noi și câte a făcut mai ales pentru tine. Să ajungi să faci o școală, să ajungi la Operă, și uită-te cântând în bodegi de doi bani, nu crezi că o doare destul?

— Poftim?! Asta crezi tu că fac eu?

— Păi, cam asta faci, Cristiane. Când știu că aveai un mare vis și te văd acum, înconjurat de așa-ziși prieteni cu zecile și sutele și femei care-ți toacă banii obținuți peste noapte în crâșme, ce să cred? Că ți-a luat Dumnezeu mințile și nimic mai mult.

— Tu crezi că e o diferență între a fi pe scena unui teatru și pe scena unei crâșme, dacă pui tot atâta pasiune și cânți oamenilor despre iubire? Asta ai înțeles tu din tot ce fac? Că behăi în crâșme de doi lei? Și petrec ca ultimul parvenit? Asta vezi tu la mine? Nu ți-e rușine, să vii, cu lecțiile tale de viață prăfuite, să mă jignești și să mă acuzi, fără să poți înțelege de fapt ce fac?

— Bine, Cristi, bine... Ce faci? Ce nu înțeleg eu?

— Fac ceea ce un funcționar public ca tine n-ar putea nici măcar visa.

— Da? Și-anume?

— Anume împărtășesc sentimente cu oamenii și le dau dragostea mea. Le dau vocea mea și ritmuri pe care ei să se iubească. Și le umplu viețile cu lumină, când e atâta întuneric în lume, asta fac. Tu știi că muzica mie mi-a schimbat viața și știi bine în ce fel a făcut-o! Când simțeam că până și iadul ar fi mai plăcut decât să trăiești printre oameni! Și acum... Întorc favorul... Învăț în fiecare zi, trăiesc în fiecare zi viața, ca apoi s-o pot cânta. Și să umplu sufletele oamenilor cu bucurie. Crezi că e un lucru ușor? Ba mai mult, crezi că așa ceva poate fi josnic? Crezi că e ceva de doi bani asta, doar pentru că nu miroase a parfum scump franțuzesc în primul rând, ci a friptură? Aici judeci tu lucrurile, aici faci diferența? Și pentru asta vii tu să-mi spui ce

fac și nu fac cum trebuie? Ieși dracului afară din casa mea! Ieși și să nu te mai văd vreodată!

— Îți dai afară propriul tău frate, acum?

— Da, îl dau afară! Cum să nu-l dau afară, când m-am săturat să-mi spui tot timpul ce e bine și ce nu e și să mă faci albie de porci doar pentru că, ce să vezi, pentru tine viața e altfel... Întotdeauna ai fost un fricos, Pițule! Căci te sperie, nu? Sărăcia. Nesiguranța. Incertitudinea zilei de mâine, nu? Delirul vieții, care nu știi cum și când o să te lovească. Dar pe care crezi că îl poți controla, dacă ai ceva bani în buzunar, mă bufnește râsul. Când viața vine și dă cu tine de pământ, crezi că niște bani în plus vor face diferența? Când o să zaci mort, cu inima oprită, crezi că va conta cât de plin ți-e buzunarul? Pur și simplu nu poți accepta că suntem diferiți, tot timpul m-ai urât pentru asta. Tu ai mâine, eu nu am mâine! Tu ai planuri, eu am un singur țel, să fac lumea mai bună în jur. Nu să mă gândesc ce averi să-mi fac, ci ce averi pot să las.

— Ba tot timpul te-am iubit, pentru că ești atât de diferit și eu nu pot fi ca tine! Și încă te iubesc nespus și nu am cum să nu mă irit când văd că arunci totul la gunoi. Asta nu înțelegi tu! și Pițu își pune pălăria pe cap, îi întoarce spatele și trântește ușa.

Capitolul 4

Grand Restaurant

Într-o seară, Cristi și-a adunat toți prietenii la Capșa, spunându-le că este o zi specială. Nimeni nu a știut ce se sărbătorește, era o forfotă nemaipomenită la marea masă rezervată de cântăreț, iar întârzierea veștii îi irita și mai mult pe cei prezenți, cântăreți și instrumentiști, compozitori, textieri, actori și alți prieteni.

— Ne mai frigi mult, domnișorule Cristian? întreabă Pribeagu.

— Răbdare, răbdare, dragii mei prieteni. Mai întâi să ne înfruptăm și să bem câte ceva.

— Hai, mă, Cristi, că știm despre ce-i vorba cu toții!

— Dar, te rog, spune despre ce-i vorba, dacă tot știi.

— Păi, nu eu, tot orașul știe că Răcaru are să se mute chiar în centru, la Universitate, în câteva luni. Zi-mi că nu asta e, hai, zi-mi!

Și toți s-au întors cu ochii mari și urechile ciulite la Cristi, așteptând confirmarea.

— E adevărat, prietene, da! și ridică paharul de vin. Răcaru se va muta în centru, chiar pe Elisabeta, la nici doi pași de Victoriei, vizavi de Cartea Românească, da! și toți încep să aplaude și să chiuie, bucurându-se că în sfârșit Cristi mai face un pas spre visul său de a cânta chiar în miezul capitalei. Dar nu de aceea v-am chemat aici, dragii mei.

— Ei, dar e mai mult decât mutatul în centru?

— Prieteni, contractul meu cu Răcaru expiră în două săptămâni.

— Ei, și nu ne spune nouă că nu ți-au propus o prelungire, hai...

— N-am spus nici asta, iar vă grăbiți. E drept, da, am primit o prelungire, o trântește sec.

— Dar?! se aude în cor.

— Dar am primit și altă ofertă totodată.

Și toți sunt iar numai ochi și urechi, peste gașca veselă și agitată se așterne o liniște ca de mormânt, iar Cristi îi mai fierbe câteva secunde:

— Pentru prieteni! ridică din nou paharul. Pentru cei care ne sunt aproape și pentru cei care ne-au fost și ne urmăresc din ceruri și au grijă de noi, la fiecare pas! Pentru muzică! se ridică energic de la masă. Pentru tango și bucuria lui, pentru ritmurile suave care se vor auzi începând de luna viitoare pe marele bulevard al Victoriei, la unicul Grand Restaurant!

Și toată lumea a început să strige și să chiuie de bucurie, urale și îmbrățișări pentru cel care, după mai bine de doi ani de la debut, mai bine de doi ani de exersare și perfecționare aproape seară de seară la restaurantul lui Iosif Răcaru, care îi dăduse șansa afirmării, venea acum cu pași mari și grăbiți spre adevăratul loc de unde începeau poveștile Bucureștiului.

— Tu mergi unde te cheamă inima și unde ți-e mai bine, i-a spus bătrânul Iosif când a aflat de oferta dublă, pe care el nu și-o permitea, a celor de la Grand. Mergi și devino un cântăreț mare, mergi și cucerește lumea, nu te uita niciodată în urmă cu regret, ci cu mulțumire. În viață, numai cei ce n-au înțeles-o amestecă loialitatea câinească cu loialitatea vocației și destinului unui om, care e mai presus decât toate. Or, oamenii nu aparțin nimănui decât lor înșiși, iar tu nu numai că ne-ai încântat cu talentul și patima nemaipomenită pe care le ai pentru muzică, dar ai făcut tot ce ți-a stat în putință pentru fiecare om pe care l-ai întâlnit și ai răsplătit toate mâinile care ți s-au întins în drumul tău. Și sunt sigur că la fel vei face în continuare, oamenii nu se schimbă decât de haine, nu și de caracter. Și sunt sigur că de numele tău voi auzi mult timp de-acum încolo, iar cu cât vei crește, va fi o onoare să spun oricui că în crâșma mea a venit și a cântat pentru prima oară marele Cristian Vasile.

Și astfel un nou capitol se deschide în viața tânărului brăilean, care numai în vise își imaginase că va cânta pe celebrele artere ale capitalei, pe Victoriei sau pe Elisabeta, chiar în inima agitată a aglomeratului Paris cel mic, în mijlocul burgheziei și al eleganței de care o lume întreagă auzise. Mulți au spus nu doar că a fost un pas important, dar că momentul acela a fost chiar punctul de pornire al adevăratei sale cariere. Pentru că, deși devenise până în anii '30 un nume destul de cunoscut al scenei românești, notorietatea lui este pe cale să explodeze chiar din primele zile în care pășește la Grand, alături de orchestra fraților Marcu, amețind audiența cu tangourile sale unice, care se potriveau de minune atmosferei cizelatului restaurant de la parterul clădirii La Fayette, lângă celebrele galerii franțuzești din Palatul Socec.

— Dar stați, stați, stați, domnii mei! Prieteni, colegi, nu de aceasta v-am chemat aici, să sărbătorim o simplă mutare de loc, zâmbește Cristi.

Din nou o liniște nemaiîntâlnită se face în jur, amicilor săi nevenindu-le să creadă că ceva putea fi mai important decât mutarea sa în centru.

— Numai dacă ai aflat secretul nemuririi ne mai poți minuna, amice, se ridică Fernic și-l îmbrățișează. Ai înnebunit, ce veste să bată o așa realizare?

Iar Cristi bagă mâna în paltonul său, scotocind după ceva, și într-un târziu, după nenumărate murmure și șușoteli, scoate câteva foi mototolite.

— Să bem, dragii mei! În cinstea acestor coli de hârtie.

Fernic i le și smulge din mână și rămâne uluit când înțelege ce sunt.

— Să bem nu doar pentru tangourile care vor răsuna pe Victoriei, dar să bem pentru toate tangourile care vor răsuna la radio și în casele oamenilor, căci acesta este primul meu contract de înregistrare!

— Cu Odeon! strigă Fernic. Cu Odeon, băi, tâmpiților! și sare pe Cristi, sărutându-l ca un nebun direct pe gură.

Pribeagu vine și se aruncă și el în brațele lor.

— Băi, zbiară de mama focului Ionel. Băăăi! O să facem istorie, băi! Te-ai gândit, nemernicule, și îi și dă o palmă zdravănă peste față lui Cristi, provocând hohote de râs în jur. Te-ai gândit tu în zilele-alea când veneai sfios și timid ca o fufă virgină, ha-ha, la pian la Răcaru, că ai să ajungi aici?

— Că o să ajungem, ce Dumnezeu aș fi făcut fără voi?

— Băi! țipă Fernic la un chelner. Copile, adu-ne o ladă de șampanie!

— Ce șampanie, domnule?

— Chiar, ce șampanie, domnule? Adu-ne, copile, un butoi de vin în care să ne-mbăiem ficatul, ne-am săturat să bem, ne scoatem organele direct și le punem la murat în beutură!

Iar petrecerea s-a dezlănțuit și a fost una greu de uitat, aproape să se lase cu spitalizări, la câte feluri de alcool și câte zeci de litri au curs în ficații lor, fără oprire. A chefuit Cristi cât nu o făcuse poate toată viața, a dat cât pentru un bal regal din buzunar pentru toți amicii și prietenii săi însetați și nu l-a interesat o clipă nota finală, pe care a achitat-o triplu, sărutându-i și pe chelnerii și pe bucătarii care avuseseră grijă de ei.

O lume de treabă se-ntreabă de ce beau veșnic
din cupa mea plină
De vreți ca să știți, cu mine sorbiți licoarea
de-a pururi divină

Beau că-n viața prea scurtă, un jalnic popas,
Sunt dureri fără glas care-și cată balsam
Beau căci inima mea e pribeagă
Și-n lumea întreagă pe nimeni nu am

Când în sufletu-mi jale ascund
Beau paharul până în fund
Mă-mbăt cât trei, în beție vezi viața mai roză
Mimoză îți pare o floare de tei.

În mai puțin de o lună era peste hotare, înregistrând la Berlin primele sale piese care nu aveau să încânte doar o crâșmă sau un restaurant de lux, ci întreaga țară, căci foarte repede Cristi a devenit și unul dintre preferații radioului, care îi punea de nenumărate ori tangourile. *Adio, scumpa mea* și *Iubirea-i semn de întrebare* au fost primele hituri care imediat au ajuns să fie fredonate în oraș; *Am o iubită*, *Dacă mâine vinovată* sau *Cingolita*, printre primele plăci cu texte semnate de Ion Pribeagu, toate înregistrate cu orchestra celebrului evreu de origine rusă Dajos Béla, același cu care colaborase chiar Richard Tauber, marele dizeur austriac ce cucerise Europa cu vocea sa, pentru peste șaptezeci de piese.

Călătoriile în Europa și contactul cu artiștii internaționali ai vremurilor, cu care se împrietenește pe loc, fie mai marii Tauber sau Maurice Chevalier, fie alții la început de drum, ca și el, îi deschid o nouă lume cu viziuni tot mai moderne asupra a ceea ce înseamnă muzica și spectacolul ei. Pentru cei care nu l-au cunoscut decât începând cu Grand Restaurant, diferența de calitate și de diversitate a spectacolelor a părut din prima clipă un atu natural al interpretului, neștiind anii întregi de muncă din spatele fiecărei note și influența din Vest, care imediat și-a spus cuvântul, inspirația găsită pe marile scene ale Berlinului, Vienei, Parisului sau Romei.

Și nu numai că venea cu aerul Europei moderne în capitală, dar Cristi începea să-și lase, odată cu călătoriile sale tot mai dese în străinătate, ușile deschise cântecului românesc, care era descoperit și tot mai îndrăgit peste hotare. Desigur, nu doar prin el, ci și cu ajutorul celorlalți dizeuri în vogă, Moscopol, Gion sau Botez, tangoul și romanța românească se impuneau nu numai în București, dar, ușor, ușor, și în celelalte mari orașe ale lumii.

Contractul scurt cu Odeon-ul și prietenia lui Cristi cu Dajos Béla au fost extrem de fructuoase, lansând între ’31 și ’32 poate cele mai bune melodii ale sale: *Îți mai aduci aminte, doamnă*, *Siboney*, *Jyra Jyra*, *De închiriat* sau *Tu nu știi să iubești*. Din nefericire, odată cu venirea naziștilor la putere, în 1933, când cei doi renunță la colaborare, Dajos

părăsește tot mai des Berlinul pentru turnee în afara Germaniei, în toată lumea, ca mai apoi, în 1935, să se retragă definitiv în Argentina.

Însă tot din 1931, spre sfârșit, după succesul discurilor de la Odeon, Cristi acceptă onoranta invitație de a colabora și cu casa de discuri Columbia, drumurile purtându-l la studiourile din Viena, unde va imprima pe plăci alături de orchestra Frank Fox Tanzorchester, printre primele piese răsunătoare fiind *Minciuna* lui Fernic sau *Frumoasa mea, eu te ador*, pe notele lui Fritz Rotter, cu versurile lui Pribeagu.

La fel cum tot din acel an magnific pentru el din toate punctele de vedere, dincolo de mutarea în centru, va începe să cânte și la etajul luxoasei clădiri de pe Victoriei, la eleganta bombonerie La Fayette, alături de orchestra James Cook, unde se spunea că vine cea mai selectă lume din oraș și unde seri la rând, pe care le va împărți în mod egal cu cei de la Grand Restaurant, va pune în scenă cele mai îndrăgite melodii ale acelor ani.

Succesul tot mai răsunător, sălile pline și vânzările de discuri îl aduc repede pe Cristi în topul celor mai bogați oameni din țară, Fernic devine poate cel mai cunoscut și de departe cel mai talentat compozitor al noii generații, iar Pribeagu, un textier dorit de mai toți interpreții, nu numai de marii actori, cărora le scria monologuri comice memorabile. Însă banii sau notorietatea nu îi schimbă cu nimic pe cei trei amici, care, indiferent cât câștigă, cheltuie cu și mai mare patimă și petrec și mai desfrânat, indiferent câtă importanță capătă statutul lor, nu uită nicio secundă de unde au plecat și rămân la fel de trăsniți și libertini.

* * *

Într-o după-amiază, Fernic, Pribeagu și Cristi chefuiau cu bere într-o cârciumă, vorbind despre câteva piese noi și de-ale vieții, când intră un evreu tânăr, slab ca un ogar, cu un costum care era evident puțin prea mare pentru trupul său fragil, cu kipă pe vârful capului, perciuni groși și barbă scurtă, însoțit de o domnișoară scundă, simpatică și cochetă, îmbrăcată cu o rochie verde-deschis, ca iarba de primăvară.

— Curajos băiat, râde Pribeagu.

— Curajos sau nebun de-a dreptul.

Cei doi și-au comandat cafele, niște sucuri, și-au pus pe masă câteva cărți pe care le purtaseră la subraț, despre care păreau să discute intens. Probabil niște studenți.

Însă prezența evreului, oarecum exotică în acel local, fusese imediat remarcată, chiar de la intrare, și o liniște sumbră se așezase peste zumzetul obișnuit al crâșmei. Și n-a durat decât câteva minute:

— Auzi, jidane... Poți să-ți dai tichia aia jegoasă jos la noi în bar, sare unul, mai amețit, de la o masă de lângă ei.

Era un tip solid, puțin mai gras chiar, cu o ceafă mare și niște fălci slinoase ca de porc, încruntat și iritat la culme de afișarea ostentativă a micuțului evreu.

— Ne băgăm? zâmbește Fernic către camarazii săi, având în ochi o strălucire ca a unui nebun.

— Unde să te bagi, Ionele, te-ai țăcănit? Mai bine lasă-l să plece, ce Dumnezeu a venit cu kipa aia pe cap într-un bar unde se știe că se adună mulți legionari?

— O, dar, domnișorule Cristian, pun pariu că puștiul habar nu are de gardiștii locului. Cred că e nou în zonă și abia acum are să afle nepotrivirea.

Tânărul tăcu pentru câteva secunde, fără să se întoarcă să vadă cine-i cere socoteală de la masa din spate. Apoi, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, continuă să discute cu însoțitoarea sa.

— Băăi! Băi, jidane, cu tine vorbesc, nu auzi? Dă-ți dracului milieul ăla de pe cap!

— Ridică-te, pentru numele lui Dumnezeu, și pleacă, își șoptește Cristi printre dinți. Măi, ăsta caută scandal?

— Și dacă nu-l caută, apăi pare făcut să-l găsească, râde Fernic.

Tipul tot mai iritat se ridică brusc de la masă.

— Hei, hei, hei, amice! strigă Fernic din capătul salonului. Ia-o mai ușor, nu te înflăcăra aiurea.

— Oi fi și tu vreun iubitor de ciori și de jidani?

— Hei, puștiule, încearcă Cristi să salveze situația, ia-o de braț pe domnișoară și vezi-ți un pic de drum, nu vezi că n-ai nimerit crâșma?

Dar evreul nimic și nimic. Tăcea și se uita în jos, fără să clintească un mușchi. Fără nicio intenție de a pleca, blocat parcă. Până și tânăra îi spune că ar fi mai bine să meargă în altă parte, dar degeaba.

— Haide, Iacob, să mergem mai sus, la o cofetărie poate. Hai, ridică-te!

— Tichie jegoasă, ascult-o pe cumătra și dispari!

— Hei, sare deodată tipa, nu trebuie să-l jigniți ca un bădăran, domnul nu v-a făcut nimic.

— Domn, auzi? Cuconițo, mie nu-mi plac jidovii și nu sufăr să-i văd în crâșma mea, se răstește, ducându-se țintă către ea, gata s-o plesnească.

— Hei, amice! sare Fernic în picioare, văzând că situația e pe cale să explodeze. Nici mie nu-mi place de mă-ta, dar nu i-am zis să se mute din oraș și să-și ia cu ea și-odrasla rasistă!

Cristi și Pribeagu paralizează.

— Ce-ai spus, nemernicule, de mama? se întoarce brusc matahala furioasă și odată cu el încă doi tipi, cam la fel de bine făcuți, se ridică de la masa lui.

— Ești surd, nene? Am spus așa: Că mie! Adică eu, da? Mie deci. Nu-mi place de mă-ta! Mă-ta. Aia care te-a fătat și te-a crescut așa prost, nu-mi place mie de ea. Dar pentru că nu-mi place mie de ea, nu i-am zis să se mute din oraș, acuma ai priceput?

Iar tipul ajunge imediat la masa celor trei amici, din fundul localului, și, când să-l ia pe Fernic de guler, acesta și ridică cu dreapta halba lui de bere, aproape goală, pe care o ținuse bine strânsă, și i-o azvârle nătărăului fix în cap, în față. O bubuitură zdravănă și sticla se sparge, umplându-l de sânge și spumă de bere, făcându-l să cadă ca o muscă.

Evreul, abia atunci conștientizând ce se petrece, se albește tot de frică și o apucă de mână pe domnișoară, pe care o trage afară într-un suflet, de unde numai Dumnezeu știe încotro au luat-o la goană.

— Acuma pleci, fir-ar mă-ta să fie! îl înjură Pribeagu.

Cam toți bărbații din bar se ridică nervoși pentru a-i pune la punct pe cei trei nebuni care îi luaseră apărarea. Ceilalți, speriați de scandal, își iau tălpășița. Barmanul se ascunde sub tejgheaua barului.

Gândind că nu e timp de taclale și de strategii sofisticate, iar dacă nu acționează rapid o pot încasa zdravăn, Cristi trage imediat scaunul de sub el și-l aruncă spre gașca rămasă, de vreo șase-șapte bătăuși. În scurtul moment de derută, Pribeagu își înșfacă halba lui și o aruncă, cu o țintă nemaipomenită, direct în capul altei matahale.

— Frumos! remarcă Fernic. Nici eu n-o dădeam cu așa stil.

Același lucru încearcă și Cristi, însă, emoționat, aruncă cu halba peste ei.

— Ei, tu mai ai de lucrat, tinerețe, râde tot Fernic, și imediat îi trage pe amicii săi în spatele barului, care era la numai câțiva metri.

Barmanul nici vorbă să se ia de ei, stătea într-un colț, tremurând din toate încheieturile și rugându-se să se termine mai repede.

— Hai să-l luăm p-ăla mare, pe scandalagiu, țipă unul, cu gând să-i sucească gâtul lui Ionel.

Dar când să se apropie de bar și să sară peste tejghea, se trezesc că vin spre ei tot felul. Cristi și Pribeagu încep să arunce ca nebunii spre inamici cu ce le vine la mână, cu pahare, halbe goale, cu sticle, cu farfurii. Zeci de obiecte se duc și se sparg în toate direcțiile, forțându-i pe bătăuși să întoarcă mesele și să se ascundă un timp după ele.

— Hai, cât o să aruncați, nebunilor? A? Că se termină marfa. Nu vă prindem până la urmă?

Însă marfa era destulă, nici nu ajunseseră la sticlele care umpleau peretele întreg din spatele barului, chiar dacă majoritatea erau goale și folosite ca ornamente. Surpriza însă avea să vină de la Fernic, care a improvizat pe loc o bombă, luând o sticlă de whisky pe jumătate goală, înmuind în ea o cârpă, cu care se ștergeau probabil mesele, legând-o apoi de capul sticlei, dându-i foc și aruncând-o cu mare forță pe parchet, înspre mijlocul barului. O bubuitură mare și o flacără imensă se împrăștie în toate direcțiile, purtând cu ea cioburi foarte ascuțite, care le dau mari bătăi de cap celorlalți. Doi o și iau la sănătoasa pe ușă, printre farfuriile și sticlele goale pe care continuă să le arunce de zor Cristi și Pribeagu. Fumul rămas creează un haos total.

— Acum e momentul, le șoptește Fernic amicilor săi. Sărim toți peste bar și intrăm prin ei, dacă se ridică de sub mese, o luăm direct spre ieșire, e singura noastră șansă, că-s debusolați! Hai, imediat cum arunc a doua bombă!

Nemaigăsind nicio cârpă, Ionel își rupe din cămașa sa, trage tare de la guler și scoate o bucată sănătoasă de material, pe care îl și vâră într-o sticlă de vodcă, tot pe jumătate plină. O leagă iar la cap, îi dă foc cu bricheta și o aruncă peste tejghea, de data aceasta având un impact și mai puternic.

— Futu-vă morții de cretini! se aude un zbieret puternic al unuia probabil lovit în plin. Aaa!

— Hai, mă, pe ei! Că dau așa toată ziua până ne fac ciurucuri!

Și cum fumul se ridică iar în bar, nemaivăzându-se nimic clar, cei trei prieteni sar tejgheaua și, prinzându-se puternic de mâini, cu capetele înainte, de parcă ar fi fost niște bivoli,

o iau spre ieșire cu toată viteza, gata să dărâme orice le-ar fi ieșit în cale. Însă nu le iese nimic. Schilodiți de a doua bubuitură și amețiți de cioburi și de fum, cei mai mulți nici nu observă că scăpaseră. Iar până să se dezmeticească toți și să iasă afară, Fernic, Pribeagu și Cristi deja o luaseră spre Dâmbovița cu o viteză nemaipomenită, alergând în asemenea hal, de parcă iadul însuși s-ar fi dezlănțuit în spatele lor.

— Ați apucat, mă, să-i vedeți la față careva? întreabă hăndrălăul care căzuse primul, lovit de halba lui Fernic.

În final, după toată nebunia, își venise în fire și se pomenise cu barul său preferat devastat de-a binelea.

Și poliția ajunsese în grabă și punea întrebări în toate direcțiile, atât bătăușilor, cât și martorilor din împrejurimi, care auziseră bubuielile și țipetele.

— Sunt clienți fideli? îl iau la rost pe barman.

— Nu m-am uitat atent, jur... Dar nu i-am recunoscut, i-aș fi știut dacă veneau des pe la noi, nici nu i-am băgat în seamă, stăteau acolo în spate cuminți și râdeau la bere.

— Și noi ce să facem cu atât de puține informații? Doi tipi înalți, atletici, și unul mic cu pălărie și ochelari. Trebuie să vă mai amintiți ceva, orice detaliu.

Însă nimeni nu putea să revadă clar mai nimic. N-au aflat nici că la câteva sute de metri s-au aruncat într-un taxi și au luat-o la sănătoasa, prin periferii, să se facă dispăruți. Și chiar dacă ar fi aflat, șoferul fusese plătit bine de cei trei amici cât să nu-și amintească nicio cursă.

— Și dacă ne-a recunoscut careva? întreabă îngrijorat Cristi. Dacă ne așteaptă o mașină de poliție acasă sau la Grand?

— Stai, mă, liniștit, cu poliția rezolv eu. Ultimul lucru de care am nevoie e să am cazier, am mai trecut prin d-astea, îl liniștește Fernic. Unde naibii mă primesc ăia pe mine la școala de aviație cu cazier, a? Eu aș fi în cel mai mare căcat dacă ne-ar prinde, nu voi. Voi scăpați cu o amendă și gata, nu îți cere nimeni buletinul când cânți. Ba chiar s-ar putea să te ajute astfel de zvonuri să fii și mai îndrăgit, râde Fernic de Cristi.

— Și totuși, dacă ne-a recunoscut cineva?

— Hai, mă, Cristi, ne-au confundat, mare lucru. Există atâția oameni care încearcă să ne copieze stilul, râde în continuare Ionel. Invocăm statutul de vedete pe care admiratorii încearcă să le copieze cu acuratețe!

— Băieți, eu zic pentru o vreme să nu mai umblăm în gașcă, doar noi. Și dacă ne-au recunoscut, și dacă nu, cu ușurință ne potrivim oricărei descrieri.

— Aici ai dreptate, Sachi.

— O lună, două, s-o lăsăm mai moale...

— Ați înnebunit? O lună? Două?! Câteva zile, Dumnezeule, v-am spus că rezolv eu, ce mama mă-sii!

Și, surprinzător sau nu, după investigațiile poliției, după toate declarațiile celor implicați și ale martorilor, vinovații nu au fost niciodată găsiți și trași la răspundere. Au dispărut parcă de pe fața pământului, mai ales după ce cei trei au pus mână de la mână pentru un plic gros care a ajuns la un înalt din Poliția Capitalei, pentru ca incidentul să fie trecut repede cu vederea.

* * *

Era începutul unei nopți răcoroase, ușor încețoșate chiar, o ultimă luptă a primăverii, când răsuflările încă mai scoteau mici fire de abur în aer și paltoanele groase, de care nici bine nu te despărțiseși, fuseseră din nou date jos din cuiere. Era aproape zece seara și o beznă de abia vedeai pe unde mergi se așternuse deja peste slab luminata Barieră a Vergului, în capătul de est al Bucureștiului. Și numai câinii deranjau liniștea din jur, aproape ca moartea, și pașii grăbiți ai celor trei prieteni.

— Ați adus banii, da? Numărați-i să fie ficși, le spune Fernic.

Pribeagu tocmai primise o parte din drepturile de autor pe câteva melodii și își dublase suma la Hipodrom, având un noroc teribil. Lui Cristi îi ajungea din cât făcuse în ultimele seri la Grand.

— Ia, mai bine dați-mi-i toți mie, să nu ne-apuce socotelile cu ăștia, c-o să zică că-i luăm la mișto.

— Ai, prințișorilor, rătăcitu-v-ați? îi întreabă imediat o țigancă bătrână, care stătea la colț în fața unei porți, scuipând semințe, cum fac dreapta de pe Vergului și intră pe strada și mai întunecoasă a Cățelului. Încotro pe-aici?

— Nu ne-am rătăcit, mamaie, am venit să ne băgăm și noi la o cursă, să închiriem și noi o caleașcă de la nea Jean Știrbu, să ne facem de cap.

— Apăi nu știu despre cine vorbești matale, tinere, dar n-am auzit de niciun Jean Știrbu vreodată și aicia șăd de când m-oi născut.

— Hai, mamaie, că nu suntem de la poliție, râde Fernic. Suntem și noi niște băieți cu chef de distracție.

Și nici bine nu termină de zis, că din întuneric apar pe stradă doi țigani, să le blocheze calea.

— Încotro, prieteni? sare cel din dreapta.

— Salut, băieți! îi ia repede Fernic, care știa cum stau treburile. Am venit să ne băgăm și noi la o cursă la nea Știrbu. Poți să-l chemi, că mă știe, am mai fost de atâtea ori. Și am adus doi prieteni care să mă însoțească.

— Ita, dar ce prințișori eleganți, ai? se aude mai din fundul străzii o voce groasă și răgușită în ultimul hal.

— Să trăiți, domnule Știrbu! îl salută Fernic, însă fără să-l poată zări. Păi, eu știam că oferiți distracții bogătașilor, nu săracilor, râde el.

— Da, așa umblă vorbă, trubadurule? și moaca lui Jean Știrbu apare deodată în lumina gălbuie și slabă a unui felinar care abia pâlpâia. De mult n-ai mai dat pe la noi.

— De mult n-am mai dus-o așa bine. Și ce, ăsta-i sport de performanță?

— Și amicii tăi, Costică?

— Piticul John i se spune, și arată spre Pribeagu, și nou în oraș, tocmai de pe malul Dunării, din Brăila, Victor Ionescu, un violonist de excepție. Colegi de muncă, cum s-ar zice, pentru care dacă nu băgam mâna în foc, nu îi mai aduceam.

— Aha, aha... Și ia spune matale, dom'le Ionescu, ia zi, pe unde ne-am mai întâlnit noi, că sigur te recunosc de undeva?

— Unde să ne întâlnim, domnule Știrbu? se intimidează puțin Cristi, când vede că se apropie amenințător de el.

Nu era vreun tip bine făcut țiganul, nu ca cei doi golani care îi întâmpinaseră, de aproape doi metri fiecare și cu brațele ca niște baroase. Era chiar cu un cap aproape mai mic decât Cristi, se uita la el de jos, acum că era la doar câțiva centimetri și-l analiza de zor. Avea o mutră lăsată, toate dungile feței îi curgeau, ca la alcoolici. Și era plin de cicatrici, de tăieturi, se vedeau chiar și pe sub mustața lungă și îngălbenită de tutun, cu vârfurile firelor de păr arse de țigări. Nasul său mare îi era ușor mutat spre stânga, semn de bună purtare, și pe sub buzele crăpate, care învârteau o

scobitoare ce de mult nu mai avea capetele ascuțite, i se puteau zări câțiva dinți de aur și unul lipsă în față, de unde și porecla. Te speria puțin când te fixa, căci avea un ochi negru și celălalt aproape lipsit de culoare și înroșit, de parcă tocmai ar fi primit o lovitură, dar se zvonea că tocmai cu acela vede mai bine.

Mirosea a băutură tare, a poșircă ieftină, și emana un damf puternic de usturoi, pe care îl simțeai de la o poștă, d-apoi dacă era lipit de tine, cum era de Cristi, căruia mai că-i venea să verse. Însă, observându-i mânerul de revolver prins la cureaua de piele a pantalonilor săi largi, nu încercă niciun gest nepotrivit și nicio glumă.

— Sunt sigur, domnule, că nu v-am văzut niciodată, poate am eu așa, o figură mai comună.

— Sokeres, bari barosan, mă jignești la memorie? Poraves kames? Nu te-am io zărit pe la vro secție, undeva, ia zi?

— N-am călcat, domnule, în nicio secție, de când am ajuns în București. Nici nu știu pe unde e vreuna.

— Băiat cuminte, a? Da' să-nnebunesc de nu te jtiu de undeva, da' nu ginesc de unde.

— Domnule Știrbu, poate de la vreun concert, a? V-am zis, oameni cumsecade, artiști, cu poftă de viață și de distracție ca și mine.

— Îmi arde mie de paranghelii și chefuri, Costică? N-am orchestra mea? râde Știrbu, după care învârte nervos din scobitoare. Ja! Ja, pralo! Și matale, șukarule John?

— Un poet amărât, să trăiți, domnule.

— Amărâtu, amărâtu, ita, da-și permite să vină la nea Știrbu, râde țiganul.

— Ei, mai bine să ne văităm decât să ne lăudăm, nu? Că dup-aia-n loc să luăm, tot dăm.

— Ha-ha, san dilo? Ăsta chiar i poiet. Apăi ia zi matale, talian bahtali, zi-ne în rime, așa, frumos, ce știi că se petrece p-aci.

Și ceilalți doi se apropie, curioși.

— Apăi, domnule Știrbu, cu iertare, dacă poetul inspirație n-are?

— Na, na, na! Ia, hai, încearcă matale, s-auzim ș'noi ceva literatură pe strada asta uitată de lumină și de Dumnezeu.

— Hai, mă, că poți, râde Cristi.

— La nea Știrbu pe străduță...

— Te bengav! râde țiganul. Ia, liniște, liniște! Ja! și toți sunt numai ochi și urechi.

— La Cățelul fără puță, când se-așază noaptea mare, și luna pe cer răsare... Iac-apar niște trăsuri! De-nchiriat, nuuu să le furi, că departe n-ai ajunge, vine Știrbu și te-mpunge.

— Iaaa, râd cu mare veselie țiganii.

— Îți alegi una de vrei, plătești ca să și o iei, și face semn cu degetul pe obraz. Pui doi cai la fiecare, unul mic și unul mare, și-apoi...

— Și-apoi??

— Și-apoi? Hop, îi dai bătaie! Curse între bogătași, biciul moale să nu-l lași. Cine-ajunge înapoi, locu-ntâi, nu locul doi, da? Scapă și de cheltuială, mândru, plin numa' de fală, fără nicio îndoială.

— Ia, mă, ăsta chiar i poiet, aplaudă țiganii, îl aplaudă și Cristi, și Fernic, iar Știrbu îl și sărută pe obraz.

— De unde-ai scos-o, cumetre? îl ia Fernic la rost.

— Știi cum s-a umplut în minte locul gol, când am văzut la domnu' c-are și pistol? și iar râd țiganii de mor de poanta lui Pribeagu, pe care l-au luat la inimă din prima secundă.

— Na, hai, băieți, va! Ceilalți i aici deja, na, hai să vedeți caleașca!

Și au fost poftiți imediat într-o curte mare, la câțiva pași, în care erau pregătite trei trăsuri vechi, fiecare cu câte doi cai mari și negri, armăsari de-a dreptul. Cu asta se ocupau țiganii lui Știrbu de lângă Vergului, luau trăsuri nefolosite, înlocuite tot mai des de bogătași cu mașini scumpe, le dădeau jos toate dantelăriile și pernele, toate ornamentele și mai ales fierul, dacă era, le despuiau și le pregăteau pentru amatorii de curse, dornici de adrenalină, care se luau la întrecere pe un traseu destul de mare. De pe Cățelului, de unde se dădea startul, ieșeau într-un drum de câmp, ieșeau chiar puțin din oraș, să fi fost doi-trei kilometri, făceau mai

apoi dreapta pe Soldat Ionescu, unde trăgeau tare până la Sergent Gheorghe, iar de acolo se întorceau pe Cățelului, prin Drumul Murgului.

Se întreceau pe echipe, pilot cu copilot de obicei, sau și câte trei, ca în cazul lui Fernic, Pribeagu și Cristi, fiecare cotiza cu câte zece mii de lei și mai puneau toți, împreună, câte zece de pariu. Câștigătorii își luau banii înapoi, plus cei de la pariurile adversarilor, iar restul îl luau țiganii, aceasta fiind printre cele mai profitabile afaceri ale zonei.

— Aaa, placi-vi caleștile mele șukare? îi întreabă Știrbu pe toți concurenții. Mai că și zboară, să vă prindeți bine de ele, râde, nu dăm asigurări aicia.

Toți erau preocupați cu planurile de cursă, forfoteau întruna în jurul trăsurilor negre, le analizau, le verificau, se urcau și probau fiecare loc, să vadă care-i mai bun și mai sigur. Erau trei echipe, cea a lui Fernic, una a unui patron de herghelie, care probabil era în datorii mari de venise la Știrbu cu propriii săi cai și își adusese și un călăreț experimentat, și cea a francezilor, doi turiști nimeriți din Toulouse în Micul Paris, care căutau cele mai deocheate și trăsnite distracții și aventuri.

— E clar, cu potcovarii ăștia o să avem noi de furcă, au experiență, zice Fernic.

— Și francezii?

— Haidi, mă, Sachi, ăștia au venit să se distreze, habar n-au ce-i așteaptă.

Într-adevăr, cei doi tineri nu păreau să se afle în locul potrivit. Glumeau între ei de parcă i-ar fi așteptat o adevărată petrecere. Pe când patronul de herghelie, un bărbat la vreo cincizeci și de ani, serios, încruntat, privea cu atenție prin monoclu gesturile fiecărui adversar. Se așezase deja în trăsură, în spate, și se prinsese bine cu o curea. Avea și un baston elegant, de care se putea folosi să se sprijine la zdruncinături. Iar ajutorul său, care urma să biciuiască armăsarii, un tânăr foarte atletic, se încălzea lângă prima roată, făcând puțină gimnastică.

— Eu iau hamurile, le zice Fernic în șoaptă. Sachi, tu stai în spate, te ții bine, uite, te prinzi cu mâinile de mânerele astea,

și ne zici cine vine și din ce parte, că o să iasă cu încleștări, îți zic! Ca să știu să mă bag în fața lor sau, tocmai, dacă-s prea aproape, să-i evit, da? Tot timpul mă ții la curent, o secundă să nu taci. Și dacă nu se întâmplă nimic, îmi zici că nu se întâmplă nimic, bine?

— Da, monsieur Ionel, să trăiți! și Pribeagu se și aruncă în trăsură.

— Și eu?

— Tu, amice, ne cânți, râde Fernic de Cristi. Glumesc, măi Ionescule, tu ai cea mai importantă treabă!

— Anume?

— Ai adus batistele de care ți-am zis?

— Le am în buzunare.

— Și sticlele de vin?

— Una pe fiecare mânecă.

— Bun, bun! Când prinzi momentul și nu te vede nimeni, le scoți și le bagi în trăsură, jos aici, sub scaun. Și să-ți dai și paltonul jos și sacoul, ia, Sachi, dă-ți și tu paltonul.

— Paltonul meu bun?

— Haide, c-o să avem nevoie de toate! Pune-l aici, să-l aibă Cristi la îndemână. Uite, îl las și eu pe-al meu. Tu, Cristi, iei orice ai nevoie de-aici și le-arunci înspre ei dacă-s aproape, da? Încearcă să nimerești caii sau fețele lor, ne-am înțeles? Că dacă-i vine unuia haina în față și are viteză, o fracțiune de secundă, atâta îi trebuie să piardă controlul sau să încetinească puțin și noi să câștigăm câțiva metri buni. Sachi îmi zice mie dincotro vin, ca să știu cum să feresc trăsura, treaba ta e să-i încurci cum poți. Cu sticlele de vin, de urgență, încerci direct la capete sau înspre cai, dar să le dai cu forță, dacă nimerești, să se simtă.

— Păi, da' e corect, Ionele, să jucăm așa?

— Nu e nimic corect aici, tocmai asta e, nu există nicio regulă, amice. Important e doar să ajungem primii. Ne luăm banii înapoi, plus profitul, încă douăzeci de mii, și mergem să petrecem! Iar cursa, ai să vezi, va fi de neuitat!

Și-au inspectat toți armăsarii și vehiculele câteva minute, apoi și-au scos la stradă trăsurile și le-au înșirat la o linie trasă bine în pământ de Știrbu cu piciorul.

— Bun, să vă reamintesc, prințișorilor, că aici fiecare face cum vrea, atâta timp cât nu-mi vatămă caii sau caleștile fermecate, ne-am înțeles? În rest, nu mă interesează, râde el și mai tușește puțin, nelăsând o secundă scobitoarea. Nu aveți voie să încălcați traseul, da? Îl știți?

— Îl știm, îl știm.

— Doi dintre băieții mei au să vă urmărească pe cai, de departe, doar să nu vă scape din ochi. Dar n-ar să se bage în vreun fel, da? Doar să vadă că nu încercați șmecherii pe scurtături sau chiar să fugiți cu caleștile, râde el. Dar de ce dracului ați vrea să fugiți cu caleștile mele numai voi știți. Bun! Ja! Ja! Acestea fiind spuse – și-și trage din pantaloni pistolul și-l îndreaptă spre cer. Sunteți gata, flăcăi?

— Te-ai prins bine, Sachi? îl întreabă Fernic pe Pribeagu. O să sărim ca toți dracii, ai să vezi, ține-te bine! Și tu, Cristi, da? Ai pregătit totul?

— Gata, prințișorii mei?

— Da, domnule, încuviințează toți. Să-i dăm bătaie!

Știrbu ridică pistolul în aer.

— Cinci!

Fernic strânge tare hățurile și biciul.

— Patru!

Cristi analizează atent fiecare instrument de care dispune, gândind chiar să-și dea și ceasul jos dacă rămâne fără „muniție".

— Trei!

Pribeagu, cu spatele la cei doi amici, îi privește în ochi cu un rânjet de invidiat pe concurenți. Le mai face cu ochiul, își mai țuguie buzele, mai scoate limba, se maimuțărește, încercând să-i irite.

— Doi! Unu!

Și deodată trage și se aude un bubuit teribil. Moment în care toți concurenții încep să țipe și să dea cu bicele în cai.

— Aida, copii! Aida! țipă Fernic, care și ia un avans de câțiva metri.

— Din stânga vin francezii, din stânga! zbiară Pribeagu, iar Fernic o ia ușor spre dreapta, cât pe ce să se accidenteze cu turiștii. Din stânga mea, adică dreapta ta, urlă din nou

Pribeagu, corectându-se și făcându-l să se redreseze în ultima clipă.

Iar când Fernic îndreaptă din nou trăsura și francezii trec cu viteză pe lângă ei, Cristi începe să arunce ca un nebun cu batiste înspre ei, una reușind să se prindă chiar de fața unuia și, până s-o dea la o parte, să-i facă să încetinească puțin.

— Bine-așa! țipa Fernic. Bine-așa, hai că îi avem la degetul mic! Dă-le, Cristi, dă-le cu ce nimerești!

— Din stânga, din stânga, acum!

— Stânga ta?

— Nu, stânga ta, stânga bună, vin potcovarii! zbiară Pribeagu.

— Cristi!

— Acum! strigă el și se apleacă să ia sticla de vin, pe care o nimerește fix în genunchiul unui cal, făcându-l să se sperie și să se împingă în celălalt cal, aproape scoțându-i de pe traseu pe bogătașii de la herghelie.

— Bine, mă, Cristi, bine, mă! Aida!!!

Brusc se aude o împușcătură și un glonț lovește fundul trăsurii.

— Băi, ăștia-s nebuni, trag? se albește deodată Pribeagu.

— Lăsați-vă jos! Cristi, vezi în sacoul meu!

— Unde?

— În interior, e un revolver mic. Încarcă-l și trage și tu la intimidare, dacă se mai apropie.

— Doamne, și dacă-i nimeresc?

— Mai bine-i nimerești tu decât ei pe tine, râde Fernic în hohote, înainte să-i anunțe: Țineți-vă bine bine de tot, fraților!

Și brusc trăsura începe să se zdruncine din toate încheieturile și să sară parcă în toate direcțiile, abia o ține pe o linie dreaptă Ionel. Toți trei urlă de spaimă, când se văd ieșiți de pe Cățelului, pe drumul de țară, în mijlocul unor câmpuri și fără niciun felinar.

— Băi, nu văd nimic! țipa Fernic. E beznă completă.

— Taci, că ne-obișnuim imediat, sare Pribeagu.

Și o altă împușcătură se aude în gol.

— Sunt în spate, mă?

— Francezii par, dar la distanță!

— Franțuzii trag? Trage și tu spre ei, Cristiane.

Cristi scoate pistolul și începe să tragă aiurea pe lângă Pribeagu, în spate.

— Vezi cum mă nimerești, domnișorule Cristian, să n-ajung de azi la cele cerești!

Și poc, o lovitură zdravănă și trăsura sare aproape jumătate de metru în aer, zguduindu-i pe cei trei prieteni.

— Nu e nimic, a fost piatră! Vedeți, vedeți în spate!

Și poc, încă una, mai puternică, care i-a luat pe nepregătite și l-a făcut pe Cristi să sară în locul lui Pribeagu și pe Pribeagu în locul său. Fernic era cât pe ce să cadă, dar s-a prins în ultimul moment de hățuri.

— Doamne, ce zdruncinături, nu poți s-o lași mai moale?!

— Mai moale și pierdem și ne mai și găuresc ăia cu gloanțele lor!

Trăsura tremura, parcă era cutremur, abia dacă se mai puteau ține de ea, încep mai mult să se țină unii de alții. Sărea când nici nu te așteptai și se mai auzea câte o împușcătură, de aveai impresia că poate nimeri pe oricine, oricând.

— Sunt amândoi în spate, cred că trag unii în alții, țipă Cristi.

— Cât e distanța?

— Zece metri să tot fie, poate chiar mai bine.

— E bine, mă, e bine, hai, căluțule! și Fernic dă cu biciul și mai tare. Haide, copiii mei, că după vă iau o căpiță numai de ovăz, o să vedeți, hai, copiii mei!

— Aoleo, curba, curba, bă! Curba! țipă Pribeagu la Fernic, care n-o observase la timp.

— Țineți-văăă!

Însă viteza era prea mare, iar când caii au tras brusc spre dreapta, trăsura nu i-a mai urmat. O ruptură, de parcă s-ar fi crăpat lumea în două, le-a țiuit urechile, apoi s-au răsturnat în lateral. Fernic a sărit în față, Cristi în spate, iar Pribeagu s-a dus cu trăsura câteva zeci de metri, de-a dura, cu tot cu caii care rămăseseră prinși și fuseseră dați peste cap, urlând în ultimul hal.

Și apoi trec ceilalți concurenți, care apucă să ia curba, și gloanțe în toate direcțiile. Nimeni nu mai știe de el însuși, d-apoi de celălalt.

— Cristi, ești bine? întreabă Fernic, după ce se verifică cu mâinile pe toate părțile. Nu avea decât câteva julituri și îl dureau șoldurile de la aterizare. Cristi!

Nu se vedea aproape mai nimic. Era un întuneric ca moartea, unde doar greieri și broaște se auzeau.

— Cristi!

— Sunt bine, sunt bine, răspunde într-un târziu. Am nimerit aici, într-un fel de mlaștină, fir-ar mama ei... Am noroi și-n chiloți. Cred că mi-am rupt piciorul, abia pot să-l simt și dacă-l simt, doare ca naiba, nu pot să-l mișc.

Fernic îl găsește în câteva secunde după voce. Se apleacă înspre el și intră și el în noroi.

— Da, pare o băltoacă asta, naiba știe... Te poți mișca?

— Nu...

— Hai că te trag eu, și Fernic îl prinde de mâini și îl trage până pe drum, pe pământ uscat și piatră, în timp ce Cristi urlă de parcă l-ar fi lovit trăsnetul.

— Futu-i mama lui de picior!

— Care e?

— Stângul! Glezna...

Și Fernic îl pipăie.

— Aaaaa, ia mâna, Dumnezeule! Nu suport!

— Cred că ți-ai rupt glezna când ai căzut, dar în rest pari bine. La brațe ești bine, capul?

— Totul e-n regulă, m-am aruncat chiar înainte să se răstoarne, dacă nu era mlaștina asta, cădeam în picioare, așa, mi s-a dus stângul cu totul și-am luat și-o bușitură zdravănă... Sachi unde-i?

— Nu știu.

— Sachi! strigă Cristi cât îl țin plămânii. Cum nu știi, du-te după el, după trăsură. Sachi!!!

— Sachi, strigă și Fernic, care o ia într-un suflet pe drum și vede, atât cât se poate în lumina lunii, căci pupilele se mai dilataseră și se mai obișnuiseră cu întunericul, trăsura lor,

întoarsă cu roțile în sus, iar caii morți, nemișcați, cu gâturile frânte. Au, Doamne, ai milă de ei! Că e numai vina voastră, își face Ionel cruce, înainte să strige iar după Pribeagu.

— Sachi! Sachi! Zi ceva, prietene, urlă și Cristi, stând întins pe mijlocul drumului, la câțiva metri în spate.

Însă nimic. Nici urmă de poet.

— Sachi! zbiară cu toată forța Fernic, care cade în genunchi în fața trăsurii, temându-se de ce era mai rău.

— Aici... se aude într-un târziu o voce stinsă, de sub trăsură.

— Sachi?

— Da... Ionel?

— Da, eu sunt, ești bine, ești blocat?

— Nu... M-am prins de podeaua trăsurii și cu dinții, cred, praf mă făceam dacă scăpam, nici acum nu-mi vine să-i dau drumul.

— Dar cum ai reușit?

— Uite-aici am găsit o șipcă lipsă, de unde am apucat zdravăn, numai Dumnezeu cred că a scos-o... Și picioarele mi le-am băgat sub scaune...

— Hai să te-ajut... și Fernic îl trage ușor pe Pribeagu. Te doare ceva, oasele, mâinile, picioarele?

— Sufletul, monsieur Ionel, sufletul mă doare. Că eram în față și am pierdut toți banii...

— Doamne, dă-i naibii de bani, Sachi, îți arde de glume?

— Și mă gândeam, monsieur Ionel, cât stăteam acolo, că trebuie să plătim și trăsura, și caii acuma, nu?

Fernic începe să râdă. Râde și Cristi, auzindu-l de la distanță pe Pribeagu cum se vaită de bani.

— Nu râdeți, bine că am scăpat toți...

— Păi, asta-i bine!

— Dacă rămâneam doar eu, plăteam singur întreaga despăgubire, vă imaginați?

Capitolul 5

Berlin, 1931

— Un păhărel? îl întreabă Pribeagu pe Cristi, din ușa compartimentului, făcând cu ochiul spre vagonul-restaurant.

— Nu, Sachi, mersi.

— Sigur, domnișorule Cristian?

— Sigur, îi răspunde sec.

— Sigur, sigur?

— Dacă-ți spun, nu mă mai înnebuni atât.

— Eu mă duc, mai ales să văd dacă piticania aia de franțuzoaică cochetă și simpatică mai e pe-acolo, poate ne amețim împreună.

— Du-te și amețiți-vă.

Și Pribeagu trântește ușa, mâhnit că nu l-a putut scoate pe amicul său din starea inexplicabilă pe care-o avea de când plecase din București.

— Pari cam abătut, Bibi, ești bine? îl întreabă imediat Pițu, care stătea chiar vizavi de el, la geam.

Relația dintre cei doi frați era într-o permanentă schimbare, ba se certau ca la ușa cortului, ba se împăcau și plângeau împreună, nemaiștiind și nemaiînțelegând ce anume îi mâhnise. Total opuși ca temperament, ca fire, și cu vise din lumi la fel de diferite, nu uitau niciodată de legătura de sânge, care era mai presus de toate.

În compartiment mai era Fernic, care ațipise imediat ce trenul a intrat în Austria, cu caietele lui pline de note și însemnări muzicale în brațe. Își lăsase capul pe Cristi și sforăia încet, cu gura întredeschisă. Alături de ei era un neamț în

vârstă, care nu pricepuse o iotă din conversațiile lor aprinse de peste noapte. A bănuit că dezbat politică, ei de fapt având o ditamai discuție despre cum trebuie interpretat noul cântec, pe care Cristi urma să-l înregistreze. Singurul contact cu ei a fost când a refuzat politicos, făcând semn din mână, că nu dorește tutun sau diverse băuturi pe care cei patru amici le consumaseră.

— Bibi?

— Sunt doar obosit, Pițule… Trebuie să dorm și eu câteva ore.

— Apăi dormi odată, nu mai fi așa stresat, c-o să iasă bine. Și stai liniștit, când ajungem la Berlin mă ocup eu de vederi pentru mama, de plăți la hotel, de tot. Tu doar odihnește-te, n-ai închis un ochi toată noaptea. Încă te gândești la melodie?

— Aha, a bălmăjit el, privind pe fereastră peisajul matinal austriac.

Erau printre munți. Prin pădure, unde totul era de un verde aprins, un verde crud, iar lumina dimineții strălucea. Trenul șerpuia printre văi, iar prin geamul întredeschis al compartimentului intra un aer tare, curat și răcoros.

Cristi a închis ușor ochii, dar nu ca să adoarmă, ci ca să fie lăsat în pace. Într-adevăr, nu era în apele lui, dar nu era vorba despre melodie sau despre oboseală. Ci tocmai despre drumul lung și aproape nesfârșit cu trenul, pe care îl ura din toți sfinții, pentru că îi amintea de lucruri groaznice. Dacă ar fi fost după el, ar fi mers zile întregi, poate chiar săptămâni, cu mașina sau chiar și pe jos, o lună să fi durat, nu-i păsa, numai să nu stea într-un vagon, fie el și unul cât se poate de elegant, cum era cel în care se afla acum.

Dar un asemenea lucru nu s-ar fi cuvenit în secolul vitezei, și-așa socotea că pierde mult timp și destui bani pe drumuri la înregistrări. Ca să fie mai eficient, venea cu mai multe piese deodată, și cinci-șase, uneori și opt, nu conta că discurile apăreau mai târziu, doar să nu mai stea pe drumuri în tren.

Iar ca să fie totul împlinit, chiar în stația din Budapesta, la câteva linii distanță de locul unde așteptau, în pauză,

văzuse și un marfar. Un nenorocit de marfar, care l-a dat peste cap mai rău decât și-ar fi imaginat. Un marfar cu vagoane verzi, precum cel din amintirile lui, pe care nu le-a putut da uitării, oricât a sperat asta. Oricât a refuzat să mai învie acele zile vreodată și chiar a încercat să nege că s-ar fi întâmplat. Degeaba. Și unul dintre vagoane avea ușile imense de metal larg deschise, fiind pregătit să fie încărcat. Afară așteptau să fie urcate cutii întregi cu naiba știe ce. Schelete, a gândit Cristi. Schelete de oameni amestecate și îngrămădite unele-ntr-altele, coaste de femei necunoscute peste coaste de bărbați necunoscuți și tibii și șolduri sfărâmate ca să încapă mai bine și cranii de copii mai ales. De-ar fi știut săracul că era doar hârtie.

Și când ceilalți s-au dus în gară la o cafea, el s-a scuzat că are o urgență la toaletă, ca să scape de ei și să se poată duce să privească înăuntrul vagonului. Nu a știut de ce face asta, pur și simplu monstrul ruginit îl chema la el, parcă hipnotizându-l. A trecut peste linii și s-a dus țintă la uși, care păreau ca niște porți spre altă lume. Spre infern. Și a paralizat și s-a cutremurat tot când a văzut podeaua aceea neagră, jegoasă și plină de zgârieturi. Câteva clipe nici n-a respirat, poate a și leșinat, nu-și mai aduce aminte. A întins mâna tremurândă, de parcă ar fi băut un an întreg fără oprire și n-ar fi dormit în acest timp, a întins-o încet și a atins podeaua. O liniște de cimitir în gara din Budapesta, cum nu a fost vreodată. Și un miros puternic de moarte. A închis ochii și anii războiului ce i-au răpit tatăl au început să curgă din nou în mintea lui.

Era sfârșitul lui 1917 și iarna lui blestemată. Avea doar nouă ani și jumătate, dar își amintește fiecare detaliu, de parcă ar fi filmat totul, secvență cu secvență. Era un ger năprasnic, iar trenul oprise în mijlocul unui câmp după ce nici bine nu plecase de la Huși, unde familia se adăpostise de război. El și Pițu aveau degetele încleștate de frig și tremurau din toate încheieturile, oricât de mult ar fi încercat să-i încălzească maică-sa, acoperindu-i cu tot felul de pături, de haine, suflând slăbită cu aer cald pe cefele lor și frecându-i

întruna pe spate. Un frig care-ți îngheață rinichii mai întâi, de nu-ți mai simți spatele, apoi urcă și parcă-ți ține plămânii în loc, nelăsându-te să respiri cum trebuie. Oasele parcă stau să se sfărâme, iar capul te doare ca și cum sângele ar îngheța pe dinăuntru și ți-ar crăpa craniul. Așa frig era.

Și cum s-a oprit trenul și s-a auzit frâna de metal, el și Pițu au sărit imediat la datorie. Au tras tare de ușa marfarului și au zbughit-o în pădurea din apropiere să culeagă vreascuri și alte uscături pentru soba improvizată din vagon, al cărei burlan îl amenajase Virginia să iasă afară, făcând o gaură cu mâinile goale prin tabla ruginită. Era toată zgâriată pe mâini, răni adânci, care dureau ca naiba, umplute de mizerie și rugină.

— Nu mai fugiți, că transpirați! s-a auzit strigătul mamei din depărtare. M-auzi, Bibi? Pițule! Să nu cumva să transpirați!

Pentru că, dacă transpirau, riscau să moară pe drum cu pneumonie sau febră. Și dac-ar fi scăpat de astea, prin minune, cum și-ar fi suportat mirosurile? Nu aveau cum să se spele până acasă, abia dacă găseau în stații ceva apă potabilă și foarte scumpă, de la bișnițari. Ca să-și clătească ochii dimineața, adunau la fiecare oprire zăpadă într-o găleată, și ea ruginită, o lăsau să se topească și o împărțeau cu cealaltă familie din vagon, care mergea tot la Brăila.

— Zi-mi, Doamne, zi-mi că nu înnoptăm aici, a șoptit Virginia apăsat, cu mâinile ei zdrențuite și tremurânde peste buze, ținute ca pentru o rugăciune.

Dar speranțele ei au fost năruite atunci când un pasager mai din față a venit să le spună că ar putea rămâne în câmp chiar și câteva zile.

— Condoleanțe, doamnă! îi mai spuse, văzând că are legată la mână o basma neagră, în semn de doliu. A murit în război?

— Da, s-a stins la Mărășești, a răspuns cu un glas stins. Și nici nu pot să-l plâng, Doamne, de teamă să nu mă vadă copiii!

— Of, ce ghinion, doamnă! Chiar înainte să se termine războiul.

— Da, ce ghinion, i-a repetat ea fără noimă străinului.

Au avut noroc în seara aceea copiii. Au găsit o grămadă de uscături numai bune de pus pe foc și au putut dormi în sfârșit la căldură. Au putut să și iasă să facă un om de zăpadă și să transpire în voie, mama a încălzit găleata cu zăpadă topită și i-a curățat apoi cu o cârpă umedă și i-a îmbrăcat repede.

— Mami, când ajungem acasă o să avem săpun? a întrebat-o Pițu.

— Ooo, o să avem atâta săpun să ne spălăm și de cinci ori pe zi în spumă! Nu mai e mult, băieți, nu mai e mult…

Însă din cauza întârzierilor, atât de la vremea hidoasă, dar mai ales de la faptul că trebuiau să tragă trenul pe linii moarte și să aștepte, pentru că trenurile armatei, care aduceau înapoi soldați sau provizii, aveau prioritate, drumul de la Huși până la Brăila a durat mai bine de-o lună. Zile întregi de foame, frig și putoare, imagini care acum îi reveneau în minte lui Cristi și nu se mai opreau. Cum se țineau să nu facă pe ei, pentru că n-aveau unde; cum împărțeau câte o conservă stricată de pește; cum se rugau în fiecare noapte, fără pic de lumină și căldură deseori, pentru tatăl lor, să-i fie bine în lumea de dincolo, și nu înțelegeau exact că n-au să-l mai vadă niciodată; cum amorțeau uneori și îi dureau oasele pe dinăuntru, cum închideau ochii cu junghiuri și frisoane; cum a murit Victor, băiatul din vagonul de lângă ei, care avea doar cu doi ani mai puțin decât Cristi, însă n-a rezistat; și cum l-au îngropat lângă calea ferată, pentru că nu era chip să-i poarte trupul pe tot drumul, s-ar fi îmbolnăvit cu toții; cum i-au săpat groapa micuță cu mâinile goale pentru că n-avea nimeni o nenorocită de lopată și cum s-au dus și ei să ajute, ca să isprăvească mai repede, să plece odată, iar Maria, maică-sa, urla lângă ei și plângea ca o nebună, întrebând disperată dacă nu-i vreun preot în tot trenul, care să-i facă slujba. Și nu era niciun preot, l-au pus așa în groapă, cu câteva cârpe acoperindu-i chipul, și au pus pământ peste el și i-au făcut o cruce mică din două lemne de foc.

— Când ajungem acasă, după ce facem o baie sănătoasă, știți ce facem?

— Ce facem? au sărit amândoi, cu ochii tot mai stinși și obrajii lipsiți de culoare, dar la fel de curioși ca-ntotdeauna.

— Mergem la teatru! Asta facem! Ce ziceți?

— Și mergem în primul rând, mami? a întrebat-o micuțul Cristian în ziua aceea.

— Mergem în primul rând, și ghicește ce! Mai luăm și niște bilete în plus pentru locurile de lângă noi, dacă vrei, ca să nu ne deranjeze nimeni, nimeni și să stăm și întinși dacă vrem!

Sigur, când Virginia i-a dus la teatru nu a luat biletele în plus, numai de ele nu-și mai amintise, dar lui Cristi i-a rămas de-atunci înfiripată în minte acea promisiune, unul dintre puținele lucruri care l-au încălzit în nopțile groaznice petrecute în marfar. Și de aceea poate, aproape de fiecare dată când avea să meargă la teatru în București, și rar scăpa vreo piesă, lua două-trei bilete în plus. Pe care însă nu le ținea ca să nu-l deranjeze nimeni, i se părea o curată obrăznicie să fie locuri goale la spectacol. Se obișnuise să le dea studenților, știind bine cât de scump e un bilet pentru cei care trebuie să strângă din dinți pentru chirie și cărți. Știind și el cum a fost în primii ani în capitală, când visa să poată prinde măcar o piesă pe săptămână, și asta sacrificând câte o masă. Cum trecea pe lângă Universitate și se lovea de câțiva tineri, le întindea biletele. Nici nu stătea la taclale cu ei, auzea mulțumirile când deja făcuse grăbit câțiva pași, ca să scape de un eventual dialog, căruia nu-i vedea folosul. Un ritual care-i intrase în sânge și care îl liniștea de fiecare dată.

Cristi a deschis ochii și a luat mâna de pe podeaua vagonului din gara ungurească. A scos din buzunarul cămășii o țigară, pe care și-o făcuse din timp, parcă știind cât de multă nevoie va avea de ea. Trupul încă-i tremura ușor și cu greu a reușit să țină chibritul s-o aprindă. A tras tare primul fum în piept, de parcă ar fi fost ultimul din viață. A tras cu sete, în timp ce ochii încă-i erau fixați pe marfar. Sufletul său era încă prizonier acolo, în 1917.

Călătoria infernală s-a terminat și au ajuns la Brăila, unde parcă iadul se dezlănțuise. Casa pe care o părăsiseră cu un an înainte, de teama invaziei inamicilor, era acum goală și stătea să cadă. Fusese devastată, nu mai avea nici măcar tocurile ușilor sau ferestrelor, tot lemnul fusese luat de trupele nemțești, bulgărești și turcești pentru foc, atunci când au ocupat orașul, înainte de Crăciunul lui 1916. Toate obiectele luate, nici măcar o farfurie sau o lingură cu care să poți mânca, doar parchetul putred și plin de pământ în care mai erau impregnate urme de bocanci ale soldaților străini. Pereții erau crăpați, plini de igrasie, ninsese probabil direct în camere. Păianjeni, urechelnițe și tot felul de gândaci de toate mărimile și formele erau acum chiriașii lor. Iar din găurile pereților îi priveau curioși și puțin speriați câțiva șobolani.

În camera lor, la fel, copiii n-au mai găsit nimic. Pe peretele pe care nu demult fusese o ușă nu mai era nici măsurătoarea făcută de tatăl lor cu creionul, la fiecare onomastică, să vadă cât au mai crescut. Mucegaiul acoperise și această amintire. Și mirosea puternic a urină. Nu le venea să creadă că soldații le luaseră până și jucăriile, tot pentru foc probabil, și erau atât de obosiți, că nici nu puteau să plângă. Soldații care îl omorâseră și pe Gheorghe. Doar cuiul pe care țineau o icoană mai era într-unul din pereți, atât. Îndoit, semn că Fecioara Maria fusese smulsă cu forță.

— Noi unde ne rugăm pentru tata? a întrebat-o Pițu pe maică-sa.

— Of, dragul meu, dar de icoană ai tu nevoie ca să te rogi? Dumnezeu, știi bine, e în inima ta, și aia nu are cum să ți-o ia nimeni niciodată.

— Păi, și când mor?

— Păi, atunci ce treabă mai ai cu inima ta? Atunci o să fii sus, în Rai, cu taică-tu, amintindu-ți și râzând de toate astea. Ai văzut ce grijă a avut de noi, să ajungem sănătoși? Ai uitat ce a pățit Victoraș, că a dat ortul de frig? Taică-tu a fost lângă noi tot timpul și ne-a ascultat atent bătăile inimilor, să nu încetinească.

Ajunși acasă, în loc să se odihnească după drum și să-și reia cum puteau viața, Virginia și cei doi copii au început o

nouă aventură: aceea de a-și clădi singuri un loc în care să poată trăi decent. Au vândut în scurt timp terenul și ce mai rămăsese din locuința lor blestemată și s-au mutat pe bulevardul Carol I, într-o casă veche, modestă și sărăcăcioasă, dar o casă. Cu acoperiș întreg, cu pereți sănătoși, solizi, chiar dacă scorojiți, cu ușile la locul lor, chiar dacă scârțâiau groaznic uneori, cu o baie în care se puteau spăla în voie și o bucătărie în care puteau mânca pe scaune, la masă, ca oamenii.

Acolo au luat-o de la început. Au frecat pereții până au făcut febră musculară și i-au dat cu o mână nouă de var. Au uns balamalele, au curățat ferestrele și le-au vopsit, de arătau ca noi. Se trezeau de dimineață, din zori, și munceau până apunea soarele și cădeau istoviți. Plini de bătături, de zgârieturi și fără puterea de a mai rosti cuvinte, dar fericiți. Fericiți cu adevărat, căci dacă unii se laudă că și-au ridicat într-o viață o casă cu propriile mâini, Cristi și Pițu au făcut-o când nici nu împliniseră zece ani. Câte puțin, cât puteau, zi de zi, iar hardughia se transforma treptat în cel mai frumos loc de pe pământ. Azi mai cumpărau câte ceva din târg, un vas, o oală, un polonic, sau găseau o noptieră aproape distrusă pe care o făceau să arate ca nouă numaidecât, după ce o curățau, o chituiau dacă era nevoie, apoi îi dădeau o mână de vopsea și de lac. Mâine găseau un tablou pe care îl agățau mândri în cameră sau plantau un trandafir în grădina mică din față. În altă zi mai găseau cărți, încă două, încă trei, și uite-așa biblioteca se refăcea, iar povești noi le cucereau mintea și imaginația seară de seară. Bineînțeles că au luat urgent și un gramofon, au găsit unul vechi la un bătrân care își vindea totul ca să se mute, Nea Sandu îi spunea, de la care au achiziționat și o impresionantă colecție de discuri. În scurt timp, cu căldura și iubirea lor, au putut numi acea locuință „acasă“ și au înțeles cu adevărat de ce omul sfințește locul și nu invers.

Când au terminat, încă atât de fragezi, cei doi copii erau bărbați deja înăuntrul lor. Cristi mai ales, care a trebuit de-atunci să aibă grijă de toți. Se ocupa de treburile gospodărești, o

ajuta pe maică-sa la toate, la cumpărături, la mâncare, la curățenie. El îi devenise lui Pițu, dincolo de frate, și tată, și prieten și chiar și profesor, până au reînceput școala. Era atât de mic și căra cot la cot cu bărbații din oraș când era de muncă, pentru că a trebuit să dea o mână de ajutor multora, ca Brăila să fie repusă pe picioare. Învățase în scurt timp să și renoveze, să zidească sau să zugrăvească, știa cum se toarnă o temelie de casă sau cum se bate piatra în asfalt; cum se montează o ușă; cum se repară o broască; cum se poate improviza o bibliotecă pornind doar de la niște simple bucăți și plăci de lemn; cum se pune parchetul sau gresia; sau cum se leagă două fire care să aducă curent. Nimeni nu îl trata ca pe un copil pe micuțul Cristian, la zece ani era un bărbat de-al locului și seara era primit la o bere de confrații lui mult mai în vârstă, câți mai rămăseseră în oraș, pentru că multe se schimbaseră în timpul războiului. Unii muriseră pe front, alții, care rămăseseră în Brăila, fuseseră executați de ocupanți pentru nesupunere sau trădare, când au fost prinși că trimiteau semne armatei noastre despre planurile inamice, atunci când le aflau.

Era bine că lucra atâta și avea responsabilități din ce în ce mai mari, nu mai avea timp să se gândească așa de tare la taică-su și mai ales la imaginile din Huși, care pe mulți i-ar fi traumatizat, oameni mari, în toată firea, d-apoi pe un țânc de nici zece ani. Multe văzuse Cristi pe timpul războiului, atât de mic încă, lucruri pe care nu ar fi normal să le vadă nimeni niciodată. Văzuse deja fața morții și cunoscuse spiritul murdar al omului, mai ceva ca al ultimei hiene.

La Huși, unde se refugiaseră multe familii, de teama turcilor și a bulgarilor mai ales, erau priviți ca niște cotropitori. Cei de-ai locului cumpăraseră mai toate proviziile din magazine, de teamă că nu le vor mai rămâne, și le vindeau, puține, niciodată de-ajuns pentru toți, la preț dublu sau triplu. Toți deveniseră, din oameni simpli, mari comercianți. A văzut micuțul Cristian cum se pot îmbogăți unii peste noapte, când alții mureau de foame. A văzut cum li se fura măruntul orbilor cerșetori din pălării și nu putea face nimic,

pentru că, dacă doar ridica glasul, ar fi fost pocnit de i-ar fi sărit dinții din gură. Și nu o singură dată a pățit-o, dar n-a spus nimănui. A învățat să tacă micuțul Cristian în fața jafului și a nedreptății care aveau loc în fiecare zi. A văzut răniți veniți de pe front și lăsați de izbeliște să moară în chinuri în loc să fie îngrijiți, ca înstăriții să aibă medicamente pentru familiile lor, pentru vreo zgârietură. A văzut soldații lăsați întinși pe marginea drumului, unde nu preoții le aprindeau o lumânare, pentru că se odihneau sau așteptau să se adune zece-douăsprezece cadavre, să nu facă risipă de timp, ci săracii care nici nu-i cunoșteau, refugiații mai ales, le aprindeau lumânările și le spuneau câte o rugăciune, sperând să le lumineze și să le ușureze calea. A văzut și femei luate cu forța, bătute și umilite și violate în colțuri întunecate de bărbați nespălați și beți, fie români, fie rusnaci, care la Huși o duceau bine mersi, scutiți de front prin minunea pilelor, în timp ce taică-su era în mijlocul războiului, să-i salveze. A simțit cum dintr-un om liber poți deveni sclav și că ceea ce construiești o viață ți se poate lua într-o clipă. A văzut animalele trăind după legea junglei, singura care de fapt dăinuiește în lume. Și a devenit mai puternic.

Seara, un singur lucru le alina inima micuțului Cristian și alor lui. În cartierele de evrei din Huși se auzea muzică la gramofon. Tangouri în special. Melodii despre dragoste și despre București. Asculta aproape fără suflare vers cu vers, sub cerul înstelat. Și atunci umilința, egoismul, sărăcia, boala și moartea mizerabilă care tăia din oameni ca și cum ar fi cosit un lan de viață se estompau. Când îl vedeau, cu lacrimi în ochi, stând lângă ferestrele lor ca să poată auzi mai bine, evreii îi deschideau ușa, îl invitau să bea un pahar cu apă și să guste ceva, cât era acolo, să nu-i mai ghiorăie stomacul, și îi arătau plăcile. Iar el se așeza, vrăjit, lângă gramofon și fredona în gând melodiile. Le învăța repede și se ducea a doua zi printre copii și le cânta. Și ei erau fericiți. Printre cadavre, în mijlocul jegului și al sărăciei, muzica l-a salvat, iar prin muzică, și el i-a salvat pe ceilalți. A învățat să cânte cu patos, cu sufletul, nu cu plămânii, ca și cum ar fi cântat

ultima melodie ce s-ar fi auzit vreodată în lume. Pentru că în lumea micuțului Cristian, ziua de mâine, dacă era, începea ca un infern și numai vocea lui făcea flăcările să nu mai ardă atât de tare. Când deschidea gura și falsa, copiii uitau de sângele care curgea șiroaie pe străzi, de la răniți, de stomacul care îi cocoșa, de tații care dispăreau unul câte unul pentru ceva ce ei n-au înțeles niciodată, omorând tații altora ca să fie pace.

Cristi se culca ultimul, le cânta tuturor până adormeau liniștiți. Apoi se întindea și el, dar nu închidea ochii. Visa cu ei deschiși la București, orașul atâtor cântece despre viață adevărată și iubire.

* * *

— Dar e vorba despre un bou, Sachi! Cum să păstrăm numele așa? N-are niciun sens!

— O, ba are, mon cher!

— Cum adică, *Zaraza*?! Spune și tu, Ionele, încearcă Cristi să se apere, băgându-l în discuție și pe Fernic.

— Sună așa, puțin exotic, trebuie să recunoști, prietene, râde el.

— Dar e numele unui bou...

— Nu, nu, nu e chiar numele boului, e un alint! se răstește Pribeagu.

— Alint, nealint, așa îl strigă pe bou. Or, noi facem cântecul ăsta despre o femeie fatală, nu despre o bovină, fraților!

— Nu-mi pasă, sincer, cum îi spuneți! Că păstrați sau nu titlul original, schimbați ce vreți, piesa lui Lara e superbă, Sachi al nostru a făcut niște versuri chiar de excepție, s-a întrecut pe sine...

Nici după discuțiile din tren, nici după o zi întreagă la Berlin, Cristi și Pribeagu nu se deciseseră asupra titlului melodiei. Mai erau doar câteva ore până să intre cu orchestra Dajos Béla în studio la Odeon, iar ei încă se ciondăneau ca nebunii, de data aceasta la o terasă de lângă Poarta Brandenburg. Preluaseră un tango uruguayan, despre care Pribeagu credea că poate deveni nemaipomenit dacă îi păstrează și titlul, *Zaraza*, care pe românește însă nu însemna nimic, ceea ce îl irita pe Cristi. În spaniolă, da, avea un sens. Era vorba despre un bou care trăgea la căruță. Își ducea cărăușul acasă. Zaraza însemna creton, iar boul avea pe spate o cârpă din acest material oriental, a cărui culoare se asemăna

cu pielea lui. Astfel, cărăușul îl alinta în melodie, spunându-i boului Zaraza, vorbind despre cum va fi când ajung acasă.

În caietul lui Fernic se găseau notele și versurile originale:

¡A la huella, huella, zaraza,
huella, huella, guay!
Volverá la ingrata a su casa
andará por ábi...
Que si yo la viera, zaraza,
la hablaré, velay...
¡A la huella, huella, zaraza,
huella, huella, guay!

El descoperise piesa și, imediat cum i-a auzit calda linie melodică, s-a gândit că i s-ar potrivi de minune lui Cristi. Evident, cu versurile adaptate pentru o piesă de dragoste, care îl prindea cel mai bine pe tânărul interpret.

Tangoul fusese compus de un anume Benjamín Tagle Lara cu doar doi ani în urmă, în '29, și fusese premiat cu locul al doilea la „Gran Concurso Uruguayo de Tangos del Disco Nacional", ce avusese loc în Cine Teatro Cervantes din Montevideo, cântat de orchestra Francisco Canaro. În același an fusese înregistrat de mai mulți interpreți, de José Razzano sau de argentinianul Ignacio Corsini, care, acompaniat doar cu o chitară, îl transformase într-un succes sud-american. Nu a trecut mult până să fie preluat și în Europa, s-a auzit în Londra și la Paris mai întâi, prin vocea magică a actriței și cântăreței Sofía Bozán, în '30.

Se zvonea prin lumea cântăreților că și Kiriițescu compusese niște versuri românești pentru el și urma să fie interpretat de Manole Stroici. Așa că Fernic și Cristi n-au stat pe gânduri și l-au pus pe Pribeagu să scrie repede niște versuri. Iar textierului i-a plăcut atât de mult melodia, încât le-a ars pe hârtie dintr-un foc, făcând din cântecul cărăușului un tango despre o femeie cu adevărat fatală. Până la refrenul în care ținea să se păstreze cuvântul Zaraza, suna așa:

Când apari, señorita, în parc pe-nserat,
Curg în juru-ți petale de crin.
Ai în ochi patimi dulci și luciri de păcat,
Și ai trupul de șarpe felin.

Gura ta e-un poem de nebune dorinți,
Sânii tăi un tezaur sublim.
Ești un demon din vis, care tulburi și minți,
Dar ai zâmbetul de heruvim.

Și cu câteva zile înainte de plecare, iar apoi în tren, Cristi repetase versurile și le intonase întruna, în diferite versiuni, ca să găsească cheia perfectă în care să le cânte. Era de fapt, dincolo de cântat, o recitare a lor, puternică. Apăsa pe ultimele cuvinte din versuri sau pe primele, își făcea tot felul de notițe, apoi o lua de la capăt, văzând care sună mai bine. „De nebune dorinți", aici accentuez, a concluzionat el după câteva ore. „Și pe r-uri, da, da. Sunt multe r-uri, Sachi, nu știu dacă ți-ai dat seama, și e bine. Mă ajută să le dau o nuanță mai impunătoare."

După nenumărate repetiții, a cerut să revadă notele, să vadă dacă mai poate schimba ceva sau îi poate schimba puțin ritmul, să fie doar un pic mai rapidă. Îi exasperase atât pe Fernic, cât și pe Pribeagu cu perfecționismul lui dus la extrem. De aceea se și împotmoliseră la refren, la ultimul detaliu, cuvântul care nu însemna nimic.

— Dar de ce, Sachi? De ce?! O să se uite lumea ca mâța-n calendar, asta o să se întâmple. Îți zic eu.

— O să se uite ca rahatul la cur, iartă-mi expresia, dar mă scoți din țâțâni! Păi, îți spun eu de ce, sigur că îți spun de ce, dacă mă și lași, domnișorule Cristian.

— Te las, te las, dacă ai avea vreo noimă. Or, ție doar îți place cum sună Zaraza asta.

— Uite, mon cher, care-i treaba. Dacă tu ai cânta, în loc de Zaraza, Ana, să spunem... Maria, na! Gicuța, Gigica, da? Ar fi cât se poate de simplu. Și romantic, mai că-mi vine să roșesc. Încă o piesă cu numele duduiței cutare, asta n-am

mai auzit-o! Ce naiba, măi băieți? Domnișorule Cristian și monsieur Ionel, noi aici suntem artiști sau trubaduri ieftini de serenade sub balcon? Că de Cutărescu îi face o melodie Mioarei cu numele Mioara, e frumos, da, dar nu-i special! Nu e special, oricât de minunat ar fi cântecelul.

— Și Zaraza o fi un special? îl imită cu accentul pe ț, ironic, Cristi.

— Dar de ce nu mă lași să termin, domnișorule Cristian? Urmărește-mă până la capăt. Uneori, drept îți spun, ești bun la gură numai când cânți.

— Și tu numai pe foaie, dacă e s-o luăm așa.

— Nu-ți întorc vorba, nu fac rabat, din două rime te fac de...

Fernic se distra copios, râzând în hohote, între gurile de vin alb pe care le sorbea. Era o ceartă în toată regula. Se gesticula aprins, se ridica tonul, aveai impresia că cei doi protagoniști sunt gata oricând să se ia și la trântă pentru crezul lor, nemernicul cuvânt potrivit din refren.

— Bun, deci ce ziceam eu? Ascultă-mă până la capăt! Cutărescu – Mărioara! Toți știu povestea asta, doar că-i altfel colorată. Dar noi, domnișorule Cristian, noi cu mințile noastre de șprițari adevărați putem face ceva mai mult decât frumosul. Ce ziceai că e în spaniolă Zaraza, Ionele?

— Creton.

— Creton, bine, mătase, ce-o fi, nici matale nu ești atent. E un alint, nu asta spuneai? Un alint! Nu numele unui bou! E ceva cald, suav, de asta păstrăm ideea! Bun, Zaraza nu înseamnă nimic pe românește, dar! Dar! Dacă tangoul ăsta o să aibă un dram de succes, domnișorule Cristian, poate deveni cel mai frumos cuvânt pe care un iubit i-l spune iubitei lui. Un alint! Un cuvânt care să capete sens prin însuși cântecul ăsta și care să poată fi folosit de oricine, gândește-te numai! „Ești ca o zarază“, va spune afectat domnul ca să intre în grațiile domniței. Am întâlnit azi o zarază, și-au spus doi prieteni la o bere. Sugerând ce, domnișorule Cristian? Nu că au văzut o femeie frumoasă, da? Femei frumoase sunt destule. Ci una cu totul deosebită, una care le-a pus inima

pe jar, de n-o pot stinge c-un simplu pahar! Și asta abia va fi speșial! Nu frumos, nu. Nu la modă, ca toate cântecele, cu Gigela, Ionela, madmoazela, îngeraș care știi să faci gulaș, nu. Dar ceva despre care toată lumea se va întreba ce Dumnezeu înseamnă. Asta în primă instanță, ca apoi, mă repet, dacă piesa o să fie peste tot, lumea să-i dea ea rost cuvântului și tot ce trebuie pe românește.

Cristi se uită la Fernic încruntat.

— Ce, eu o să cânt? E decizia ta. Dar și Sachi are dreptatea lui, să știi. Numai că e cu risc. Dacă prinde, prea bine. Dacă nu...

— Da, e cu risc, ce artă nu e cu risc? se enervează și mai tare Pribeagu. Poate să iasă o mare varză și să nu prindă... Câte piese proaste nu apar în fiecare an? Se duce și gata, vai, marele risc! Ce, o să-ți pătezi cariera, domnișorule Cristian? Or să te dea afară de la Grand Restaurant?! Hai, sictir! Aruncă-te puțin la jocul ăsta ca să-l poți înțelege. Pentru că pe de altă parte, dacă iese, da? Apoi ai șansa să faci un cântec care nu doar o să fie fredonat o vară, poate chiar două. Ci pentru totdeauna. Asta înseamnă să vii cu ceva nou, da? Îți dai seama, domnișorule Cristian? Realizezi tu povara asta? Să mergi să înregistrezi tu un cântec acuma care să fie ascultat peste zece, peste douăzeci de ani? Peste cincizeci? Ce spui de asta? A? Merită riscul?

— Frumoasă divă, na! Frumoasă donă, poftim!

— De dive și madone știu toți, tu nu pricepi?! Îți fac și una cu Mona Lisa, na! Scoate o foaie, semnez! Sunt la dispoziția ta o sută de cântece, dar lasă-l p-ăsta așa cum e. Za-ra-za...

— Za-ra-za...

— Ia bagă refrenul, fii atent cum se potrivește!

— Vreau să-mi spui, frumoasă Zaraza...

— Cine te-a iubit! cântă apoi toți trei.

— Câți au plâns nebuni după tine...

— Și câți au murit! iar în cor.

— Uite și tu ce frumos sună, zi și tu, monsieur Ionel.

* * *

Nici o săptămână nu a durat de când s-au întors în țară, și *Zaraza* devenise una dintre cele mai iubite piese ale ultimilor ani. Se dădea întruna la radio, era atât de cerută, că o auzeai uneori și de zece ori într-o zi, poate și mai bine. La concerte, la Grand, pe bulevardul aglomerat al Victoriei, lumea venea buluc să audă noua minunăție pe viu. „Bis, bis" se striga și după a treia sau a patra audiție și cu greu îi îmbuna Cristi să mai schimbe repertoriul. Acceptau o melodie, două, hai, trei, și o cereau din nou, insistent, cu aplauze și chiote, pe cea cu „zâmbetul de heruvim".

Și nu era vorba numai despre versuri și despre linia melodică, au încercat mai mulți în alte crâșme să-și surprindă publicul cu *Zaraza*, dar degeaba. Ajungeau să fie huiduiți și jigniți pe scenă dacă nu se opreau imediat din acest sacrilegiu, se arunca după ei cu ce se nimerea la îndemână, cu legume, bucăți de pâine sau chiar cu tacâmuri. Unii nefericiți se încăpățânau să demonstreze c-o pot cânta chiar mai bine, dar sfârșitul nu era altul decât tragic, fiind scoși uneori de tot din programul teraselor sau restaurantelor. Pentru toți oamenii, femeia fatală despre care nu știau că numele îi pornise de la alintul unei bovine, misterioasa *Zaraza* sau *Zaza*, cum o prescurtaseră, era numai și numai a lui Cristian Vasile. Nu voiau să audă de altă variantă, așa cum se obișnuia ca mai mulți cântăreți să interpreteze aceleași piese, fiecare aducându-le farmecul și sunetul propriu prin vocea și intonația sa. Nu, la *Zaza* nu era chip nici să încerci așa ceva, decât poate dacă doreai o retragere rapidă și violentă.

Atât succes avea Cristi la Grand Restaurant cu celebrul său tango, încât acum este invitat să cânte și lângă, la bomboneria

selectă La Fayette, cu orchestra James Cook. De altfel, ofertele pentru a interpreta și în alte localuri curgeau gârlă. Unii patroni erau dispuși să plătească vechiului patron tot restul contractului, ca despăgubire, și încă jumătate din el lui Cristian Vasile, satisfăcându-i totodată orice capriciu legat de orchestre, de scenă sau de amenajarea restaurantului. Iar când se întâmpla asta, atunci patronul cu care colabora venea cu o ofertă dublă sau chiar mai mare față de rivalii săi, care doreau să-i fure trubadurul. Astfel, contractele își dublau sau triplau cifrele peste noapte. Rămânând ani de zile la Grand și la La Fayette, care erau situate în aceeași clădire, câștiga într-o singură seară cât alții se chinuiau câteva luni la zece cârciumi.

Devenise repede atât de cunoscut și de îndrăgit, încât se spunea că are puterea să-și falimenteze patronii dacă pleacă și să-l îmbogățească pe altul peste noapte, dacă dorește. I s-a propus chiar să-și deschidă propriul lui local, ca să nu mai împartă profiturile, dar nu l-a interesat. Pentru că nu banii au fost vreodată scopul lui Cristi, chiar dacă ei curgeau gârlă în buzunarele sale. Nu își dorea să fie ocupat cu afaceri, voia timpul lui liber de călătorit și mers la spectacole, la expoziții sau tot soiul de petreceri și, dincolo de astea, să cânte și atât. Să uimească publicul cu vocea lui caldă și să aducă pe scenă mereu câte o piesă nouă, care spera să devină nemuritoare. Nu l-au convins amicii lui nici promițându-i să se asocieze cu el și arătându-i negru pe alb pe hârtie că va lua de cel puțin cinci ori mai mult. Nici nu voia să audă, putea la fel de bine să câștige de cinci ori mai puțin, dacă ar fi avut același succes și publicul l-ar fi iubit la fel de tare.

E adevărat că își câștigase faima până prin '31-'32, devenise cunoscut și apreciat în oraș, da, era în fruntea preferințelor bucureștenilor împătimiți după muzică și distracție, dar acum, cu *Zaraza*, intra în cu totul alt capitol al vieții sale, unul în care niciun cântăreț de la noi nu ajunsese vreodată. Până la el nimeni nu fusese așa adulat, devenise „răsfățatul publicului", iar numele și tangourile i le știau pe de rost toți,

de la granița de nord la cea de sud, de la vest la est și mai ales dincolo de ele. Era adorat peste măsură atât de bărbați, cât mai ales de femei, de oameni de toate vârstele și din toate categoriile, de la elite la drojdia societății. De la români la machedoni, la evrei, gardiști și comuniști deopotrivă. Cântecele sale inundau străzile Micului Paris la patefoane, copiii îi cântau hiturile prin școli și licee, era subiectul zilnic de discuție al studenților, florăresele îl fredonau la fiecare colț, cu florile pe braț, podăresele atunci când așteptau un client, îl puteai auzi la birjari și șoferi în aglomerație, la miniștri, secretari de stat și nici regele nu se sfia să recite câte un vers dintr-o melodie de-a lui.

Nu era zi să nu iasă din casă și să nu-și audă un tango pe stradă. Și se amuza Cristi de cum încercau toți să-l imite, apăsând pe consoanele pe care apăsa el, lungind anumite cuvinte sau subțiindu-și vocile.

Zaza a avut un succes atât de mare, încât a fost una dintre primele melodii care au răsunat puternic și în afara granițelor. Era considerată de departe cea mai bună variantă a tangoului lui Tagle Lara, care începuse să fie adaptat în tot mai multe țări. Cristi era auzit și la Paris, și la Madrid, la Berlin, unde înregistrase, la Milano sau Roma și deseori era invitat să și vină în persoană și să cânte în fața publicului străin. Dar din cauza programului încărcat și a contractelor care-i limitau timpul, avea să refuze invitațiile de cele mai multe ori.

La magazinele de plăci, numele Cristian Vasile era tipărit mare, deasupra tuturor. Când înregistra o piesă nouă, lumea stătea la coadă și se înghiontea să apuce un disc, ceva nemaivăzut. Parcă se dădeau ani în plus vieții, așa se îmbulzeau ca să se laude că au o primă ediție. Iar dincolo de angajamentele de la cele două localuri, de petreceri private, banii din drepturile de autor de pe plăcile vândute începeau să fie și ei din ce în ce mai mulți.

Odeon și Columbia îi aranjaseră contracte mult mai avantajoase pentru a-l păstra la ele, iar Cristi le-a acceptat bucuros, deși nici prin gând nu-i trecuse să se vadă la o altă casă

de înregistrări. Era un tip loial și mergea înainte cu cei care îl susținuseră de la bun început. Succesul și banii nu l-au schimbat deloc, ba din contră. I-au permis să se apropie mult mai mult de cei pe care îi îndrăgea și iubea. Devenise printre cei mai bogați oameni din țară, dar risipea în aceeași măsură pe prieteni, pe dame frumoase, pe diverși artiști cu care se împrietenea în fiecare zi, oameni de teatru, de litere sau alți cântăreți din branșă. De la fiecare afla câte ceva nou și învăța o lecție, iar acest lucru îl considera de neprețuit, fără să se uite vreodată la cum i se golește buzunarul. Mai ales că a doua zi era umplut la loc la fel de repede.

Zaraza devenise punctul de cotitură din viața sa. Deși în același an lansase și Kirițescu aceeași piesă a lui Tagle Lara, dar cu versurile lui, șterse față de varianta lui Pribeagu, interpretată într-adevăr de Manole Stroici, cum se zvonise: „Și pe tine or să te doară". Dar fără niciun folos. A trecut ca și cum nici n-ar fi fost. O imitație ieftină, se spunea, a capodoperei lui Cristi și Pribeagu.

Pariul poetului fusese câștigat. A simțit el de pe atunci cum *Zaza* va intra rapid în mințile și-n sufletele oamenilor și cu greu va mai ieși, și bine a făcut Cristi că i-a acordat încredere și a mers până la urmă pe mâna lui.

Lumea era îndrăgostită de această misterioasă Zaraza, femeia fatală despre care începuseră să se lanseze sute și mii de zvonuri. Că ar exista într-adevăr și că ar fi fost logodnica lui Cristi, pe care o ținea ascunsă la cât de frumoasă era, să nu fie răpită sau omorâtă de doamnele și domnișoarele înamorate de fabulosul interpret. Unii spuneau că ar fi găsit-o chiar și nu puține femei frumoase au fost arătate cu degetul în acei ani, toți șușotind în jur că este ea, Zaraza. Ba că era o străină cu nume exotic, ba că o modistă de lux, la care numai înstăriții aveau acces, iar cântecul ar fi fost lansat spre a o convinge să se lase de meserie și să se căsătorească cu cel a cărui inimă a furat-o definitiv, Cristian Vasile. Mituri și povești se nășteau peste noapte și dispăreau la fel de repede, iar tangoul, cu fiecare legendă născocită, era și mai iubit și mai ascultat, cu inima în corzi. Dacă era

văzut cu o duduie, a doua zi tot târgul zvonea că Zaraza și Cristian Vasile au fost văzuți nu știu pe unde sau nu știu cum. „Era atât de frumoasă, că strălucea de-a dreptul, n-ai mai văzut așa ceva“, spuneau unii. „Adevărat au spus chelnerii că părul îi mirosea a crini abia îmbobociți“, alții. „Avea niște picioare atât de lungi și catifelate, ca mătasea.“

Numărul femeilor care treceau prin patul lui Cristian Vasile se înzecise. Toate se visau o zarază și roșeau de bucurie atunci când erau văzute cu el la braț, la masă sau dacă erau zărite ieșind dimineața din casa lui, de pe Cobălcescu.

Doamna Apostolescu îl ajuta cu inventarul admiratoarelor, programându-i întâlnirile, scoțându-l basma curată dacă le încurca sau veneau unele peste altele, ea le făcea intrarea și le și dădea rapid afară totodată.

— Este ocupat cu repetițiile, doamnă, i-a răspuns sec unei dudui mai în vârstă, dar grațioasă și elegantă la fel ca în anii tinereții. Nu vă pot lăsa, mi-a spus ca astăzi să nu primesc pe nimeni. Dacă doriți, îmi puteți lăsa numele dumneavoastră și am să-i spun că l-ați căutat.

— Eu? Să-mi las numele? Ascultă, cucoană, doresc să-l văd imediat!

— Știu, doamnă, știu, câte nu doresc asta...

— Poftim?! și femeia a și pus un picior în prag ca să treacă de doamna Apostolescu, o femeie nu tocmai masivă, ușor de zdruncinat dacă te încordai puțin.

— Nu înțelegeți, doamnă, că nu pot să vă las? Păi, se poate?

— Dacă scandal vrei, atunci scandal primești, nu știi cu cine te pui, și o împinge, mai că n-a dărâmat-o. Cristian! țipă ea, în drum spre camera lui.

Nici nu stă pe gânduri și intră fără să bată la ușă, prinzându-l dezbrăcat cu o muiere frumoasă.

— Cristian! țipă din nou, de data aceasta șocată, și își pune mâinile la ochi.

Iar Cristi trage repede cearșaful pe el și începe să râdă cu poftă.

— Mii de scuze, Cristian, se aude vocea doamnei Apostolescu, care venise și ea îndată.

— Îmi spui și mie cine e doamna? se răstește tipa goală, de sub cearșaf.

Dar Cristi râdea tot mai tare:

— Nu tu, mamă, m-ai învățat să bat la ușă, să nu deranjez? Acum uite în ce situație te găsești.

Tânăra admiratoare a fost condusă de doamna Apostolescu afară, iar Virginia a primit un ceai cald și scuze din partea gazdei, în timp ce Cristi și-a tras câteva haine pe el.

— Cu ce drum prin capitală, mamă? Ai venit să-l vezi pe marele Cristian Vasile cântând?

— Ah, nu-ți mai ajunge lungul nasului. Știi că nu-ți șade bine-ngâmfat!

— Glumesc, mamă, glumesc... Ce faci aici, așa, neanunțată? De ce nu mi-ai zis să te iau de la gară sau să pregătesc ceva?

— Cum ce caut, Cristiane? Păi, tu nu mai dai niciun semn de viață? Nu mai ai timp de ai tăi? Ce, crezi că îmi ajunge o vedere? Ți-a pierdut succesul mințile?

— Ah, trebuie să-ți povestesc ce frumos a fost la Berlin, câte am văzut și n-am văzut.

— Lasă Berlinul, Cristiane, nu te eschiva! Lasă, că ai timp să-mi spui de aventurile și călătoriile tale toată viața. Dar așa găsești să trăiești, ca un destrăbălat? Deci sunt adevărate zvonurile că umbli cu câte una în fiecare noapte?

Cristi tace și se abține să râdă.

— Îți irosești toți anii pe distracțiile astea ieftine, în loc să-mi faci și mie un nepot. Să-ți găsești și tu o femeie cumsecade din atâtea... Unde crezi că se vor termina toate astea?

— Haide, mamă, ai venit să-mi ții lecții de viață? Serios?

— Păi, dacă nu ți le ține nimeni, dragul meu Cristian. Am venit eu, da! Ce sari așa, ca ars?

— Și ce e așa tragic în viața mea? Ia spune-mi. Că nu sunt legat cu o verighetă? Asta e problema?

— Că te pierzi, iubitul meu, printre atâtea, asta e problema, se apropie ea calmă și-l mângâie. Că arunci cu banii ca un

disperat și nu păstrezi nimic, crezi că nu știu? Câștigi într-o lună cât n-am câștigat eu și taică-tu o viață, dragul meu Cristi. Și știi cum vremurile se pot schimba, când te aștepți mai puțin. Tu știi cel mai bine, dintre toți, prin câte am trecut. Lasă vitejiile tinereții, Cristiane!

— Dar, mamă, asta e viața mea, plină de prieteni, da, și de femei, nu zic... De ce nu accepți?

— Ți se pare că nu accept, Cristiane? Asta ți se pare? Dar care prieteni, Cristian?

— Toți.

— Da, toți, toți... Sunt curioasă care ți-ar mai rămâne prieten dacă n-ai mai avea un gologan! Ești prea credul, Cristiane... Așa ai fost mereu, te arunci spre oameni cu brațele deschise, vezi numai ce-i bun în ei, nu-i vezi pe de-a-ntregul... Și e bine asta, mamă, zău, ești un om bun la suflet cum nici nu mi-am imaginat că voi avea un copil așa vreodată. Dar ai și tu, iubitul meu, din când în când, curajul să cugeți. Aventurile crezi tu că te vor face om? Petrecerile? Ori dragostea și devotamentul?

— Ei, mamă, mai e timp până la alea... Sunt tânăr.

— Ești tânăr, exact așa ziceai și acum trei ani. Și acum doi. Și anul trecut când ai venit pe-acasă, nu asta mi-ai spus? Nu tot așa, că, lasă, mămico, sunt tânăr, îmi trăiesc și eu viața? Și ți-am spus eu să nu ți-o trăiești? Dar în mintea ta tot tânăr rămâi. Faci deja 23 de ani, Cristiane, începi să devii bărbat. Alții la vârsta asta se mută deja la casa lor. Tu ai fi putut să-ți cumperi până acum palate, dar ce faci? Bei și te distrezi toată ziua cât e de mare cu prietenii. Muncești, că văd că muncești, pe fiecare placă cânți tot mai bine, te maturizezi, se vede că nu te lași dus doar pe mâna talentului tău și mai pui și de la tine, și asta, Doamne, iubitul meu, e minunat. Așa te-am crescut și eu, și taică-tu... Ce mândru ar fi fost de tine dac-ar fi fost aici, cred că nu s-ar mai fi oprit să te sărute. Cum ai venit tu cu o traistă în lumea asta străină și ai așezat-o, iată, la picioarele tale. Asta nu se face numai cu talent, cum să nu văd asta? Dar tot ce iei cheltui a doua zi pe nimic. Dacă te întreb acum cât ai în buzunar

și cu cât ai venit aseară, o să ne crucim amândoi, știi bine. Prieteni peste prieteni, mă înnebunești cu amicii tăi, care, nu zic, poate unii chiar îți sunt ca frații. Doi, trei, ce om ai văzut tu cu o sută de prieteni? Și cu o mie de femei? E una care să te iubească? Care să te iubească cu adevărat, pentru cine ești tu, nu pentru trupul tău tânăr și frumos, pentru faimă și banii de palate. Spune-mi, știe vreuna din câte au călcat aici ce e în sufletul tău? Spune-mi...

După câteva secunde de tăcere, Cristi o îmbrățișează.

— Nu te mai îngrijora atâta, mamă, c-o să fie bine. O să găsesc o femeie care să mă iubească așa cum spui tu, cu adevărat. Dar e greu acum, nimeni nu mă știe și nu stă să afle cine sunt, sunt Cristian Vasile și-atât. Ei nu știu că marele Cristian Vasile le are și el pe ale lui, dacă le-ai spune că mă doare burta, mare nenorocire ar fi. Nici nu-s om pentru ei, pentru ele. Se apropie de mine ca de un zeu, nu ca de un bărbat. Care ar vrea și el să fie mângâiat, dojenit, ascultat, nu, mamă?

— Dar nu tu ai vrut asta, Cristian? Nu tu ai vrut succes? Credeai că succesul vine numai cu o tolbă de lucruri bune? Ăsta va fi blestemul tău, iubitul meu, de-acum întotdeauna. Când o să cauți ceva, ca să găsești, va trebui să cauți de zece ori mai mult. Și prudent, când toți sunt cu ochii pe tine. Dar trebuie doar să fii atent, atâta tot. Să nu-i lași să intre în inima ta, care e mereu deschisă, și s-o ciugulească. Să ai grijă și să te ferești de căpușe, pentru că ai văzut, ele par așa mici și inofensive, dar de fapt stau acolo și-ți sug toată viața. Mai închide uneori ușa, Cristian, iubitul meu, că n-are să se întâmple nimic rău.

— Vii azi la Grand, să mă vezi cântând, mamă?

— Vin!

— Bine, o să-ți rezerv cea mai bună masă și am să te tratez regește! Să fii cea mai elegantă și răsfățată doamnă de pe întregul bulevard al Victoriei!

— Of, Cristian, iubitule, ce e mai regește decât să-ți plătești propria masă să-ți vezi fiul cum cântă și luminează oamenii, iar ei îl aplaudă și îl iubesc?

Capitolul 6

Epoca de Aur

O altă epocă ia naștere odată cu începutul anilor '30, odată cu noua coloană sonoră a vieții, dată de romanțe și tangouri. Se simte în aer, se simte în entuziasmul nebun al oamenilor care umplu, alături de mașini moderne și trăsuri încă, străzile înguste și aglomerate ale Bucureștilor, unde larma, forfota și haosul vitezei dau un ritm aparte orașului care este pe cale să explodeze. Se simte în mirosul îmbietor al sutelor de cofetării și cafenele, de baruri noi, crâșme, restaurante, saloane de dans și grădini de vară care se deschid unele după altele, umplând sălile, terasele, dar și trotuarele de petrecăreți care uită să mai plece acasă. Se simte în parfumurile scumpe care te amețesc, în moda proaspătă și colorată, mai provocatoare și mai vie, în vitrinele sclipitoare ale căror haine din Vest a doua zi sunt deja purtate de minunatele „Fetițe dulci" din București.

Despre frumusețea doamnelor și a domnișoarelor, tot mai cochete și mai grațioase, despre diplomația și eleganța gesturilor masculine deopotrivă se tot vorbește peste hotare, când capitala e din ce în ce mai des alăturată celorlalte mari centre ale lumii, mai ales prin efervescența sa culturală, prin valul noii generații de scriitori care umplu librăriile, prin teatrele arhipline, cu piese tot mai îndrăznețe, cu viziuni noi ale tinerilor regizori și actori, care se dezbracă de tradiționalism și mentalități învechite, prin muzicienii cu voci fermecătoare, prin sculptori și pictori care încep să colinde și să cucerească cu operele lor Europa.

Aproape pe fiecare stradă o vitrină cu delicatese îți ia ochii, fie că e vorba de prăjituri de casă, de creme de ciocolată care ți se topesc în gură și ale căror rețete sunt mai bine păzite decât un secret de stat, cocteiluri de înghețate cu fructe confiate, Café Glacé sau Coupe Jack, amestecate cu alcooluri aromate, cu coniacuri sau rom și frișcă, cataifuri și savarine imense, baclavale și sarailii atât de dulci încât trebuie neapărat să îți clătești după orgasmul culinar gura cu un juice de portocale proaspăt, abia stors, sau cu un ceai rece, cu gheață și sirop. În fiecare zi, grupuri întregi de tineri invadează mesele de la Nestor, de la Athénée Palace sau Capșa, de la Suchard pe Tache Ionescu, de la High-Life pe Victoriei colț cu Franklin, de la Corso, Imperial sau Café de la Paix, de la Pariziana pe Văcărești, de la Zamfirescu sau Peristeri, ca să nu mai vorbim de cafenelele din pasajul Macca și alte zeci și zeci de cafenele de cartier, care numai din cauza amplasamentului mai ascuns, nu a ofertei și calității produselor, nu aveau parte de aceeași celebritate. Găseai un cafegiu la orice intersecție, și nu doar că măcina boabele proaspăt prăjite, fiecare după stilul și iscusința sa, și ți le și fierbea pe loc, dar avea și atâtea dulciuri în vitrină, de parcă se pregătea de cea mai mare sărbătoare a lumii.

Mahalalele miroseau a bunătăți la grătar, a cârnăciori, a patricieni, mititei și mușchiuleți de vită sau de oaie, cotlete și cefe grase de porc, berbecuț sau pui ori curcan la ceaun cu usturoi. Și era plin de bodegi, de cârciumi și birturi ieftine, unde găseai mâncare caldă, de la ciorbe la tot soiul de tochituri, băuturi și dulciuri de casă.

În centru, numai restaurantele de lux și marile grădini de vară se întreceau între ele, cu meniuri care mai de care mai sofisticate și cu muzică bună, oferită de cei mai în vogă instrumentiști și dizeuri. Pe Sărindar era Modernul, pe Brătianu Café Wilson. Mercur pe Câmpineanu, Zissu pe Batiștei, care-l avea ca protagonist pe tânărul Jean Moscopol, Iordache Ionescu pe Covaci, unde cânta celebrul violonist al vremii Hristache Ciolacu, sau celebrul La Bufet și grădina Vișoiu, unde se mânca cu specific românesc. Pe marele bulevard

Elisabeta erau Princiar, vizavi de Brezoi Palace, apoi chiar Bulevardul, lângă librăria Alcalay, și Gambrinus, la colț cu Brezoianu, care avea specific vânătoresc, de la mistreț la capră sălbatică, rațe, sitari, fazani sau iepuri, preparate cu vin negru de Bordeaux și înghițite pe ritmurile viorii lui Grigoraș Dinicu. Dar pe Tache Ionescu și pe Victoriei erau cele mai numeroase, te puteai așeza la bine-cunoscutul Ambasador, vizavi de Lido, la Splendid Parc sau încercai celebrele Grand Hotel și Galeries La Fayette, localurile luxoase unde Cristi ridica seară de seară sălile în picioare cu tangouri.

Nici berăriile nu erau ocolite, la Caru' cu bere se mâncau crenvurști cu o bere făcută după o rețetă proprie, te puteai îmbăta până-ți pierdeai mințile la Trocadero pe Academiei, la Bavaria pe Brătianu sau la Blanduziei pe Strada Doamnei, unde aveau și cornuri cu lapte foarte calde, că-ți și frigeau limba.

Iar la fiecare două-trei străduțe, dar numai când vremea era bună, cam din mai până la începutul toamnei, te puteai duce la una dintre grădinile mari de vară, unde comandai fudulii proaspete, mușchiuleți, burtă, servite cu mult piper direct pe funduri de lemn, sau momițe tăvălite în mălai sau pesmet, toate asortate cu castraveciori murați în usturoi și mărar, în castronașe cu gheață, alături de cartofi auriți sau pai, cu o baterie sau două de vin alb și neapărat cu sifon. La Coana Victorița, de pe Clucerului, trebuia să-ți faci rezervare din timp dacă voiai să prinzi un loc să guști din celebrele fripturi frăgezite prin înghețare. La Vișoiu găseai poate cel mai gustos grătar, dar și cele mai bune orchestre, iar la Mon Jardin se dansa într-o veselie până dimineața. Mon Caprice, pe Franklin, aproape de Jockey Club, era renumită pentru aerul aparte oferit de multitudinea de copaci și de flori exotice, de parcă te-ai fi trezit la un picnic lângă Amazon. Totuși, pe Kiseleff erau cele mai scumpe și mai elegante localuri, Melody Garden și Cosma-Cireșoaia concurau cu celebrul Bufet, având orchestre și soliști de primă mână, iar mai sus, spre Băneasa, dacă treceai podul, găseai grădina Brotăcei, unde puteai să mănânci niște preparate din pește

la tigaie sau la jar, excepționale și atât de proaspete, că abia cu câteva minute înainte de a fi servite se opreau cozile din zbătut. Pescăruș, pe Jianu, pe malul Herăstrăului, Parcul Privighetorilor din pădurea Băneasa, Coșna din Piața Buzești, Monte Carlo, pe insula din Cișmigiu, erau și ele printre preferatele bucureștenilor, iar la Leul și cârnatul, de pe 11 Iunie, unde mai era și grădina Luzana, puteai mânca zece mititei cu un leu și cu încă unul puteai bea un șpriț, dar specialitatea casei rămânea puiul la ceaun cu mujdei și mămăliguță aburindă.

Seara se mergea în baruri, așa cum erau numite fostele cabarete, unde mai puteai lua ceva preparate reci, dacă n-apucaseși să mănânci, dar cele mai importante erau băuturile scumpe, whisky-urile, coniacurile și cocteilurile în special, iar în program aveai, dacă nu o celebră orchestră care te invita la dans, alături de doamnele de companie care stăteau pe scaunele înalte de la bar, dansatori, comedianți, actori cu mici scenete, iluziniști sau contorsioniști, care făceau spectacole nemaipomenite. La Maxim debutau Stroe și Vasilache (Lache – Lache), ce aveau să facă istorie cu comedia lor; la Zig-Zag tocmai fusese invitată celebra Josephine Baker și tot orașul s-a înghesuit și a plătit regește să-i vadă dansurile nude. La Chat-Noir sau Dudzi-bar puteai găsi dame de consumație deosebite, cu care să îți petreci nopțile la un hotel din apropiere, și mai-mai să te îndrăgostești. La fel de vizitate erau și Nipon-Arizona, care avea și grădină de vară, Leșcenco, al cărei celebru proprietar rus, cu același nume, te fermeca cu spiritul său vulcanic, cu dansul plin de viață și cu acordeonul său, Colorado, pe Strada Bibliotecii, Atlantic, zis și barul artiștilor, fiind frecventat mai ales de scriitori, sau Fu-Chang, decorat în stil oriental, cu măsuțe și scaune joase, cu lămpi cu abajururi și picturi cu însemne chinezești.

Dimineața o luai de la capăt, te plimbai pe străduțele aglomerate, unde măcelăriile-ți lăsau gura apă, dar puteai intra să-ți iei repede un sandvici proaspăt, făcut în nici două minute, din chifle cu lapte unse cu unt, câteva felii de șuncă de Praga sau salam mortadela, o felie de roșie și câteva de

castravecior, ca la celebrele magazine cu mezeluri Rochus. Brutăriile te ameţeau de-a dreptul cu mirosul de pâine caldă, franzeluţe sau cornuri, erau renumite cele ale fabricii Herdan sau Hermann, iar specialităţi varitabile găseai la armeanul de pe Lizeanu, la Apostol Zottu. Simigeriile, în special greceşti, te aşteptau cu brânzoaice, cornuleţe umplute cu mere, nucă sau magiun, plăcinte cu dovleac, fursecuri, covrigi de toate tipurile şi mărimile, cu susan, cu mac, simpli sau cu carne, toate făcute în vatră. Dacă aveai poftă de ceva şi mai dulce, puteai încerca o gogoşerie, poate chiar celebra La Gogoaşa Înfuriată, din Piaţa Mare, unde le făceau pe loc, aruncând cu mare grabă aluatul dospit, simplu sau umplut cu marmeladă, în ulei clocotit şi în câteva minute le şi scoteau şi le pudrau cu zahăr vanilat. Apoi, de ce nu, puteai să-ţi clătesti gura cu o bragă, de la armeni sau turci, şi să guşti puţină halviţă.

Oraşul-grădină, aşa era numit Bucureştiul, un oraş curat şi plin de verdeaţă, de curţi cu grădini cu flori, nu doar în faţa caselor, dar şi lângă fiecare bloc-haus modern care răsărea în centru, cu bulevarde pline de trandafiri şi copaci pe margini, cu artere luminate care duceau spre marile parcuri, unde toţi oamenii se plimbau serile şi mai ales în weekenduri, de parcă în fiecare zi ar fi fost o mare sărbătoare. Cea a vieţii, poate, căci se trăia din plin în acest loc unde natura se amesteca elegant cu urbanul. Parcul Carol, La Bordei, Ioanid sau micuţa Grădină a Icoanei şi cizelatul Cişmigiu erau adevărate monumente ale naturii, majoritatea aranjate de grădinari celebri în întreaga Europă, dându-şi frâu liber imaginaţiei şi aducând stiluri şi decoraţii florale care încântau privirile trecătorilor şi îi învăluiau cu aerul proaspăt şi parfumat.

Zona mlăştinoasă a Herăstrăului este schimbată peste noapte în Parcul Naţional sau Parcul Carol al II-lea, cum i se va spune, odată ce arhitecţii austrieci Pinard şi Rebhun, împreună cu Octav Dobrescu, vor termina de proiectat aleile şi peisagistica minunată, creată dintr-o varietate vegetală nemaiîntâlnită, de la arţari, flaşini, simpli plopi, sălcii sau tei

până la stejari și cireși exotici, tufe și flori asiatice, împodobit de asemenea cu sculpturi și statui moderne. Îndrăgostiții închiriau bărci sau luau vaporașul pentru a se plimba pe lac, într-o scurtă călătorie romantică, pe când apusul se stingea în apă. Se găseau, desigur, gustări de toate felurile, dar și restaurante, iar în 1936 se deschide tot aici și marele Muzeu al Satului. Chiote de copii te asurzeau din mulțimea de căluței, leagăne, mașinuțe și avioane, care se ridicau și se învârteau, în timp ce adolescenți bezmetici încercau labirintul cu oglinzi, peșterile sau zidul morții pentru motocicliști.

În Cișmigiu, pensionarii jucau de zor table sau șah, copiii veneau să admire păunii și lebedele, iar tinerii se plimbau cu bărcile pe micuțul lac înconjurat de sălcii pletoase, care iarna devenea un patinoar elegant pentru amatori.

Se juca teatru în aer liber în parcuri, erau deseori fanfare, târguri cu diverse ocazii, clovni care făceau tumbe și giumbușlucuri, țigani cu castane, semințe sau flori, baloane colorate, tot soiul de dulciuri care-ți lăsau gura apă și ursari care puneau urșii să danseze pe melodiile celebre ale vremii, ale lui Cristian Vasile și Jean Moscopol. Fântâni cochete, statui și monumente moderne invadau aleile, iar printre ele, când se lăsa noaptea, te bucurai de spectacole de artificii.

Grădinile și marile bulevarde nu erau deranjate decât de bețivi căzuți la datorie, cu capetele în pământ. Pentru ei municipalitatea a dat o ordonanță ca toate cârciumile să întocmească liste cu bețivii care le frecventau și să le facă publice apoi, afișându-le în vitrine. Astfel, ei nu aveau voie decât câteva păhărele, orice excepție și barurile ar fi fost amendate, iar nume celebre de artiști sau politicieni s-au regăsit pe foile expuse, pentru a fi luați în derâdere. Dar nici această lege, nici alte strădanii ale primăriei nu au făcut ca în oraș să se petreacă mai puțin sau mai cu măsură, doar numărul celor epuizați de alcool, rămași căzuți pe străzi sau pe aleile parcurilor, s-a mai redus, de rușinea de a nu se regăsi pe liste.

Acesta era Bucureștiul plin de bunătăți și petrecere, care înflorea pe zi ce trece, unde pe străzi puteai auzi toate

limbile lumii, de parcă tocmai s-ar fi prăbușit turnul Babel. Un București plin de viață, dinamic, care clocotea și aduna în miezul său crema artiștilor din țară și nu numai, alăturând orașul celorlalte centre europene culturale de elită.

Formele lui Brâncuși și unitatea esenței lor colindă prin expoziții întreaga lume. Tristan Tzara, Barbu Fundoianu și alți suprarealiști și dadaiști pleacă să cucerească Parisul. Mulți încă se lansează în revista *Contimporanul*, a lui Vinea, o altă voce de marcă a avangardei, alături de Gherasim Luca, Ilarie Voronca, Gheorghe Dinu (Stephan Roll) sau Alexandru Binder (Sașa Pană). Nicolae Tonitza, Camil Ressu, Marcel Iancu, Iosif Iser, Arthur Segal, Mattis-Teutsch sau Victor Brauner devin numele grele ale pensulelor, ducându-și tablourile în toată Europa, pe când Corneliu Baba abia începe să răsară.

Centrul lumii s-a mutat la București.

Este vremea noilor romane, cu eroi mai bine conturați, ale căror drame stârnesc curiozitatea cititorilor, încât auzi despre ele aproape la orice masă. Camil Petrescu publică în '30 *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, iar în '33 *Patul lui Procust*. Același an în care Mircea Eliade are un succes formidabil cu al său *Maitreyi*, George Călinescu scoate *Cartea nunții*, Garabet Ibrăileanu *Adela*, Gib Mihăescu *Rusoaica*, iar Sadoveanu *Creanga de aur*. Mihail Sebastian este și el în centrul atenției, cu *Fragmente dintr-un carnet găsit* și *Femei*, publicate în '32, și avea să pregătească *Orașul cu salcâmi* și scandalosul *De două mii de ani* trei ani mai târziu. Gellu Naum, Geo Bogza sau Max Blecher sunt încă tineri, dar vin tare din urmă pe lângă mai marii Barbu, Arghezi, Bacovia sau Topîrceanu.

În aceste timpuri începe adevărata ascensiune a lui Cristian Vasile, odată cu valul noilor artiști din toate domeniile, ce aveau să numească anii '30 Epoca de Aur a Bucureștiului. O perioadă nebună, sălbatică, mai ales datorită politicii și conflictelor etnice care mocnesc, însă plină de culoare și de

un farmec care cu greu se poate naște în istoria nu doar a unei țări, ci poate chiar a lumii.

O perioadă cu meciuri de fotbal trăite la intensitate maximă, atunci când CFR-ul întâlnea pe Venus sau bătea o echipă din provincie; cu pariuri pierdute pe ultima sută de metri la Hipodromul de la Băneasa în fiecare weekend și oftatul câtorva mii de oameni care cu nici cinci secunde mai devreme au crezut că își vor lua un automobil, iar acum prin binoclu văd cum favoritul lor cedează; cu mult alcool și petreceri fără sfârșit, de unde nu lipsesc nici opiul, hașișul sau cocaina, ciupercile fermecate sau ghizelete tot mai cochete și frumoase, pentru toate gusturile și pentru toate buzunarele, cu care te puteai dezvirgina pe datorie sau puteai scăpa de o depresie amarnică cu un abonament lunar, la care aveai reducere și câteva pahare de vin din partea casei, însă cu obligația să te descalți la intrare.

* * *

Pe seară, pe vechiul maidan de lângă statuia Brătianu, (...) îl întâlnim pe V. Cristian, inteligent. Nu cred că-și complică existența cu prea multe probleme insolubile, nu-și tulbură liniștea în mod exagerat cu neliniști. Nu se smintește omul pe degeaba. Viața e doar atât de frumoasă, de bogată, de îmbietoare. Se pretează la orice farsă. Dacă te obișnuiești să cânți viața în ce are frumos, să vezi și să speculezi frumosul atât cât e – și e atât de mult! –, dacă nu te lași abătut de rele și îți creezi un fond de tristețe boemă pe care să-ți lași capul obosit în vremi de năpastă și urgie – ființa ta, oricât de minusculă, crește într-un lan de efluvii, te simți purtat ca de un vânt de estetism înveselitor, te conformezi realității, o accepți deci. Cristian cântă din liră necontenit. Iubește femeia. O cântă în versuri sonore. Cântă lucrurile, oamenii, peisajele. Viața lui e un bun prilej pentru versificare și muzicalizare. Ne-a citit versuri. Am glumit. Ne-am înțepat. Ne-am legat de o fată frumoasă care stătea alături de noi.

Cu o oră sau două înainte să se lumineze, asta dacă nu era vineri sau sâmbătă, când își mai prelungea concertele, cobora pentru ultima dată de pe scenă, în aplauzele publicului. Mai rămânea câteva minute bune să-și salute amicii, orchestra, să mai dea un autograf, să primească felicitări, uneori și flori sau câte o scrisoare de dragoste din partea vreunei noi admiratoare, apoi își trăgea repede paltonul pe care îl lăsase la garderobă, dacă era mai frig, de multe ori lua de mână și o însoțitoare și se grăbea spre casa de pe Cobălcescu, tăind-o repede de pe Victoriei pe Elisabeta, coborând spre grădina Cișmigiului, care la orele acelea matinale era un loc pustiu.

Băncile erau goale, aleile păreau mult prea largi când nicio prezență umană nu era prin preajmă, bărcile lipsite de veșnicii îndrăgostiți dormeau și ele la marginea lacului, legate, cu vâslele înăuntru, iar cele câteva chioșcuri de unde îți puteai lua o gustare dulce, un corn, o bragă sau o înghețată erau închise și arătau ca niște cutii de chibrituri de la distanță. La Monte Carlo, pe insulă, luminile erau de mult stinse, când Cristi trecea pe lângă restaurant. Foarte rar mai prindea la câteva mese niște tablagii sau șahiști împătimiți rămași peste noapte, de obicei în zona statuilor scriitorilor, și care, prinși de joc sau de băutură, uitaseră că trebuie să mai dea și pe-acasă.

— Câștigi, nea Sandule, de ai rămas până acuma?

— Păi, dacă nici când îmi surâde norocul nu stau, și bătrânul azvârle numaidecât zarurile, bucurându-se imediat de o dublă, cu care să-și facă și ultimele porți în casă.

— Ia uite, ăsta e marț toată ziua, nu-ți mai ajunge-o linie, ai?

— Dacă vine, eu ce să le fac, domnule Vasile, să nu le joc? Da' concertu'?

— La fel de bine ca în orice zi, zâmbește mândru Cristi, făcând cu ochiul către noua sa cucerire. V-am pupat, mergem la somn!

— La somn, copii? Apăi să-l înveliști bine pe domnul Vasile, îi spune bătrânul domnișoarei. Să nu care cumva să răcească și să-și înfunde glasul, râde el.

Zorii zilei îl găseau făcând dragoste cu câte o femeie frumoasă, pe care, după câteva ore de somn în care stăteau îmbrățișați, era nevoit s-o gonească, scuzându-se ba că are întâlniri importante cu niște patroni sau ceva reprezentanți ai unor case de discuri, ba că trebuie să plece devreme să înregistreze ceva. Promitea că o să-i scrie și că n-are să o uite niciodată, încercând tot felul de apelative gingașe, dacă nu-și mai aducea aminte numele ei. Dar, evident, dacă idila nu se termina chiar atunci, o sfârșea în nopțile următoare, frângând încă o inimă naivă și tânără.

Cum se vedea liber, începea să repete și să încerce piese noi, primite de la diverși compozitori și textieri. O oră, două,

poate și mai mult, dacă găsea inspirație, potrivea versuri pe note, exersa tot felul de accente și apăsări ale cuvintelor, mai tăia din ele sau mai adăuga, după cum simțea melodiile. Până când stomacul începea să-l roadă și-atunci lăsa chitara, vioara, caietele și foile, discurile și se grăbea la duș, pentru a se înviora.

Se bărbierea, își dădea părul cu briantină, se stropea cu apă de colonie pe față și își alegea mereu un costum de culoare închisă, care îi venea perfect, cu o cămașă albă, deschisă la primul nasture, asta dacă nu-și lua o cravată, își aranja batista în buzunarul de la piept și zâmbea apoi în oglinzile sale mari, urându-și o zi bună. Avea peste cinci oglinzi, de diferite forme și mărimi, ca să se poată zări cum arată din toate unghiurile, să nu fie ceva nelalocul lui. Aceleași în care repeta ore întregi, studiindu-și mișcarea scenică, corectându-se, improvizând mereu cu gesturi și mișcări noi.

Cum ieșea, îi saluta pe doamna Apostolescu, pe vecini, dacă îi prindea, care erau fericiți să-l vadă și-i povesteau ultimele zvonuri despre el, ca să aibă de ce să mai râdă, își lua de la colț *Universul* și pornea, din nou prin Cișmigiu, spre Capșa de cele mai multe ori, unde își sorbea cafelele și întotdeauna un pahar de vin, ca să-i aprindă ziua, alături de o salată sau câteva felii de pâine prăjită cu unt și diverse marmelade. Dacă nu era cu un amic, cu te miri ce actor sau actriță, cu cineva din orchestră sau cu Titi Botez, cu Fernic sau Pribeagu, își răsfoia liniștit ziarul sau citea câteva pagini dintr-o carte pe care tocmai și-o cumpărase sau o primise cadou, după care o lua la pas prin oraș.

Într-o astfel de zi obișnuită l-a întâlnit Cristi la Capșa pe faimosul scriitor Mircea Eliade, care, îngândurat, s-a așezat la două mese mai încolo de el, preocupat pare-se de niște foi, pe care imediat a-nceput să scrie niște notițe. Probabil că tocmai fusese la o prezentare sau ținuse chiar el una la Facultatea de Litere, care era la doi pași, a gândit Cristi, bucuros în sfârșit să-l vadă în carne și oase pe cel care îl

cucerise cu *Maitreyi*, romanul care făcuse atâta vâlvă în anul acela, auzind că s-a vândut în peste zece mii de exemplare.

Într-un fel, succesul lui *Maitreyi* al lui Eliade, titlu ce purta numele unei tinere indience frumoase, de care autorul, dat fiind că romanul era în mare parte biografic, prin personajul său, Allan, se îndrăgostește nespus și încearcă să spargă barierele diferențelor culturale, semăna izbitor cu succesul *Zarazei* lui Cristian Vasile. Chiar dacă una era o carte, iar cealaltă o melodie, ambele despre iubire și femeia fatală care le sucește mințile, îi transformaseră pe cei doi artiști peste noapte în adevărate vedete. Pe Cristi în cel mai adorat cântăreț, pe Mircea Eliade într-un autor îndrăgit de public și chiar vocea din ce în ce mai puternică a generației sale. Și nu doar impactul asemănător al operelor și stima nutrită de admiratori, ci și vârstele apropiate, Eliade fiind doar cu un an mai mare decât Cristi, eleganța pe care o degajau și chiar seriozitatea pe care o aveau amândoi în acea dimineață păreau cumva să-i lege pe cei doi străini care, deși nu vorbiseră niciodată, se cunoșteau foarte bine.

— O, dar cum să nu vă recunosc! îi răspunde la fel de încântat și scriitorul, după ce Cristi l-a abordat și l-a întrebat dacă îi permite să se așeze pentru câteva minute la masa lui. Răsfățatul publicului bucureștean, dacă nu mă înșel, așa vă numise parcă un amic de-al meu într-un articol destul de recent.

— Așa o fi, nu știu, râde Cristi, nu obișnuiesc să citesc despre mine.

— Cum, nici așa, de curiozitate măcar?

— Deloc, dacă vă spun.

— Ce interesant...

— Ce găsiți atât de interesant?

— Nimic, mă gândeam doar... Un mare dizeur, nu? Date fiind reputația și celebritatea sa, incomparabilă cu a altui tip de artist, poate doar cu cea a unui actor, mă gândeam că genul acesta de om, cu iertare vă spun, căci nu vă judecam pe dumneavoastră, aș fi bănuit că dizeurul, în general, suferă de un egocentrism pe măsura gloriei dobândite. Și eu unul,

prins de o curiozitate nebunească, aș vrea imediat să văd ce s-a scris nu știu unde despre o carte de-a mea sau despre vreo conferință, aș căuta imediat rândurile, de aceea m-am mirat. Ei, dacă aș fi fost un cântăreț celebru ca dumneavoastră, așa încât să fiu recunoscut aproape oriunde la mese sau pe stradă și cu înzecit mai multe articole despre o melodie sau un spectacol față de câte rânduri ocupă o carte, aș sta și numai aș citi despre mine, râde romancierul.

— Ei, domnule Eliade, dar cred că știți la fel de bine cum e. Orice spui și ești e cu totul altfel de cum apari în ziare. Cine să înțeleagă interpretarea unei cărți, de exemplu, așa cum numai autorul știe ce a vrut să spună? Cine, criticul? Poate, nu zic, dar am impresia că de multe ori caută numai senzaționalisme, ca să-și vândă ziarul. Așa că de ce să nu citesc eu direct cartea? se amuză Cristi. Voi avea astfel cea mai onestă părere. La fel și despre mine probabil se spun vrute și nevrute, nu zic că n-am auzit, am și eu amici care caută de zor un scandal. Dar nu mă preocupă, v-am zis. Sunt sigur că orice ar scrie n-are nicio legătură cu cine sunt eu de fapt.

— Sunteți indiferent așadar?

— A, nicidecum indiferent, nu, nu. Dar pe mine, domnule Eliade, nu mă interesează decât publicul. Căci cu publicul sunt în raport direct seară de seară, pe el îl am în față. Și tot el este cel mai sincer critic al meu. El cască sau începe să șușotească sau invers, se bucură de cântec și începe să danseze, să fredoneze odată cu mine. Aia mă interesează. Restul, cine sunt eu, ce fac după sau înainte de concerte, mă privește doar pe mine și nu mă interesează prea tare părerea nimănui. Mai ales dacă nu l-am cunoscut, vă dați seama? Ce trist este să-ți formezi o opinie despre un om sau chiar despre un eveniment oarecare, citind o altă opinie a cuiva care te-a urmărit probabil câteva minute și nu a schimbat cu tine o vorbă. De ce mi-aș ocupa timpul cu astfel de banalități?

— Nu vă contrazic, ba chiar vă apreciez. Mă miram doar că nu vă preocupă imaginea din presă. Până la urmă, vrem,

nu vrem, e importantă și aceea, poate mai importantă decât credem. Pentru că omul obișnuit nu stă de vorbă cu noi, ci citește despre noi.

— O fi, zice Cristi sictirit. Dar mai important este ce simte omul când îi cânt. Sau ce simte omul după ce citește o carte de-a dumneavoastră, nu aia vă macină mai tare? Nu de aceea stați în fața foii albe de hârtie, formulând și probabil reformulând de atâtea ori o idee, cum și eu mă gândesc că până și pentru un simplu vers, bine, departe de literatură rimele banale ale tangourilor, ce-i drept, dar și pentru un vers stau și iau fiecare cuvânt și îl despic pe toate părțile, până scot melodicitatea din el, până îi văd toate culorile și până îi găsesc pronunția perfectă pentru tonul cântecului? Asta nu pentru public? Ca să înțeleagă exact ce vreți să-i spuneți, să-l faceți să se îndrăgostească de un personaj sau să-l urască? Să-l purtați prin cine știe ce lumi nebănuite, să nu-mi spuneți că, în loc de un banal cititor, vă imaginați ce o să scrie Cutărescu mâine la recenzii!

— Corect, corect, jos pălăria! Dar cu mențiunea că cititorul meu banal, cum spuneți, ca să afle despre cartea mea, cel mai probabil că trebuie să deschidă nenorocitul de ziar. Și încă un fapt, iar aici nu mă puteți contrazice: oamenii nu citesc neapărat cărți, ci autori, la fel cum nu ascultă neapărat melodii, ci cântăreți. Nu?

— Da, aveți dreptate aici.

— Iar imaginea noastră, ca artiști, se compune, din păcate, din fragmentele acestea de presă și cam atât.

— Și din opera noastră, păi cum?

— În afară de ea, zic, desigur.

— Păi cum, domnule Eliade? Ia stați așa. Dacă dumneavoastră scrieți o carte fabuloasă, da? O carte cum e *Maitreyi*, uitați, mie mi-a plăcut enorm.

— Vă mulțumesc.

— Nu, eu vă mulțumesc că ați scris-o! Ei, și dacă, să zicem, vine un nemernic care nu vă are la suflet, din nu știu ce motiv, că pot fi destule, de la invidia succesului la faptul că i-ați furat poate iubita într-o toamnă și dumneavoastră nici nu

știați, râde Cristi. Bun, și el vă desființează, da? Ce valoare are opinia unui individ față de sentimentul puternic pe care îl are cititorul când termină de citit ultima pagină? Mai contează?

— Contează, spun eu, pentru că e o părere publică, ce va fi citită de zeci, sute, poate chiar mii de oameni, gata, gata să mă cicălească, să mă judece, dacă le vor da motive.

— Și cu ce vă frământă? Lăsați-i să vă judece, dacă atâta vor și atâta pot. Eu unul nu amestec lucrurile, mai ales că multe, foarte multe dintre ele sunt interpretabile în societatea noastră plină de așa-ziși moraliști. Pe mine mă interesează fapta, nu vorba. Cartea fiind fapta. Muzica fiind fapta. Și-așa mai departe. Dacă aș sta să citesc fiecare rând care s-a scris despre mine, probabil că da, mă voi bucura nespus și mă voi umfla în pene de câteva ori, dar îmi voi strica și câteva zile sau poate chiar nopți. Pentru ce asta, în loc să-mi văd liniștit de viață?

— Domnule Vasile, uneori, oricât te-ai enerva, e bine, cred eu, să mai știi ce se gândește despre tine în lume. Și în alte cercuri decât cele în care vă învârtiți, unde totul e numai lapte și miere.

Și așa au început, încă din primul minut, să dezbată nimicurile Cristian Vasile și Mircea Eliade, și nu a durat mult până au decis că întâlnirea ar trebui sărbătorită și cu un vin. Au vorbit despre cărți și muzică și trendurile lor în schimbare, despre Europa și Asia și călătorii, și-au împărtășit amintiri de neuitat și tot felul de experiențe cu alte culturi și civilizații pe care le-au întâlnit, dar n-au evitat nici Bucureștiul, de care erau îndrăgostiți peste măsură și care era mai colorat și mai dinamic ca niciodată.

— Chiar îmi pare bine că v-am întâlnit, îi spune romancierul, după ce schimbaseră mai multe impresii, de mult voiam să vă cunosc, bine, nu numai pe dumneavoastră, ci și pe alți muzicieni, și să vă pun câteva întrebări.

— Anume?

— Anume că, se frământă Eliade, n-am auzit niciodată de la dumneata, de exemplu, decât cântece de amor. Și-atât. Și am găsit că e un lucru curios.

— Păi, eu numai dintr-acestea cânt, zâmbește mândru Cristi, amintindu-și de primele întâlniri cu Fernic de acum câțiva ani de la Răcaru.

După primele repetiții, aproape că i-a interzis să cânte altceva decât tangouri și romanțe și să abordeze alte subiecte în afară de dragoste și femei. Pentru că pe acestea se mulau perfect vocea și temperamentul său. Emana din cele mai simple gesturi fragilitate și emoție, i-a și spus Fernic atunci că n-ar trebui să mai încerce vreodată cântece vitejești, de patrie, chiar dacă erau pentru amintirea lui taică-su și avea un braț întreg de astfel de doine, și nici pe cele umoristice sau satirice, pentru că nu i se potrivesc deloc. Era de parcă s-ar amesteca „o prăjitură nemaipomenit de dulce cu oțet și muștar", accentuase prietenul său și avusese dreptate. Orice încercare de abatere de la temele de iubire se solda pe scenă cu un adevărat eșec. Lumea venea să-l vadă și să-l audă pentru interpretarea lui unică a poveștilor de dragoste, voia să audă din glasul lui despre îndrăgosteli, aventuri, patimă și dor. Așa că de ani buni lui Cristi nici nu-i mai trecuse prin gând să cânte și alte genuri, iar pe plăci nu făcuse greșeala să înregistreze altceva decât ceea ce îl consacra și în restaurante.

— Păi, d-asta vă ziceam, de ce numai chestiuni siropoase? Când dumneata, își îngroașă brusc vocea Eliade, ești deja atât de faimos și influent și ai putea să cânți și ceva despre țară, mai ales în situațiunea de acum, când e atâta nevoie.

— Ah, nu mi se potrivesc mie patriotismele, iar politică nu fac defel.

— Păi, cum adică, vă e totuna un liberal c-un comunist?

— Dar nici că-mi pasă, amândoi pot să iubească la fel. Eu nu cânt doar pentru unii sau alții, râde Cristi.

Își comandă amândoi încă un vin și își aprind o țigară, iar Cristi se gândește cum de evitase până atunci o invitație în Mișcarea Legionară și, iată, ea venea de unde te așteptai mai puțin, tocmai din partea unui om pe care îl admira nespus și despre care acum afla că este gardist.

— Domnule Vasile, sper că-mi permiteți o părere...

— Desigur, v-ascult cu drag – și mimează un zâmbet, deși bănuia unde va duce discuția și nu-i convenea.

— Eu unul, domnule Vasile, consider această opinie indiferentă total nesănătoasă, pentru dumneavoastră, așa, ca om, dar mai ales pentru cariera pe care o aveți în față. O carieră și o voce care ar putea juca un rol important, dacă ați spune și altele decât de inimă roz ori albastră. Altele, care ne frământă cu adevărat în anii aceștia. Pentru că, vedeți dumneavoastră, domnule Vasile, vreți ori nu vreți, oamenii ca noi reprezintă vocile tinere ale acestui neam pierdut și aiurit de însăși natura lui bolnăvicioasă. Și trebuie să ne asumăm asta. Pentru că cine s-o facă, domnule Vasile? Cine să rostească despre viziunile corecte? Vânzătorul de la colț, pe care-l poți prosti cu o sacoșă de bunuri? Muierea simandicoasă și aranjată cu ultimele țoale din afișe, care e îngrijorată mai mult de calitatea blănii din care-i e făcut cojocul? Sau de numărul de mărgele și strălucirea lor? De aceea vă spun, pentru un model ca dumneavoastră, indiferența aceasta elegantă, într-adevăr, și deopotrivă simplă și convenabilă pentru un succes mai mare, la care probabil tânjiți, ca oricare dintre noi, nu cred să fie foarte productivă pe termen lung. Când de modele și de valori ducem lipsă cel mai crunt, tocmai oamenii care ajung atât de sus să ne lase cu ochii în soare?

Mai trage adânc un fum din țigară și conchide:

— Domnule Vasile, să nu credeți că doresc să vă țin vreun discurs patriotic, departe de mine, râde el. E foarte bine că nu faceți politică. Ce, eu fac politică? Sunt politician? Să mă ferească Dumnezeu, numai asta mi-ar mai trebui! Dar când e nevoie, și mai ales acum e nevoie ca vocile să fie auzite, trebuie să ne exprimăm punctele de vedere clar și răspicat pentru țara asta. Mi-e atât de greu să cred că, dincolo de orice opțiuni aveți sau n-aveți, nu iubiți neamul ăsta, care, cum spuneam, se pierde pe zi ce trece, asta mai mult ca sigur că observați. Sunteți un artist și unul chiar mare, nu vă pot bănui de un stângism precoce, de aceea am și deschis subiectul, intuind că am cu cine vorbi. Este la modă indiferența

dumitale, naivă și, repet, convenabilă cu siguranță. Dar să nu ne mirăm dacă în felul acesta o să ajungem conduși de odioși cu mintea ferfeliță, pentru care limba română începe cu Alef în loc de A și Dumnezeu știe cu ce se mai termină. Da, nu faceți politică, nu fac nici eu, dar mi-e greu să cred că nu vă pasă de identitatea noastră. De identitatea dumitale, până la urmă, care va fi ștearsă și terfelită bucățică cu bucățică. Păi, cum poți să-ți bați joc altfel de un popor decât tăindu-i de la bază înseși credințele și tradițiile lui? Suntem în plină criză de valori și e rolul nostru, al celor care au habar și știu să spună pe nume și au și cui să spună, să ne facem auziți.

— Domnule Eliade, vă opresc, pentru că m-ați înțeles probabil greșit. Cu siguranță, de fapt, m-ați înțeles greșit. Dumneavoastră considerați că a nu lua cuvântul este egal cu a nu-mi păsa. Or, din contră, îmi pasă de oameni mai mult decât vă puteți închipui. Dar mie, vă rog să îmi acceptați opinia, orice direcție fundamentală politică mi se pare total greșită. Căci nu există o politică care să nu încerce să îngrădească omul și libertatea lui și dragostea lui mai ales, într-un fel sau altul. Nu este, n-a fost și nici nu va fi. Or, pe mine tocmai dragostea și libertatea lui mă interesează.

— Dar, domnule Vasile, mă repet, cu iertare, tot nu despre politică vorbeam eu, ci despre implicare.

— O, ba exact despre politică discutați, chiar dacă poate nu vă dați seama, deși sunt sigur că vă dați bine seama. Când omul nu mai e om, ci e român, iar altul e evreu și altul negru și nu tot om, asta pentru mine se cheamă politică. Or, eu, domnule Eliade, eu cânt pentru toți oamenii, și români, și evrei, și negri, și unguri, și turci, și aromâni, și ruși! Iar asta nu pentru un succes mai mare, mă acuzați nedrept de o presupusă lăcomie, însă vă contrazic, nu mă cunoașteți, mie un singur buzunar îmi ajunge, puteți întreba pe orișicine m-a cunoscut cu adevărat, cât despre zvonuri, numai de bine. Răutățile și mojiciile oamenilor simpli sunt doar însemnele unui om de succes, nicidecum caracterul dumnealui. Eu, domnule Eliade, eu nu cânt pentru o țară

anume. Eu cânt pentru oameni, or, granițele între care ei conviețuiesc nu mă privesc.

— Dar cântați totuși în limba română, domnule Vasile.

— Sigur că da, cânt în limba română. Cânt așa pentru că m-am născut aici, în România, și locuiesc aici și aceasta este limba românească, dacă aș fi însă la Paris, aș cânta liniștit în franțuzește, iar la Roma în italienește, dacă mi-aș mai pune-o la punct. În germană sau rusă, mi-e totuna, deși le bâjbâi, dar cântecele mele, repet, nu sunt despre patrii și partide, ci despre sentimentele și trăirile adânci ale oamenilor. Or, ele au de fapt aceeași limbă.

— În ce lume minunată trăiți, domnule Vasile! Unde oamenii-s egali și toți la fel!

— O, dar ce minciună! sare Cristi. Asta ați înțeles dumneavoastră? Că stăteam să vă fac propagandă comunistă? Oamenii nu sunt egali, domnule Eliade, oamenii nu sunt egali și nicidecum la fel, decât în drepturi. Interpretați ca la ziar, se vede că sunteți un om de litere, iată cum puteți răstălmăci vorbele cum vă convine. Am spus eu egalitate? Fiecare cu cât vrea și cu cât poate, de unde egalitate? Când unu-i mare și-nalt și altu-i pitic, când unul se naște cu vile, altul cu nimic? râde Cristi, amintindu-și aceste versuri ale lui Pribeagu. Pentru mine țara nu-i vreo posesiune, nici vreun drept, ci doar un loc. Or, eu cânt despre iubire, nu despre geografie, domnule Eliade.

— Și ce-o să faceți când n-o să mai aveți un loc, domnule Vasile? Și-o limbă a acestui loc? O să cântați triluri? Și unde, mă întreb? Repede schimbați subiectul și repede vă alarmați, când eu spuneam despre niște lucruri banale. Lucruri de bun-simț, dacă stați să meditați puțin în loc să vă aprindeți. Lucruri de onoare. Onoare, domnule Vasile, probabil un cuvânt pe care nu-l folosiți prea des. Ce onoare să aibă un om ca dumneata? Unul care stă deoparte și tace, în timp ce țara e pe jar, iar lui averea i se triplează la fiecare zâmbet. Cum să mai vedeți în jur mizeria și mojicia la care s-a ajuns, din patul dumitale de puf, înconjurat de amazoane?

— Mă judecați cam aspru, domnule Eliade. Și nu cred că v-am greșit cu ceva, doar prin faptul că mi-am exprimat indiferența politică. Asta e ceva de blamat pentru un om? Că nu alege o doctrină?

— O, dar tăcerea este o doctrină, domnule Vasile, asta nu vedeți, este foarte simplu. Sau, mai bine spus, nu vreți să recunoașteți.

— Zău? Și ce-ar trebui să fac? Să cânt pentru gardiști sau pentru comuniști? Și să-i urăsc pe unii sau pe alții, cum faceți dumneavoastră? Mai bine vă urăsc pe toți, dacă ar fi să spun ceva cu-adevărat tare. Dar eu nu cu urâtul mă ocup, cum vă spuneam. Eu nu zic ce-i bine și ce-i rău, nu asta-i menirea mea, asta doar guvernele și bisericile o fac. Or, eu nu lucrez la niciuna dintre ele și nici nu am de gând. Eu îmi trăiesc viața și-o iubesc, așa cum e, cu toți, cu toate. Probabil nu-mi dau seama că sunt un mare comunist! Că-i iubesc pe toți la fel, cu nerușinare!

— Dar cel mai mult și cel mai mult vă iubiți pe dumneavoastră, domnule Vasile. Atât de mult încât nici nu observați asta, atât de mult încât nu vă puteți asuma statutul, de frică poate că vor exista și oameni care să vă urască. Așa e viața, și cu bune, și cu rele. Viața pe care vă lăudați că o trăiți. Ce, pe domnul Moscopol nu-l iubește lumea, are mai puțin succes pentru că mai zice și mai cântă una-două când trebuie? Și el face politică, probabil, în mintea dumneavoastră.

Și astfel a ajuns Cristi, nici gardist fiind, zvonindu-se că e comunist, nici comunist fiind, zvonindu-se mai apoi că e gardist. Neatrăgându-și simpatia niciunora, ce îl doreau cu ardoare pentru puterea sa de influență, pe care n-a folosit-o niciodată în scopuri politice, nu a atras nici admirația vreunora, când indiferența era considerată înaltă trădare de ambele părți.

* * *

— Ce ești așa cătrănit, amice? îl ia la rost Fernic pe Pribeagu când îi vede mutra serioasă și apăsată.

Fernic era la a treia sticlă de vin, la o crâșmă de pe Lipscani, de lângă Hanul cu tei, scriind fără oprire texte și note. Trebuia să-și plătească chiria, și toți banii se duseseră pe beții și câteva șpăgi la poliție, să nu rămână cu cazier, după ce iar se luase la cafteală cu unii prin baruri.

Pribeagu ia loc la masa lui, fără să răspundă.

— Și cu asta, încheie rapid încă două versuri Fernic, s-a rezolvat și cu banii pe luna asta.

— Sunt pentru domnișorul Cristian?

— Ei, drace, pentru Cristian, sunt numai mizerii. D-astea, de-adolescenți, râde el. Cinci piese, nu-ți zic pentru cine, hoțomane, că-mi iei pâinea de la gură... Cinci mi-a cerut, cinci i-am făcut în nici două ore, sunt atât de proaste încât nu vreau să-mi apară nici numele pe ele. Un vin pentru această afacere? și-i întinde sticla.

— Mnu...

— Refuzi un vin? Dar matale ce-ai pățit?

— Uite-aici, și-i trântește pe masă o pungă grea, în care Fernic găsește zeci de caiete pline de texte. Unele terminate, altele ba, unele care necesitau neapărat revizuiri, altele perfecte, gata de potrivit pe o melodie.

— Păi, și ce faci cu ele, mi le vinzi?

— Nicidecum, mon cher. Ți le fac cadou.

— O, dar mulțumesc cu drag! Însă la ce să-mi folosească?

— Sigur găsești acolo ceva pentru domnișorul Cristian. Nu-s pentru altcineva.

— Bine, bine, nici nu-mi trecea prin cap să le împart, dar de ce nu i le dai matale direct, când se întoarce de la Viena? Te grăbești undeva?

— Eu am terminat-o cu Cristi, gata!

— Pardon? și mai că Fernic era să scape sticla de vin.

— Nu numai cu Cristi, am terminat-o cu muzicile. De tot!

— Sachi, amice, ești în regulă? Cum să spui așa ceva? Te-ai lovit la cap de curând? și-i pune mâna pe frunte să vadă dacă are febră.

— Lasă-mă cu glumele, monsieur Ionel, lasă-mă... Am văzut ieri-dimineață ce scria pe peretele de la Grand...

— Și ce scria?

— Nu te face că nu știi, atâta te rog, nu mă minți chiar în față!

— Jur pe ce-am mai sfânt că nu știu ce Dumnezeu era ieri scris pe pereții de la Grand...

— Ce putea să scrie, nu e greu de ghicit oricum, ia folosește-ți mintea.

— Zi-mi, omule, ce scria, facem ghicitori? Și calmează-te, lasă-mă să-ți iau un vin, să te mai domolești.

— N-am nevoie, n-auzi?

— Ce scria, domnule, așa important?

— Păi, ce putea să scrie? Mare, frumos, cu vopsea roșie, că aici se cântă melodii de jidovi, asta scria. Și lângă, nici nu-mi pot scoate din minte: „Zaraza lui Vasile, scrisă de un câine!“ și, desenată frumos, caricatura mea. Dacă treceam cu o oră mai târziu nici că vedeam, tocmai dădeau cu vopsea. M-am și mirat, ce Dumnezeu, de vopsesc atât de des Grand-ul și La Fayette-ul? Și iată explicația, domnule! Însăși existența mea, care deranjează, pare-se.

— Și d-asta nu vrei să mai scrii, că un gardist tâmpit, ce să vezi, nu înghite evreii?

— Nu-i numai asta, știi bine, monsieur Ionel, că n-am urechile acoperite. Aud și eu ce se vorbește de-atâta vreme. Și m-am săturat. Ce urmează? Să-i ia gâtul domnișorului Cristian? Că i-am făcut eu câteva texte?

— Sachi, amice, nu te îmbufna. Lumea vorbește, las-o să vorbească, fiecare zice-n fel și chip, nu trebuie să le pui la suflet.

— Dar nu-i vorba de mine aici, ce-ți veni?

— Dar despre cine-i vorba, nu mă-nnebuni?

— Că pe mine mă dor lucrurile astea, că atâta înțelege lumea din ceea ce sunt și fac, că sunt jidov e altă poveste. Dar aici e vorba de domnișorul Cristian și atât.

— Păi, atunci, tocmai, lasă-l pe el să decidă dacă mai vrea sau nu să scrii pentru el, auzi... Crezi că îi pasă lui de naționalismele astea ieftine?

— Nu, și fix de aceea am terminat-o cu el. Cum așa? El niciodată nu ar avea puterea să-mi spună mie ceva, și nu pentru că s-ar abține, Doamne ferește! Ci pentru că el nu înțelege lucrurile astea. Că de prost ce e sau că face pe prostul nu-l interesează, nu știu, dar îl afectează.

— Sachi, amice, îți mai spun o dată, ia un pahar de vin și hai să discutăm, te pripești.

— În librării nu-mi lasă cărțile că-s jidov, am înțeles, nici nu mai pot să semnez cu numele meu adevărat nicăieri, nici cu pseudonimul acum, ei, drăcie, nici la teatru, nici în reviste, dar, în fine, pricep și asta, e o vinovăție.

— Ce vinovăție, amice?

— Faptu' că-s evreu în anii ăștia nenorociți e o vinovăție. Da, exact cum îți spun, nu te hlizi. Și îmi asum această vinovăție. M-au tăiat de unde au putut, mă ascund ca un vierme, să nu cumva să știe că dialogurile alea spumoase la care se aplaudă pe scenă sunt făcute de-un jidan. Să nu cumva să se știe că tangourile alea care se fredonează sunt ale unui jidan. Să nu cumva să-ți permiți, ca jidan, vreo opinie de presă, de critică sau politică. Am înțeles. Dar nu o să-l las eu pe domnișorul Cristian să ia singur această decizie, de care, ți-am spus, nici nu e capabil.

— Sachi, abia am compus câteva piese pentru el, e abia începutul! Cum să pleci tocmai acum? Gândește-te numai câte putem face împreună. Gândește-te la primele seri de la Răcaru, gândește-te cum eram atunci, săraci și vai de mama

noastră, anonimi de birt, neascultați de nimeni, și cum suntem acum, odată cu succesul lui Cristian. Gândește-te, pentru numele lui Dumnezeu, la *Zaraza*! Că dacă nu erai tu, praful se alegea, ca de piesa lui Kirițescu. Cum să-l lași? Cum să ne lași? Cum?! Nu e numai decizia ta, să-ți fie clar. Și nimeni aici, între noi, nu ți-a spus vreodată ceva de rău nici măcar în glumă, știi bine că pentru noi oamenii sunt oameni, și nu jidani sau țigani sau naiba să-i ia ce mai sunt, ci oameni.

— Măi Ionele, tu nu înțelegi că nu despre voi e vorba?! se răstește Pribeagu. Ci doar despre domnișorul Cristian și atât! Nici despre mine, nici despre tine! Ci doar despre el. El este capul afișelor! El este zmeul zmeilor! Cel mai iubit și mai ascultat, el! Și da, tocmai acum, când e abia începutul, trebuie să plec, până nu-i voi face mai mult rău. Nu-ți închipui ce vremuri ne așteaptă! Și cât de aspru vor fi judecați nu doar evreii, ci apropiații lor!

— Auzi, știi ce? Ia-ți plasa asta cu texte de aici și spune-i tu lui Cristian prostia asta, nu mie. Ce-s eu, impresar? Spune-i tu că ești un laș!

— O, nu mă face tu pe mine laș, cumetre!

— Dar cum să te numesc, când vrei să ne lași, așa, pe toți baltă? Dacă am face toți la fel?

— Mai bine să nu fiți voi puși în asemenea situațiuni!

— Fă-o atunci fără mesageri, du-te tu la Cristian!

— Niciodată!

— De ce, pentru că te va convinge să termini cu tâmpeniile?

— Nu, ci pentru că domnișorul Cristian nu va înțelege niciodată. Cristian este în stare să-și arunce în foc numele lui pentru o dreptate care nu-și are sensul în aceste timpuri. Și tocmai asta vreau să evit. Azi pe pereți, mâine în ziare, batjocorindu-l că e un trădător. Cât, până la huiduieli în sală? Și el ce le va zice? Îl vezi tu pe domnișorul Cristian să tacă? Iar ei sunt niște lepre cum nici nu-ți imaginezi. Una-două îi vor răstălmăci cuvintele și din rege îl vor face cerșetor. Pentru ce, monsieur Ionel? Pentru ce? S-au terminat poeții? S-au terminat textierii? Mă faci să râd.

— Sachi, știi bine că noi trei suntem o echipă. Nu e vorba de alții, pot fi alții de zece ori mai buni sau de zece ori mai răi. Dar noi trei am pornit la un drum. Bine, fiecare, pe de altă parte, are viața lui, cu nebunia și angoasele ei, da? Însă cât de greu e să găsești, iată, trei destine atât de diferite și să le împreunezi ca să iasă ceva minunat? Câtă șansă, nu, Sachi? Câte posibilități în care la fel de bine, în nouă din zece, putea să iasă fix nimic? Cum să dai aici cu piciorul? Nu e nevoie să pleci, bătrâne, doar pentru că timpurile și politica lor sunt întunecate.

— Sunt întunecate doar pentru cei ca mine, îți zic. Iar eu vă întunec și pe voi. Încă două melodii semnate de mine și s-a terminat, atâta așteaptă.

— Hai să vedem dac-o fi așa!

— Ascultă, monsieur Ionel, hai să dăm cărțile pe față! Tu știi bine din ce aluat este făcut domnișorul Cristian, da? Nu este doar un cântăreț. Ci este acel cântăreț despre care se va vorbi zeci și sute de ani de-aici înainte. Nu despre noi, nu, nu. Noi am avut doar șansa, că tot spui despre șansă, să-i fim aproape, cât și unde s-a putut. Și tot noi trebuie să vedem când este nevoie să ne dăm la o parte, pentru a nu-l abate de la calea sa. Domnișorul Cristian este doar un tânăr de succes acum, dar el poate face istorie. Știm bine asta amândoi. Se apropie de o culme pe care aproape nimeni, niciodată, n-a atins-o. Și nu doar la noi. Ia spune-mi, mai cunoști pe cineva de vârsta dumnealui care să fie atât de iubit, atât de ascultat, atât de adorat? Atât de bine plătit, și asta. Comparațiile-s mereu pe-aproape, dar îi întrece pe toți. Vocea lui poate fi nemuritoare. Tu pricepi asta? Ne-mu-ri-toa-re! Și să stau eu, mon cher, să mă împotrivesc unui astfel de destin faimos, de dragul a ce? Al prieteniei? Al dreptății? Să fiu tocmai eu, un amărât pitic și hidos, piatra de care el se poate oricând împiedica? Pentru ce, monsieur Ionel, te mai întreb o dată?

— Păi, tocmai pentru această prietenie și dreptate! țipă Fernic. Căci și despre ea se va vorbi sute de ani, alături de marele Cristian Vasile, dacă, să-ți asculte Dumnezeu vorbele,

vei avea dreptate. Cine ar fi fost el dacă un pitic amărât și hidos nu era în prima seară să-l tragă la Răcaru? A? Cine ar fi fost el dacă piticul amărât și hidos nu avea ideea minunată de a păstra titlul ăla nenorocit, alintul boului, cum îi spunea Cristian, Zaraza?

— Serios acum, nu-mi dau seama dacă ești prost de-a dreptul sau doar un visător, mon cher. Dar îți spun eu, istoria nu are loc și pentru personaje secundare. Și nu despre asta e vorba, oricum. Tocmai ce-ți ziceam, dacă el va fi să intre în această istorie, care e acum viitorul nostru total necunoscut și misterios, e nevoie ca unii să și dispară. Acum eu, poate mai încolo dumneata, n-ai de unde să știi, monsieur Ionel. Când citești despre vreun mare artist, nu afli niciodată cu cine și-a împărțit el durerile și berile, poate doar amorurile, că asta-i mai pasionează pe oameni, cine cu cine și cum și-a frecat-o. Asta e tot ce rămâne dintr-un om. Noi suntem oamenii din spate, trăgătorii de cortină. Atâta tot. Și ar fi bine să avem grijă să nu-i dăm artistului cu cortina-n cap și să ne vedem de treabă. Eu n-am venit aici să mă tocmesc, nici nu caut atenție să mă las convins, am venit cu o plasă de texte din care poate dumneata o să scoți ceva. La fel de bine, poți s-o arunci. Eu îndată ce mă voi ridica de la masa asta, dus voi fi.

— Mai las-o și mai rumeg-o, Sachi. Noaptea e un sfetnic bun.

— E bun numai pentru fricoși, să știi de la mine. Auzi tu, noaptea... râde Pribeagu.

— Imaginează-ți-l doar pe Cristian când îi voi spune, cât de amărât va fi...

— Las', c-are să-i treacă...

— O să te caute, Sachi, știi bine.

— O să mă ascund, stai tu liniștit.

— Pur și simplu, așa? Trânțești o plasă cu niște texte și la revedere? Ce-i asta?

— Dar la ce te-așteptai, mon cher? Să fac vreun spectacol?

Capitolul 7

Domnișoara Coincidență

Cristi primea aproape zilnic propuneri din partea compozitorilor să dea viață unui tango. Cui să dăruiești cea mai nouă compoziție și cum să aibă ea succes, dacă nu prin vocea și talentul celui mai iubit interpret al timpului său? Cum să te afirmi în domeniu, fie că puneai pe hârtie note, fie texte, dacă nu cel mai bine mergând direct spre inima publicului, întreagă cucerită și la picioarele lui Cristian Vasile. Nu doar vocea și prestațiile sale originale îl menținеau pe tânărul brăilean cap de afiș și de vânzări, dar și faptul că cele mai bune piese ajungeau mai întâi la urechile sale. El era primul care avea dreptul să lanseze un nou cântec, fără să-și dea seama, chiar el inspira întregul ritm al vieții Bucureștiului, se ajunsese ca de alegerile lui să depindă care va fi următorul șlagăr și al cui.

Compozitori și textieri consacrați, dar mai ales debutanți își trimiteau creațiile, ideile și așteptau verdictul cântărețului zile, săptămâni sau și luni întregi. Nu îndrăzneau să-l supere și să trimită și altora în același timp, chiar dacă ar fi primit poate mult mai devreme un răspuns favorabil. Șansa să aibă o melodie cântată de Cristian Vasile era mai importantă decât niște bani din drepturi obținuți și cheltuiți peste noapte sau un scurt moment de glorie, ce ar fi fost la fel de repede uitat. Odată intrat în repertoriul său, fie pe scenă, fie pe placă, faima pe care o dobândeai și succesul erau ca și garantate.

Celorlalți interpreți nu le rămânea de cele mai multe ori decât să ciugulească din ce el respingea. Texte și piese la

mâna a doua, care, evident, nu deveneau atât de cunoscute precum cele mai minunate și calde linii melodice ale tango-urilor lui Cristian Vasile.

Multă antipatie a început să stârnească în rândul colegilor săi de breaslă, care de invidie lansau zvonuri care mai de care mai răutăcioase despre el, taxându-i viața boemă și libertină. Multe minunății a mai auzit Cristi pe la mese discutându-se, și de fiecare dată îl bufnea râsul, apreciind creativitatea rivalilor săi. Numărul amantelor fictive se înzecise, la fel și numărul bețiilor fictive fără sfârșit, care se terminau cu câte o pățanie de neuitat. Unul spusese că l-a văzut o dată în compania unor ghizete, umblând gol pe malul Dâmboviței și urlând ca un nebun cuvinte deocheate, altul că mergea acasă nu cu una sau două, ci chiar și cu câte cinci femei, pe care le supunea la perversiuni nebănuite. Și că nu-l interesa dacă vreuna era sau nu căsătorită, ba din contră, că i-ar fi plăcut la nebunie aventurile cu femei luate. Sigur, n-a durat mult până să apară și zvonurile cu adolescente sau poveștile despre cum își pierdea toți banii pe jocuri sau în afaceri dubioase, cu tot felul de interlopi.

Iar toate acestea a doua zi erau ca și uitate, Cristi nu se amesteca dezaprobându-le sau enervându-se din cauza lor, ba chiar le înflorea și mai tare în glumă. „Cu cinci? Ultima dată parcă erau șapte, și n-aveam cum să văd dublu de la whisky, nu? Ar fi însemnat să fie trei și jumătate.“ „Cum, m-am bătut cu Zavaidoc? La ce folos să mă bat, mai bine renunț la cafeaua de mâine și îl plătesc dublu față de cât primește, să nu mai cânte“, s-a amuzat el copios cu Fernic. „Că am câștigat la derby pentru că l-am plătit pe Moruzzi să-și lase caii mai nemâncați? Nici vorbă, am fugit la herghelii cu-o noapte 'nainte și le-am pus un disc de-al lui Titi Botez“, a glumit despre amicul său. „N-au mai avut chef de nimic.“

Lăsa toate răutățile să treacă și mergea înainte. În fiecare seară o altă sală arhiplină de urale și aplauze, de bucurie și muzică, de dans și petrecere, atât de reușită, că închideau gura oricărui invidios.

Și-apoi iar stătea ore întregi dimineața la birou sau în pat în camera de pe Cobălcescu, printre tone de foi și caiete cu cântece. Ore întregi, prin fum de țigară, printre pahare de vin, uneori și o femeie goală, frumoasă, care dormea în liniște după o noapte de amor, știind că nu trebuie să-l deranjeze când studiază. Cristi nici n-o mai băga în seamă, siluetele din patul său erau niște simple obiecte atunci când intra în lumea lui, pe scena virtuală pe care de fapt începea totul.

Lua notele și încerca să le cânte. Își lua chitara și se acompania singur, își imagina reacțiile sălii, aplauzele ori morocănelile, apăsa cuvintele care îi plăceau lui, mai schimba puțin ici-colo, încerca liniile melodice de nenumărate ori și chiar amesteca versuri dintr-un cântec în altul dacă i se părea că se potrivesc mai bine. Ore întregi, în fiecare zi, fără oprire, în căutarea unei piese nemuritoare.

Trecuseră deja câțiva ani de când nu mai colabora cu al său „Sachi", și nici că-l mai văzuse la față pe fostul său amic, de care îi era așa dor uneori, însă nu ducea lipsă de textieri talentați, care îi trimiteau întruna versuri, și fără vreo pretenție, doar ca să aibă onoarea de a fi compus ceva cântat de Cristian Vasile.

Era Pribeagu încetase, dar lăsase în urmă peste douăzeci de piese ale căror cuvinte fuseseră aranjate de el. Dincolo de minunata lui invenție, *Zaraza*, a cărei faimă creștea în continuare și care marcase pentru Cristi începutul unei noi vieți, tangoul epocii, cum era numit mai în glumă, mai în serios, de succes s-a bucurat în același 1931 și melodia *Sunt foarte pudic, madame*:

Sunt foarte pudic, madame, și adesea roșesc.
Mă pierd și nu știu ce am, când în ochi îți privesc.
Mă simt cuprins de fiori și nu pot rezista,
C-ai trupul plin de comori și sâni de nea!

Tot în '31 a înregistrat, la fel de repede devenită faimoasă, *Minciuna* sau *Pe boltă când apare luna*, cum mai era cunoscută,

urmată de scandaloasa vremii, *Morfina*, ambele compuse și cu texte de Fernic.

Alini dureri de-amor
Ori sufletele zbor
Prin minunatele grădini persane
Erotice dureri, erotice plăceri
Plăceri și rane,
Morfină, dai doar tu…

Din '32, ultimul an în care Pribeagu a mai semnat pe vreun disc de-al lui Cristian Vasile sau al altui cântăreț, au rămas întipărite bine în sufletele oamenilor ale sale *Siboney*, *Jyra, Jyra* sau *De ce mi-ai zâmbit, Mona Lisa?*, un tango care atunci când a fost auzit prima dată se credea că va fi cel puțin la fel de iubit ca *Zaza* și va intra la fel de repede în istorie, însă timpul a arătat că pariurile n-au fost tocmai potrivite.

De ce mi-ai zâmbit, Mona Lisa?
Și m-ai ispitit, Mona Lisa?
Surâsul tău vrăjește stelele și luna,
Și pentru el m-aș duce sclav pe totdeauna.

Singurul lucru pe care Cristi îl mai făcea pentru Pribeagu era să meargă la piesele lui, jucate de trupa lui Constantin Tănase, la Cărăbuș. De multe ori nici nu era trecut pe undeva cu numele, însă în breaslă se știa foarte bine că el era de fapt autorul unora dintre cele mai de succes comedii. Teatrul îi permitea lui Pribeagu să fie o persoană mai retrasă și să nu declanșeze conflicte din cauza originii lui evreiești, o lume mai tăcută și mai îngăduitoare față de agitația din jurul cântăreților, care erau de departe adevăratele vedete ale epocii.

Cel „mic și-al dracului" a renunțat apoi să mai publice și pe hârtie, fie în cărți, fie în presă, poezii sau articole umoristice, dar nu s-a oprit din scris niciodată. S-a dedicat o bună perioadă scenaristicii, ajungând să pună în scenă unele

dintre cele mai iubite spectacole ale vremurilor, la care Cristi era nelipsit, atât pentru că îi plăceau, cât și ca un gest de mulțumire față de cel care i-a fost ani buni ca un adevărat frate, susținându-l și încurajându-l cu entuziasmul său ieșit din comun. Nu-l căuta, nu întreba de el, îi respectase decizia de a se retrage, dar bănuia că cel puțin o dată acesta îl zărise la vreun act, ascuns în sală sau după cortină, și asta l-a făcut să zâmbească.

— Ce piese am mai fi putut face, Sachi, dragule, i-ar fi spus dacă l-ar fi văzut. Ce melodii de neuitat!

— Ei, lasă, domnișorule Cristian, nu te mai poticni în amintiri, cu siguranță i-ar fi răspuns. Căci lumea merge întotdeauna înainte, niciodată înapoi. Numai mințile noastre merg opus, înapoi, și asta doar pentru a readuce, din când în când, niște simple bucurii, când viața e grea și neiertătoare și te trage în locuri pe care nici coșmarurile nu le-au putut imagina. Dar lumea merge numai înainte și, de nu te ții bine de ea, ba chiar de nu-i ești cu un pas în față, dacă poți, vei rămâne ca prostul în gară toată viața, hoinărind printre alți sărmani necunoscuți care au pierdut trenul și orice speranță. Căci diferența dintre un erou și un ratat nu-i mare, e o chestiune simplă de precizie și moment, sunt acele uși care se deschid și pe care trebuie să intri imediat, fără să gândești o secundă, ci să simți.

Și Cristi a mers înainte, odată cu lumea. Astfel că după retragerea lui Pribeagu a început să colaboreze intens cu mai mulți compozitori și textieri, lansându-le în '32 lui Elly Roman *Tu nu știi să iubești*, lui Alex Leon *Să nu iubești prea mult femeia*, lui Kirițescu *De închiriat* sau lui Eugen Mirea *Dă-mi câte puțin din tot ce ai*. Este și anul în care începe o prietenie și o colaborare fructuoasă cu scriitorul Ion Mânzatu, cunoscut și semnând ca Nello Manzatti, care i-a compus *Carmencita* sau *Femeia, eterna poveste* și multe altele (*Ei da, așa ceva* – în '34, *Sus paharul* – '35 sau *Luna* – '36), până prin 1938, când Cristi se îndepărtează de el ușor, ușor, din cauza vocii lui puternic gardiste, pentru care îi dedicase și un repertoriu militar.

În 1933, inspirat de viața sa amoroasă și zvonurile care-l înconjurau permanent, Fernic îi scrie special o piesă, care

avea să răsune iar în tot Bucureștiul și care s-a mulat cum nu se putea mai bine pe vocea, figura, dar și pe stilul și pe modul de viață ale lui Cristi, *Iubesc femeia*.

Blonda sau bruna, îmi e totuna,
Deopotrivă le iubesc,
Deopotrivă le doresc.
Iubesc femeia când e femeie,
A vieții cheie doar prin ea o găsesc!

Numai până în 1935, Cristi a reușit ceea ce niciun interpret din țară nu izbutise. Își mărește considerabil repertoriul și discografia, înregistrând aproape o sută cincizeci de piese. Poate atâtea cât nu reușiseră să strângă toți colegii și rivalii săi împreună, atâtea cât poate nici nu se cântaseră până la el. Cine mai auzise de un cântăreț cu un așa repertoriu? Pe care le știa pe de rost și putea să le interpreteze oricând, în stilul său inconfundabil. O sută cincizeci de tangouri, alături de câteva romanțe, valsuri, serenade sau rumbe, o sută cincizeci de refrene memorabile cântate pe marele bulevard al Victoriei, acolo de unde pornea lumea.

Iar Cristi nu avea de gând să se oprească aici. Nu concepea nici măcar o pauză. Continua să stea în camera lui ore întregi, zilnic, fără oprire, ca să mai găsească o melodie. Sau s-o îmbunătățească pe alta. Verifica de zeci de ori câte un text, din sutele trimise lunar, ca să fie sigur dacă îl preia sau renunță la el. Zâmbea apoi, când după câteva săptămâni găsea ce aruncase în repertoriul vreunui amic de-al său, și nu-i spunea asta niciodată, pentru a nu-l deranja.

Și mai erau, desigur, piesele pe care el le lansa, dar renunța să le mai înregistreze și le elimina din repertoriul său ușor, ușor, considerând că nu i se potrivesc la fel de bine ca celelalte. Așa devine cunoscută, de exemplu, celebra *Vrei să ne-ntâlnim sâmbătă seară* ca fiind a lui Jean Moscopol, deși Cristian Vasile o încercase și-i dăduse viață cu luni înainte pe scenă, la fel ca multor altora. Era bucuros să vadă că un refren poate merge mai departe, chiar dacă nu din

glasul său, mai ales dacă se preta mai bine pe vocea și stilul altuia. Într-o lume în care competiția era dusă de multe ori la extrem, iar bătăliile și pentru un simplu vers erau acerbe, Cristi îi felicita pe ceilalți, în loc să se bată cu ei, singura bătălie adevărată devenind doar cea cu el însuși, pentru a rămâne și a fi chiar mai bun în fiecare zi.

Ore întregi, zile, săptămâni sau chiar luni pentru o aparent simplă intonație potrivită, care să-l facă memorabil. În spatele fiecărui ropot de aplauze de câteva minute se ascundea o muncă imensă, pe care publicul nici n-ar fi putut s-o bănuiască, fiecare gest și fiecare notă falsată care păreau atât de normale erau duse la desăvârșire în fața oglinzilor și în miile de ore de repetiții și studiu continuu:

> Nu poți realiza lucruri de excepție dacă nu ajungi la acea simplitate fascinantă în măsură să emoționeze. Să emoționezi prin sinceritate și firesc. Să pășești în scenă ca pe stradă.

Asculta tot ce apărea în afară. Își făcuse abonamente la casele de discuri din țară și din Europa, mereu îi veneau colete mari cu zeci de discuri, pe care abia aștepta să le pună la patefon. Să vadă ce se mișcă prin Franța, prin Italia, Marea Britanie sau Germania. Avea discuri și din Spania, din Portugalia, din Rusia, din Austria, asculta tot, asculta și la radio concertele, nu era linie melodică a cărei origine să n-o știe. Cu amicii de pahar se juca mereu, punându-i să-i fredoneze orice piesă câteva secunde, iar el zicea imediat din ce țară e, numele compozitorului, al textierului și interpretului. Și foarte rar se încurca sau nu știa să răspundă, poate o singură dată dintr-o sută.

În camera lui din Cobălcescu nu se mai zărea vreo urmă de tapet. Pereții deveniseră toți o imensă bibliotecă de discuri și caiete cu note și versuri. „Muzeul Cristian Vasile", îi spunea doamna Apostolescu, când se mai vedeau la cafea, pe fugă.

Și aici lucra ore întregi, consumându-și și ultimul strop de energie. Culcându-se doar atunci când corpul și mintea mai aveau numai câteva minute până să cedeze și să se prăbușească.

Îl puteai găsi adormit la birou cu fața peste foi sau întins în pat într-o poziție ciudată, cu caiete sub el, cu mâna rămasă întinsă pe patefon și învăluit de un miros puternic, stătut și acru de tutun.

* * *

Îți mai aduci aminte, doamnă?
Era târziu și era toamnă,
Și frunzele se-nfiorau,
Și tremurau de vântul serii.
Îți mai aduci aminte, doamnă?

Într-o dimineață de mai a lui 1935, când se întorcea de la un spectacol și se grăbea spre casă, la colț cu Elisabeta, chiar înainte să traverseze spre Cercul Militar, Cristi a zărit ieșind din faimosul Grand Hotel du Boulevard o femeie nemaiîntâlnit de frumoasă. Nu a îndrăznit să-și continue drumul, deși era obosit după concert și se gândea deja de minute bune la cum se va întinde în patul lui călduros și la ce va visa, ci s-a oprit să o privească pentru câteva clipe. Era înmărmurit de grația ei.

Era o domnișoară înaltă și suplă, cu picioare lungi, atât de fragile în perfecțiunea mișcării lor, încât ți-ar fi fost și frică să le atingi, de parcă ai fi putut să le zgârii cu un gest nepotrivit. Purta o rochie neagră, scurtă, fixă pe corp, ce-i punea în evidență trăsăturile senzuale, șoldurile ferme și talia atât de fină, aproape ca a unei copile, iar mărimea sânilor, nici prea mici, dar nici prea mari, ca să fie vulgari, era atât de potrivită, de parcă ar fi fost desenată de-a dreptul.

Mersul ei felin făcea inima lui Cristi să bată în ritmul tocurilor ei, care se loveau violent de piatra trotuarului. Purta niște pantofi simpli, cu un șiret legat deasupra gleznei fragile, care se asortau cu mănușile, cureaua din jurul taliei și pălăria pe care o purta într-o parte, toate albe, strălucitoare. Avea o geantă micuță, tot de culoare deschisă, cu flori care

se potriveau cu parfumul crud de primăvară ce îl emanau mișcările ei.

Când s-a apropiat de el și i-a putut simți acea mireasmă proaspătă, inconfundabilă, abia atunci Cristi a recunoscut-o pe Domnișoara fără nume. Chiar ea, muza care îi purtase pașii în noaptea aceea minunată de la Răcaru, unde, împins de frumusețea ei, s-a urcat pe scenă s-o impresioneze, iar în loc s-o cucerească pe ea, a cucerit publicul și astfel și-a început cariera. Aproape că nu-i venea să creadă și mai-mai că a vrut să se ciupească, să fie sigur că nu-i un vis.

— Mă iertați, a întrerupt-o el, atunci când privirile li s-au intersectat.

Vocea lui Cristi se subțiase brusc și un tremur i-a învăluit tot trupul, lucru neobișnuit să i se întâmple cu o femeie. Dar nu era orice femeie, și-a amintit el imediat cum a apucat să-i privească pentru câteva clipe chipul acela angelic, care i-a bântuit atâtea nopți și rugăciuni. A vrut s-o atingă pe față cu vârful degetelor și să fugă, zburdând apoi și strigând precum cel mai fericit copil de pe pământ, însă și-a stăpânit impulsul cu toate puterile.

Își imaginase de atâtea ori această scenă, cu ani în urmă, o repetase și avea inventate replici și dialoguri pentru orice situație, însă nimic nu părea să se potrivească acum, când chiar o reîntâlnise.

— Nu mă recunoașteți? i-a zâmbit, pierdut în ochii ei mari și negri.

Domnișoara îl studiază atent. Da, pare că îl știe de undeva, de aceea nu își continuă drumul, fără să-l bage în seamă.

— O, dar sunteți chiar marele Cristian Vasile, roșește imediat. Cântărețul *Zarazei*...

— Da, chiar eu. Dar în afară de asta, nu vă amintiți de mine? și se arată zâmbind din profil, face câteva piruete, dar fără vreun rezultat. Chiar nimic?

— Mă scuzați, ar trebui să îmi amintesc ceva? râde ea confuză și atunci îi apar și gropițele în obraji.

— Au trecut ani, într-adevăr, ani buni. Șapte ani, acum am stat să mă gândesc, Doamne! cum trece timpul... Șapte

ani... Eram la câteva străzi de aici, eram de cealaltă parte a Cișmigiului, aproape de Kogălniceanu, și ne-am cunoscut într-o noapte. Chiar nu vă amintiți?

Degeaba încerca frumoasa femeie să schițeze exerciții de memorie, încruntându-se, părând că gândește profund, nu era nimic acolo.

— Bine, ne-am cunoscut, e mult spus ne-am cunoscut... Eram cu niște prieteni și v-am abordat, nu am putut să ne abținem, văzându-vă atât de frumoasă. Iar dumneavoastră chiar atunci plecați cu o trăsură. V-am întrebat unde și cu greu mi-ați spus, în ultima clipă, că mergeți la Răcaru. Da, da... Bine, pe vremea când restaurantul Răcaru era pe Griviței și nu aici, la Universitate. Iar noi v-am urmărit negreșit și v-am așteptat acolo, unde v-ați afișat cu un militar neamț. Am stat la câteva mese de dumneavoastră și...

Dar ea tot nimic.

— Și într-un târziu am urcat chiar pe scenă și am cântat, spune Cristi cu o voce tot mai fadă. Și am urcat de fapt ca să cânt pentru dumneavoastră...

Și chiar când își pierduse orice speranță că Domnișoara fără nume își va aminti ceva, când deja se blestema în gând că a oprit-o, preferând să n-o mai întâlnească niciodată și să nu știe pe vecie că ea nici măcar nu l-a reținut, căutând deja cum să se scuze și să-și vadă de drum, atunci ea l-a apucat deodată de braț și a tresărit:

— Ați cântat *Inimă pribeagă*! Greșesc?

Liniște. Inima lui Cristi explodează.

— Nu asta ați cântat pe scenă? Nu *Inimă pribeagă*? Îmi amintesc! Erați cred mult mai tânăr ca acum, mult mai crud, erați un adolescent. Și cineva v-a poftit pe scenă, nu îmi amintesc ce-i drept foarte bine cum au decurs evenimentele, dar știu! Știu că ați cântat *Inimă pribeagă*!

Cin' să te-nțeleagă,
Inimă pribeagă?
Singur tu ai rămas
Cântec fără glas.

Unde ești, unde ești
Trista mea iubire?
Mai trăiești, mai trăiești
Doar din amintire.

— Așa este, zâmbește ușurat Cristi. Așa este, am cântat *Inimă pribeagă*... Am cântat-o pentru dumneavoastră...

— Pentru mine?!

— Păi, da, era singurul fel în care eu, atunci, cu buzunarele goale și nimic de oferit, v-aș fi atras atenția...

— Vai, dar nici prin gând nu mi-ar fi trecut...

— Ei bine, știți acum. Că ne-am întâlnit întâmplător pe o stradă și v-am urmat, iar datorită dumneavoastră am urcat pentru prima dată pe scenă. Și de-atunci nu m-am mai dat jos de pe ea, de atunci am devenit interpret cu adevărat. Vă sunt așadar dator cu cariera mea!

— Dar, domnule Vasile, asta e nebunie curată! Cu siguranță ați fi putut urca pe o scenă oricând, poate în seara următoare, poate peste un an, aceea a fost doar o simplă coincidență.

— Așa o numiți, coincidență? râde Cristi. O simplă coincidență, auzi... Ei bine, vreți, nu vreți, nu am urcat pe scenă prima dată în seara următoare sau peste un an sau cu unul înainte, ci chiar atunci, pentru dumneavoastră. Iar eu, frumoasă Domnișoară fără nume, căci nu mi l-ați spus niciodată, dacă rețineți, eu unul nu cred în coincidențe. Eu cred că așa a fost să fie și nimic mai mult. Să lăsăm povestea frumoasă exact cum s-a întâmplat. Să n-o facem nici mai mică, nici mai mare.

Și ochii ei sclipeau. Buzele le avea întredeschise de uimire, respira încet și încerca cu greu să-și stăpânească emoțiile. Atunci Cristi s-a aplecat spre ea și a sărutat-o. Cei doi și-au închis ochii și s-au pierdut în acel sărut, când soarele cald ce anunța începutul verii abia începea să răsară și bulevardul mare al Victoriei începea să se lumineze. Ea și-a lasat mâinile moi pe pieptul său, iar el i-a strâns șoldurile. Puternic, cât pentru șapte ani de așteptare. Șapte ani în care n-o mai

zărise niciodată, aproape că nici nu știa dacă a existat cu adevărat sau a fost o nălucă, cum Pribeagu glumise de atâtea ori. Șapte ani de zeci, poate chiar sute de întrebări despre ea, șapte ani în care își pierduse speranța c-o va mai întâlni vreodată, măcar să-i spună că datorită ei devenise celebrul Cristian Vasile.

— M-am gândit cum o să vă numesc, a sărit brusc Cristi. O să vă strig Domnișoara Coincidență!

Și ea râde cu un glas ca de copil, fermecător și plin de viață. Și timpul se oprește atunci și nimic nu mai contează.

— Am crezut că o să-mi spuneți și mie Zaraza, îi replică ea, roșind.

Și nici că acele versuri s-ar fi potrivit mai bine unei alte persoane. Dacă piesa lui Cristi ar fi trebuit să aibă o întruchipare, atunci cu siguranță ea ar fi fost Domnișoara fără nume. Domnișoara Coincidență, cum pentru totdeauna o va numi cântărețul.

Cristi sare iar să o sărute, dar atunci ea îl respinge, de data aceasta nemailăsându-și mâinile pe pieptul său, ci încordându-le ușor și împingându-l.

— Mă iertați, m-am lăsat prea dus de val?

— Nu, nicidecum, îi răspunde ea politicoasă. Doar că pentru povestea aceasta de-a dreptul minunată, trebuie să recunosc, ați avut dreptul la un sărut. Mai departe însă, mă tem că o să vă coste. Și cu siguranță un așa domn arătos ca dumneavoastră n-ar avea nevoie de o companie plătită, când își poate găsi alta oricând și oriunde.

— Dar nu despre alta ar putea fi vorba. Dumneavoastră nu înțelegeți ce însemnați pentru mine? Nu de plăceri discutam eu. Și nici nu încercam vreo cucerire. Dacă a fost una, atunci aceea s-a întâmplat acum șapte ani și fără folos. V-am sărutat de bucurie, Domnișoară Coincidență! V-am sărutat ca să vă mulțumesc cum nici nu vă imaginați! V-am sărutat fiindcă nici nu știți cum vă pot iubi.

— Ah, nu cu iubirea...

— Dar vai! Nu credeți în iubire?

— Cred în orice ar fi, atât timp cât există blănuri, bijuterii și portofele uitate pe noptieră, îi răspunde ea rece și sec. Care iubire?

— Ah, da! Cum aș putea uita această replică memorabilă? Blănurile, bijuteriile și portofele uitate... Acum v-aș putea umple viața cu blănuri, bijuterii și v-aș putea lăsa câte un portofel plin în fiecare noapte lângă perna dumneavoastră, dar când nu îmi permiteam nimic din toate astea, mi-am deschis sufletul și v-am cântat. M-am urcat pe o scenă, mi-am înfruntat toate fricile și îndoielile pentru dumneavoastră, cu riscul de a mă face de râs în fața unei mulțimi întregi, pentru că în viața mea nu mai deschisesem gura în public. Și m-am suit acolo, într-o crâșmă, ceea ce nici prin cap nu-mi trecuse că aș putea face vreodată, ca să vă cânt. Să vă arăt de fapt cât de fermecat eram de dumneavoastră. Și am cântat, iată, cu atâta dragoste încât v-ați adus aminte și ce melodie! Și cu atâta dragoste, încât de-atunci viața mea s-a schimbat din rădăcini și dintr-un student fără speranțe am devenit peste noapte un cântăreț, iar mergând pe acel drum poate cel mai bine plătit și iubit dizeur care a fost vreodată în capitală. Și nu numai, am cântat și la Berlin, și în Beirut, și la Cairo sau Viena, am străbătut tot continentul acesta de sus în jos, din est în vest și înapoi. Am cunoscut gloria datorită acelei seri minunate și am încălzit inimile oamenilor cu vocea mea, care pentru dumneavoastră, pentru nimeni altcineva decât pentru dumneavoastră s-a auzit pentru prima dată. O coincidență, spuneți, fie, dar ce coincidență! Și cum să nu vă iubesc pentru asta?

Ea însă nu schița niciun gest. Se abținea poate sau chiar era rece înăuntru, fără suflet, Cristi nu putea să-și dea seama.

— Și îmi spuneți că după toate pe care vi le-am zis nu simțiți nimic? Îmi spuneți că nu credeți în iubire?

— Eu nu am voie să iubesc, domnule Vasile. Și dincolo de o poveste frumoasă, cum e aceasta, ca o poezie, mai multe, credeți-mă, nici nu înțeleg.

— Sau nu vreți să înțelegeți.

— Ce contează? Eu vând iubirea câte-o noapte. Sau o oră. Pot fi orice vă doriți dumneavoastră. Dacă într-adevăr vă place, pot să fiu, cum s-ar spune, emoționată. Și să vă sărut tandru și să mă prefac că sunt vrăjită de romantismul dumneavoastră. Câteva minute, o zi, o săptămână, cât vă permiteți. Dar am fost sinceră și v-am oferit un sărut sincer, ar trebui să fiți recunoscător.

— Cred că spunem aceleași cuvinte, dar vorbim altă limbă. Iubirea de care spun eu nu se poate vinde și nu are preț. Iubirea de care vorbesc eu este eternă și nemăsurabilă. Îmi puteți cere, într-adevăr, o taxă în schimbul căreia să îmi pot manifesta carnal aceste sentimente adevărate, dar nicidecum nu confundați iubirea cu o poftă trupească. Accept până și o taxă pentru o simplă atingere, e dreptul dumneavoastră, dar iubirea pe care v-o port pentru cum ați marcat existența mea, chiar dacă neintenționat, chiar dacă o numiți coincidență, nu are nici preț, nici hotare. Iar ca să credeți asta, am să vă cumpăr pentru o noapte atunci. Sunteți de acord?

— O, dar de ce ați face un așa lucru necugetat? Mai bine cumpărați unei femei care chiar vă iubește, cum spuneți, ceva special. Eu nu am să vă iubesc, domnule Vasile, înțelegeți asta.

— Nici nu îmi doresc ca dumneavoastră să mă iubiți! Nu îmi doresc un act slab de teatru, vă rog! Vreau doar să îmi petrec o noapte, o simplă noapte cu femeia care, prin frumusețea și eleganța ei, m-a vrăjit și mi-a dat curajul să devin ceea ce sunt astăzi. Dumneavoastră, Domnișoară Coincidență, din partea mea puteți să simțiți ce vă poftește inima sau portofelul. Încă un bărbat între picioarele dumneavoastră, ce contează?

— Ironic, nu, domnule Vasile? râde ea. Câte femei ar vrea să se culce probabil cu dumneavoastră, căci de auzit s-au auzit multe în oraș despre dormitorul dumitale, câte femei v-ar dori măcar pentru o clipă și ar fi în stare să facă orice pentru asta, și totuși dumneavoastră vreți să mă plătiți tocmai pe mine. N-aș fi crezut că sunteți atât de naiv și ușor de impresionat.

— O, domnișoară, dar aveți o părere atât de slabă despre dumneavoastră! Sunt sigur însă că dincolo de inima dumneavoastră rece, datorită căreia probabil și supraviețuiți, de aceea vă înțeleg, se ascunde un suflet la fel de minunat precum frumusețea pe care ați dus-o la perfecțiune. Căci eu văd, domnișoară, eu nu sunt un orb. V-ați transformat fiecare gest, fiecare grimasă și fiecare privire într-un act, ați dus eleganța și feminitatea dumneavoastră la stadiu de artă. Și numai eu pot bănui câtă muncă și sacrificii sunt în spatele unui simplu zâmbet. Și doar bănuiesc cât de greu este să nu vă puteți da seama dacă cineva chiar vă iubește pentru ceea ce sunteți cu adevărat, fiind atât de frumoasă. Atât de rece, iată, încât confundați un sentiment ce ține de spirit cu un impuls ce ține de carne. Chiar dacă ele sunt de multe ori legate, nu înseamnă același lucru...

— Prețul însă, pentru oricare ar fi, este același.

— Bine, zâmbește Cristi. Atunci spuneți-mi un preț, iar eu voi plăti dublu.

Și Cristi i-a închiriat pentru două zile o cameră scumpă la Hotel du Boulevard, de unde frumoasa femeie tocmai ieșise. A cazat-o acolo, într-unul dintre cele mai scumpe și luxoase apartamente, de la balconul căruia vedeai cea mai frumoasă parte a orașului, întregile bulevarde Victoriei și Elisabeta, amestecate în zare cu vârfurile celor mai moderne clădiri și colțuri de verdeață, cum se putea zări și o mică parte a Cișmigiului. Și a plătit-o chiar de atunci, deși el avea să plece acasă, să se odihnească, și să revină pe seară, înainte de spectacol. A plătit-o dublu față de cât ceruse ea, exact cum a promis. Și nu a fost un preț ieftin pentru frumoasa modistă, a cărei clientelă începea de la colonei sau generali și se termina cu miniștri sau chiar prinți.

A sărutat-o pe obrazul stâng și a fugit apoi, tot numai un zâmbet.

* * *

Abia dacă a închis un ochi și, când a făcut-o, visele pe ea au chemat-o. Dar s-a odihnit și așa, stând mai mult întins și proiectând-o cu mintea pe tavanul gol, având fluturi în stomac, de parcă ar fi fost din nou un adolescent care descoperea dragostea. Nu mai trăise de mult cu atâta intensitate. Nu mai avusese de mult o zi așa plină, în care până și fiecare culoare a fost parcă mai aprinsă, iar o amețeală ciudată și o ușoară amorțire l-au făcut să plutească întreaga zi. Îi venea să explodeze și să spună tuturor că reîntâlnit-o pe cea care i-a schimbat destinul, dar cu siguranță nimeni în afară de Pribeagu nu i-ar fi înțeles. Pribeagu, de care nu mai știa nimic, căci i-ar fi telefonat numaidecât, chiar și după atâta timp, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, să-i spună povestea dimineții lui.

N-a mai repetat nimic atunci, a fost printre puținele zile în care niciun caiet nu a fost deschis și niciun disc pus la patefon. În schimb, a rugat-o pe doamna Apostolescu să meargă să cumpere pentru el câteva lucruri: o haină elegantă de blană, cea mai cochetă și scumpă pe care o poate găsi; un colier neapărat cu diamante și un portofel mare de damă, de piele. Bătrâna gazdă a încremenit când i-a auzit cerințele și s-a și văzut cu banii într-un plic gros, dar n-a comentat. Și-a dat seama că e ceva cu adevărat important, numai din privirea sa.

Câteva ore mai târziu, puțin după prânz, la o cafea, le împachetau împreună în niște pungi de cadouri.

— Trebuie să fie cu adevărat specială fata asta...

— Ei, e chiar mai mult de atât, tanti Apostolescu.

— Domnule Vasile, să nu-mi spuneți că în sfârșit vă căsătoriți…?

— Eu? Să mă căsătoresc? râde Cristi tare… Nici vorbă, Doamne! E doar un cadou.

— Doar... un cadou...

— Exact, nimic mai mult, un cadou pentru o persoană fără de care poate nici nu mi-aș fi început cariera. Mă întreb chiar cum ar fi fost dacă aș fi ajuns la Operă și, presupunând că mi-ar fi ieșit, dacă aș fi avut măcar pe jumătate din ce am acum. De aceea poate pare scump, dar, credeți-mă, e doar un cadou, pe măsura darului pe care l-am primit și eu.

Și doamna Apostolescu n-a mai insistat. Importantă pentru cariera lui sau nu, nicio femeie nu îi provocase tânărului interpret sclipirea din ochi pe care o avea în dimineața aceea. Iar în timp ce își bea cafeaua, fredona. Nu repeta, ca de obicei, o oră sau două închis în camera lui, ci fredona ca un îndrăgostit tot soiul de melodii. De-ale lui, de-ale altora, nu le puteai ghici. A stat la masa din curte și a băut cafele după cafele și i-a mai povestit, printre cântecele lui, tot felul de noutăți doamnei Apostolescu. Unde are să plece prin străinătate, ce muzee o să mai vadă, ce expoziții noi sunt prin oraș, ce piese noi are de gând să înregistreze, ce romane noi se pregătesc să fie lansate, ce o să se mai joace pe la teatre și tot felul. De când se mutase în gazdă la ea, pe Cobălcescu la numărul 16, niciodată nu stătuseră atât de vorbă, cu orele.

La fel cum niciodată nu s-a admirat atât de mult în oglindă ca mai târziu în ziua aceea. S-a bărbierit atent, de câteva ori chiar, să fie sigur că are tenul perfect, că nu a ratat vreun milimetru, folosind spumă cât pentru o săptămână și dându-și cu apă de colonie mai mult decât ar fi fost cazul. I-a și cerut o pensetă doamnei Apostolescu, cu care și-a smuls vreo trei-patru fire din sprâncene, care i se păreau răzlețe. Și-a întins părul cu briantină și și-a tăiat singur cu foarfeca câteva vârfuri.

La final și-a pus pe el cel mai bun costum și o cămașă nouă-nouță pe care și-o cumpărase la ultima vizită în Italia.

Fără cravată sau papion, ci deschisă la primii nasturi, ceea ce-i dădea un aer rebel. Sigur că s-a mai schimbat de câteva ori, probând toată garderoba, să fie sigur că alegerea inițială chiar era potrivită.

Fernic l-a așteptat degeaba la Gambrinus, unde obișnuiau să se mai vadă, înainte ca fiecare s-o ia pe drumul său, Ionel la școala de pilotaj, Cristi hoinărind prin oraș. Alți amici nu l-au găsit nici la Capșa, n-a călcat în vreun local și nu s-a atins de mâncare. Și nici la casele de bilete de la teatre nu a fost zărit și nici în obișnuita sa plimbare prin parcuri. N-a cumpărat ziarul și n-a frunzărit nicio carte prin vreo librărie sau pe vreo bancă, la umbra unui copac abia înflorit. A stat cuminte în camera lui, aranjându-se și relaxându-se, până seara, când, pe la șase, a ieșit val-vârtej și s-a urcat într-un taxi, cu pungile mari de cadouri, oprind în câteva minute la Hotel du Boulevard.

— Credeam că m-ați și uitat, domnule Vasile, l-a întâmpinat femeia frumoasă, de cum a deschis el ușa apartamentului.

— Dar cum v-ați putut imagina așa ceva? a râs el, lăsând plasele în care se aflau cadourile în micuțul antreu.

Ea stătea pe fotoliul din dreptul ferestrei, iar lumina caldă de seară de mai îi învăluia trupul gol, firav. Era complet goală, fără lenjerie sau vreo bijuterie. O adevărată frumusețe a naturii, în toată splendoarea ei, gata să fie dezlănțuită.

Cristi s-a apropiat și i-a zâmbit. A măsurat-o din cap până în picioare, aproape mângâind-o cu privirea.

— Atinge-mă, i-a șoptit ea.

Dar Cristi nu voia s-o atingă. Stătea în picioare, la distanță și o privea doar, în liniște. Atâta încât aproape îi auzea respirația și plămânii umflând ușor sânii când se umpleau de aer. O privea ca pe un tablou. Fascinat, călătorind parcă în altă lume, cu fiecare alunecare a privirii pe corpul ei. Savurând fiecare milimetru al pielii ei brune, netede, fără nicio zgârietură sau imperfecțiune. Pe pulpele ei apetisante curgeau poezii de Apollinaire și lumina cădea peste ele ca

arcușul unei viori pe corzi. Stătea picior peste picior, iar deasupra lor părul pubian, negru ca ochii ei, era ca un cuib pufos care mirosea a lapte proaspăt și în care voiai să te faci mic, incredibil de mic și să adormi la nesfârșit. Sânii, ca două perne, cusute în vârf cu ciocolată. Sfârcurile i se întăriseră, excitate și rușinate de privirea atât de insistentă a lui Cristi, cum niciun bărbat nu se uitase la ele vreodată. De parcă fiecare centimetru al ei ar fi avut un zeu.

Deodată s-au privit ochi în ochi. Și le era teamă. Fiecăruia de celălalt și mai ales fiecăruia de el însuși.

— Degetele, șoptește Cristi, degetele mici de la picioare îți sunt lipite.

Și ea atunci se înroșește toată și începe să plângă. Pentru că nimeni, dintre atâția și atâția bărbați care o văzuseră goală, nu-i descoperise defectul din naștere vreodată. Numai Cristi, și în doar câteva secunde.

— Sunt cele mai urâte degete, nu-i așa? a suspinat. Uneori îmi vine să le tai!

— Nicidecum, ce-ai? Sunt incredibile...

— Ba sunt oribile! De ce nu recunoști?

Și Cristi îngenunchează încet în fața ei și îi prinde piciorul drept. Îl întinde apoi, cu mare grijă, ca și cum ar fi ținut în mână cel mai fragil obiect, de parcă, dacă i-ar fi dat drumul, s-ar fi spulberat în mii și mii de bucăți de sticlă. Îl apropie de gură și îi sărută cele două degete mici, lipite, diferențiate doar printr-o linie foarte subțire. Ea plânge și mai tare.

— Nu vezi, nu? îi zâmbește el.

— Ce să văd?

— Fără degetele astea nu ai fi perfectă.

— Cum poți să spui așa ceva? De ce râzi de mine?

— Nu râd, e minunat chiar. Ești exact ca o melodie. Ca un tango, poate chiar cel mai frumos creat vreodată. Cu o linie melodică erotică de-a dreptul și versuri pe care nici nu ni le putem imagina, rupte din Rai. Iar degetele tale sunt falsarea de care interpretul are nevoie ca să facă dintr-o piesă, ce-i drept, minunată, una care nu se poate uita niciodată.

Care să rupă din perfecțiunea care poate deveni plictisitoare, e nota aceea care umanizează totul. Ca o greșeală de tipar voită, care să dea culoare cuvântului și să-ți atragă atenția asupra lui.

— Păi, da, sunt o greșeală...

— Nicidecum, și le mai sărută o dată. Sunt cele mai frumoase degete din lume! Și vreau să îți mulțumesc că mi le-ai arătat.

Câteva secunde în care nimeni n-a zis nimic. Apoi Domnișoara Coincidență s-a aplecat să-l sărute, dar el s-a retras.

— Nu vă înțeleg, domnule Vasile.

— Ba este chiar foarte simplu, zâmbește el. Eu nu doresc ceea ce se poate cumpăra de la dumneavoastră, mi-ați înțeles greșit intențiile. Eu nu pentru plăcere am venit aici, deși până și faptul că m-ați lăsat să văd cea mai frumoasă femeie dezbrăcată este el însuși un act vulgar, pe care o să vă rog să mi-l iertați, dar nu m-am putut abține.

— Și-atunci? Ce facem aici? De ce m-ați chemat?

— Am venit să vă mulțumesc pentru tot ceea ce ați făcut pentru mine, atâta tot. Am venit să vă spun că, spre deosebire de toți bărbații, sau poate nu toți, dar oricum, majoritatea lor, care s-au bucurat de prezența și experiența dumneavoastră pentru o noapte sau două, eu vă iubesc de șapte ani și o să vă iubesc întotdeauna. Nu pentru tăvăleală, nu pentru sânii dumneavoastră perfecți și șoldurile delicioase, nu. Nici pentru ochii dumneavoastră irezistibili, mari și pătrunzători, cum nu am văzut vreodată, nici pentru picioarele dumneavoastră lungi și catifelate, nu, ci pentru degetele dumneavoastră lipite vă iubesc. Știți ce mi-ați spus în prima seară, vă amintiți cumva?

— Nu...

— Mi-ați spus că dumneavoastră credeți în orice atât timp cât există blănuri, bijuterii...

— Și portofele uitate pe noptieră, a continuat ea.

— Da, exact! Asta mi-ați spus, a zâmbit Cristi. Și în prima zi, acum șapte ani, și astăzi mi-ați spus exact același lucru. De aceea eu v-am adus, și se îndreaptă spre plasele de lângă

ușă, o haină superbă de blană, un colier de diamante și, poftiți, scoate din buzunarul interior al sacoului, poftiți un portofel plin, cât să vă permiteți orice capriciu. Sunt bani de o casă aici, dacă asta vă doriți, sau orice altceva, sunt mulți. Nu îndeajuns totuși, dar mulți. Eu, oricum, datorită dumneavoastră fac atâția bani într-o săptămână și ați merita nespus mai mult, dar nu au mai încăput în portofel, credeți-mă, i-am strivit aproape.

Și Cristi lasă portofelul pe noptieră, iar haina de blană și colierul pe pat.

— Ați spus că atât timp cât există aceste lucruri credeți în orice, Domnișoară Coincidență! Da?

— Da...

— Ei, v-am îndeplinit condițiunile și sunteți deci obligată să credeți că vă iubesc! Și dacă nu știți ce este aceea iubire, vă spun eu că asta e, să-i dai celuilalt tot și să nu îi ceri nimic. Doar pentru că îl iubești. Nu e frumoasă iubirea?

— Ba e minunată, spune ea, aproape fără glas.

— Asta a fost, de aceea v-am chemat. Iar acum am să vă rog să mă scuzați, dar trebuie să plec.

— Cum?! Cum adică să plecați? Dar de ce să plecați, domnule Vasile? V-am jignit cu ceva? Poate pentru că am tăcut? Dar nu știu ce să vă spun, domnule Vasile, credeți-mă, nu știu ce aș putea să vă spun acum!

— Din contră, nu m-ați ofensat cu nimic! Nu m-ați auzit? Vă iubesc și am venit să vă spun asta și să vă mulțumesc, atâta tot. Atâta tot...

Și Cristi i-a sărutat mâna, apoi a ieșit grăbit din camera de hotel. A coborât scările și, cum s-a văzut în stradă, a traversat la Capșa să bea niște vin. Și a băut, mai mult de o sticlă chiar, până când a trebuit să plece la spectacol, să concerteze, și nu a bănuit nicio secundă că aceea urma să fie ultima seară pentru Domnișoara Coincidență ca damă de companie și prima în care ea a plâns atât de mult, umplând de lacrimi haina de blană.

În acea seară de mai 1935, Cristi a ținut unul dintre cele mai bune recitaluri ale sale. Împins de o energie și un

entuziasm pe care nu le cunoscuse atât de puternice. A fost o seară memorabilă, o seară în care, la fel ca în prima de la Răcaru, Gheorghe Vasile a venit din lumea de dincolo și s-a așezat la o masă ca să-și asculte băiatul.

— Arată-le dragostea ta, Cristi, de care eu nu o să mă mai pot bucura niciodată. Arată-le vocea ta caldă și arată-le dragostea ta!

Cristi ridică mâna dreaptă, semn pentru orchestră că poate începe.

— Cu ce, maestre?

— Începem cu *Zaraza*!

Capitolul 8

Arcul de Triumf

Nu știu dacă ați observat că poeziile cântecelor, în general, nu atrag, nu sunt izbutite. Mă refer la cele pe care le cântam eu. Recitate, par copilărești. Dar, când le asculți cântate, diferența este ca de la cer la pământ. Meseria mea pare ușoară, dar, în realitate, necesită o educație care nu se capătă decât prin eforturi repetate, prin eforturi care, dacă nu sunt așezate pe un pic de talent și pe câteva calități fizice, nu duc la nimic. Așa cum un actor de teatru își studiază rolul, îl repetă, îl perfecționează, pentru a urca pe scenă, tot astfel am muncit și eu căutând nuanțele cele mai potrivite cuvintelor din melodiile pe care le cântam.

Nu de puține ori ele deveneau obiectul unor adânci reflecții și al unei munci constante. Trebuia să ajung la o mobilitate de expresie care se potrivea fizicului meu, privirilor mele, modului de a-mi mișca brațele și corpul, astfel încât totul, muzică și gest, să fie perfect armonizat.

Ați văzut ce urât arată cântăreții care își bălăngăne corpul și brațele ca și cum ar bate măsura sau alții, care au un pic de voce, dar care se mișcă supărător de stângaci? Gestica este foarte importantă. Este destul să faci un gest nepotrivit pentru a rata efectul scontat. O piruetă, o grimasă făcute atunci când trebuie îți pot asigura succesul, dar și greșeala dintr-o singură noapte îți poate ruina întreaga carieră.

Spectatorul trebuie să aibă impresia că pe scenă se petrece ceva simplu și firesc, care să aibă cursivitate. În momentul în care simte că te chinuiești, nu mai stârnești admirație, ci doar compasiune. În realitate, interpretul este într-o frământare cumplită care, în final, trebuie să-l ducă la un act de creație.

Unii cred că își pot remedia insuficiența interpretativă prin vestimentație pitorească sau cât mai extravagantă. Așa ceva nu se întâmplă niciodată. Haina l-o fi făcând pe om, cum se zice, dar nu-l poate salva niciodată pe cântăreț.

Apoi, cu ascultătorul trebuie să comunici în permanență. Mereu trebuie să-i prinzi pulsul și să fii cu ochii pe el. Și el face la fel! Ai putea crede că cei ce-și consumă fripturile sau ciocnesc paharele nu te urmăresc. Ei sunt primii care sesizează greșeala. Ei te simt când cânți în dorul lelii!

Așa vrea publicul: să fie legănat și plimbat de la zâmbet la melancolic, de la tristețe la bucurie și entuziasm! Nu vrea să-l lași din brațe niciun moment. Vrea să trăiască o paletă foarte colorată de sentimente, lucru deloc ușor. Publicul este capricios. De multe ori, ai impresia că te pândește chiar. Trebuie să-l pipăi cu ochii secundă cu secundă.

* * *

Ani întregi de exerciții și experimente continue au dus la perfecționarea actului scenic al lui Cristian Vasile. Pentru că nu doar vocea sa unică, liniile melodice ale tangourilor pe care aproape pluteai sau versurile simple de amor îl urcaseră pe podium, ci mai ales capacitatea sa de a face în fiecare seară un spectacol de neuitat. Jocurile sale cu orchestra, glumele savuroase, mișcările teatrale potrivite, coborârea printre mese, în public, ridicând paharele de vin sau invitând la dans domnișoarele elegante, mereu aducând ceva nou și proaspăt în fiecare restaurant sau la fiecare petrecere privată, îl defineau pe Cristi și îl separau din ce în ce mai mult de celelalte nume cunoscute ale scenei bucureștene, care oricât talent vocal ar fi dobândit nu aveau nici pe jumătate farmecul său.

Până și felul în care apărea în fața publicului era un întreg ritual bine pregătit. Deși pe afișe orele la care recitalurile sale trebuiau să înceapă erau zece, zece și jumătate sau unsprezece seara, interpretul întârzia mai de fiecare dată. Și nu pentru că ar fi avut altă treabă, pentru că o piesă de teatru se încheiase mai târziu sau se întâlnise cu cine știe ce figură importantă, nu. Cristi era acolo dinaintea tuturor.

Verificase totul până la cel mai mic detaliu: măsurase distanța dintre scenă și mese de câteva ori; se învârtise, ca de obicei, în tot salonul, și se așezase aproape la fiecare masă, observând atent cum se vede scena din fiecare colț; „Aia mai la dreapta, aia trage-o un pic în spate“, a dat repede câteva indicații ospătarilor. „Uitați, dragilor, aici fața de masă e întinsă mai mult în stânga, nu e egală. Iar în colțul ăsta e

puțin prea răcoare, de la curent, închideți ferestruica aceea mică de sus. Așa, exact!“

Apoi își lua la rost orchestra. „Aurel! Aurele, ține, pentru numele lui Dumnezeu, spatele mai drept și vioara aia mai sus! Parc-ai fi struț, nu bărbat. Și ia dă-te matale puțin mai în fund, ești înalt cât o prăjină și deranjezi simetriei. Încă puțin, încă... Perfect! Acolo să stai, să nu miști un milimetru! Dacă ai nevoie, îți fac un semn mic cu o cretă. Aduceți o cretă, vă rog! Cum n-aveți cretă, când vreți să chiuliți de la muncă cum faceți repede o febră?“, râde Cristi, care după ce termina cu detaliile regizorale dădea startul repetițiilor, partea cea mai dificilă de altfel, pentru că perfecționismul său exagerat îi scotea uneori din sărite pe cei din jur. „Ce-a fost ăla, un Do trecut cu vederea? Pauză, Do, clar și lung, ce mama naibii? De la început, haideți, dragii mei!“

Când se făcea ora cuvenită începutului de spectacol, Cristi aștepta. Obișnuia să stea minute bune, poate și o jumătate de oră uneori într-o cameră din spatele sălii. Stătea în picioare și se concentra pe un punct fix, pe care și-l alegea la întâmplare. Încordat ca un boxer înainte de a intra în ring. Ca un călăreț de echitație, înainte ca porțile să se deschidă. Ca un atlet, strângându-și toată energia pentru a demara în forță. Respira încet, tot mai încet, și intra în transă. Închidea ochii și auzea lumea care începuse deja să-i strige numele. Își imagina sala cum fierbe de nerăbdare.

— Sunteți gata, maestre? se auzea vocea șefului de sală, care trebuia să-l anunțe publicului.

Cristi nu răspundea, semn că nu era încă momentul oportun. Forfota și aplauzele nu erau îndeajuns, punctul de maximă intensitate nu fusese încă atins. Continua să stea drept, ca o statuie. Nu avea nicio grimasă, nu schița nici cel mai mic gest, dar simțea înăuntru cum se transformă. Bucățică cu bucățică, din măduva oaselor până la pielea ce-i învelea trupul. Devenea din omul simplu care bea un pahar cu prietenii și râdea cu ei la mese, din spectatorul împătimit de teatru, ascuns în nu se știe ce rând la nu se știe ce număr, din amorezul plin de patimă și efervescență, un artist. Devenea

adevăratul Cristian Vasile, cel mai iubit cântăreț al timpului său.

Iar în mintea sa trebuia să fie liniște deplină. În mintea sa niciun gând nu își avea locul în minutele înainte de intrarea pe scenă. Era ca și cum renunța la a fi om și devenea o stare, o stare din ce în ce mai intensă odată ce își auzea numele strigat tot mai tare și bătăile din palme deveneau tot mai puternice. Simțea cum se dă de nerăbdare din picioare, pe sub mese; cum se învârt în mâini, de emoție, tacâmuri, fără niciun sens; cum se aprind țigări după țigări; cum tensiunea crește minut cu minut și sufletele lor sunt aproape de a exploda.

— Sunteți gata, maestre?

Niciun răspuns, din nou. Nodurile din gât n-au ajuns încă atât de puternice încât să taie aproape răsuflarea. Atmosfera și căldura din sală încă nu-l mulțumesc în totalitate, dar nu mai e mult, îi face domnului elegant, cu papion, un semn discret cu degetele, dând de înțeles că mai are doar câteva minute pentru momentul perfect.

Ca și cum ai turna un pahar de vin roșu, să fie exact cât trebuie, nici prea mult, nici prea puțin, nici prea rece, dar nici călâu, ci să-și păstreze răcorimea anotimpului de afară. Să se așeze puțin, înainte să fie gustat. Să-i pătrunzi culoarea și să-i înțelegi melancolia și toată istoria. Să vezi câmpurile întinse de viță-de-vie, toamna, la amiază, când soarele roșiatic te mângâie, nu te arde. Să vezi mâinile zgâriate și bătătorite de femei și bărbați care culeg ciorchinii și îi pun în coșuri, să simți mirosul lor proaspăt, dulceag, și să simți păianjeni mici și musculițe cum încep să-ți meargă pe mâinile parfumate. Să auzi apoi fiecare bob zdrobindu-se și scurgându-se sub tălpi, să simți mustul intrându-ți printre degetele picioarelor și să nu-ți fie jenă de o ușoară excitare. Să te murdărești tot și să-i strivești cu bucuria unui copil care se joacă și pentru care viața e nesfârșită, iar fericirea un chiot. Și-apoi să intri și tu în butoi și să fermentezi deopotrivă. Și să stai. Luni întregi să stai, până ești matur și pregătit. Și-apoi ani întregi poate, într-o pivniță fără lumină, în care se intră

rar, și să auzi doar sunetul șobolanilor noaptea, care caută resturi de pâine și porumb. Reînviat, când ai uitat deja ce e viața, și imediat, dintr-o sticlă, când nici nu te aștepți, să fii turnat în pahar, perfect, nici prea mult, nici prea puțin. Și să mai ai atunci puțină răbdare să strălucești, să cunoști aerul, locul, parfumul și zgomotele din jur. Să dansezi ușor în pahar, când acesta este apucat delicat de capăt de o mână fragilă a unei domnișoare frumoase și dus spre buzele ei cărnoase și suculente.

Cristi deschide ochii și zâmbește. A adunat toată energia de care era nevoie, iar orice altceva care nu este muzică a fugit în alt univers. Șeful de sală se grăbește să-i anunțe venirea. Publicul e în delir. Cu piciorul drept înainte, relaxat acum, ca și cum s-ar plimba într-un parc, într-o seară de vară, nu ca și cum tocmai ar urma să urce pe o scenă.

— Doamnelor și domnilor, Cristiaaan Vaaaasile!

* * *

În primăvara lui 1935, Fernic își împlinește încă un vis, poate cel mai de preț vis al său, anume acela de a deveni în sfârșit aviator. Actor, terminând printre primii, în anii '20, clasa de artă dramatică a Conservatorului din București, poet, autor al volumelor *Misterele din Mizil* și *Prăștii*, dar și autor de cărți pentru copii, gazetar și chiar fondator al revistei *Să nu te superi că te'njur*, cel mai cunoscut și apreciat compozitor al epocii, deținând cele mai cunoscute romanțe și tangouri, al căror număr deja depășea câteva sute, iată-l absolvind și Școala de Aviație „Mircea Cantacuzino", de la Băneasa, și primind brevetul de pilot de turism, la care râvnise încă din copilărie, atunci când își exaspera bunicii și părinții cu tot soiul de aparate inventate de el din cutii și cârpe, cu care încerca să-și ia zborul și ajungea să se julească și să se lovească pe toate părțile.

Mai mult, petrecărețul imprevizibil, fără limite, primește din partea statului român, după nenumărate solicitări, atât serioase, cât și în rime hazlii, propriul său avion: un ICAR Universal, cu două locuri, produs chiar la București cu un an mai devreme, de care, deși nu era în cele mai bune condiții pentru că fusese folosit în nenumărate expediții și antrenamente, Ionel era mai mândru decât de orice altă realizare a sa. Dispăruse aproape complet din peisajul cultural al orașului, nu-l mai găseai la masă compunând texte sau melodii, pe scenă sau lângă ea, cu prietenii, nici la beții de zile întregi și chiar nu mai provocase niciun scandal pe undeva, pentru că era mai tot timpul la aeroport, fie în aer, fie în hangar, lustruindu-și minunăția de avion, cu care se purta mai delicat decât cu o femeie.

L-am cunoscut… pe un aerodrom din București, unde a aterizat cu avionul său pentru o mică revizie. În carlinga din față avea legată în chingi o chitară. Când l-am întrebat ce-i cu chitara acolo, mi-a răspuns că „nu-i chitară, ci este iubita lui, care îl însoțește pretutindeni".

— Nu pot să cred că ai făcut-o și p-asta, se minunează Cristi, la prima vizită la Băneasa, venit să vadă de ce prietenul său parcă se evaporase de-a dreptul.

— Ți-am spus, amice, că nu voi muri în viața asta până nu voi zbura. Ți-am spus? Și-acum zi și tu, nu e superb? se fălește încă o dată Fernic cu ICAR-ul său, lăsându-i-se pe aripa stângă și cu o mână mângâind-o. E perfect! Îndrăznește doar să spui altceva...

— Doamne, sper doar să-ți treacă după câteva zboruri, așa cum ți-au trecut toate nebuniile.

— Să-mi treacă, ai luat-o razna? Ăsta e abia începutul! De când sunt mic visez să zbor, este lucrul la care am ținut cel mai mult în viața asta... Și pe care, paradoxal, l-am împlinit ultimul, zâmbește Ionel, dar l-am împlinit. Și de-acum nu mai, am terminat-o cu celelalte, de-acum am să zbor și atât.

— Da, bine, așa ai visat și să ai o bicicletă și după nici două luni ai aruncat-o, râde Cristi.

— Ăla era un vis mai mic, trebuia să-mi iau bicicletă! Doar că mi-am luat-o prea târziu, nu mai aveam chef de ea. Însă nu puteam să trec prin viață fără să pedalez de câteva ori...

— Doamne, Ionele, cum crezi tu că le poți face pe toate!

— Apăi le fac pe rând, amice, nu pe toate-odată, râde Ionel.

— Mașinăria asta este una a morții, gândește-te numai la ce a pățit vărul-tău.

Gheorghe Fernic, vărul său mai mare și idolul copilăriei sale zbuciumate, murise într-un accident tragic în 1930, într-un zbor demonstrativ pe aerodromul Curtiss-Reynolds din Chicago.

— Nu, nu, nu le-amesteca. La Gheorghe a fost altceva, știi bine, a fost o defecțiune, i-a bubuit motorul.

— O, și acesta o fi vreun aparat perfect?

— Acesta, prietene, este dincolo de perfecțiune! Acesta este ICAR-ul românesc îmbunătățit după Messerschmitt-ul M23b! Acesta este chiar mai presus de zeul tehnologiei nemțești!

— Da, nemții cu perfecțiunea lor...

— Ți-e frică, nu-i așa?

— Mai și-ntrebi?

— Dar de ce să-ți fie frică, Cristi? De ce? Acesta este un vis... Și ce vis! Avionașul meu nu este o mașinărie a morții, nesimțitule! Auzi la el, mașinărie a morții! Este o mașinărie, dragul meu, care te poartă într-o altă lume, una fără nicio lege și unde niciun destin nu stă scris. Trebuie să te urci să-ți arăt! și bate de câteva ori lângă carlingă, făcându-i semn să urce. Altfel n-o să înțelegi vreodată.

— A, nici gând! Scoate-ți din cap așa ceva! Trupul meu nu părăsește pământul, asta-i lege! Trupul meu este de om și omul nu este făcut să zboare.

— Ți-e teamă ca de moarte, nemernicule! Dar tocmai de aceea e minunat! Ce-ar fi lumea fără un strop de adrenalină? îl întreabă Ionel, făcând ochii mari. Fără acest sentiment minunat de incertitudine și de grație amestecată cu însuși mirosul morții. Este tocmai acest necunoscut miraculos cel care ne apropie de Dumnezeu.

— Să nu ne apropie prea devreme...

— Of, Cristiane, ai îmbătrânit prematur și ai uitat să visezi. Sau poate succesul ți-o fi trasat vreo urmă de siguranță și stabilitate în viața asta nebună de-a dreptul?

— Ha, asta-i bună, venind de la omul care mă cunoaște poate cel mai bine. Nu mă provoca, Ionele, știu, ești în stare să zici orice, să te iei de orice chichiță, dar n-am să urc în drăcia asta, oricât m-ai ruga sau ai încerca să mă convingi.

— Deci nu mă lași să împărtășesc lumea mea de basm cu prietenul meu cel mai bun?

— Prieten bun, frate de cruce dacă vrei, dar fiecare cu crucea mă-sii, concluzionează ironic Cristi, care pentru câteva clipe crede că a scăpat de insistențele lui Fernic.

Își aprind câte o țigară, schimbă subiectul, se prefac că sunt interesați de vreme mai întâi, de modă, de ultimele melodii în vogă, dar după minute bune revin:

— O, dar să știi că suntem diferiți, amice! țipă Ionel. Oricât ne-am asemăna ca fire, ca nebunie, ca talent, să nu fim modești, este ceva esențial înăuntrul nostru care ne separă.

— Uimește-mă!

— Da, da, suntem amândoi niște trăsniți care-și trăiesc viața din plin, care petrec fără măsură, care preferă întotdeauna momentul în locul unui plan stabil și, desigur, plicticos; suntem niște artiști făcuți să dăm totul din noi pentru ceilalți, să împărtășim iubirea, mai ales de viață, iubirea aia crudă și dureroasă și minunată totodată, pofta ei mai puternică decât morfina, eh, și câte și câte n-ar mai fi. Câte ne unesc, nu? Dar una singură ne dezbină mai presus de toate.

— Te rog...

— Da, da, anume aceea că eu sunt un visător, iar tu, prietene, nu ești.

— Un visător, asta ești?

— O, ba chiar unul mare și gogonat. Un visător tupeist și lacom, nu mă mulțumesc eu cu un deget sau două, iau toată mâna, și nu doar palma, tot brațul, amice! Tu, desigur, ai în față vocația, ai în față perfecțiunea, vrei să atingi culmile scenei cum nu s-a mai văzut, vrei să devii unic și nemuritor, te înțeleg, cum să nu te înțeleg?... Dar eu, eu nu pot sta într-un loc făcând ceva anume. Orice anume. Nu pot doar să scriu ori doar să cânt ori doar să dansez ori să joc teatru. Eu vreau mai mult tot timpul, ca un nenorocit de drog! Nu vreau să fiu cineva sau ceva anume, asta m-ar omorî instantaneu. Vreau să ajung la zei și să mă întrec cu ei în glorie și măreție. Vreau să zbor cum n-a zburat nimeni, vreau să ajung pe Lună și înapoi și să spun oamenilor cum e dincolo de ceruri. Venele mele urlă după adrenalină și suspans. După aventură. Și tu știu că înțelegi asta mai bine ca oricine, dar îți-e frică uneori.

— Cum să nu-ți fie frică?

— Frică de ce, Cristi? De cădere? De eșec, de ratare? De moarte, până la urmă?

— De moarte, până la urmă, da, de moarte.

— Nu e ca și cum ea nu vine până la urmă, prietene. Dar e o mare diferență între cum te prinde. Zglobiu și cu zâmbetul pe buze, făcându-i în ciudă că nici ea nu poate trăi atâta nebunie, sau așteptând-o cuminte, obosit, pe patul bătrâneții? În fond, aici se diferențiază poveștile oamenilor. Aici se trage linia între eroii care sunt amintiți tot timpul și sutele de mii de cruci sub care de fapt n-a trăit nimeni cu adevărat.

— Nici n-am să te mai ascult, lasă-mă cu poveștile despre eroi și morminte!

— De ce? De ce? De ce?! Pentru că îți voi arăta o lume incredibilă? Ah, cei care n-au părăsit niciodată pământul n-au înțeles ce e viața, ascultă ce-ți spun.

— Sunt sigur că poate fi înțeleasă și altfel. Au înțeles-o atâția și poate mai mult decât noi, înainte să se fi inventat aparate de zburat.

— Sigur c-au înțeles-o, sigur, dar noi avem acum o experiență în plus față de ei! Un detaliu major, o perspectivă cu totul nouă, iar dacă știm să o folosim cum trebuie, vom fi cu mult mai măreți.

Și iar liniște câteva secunde, o nouă rundă indecisă, în care nimeni nu a câștigat vreun punct. Ca niște adevărați boxeri, se distanțează și se duc în colțurile lor.

— De ce nu te întorci la muzică și la piese de succes, Ionele? Ești magic acolo, iar cu zborul, gata, ți-ai făcut damblaua!

— Dar eu nu mă ocup cu muzica, prietene, nu m-am ocupat niciodată, îi spune lui Cristi, serios, în timp ce scoate din carlingă o sticlă de whisky pe jumătate plină și îl invită să guste.

— Vai, nu? Nu ești tu marele compozitor Ionel Fernic, pe care orice interpret îl vrea alături? Nu ești tu meșteșugarul versurilor care nu se uită niciodată? Visul oricărei femei,

care întoarce imediat capul după tine, și deținătorul unui glas de mare dizeur?

După care trage câteva guri de alcool și-i pasează sticla înapoi prietenului său.

— Succese de oameni banali, pe care nici tu nu dai vreun ban. Că de ai fi dat, ai fi păstrat măcar o parte din ei, ha-ha, îl bufnește deodată râsul, după ce ia și el câteva guri. Te-ai gândit că noi doi, amice, noi doi puteam fi cei mai bogați oameni din lume?

— M-am gândit, m-am gândit...

— Nu, serios, chiar te-ai gândit? Noi am făcut milioane, Cristi. Milioane, zeci de milioane, nu mii sau sute de mii. Tu chiar înzecit! Dar la ce folos, nu? Atâtea averi, atâtea femei; palate și fabrici puteam construi și încă putem, dar la ce folos? Când viața se termină și trage linie, nu despre astea e vorba, nu? Ci despre ceea ce vom lăsa în urmă. O poveste? O melodie de dragoste? O poezie, chiar și-atât, și de fapt cât de mult! Să ne căcăm pe ele de monumente și pe ele de nume de străzi pe care ni le vor da, să ne căcăm în gloria lor simplistă și banală, pe politicile lor de doi lei, de stânga, de dreapta și pe viziunile lor despre cum ar trebui și ce-ar fi dacă ne căcăm. Și cât costă și când și unde, nu de ce. Tot timpul prostii... Dar hai cu mine, Cristi, ai încredere! Hai să-ți arăt o altă lume, hai să cântăm și să bem și să zburăm deasupra lor, să ne uităm în jos la orașul ăsta ca la un mare mușuroi de furnici și să ne căcăm de sus, prietene, pe istoria lor și pe geografiile lor și pe economia lor și pe vrajba mojicească ce-i macină până la oase, hai în avion să vezi cu ochii tăi cum e dincolo de toate astea!

Două ore întregi i-au trebuit să-l convingă. Și chiar și așa, după ce Cristi s-a urcat într-un târziu amețit bine, după ce și-a pus casca și s-a legat cu centurile și le-a verificat de vreo câteva zeci de ori, în momentul în care a simțit tremurul mașinăriei și elicea pornind, s-a panicat și a început să-i zbiere în toate felurile lui Ionel să anuleze aventura. Dar cine să-l mai asculte? Fernic ar fi decolat cu el chiar și leșinat. Nu mai era cale de-ntors.

Pulsul i-o luase razna și tremura din toate oasele și încheieturile, tâmplele îi zvâcneau îngrozitor și se albise tot, ca făina. Nici nu a conștientizat când și-a și dat drumul câțiva stropi pe el, în toată nebunia și amețeala care-i făceau capul să-i vâjâie. Însă când a simțit că se înalță încet, încet și a văzut cum pământul se lasă tot mai jos, centimetru cu centimetru, apoi metru cu metru, și e tot mai mic, a rămas uluit de-a dreptul. Fascinația a învins, cu greu, ce-i drept, frica. În nici un minut măcar erau bine deasupra aeroportului de la Băneasa și deja se vedea o parte din oraș. Era înmărmurit. Un sentiment cu totul nou, un amestec de teamă și incertitudine, cum îi spusese și Fernic, care nu mai era totuși atât de intens, și o senzație nemaiîntâlnită de măreție puseseră stăpânire pe el. Adrenalina era la cote maxime, iar peisajele pe care le știa atât de bine, văzute acum din unghiuri pe care imaginația nici nu le-a bănuit vreodată, de sus, îl făceau să se simtă ca un semizeu.

Fernic a luat-o în dreapta și imediat a putut zări Hipodromul, unde larma pariorilor și strigătele de bucurie sau de mâhnire ale ratărilor pe ultimele sute de metri abia dacă se mai auzeau. Când erau chiar deasupra, i-a văzut pe toți ca pe niște gângănii agitate, forfotind de zor și producând un zumzet de neînțeles, fad, prinși într-un ritual care, de sus, nu mai avea niciun sens. De fapt, nimic nu mai avea sens, s-a gândit Cristi imediat, văzând în depărtare mărețul Kiseleff cum devenise o simplă dungă trasată de un copil pe o hârtie. Toate mărunțișurile de zi cu zi, toate problemele, dar și succesele deopotrivă, cărora oamenii le dau atâta importanță, erau brusc inutile. Toată eleganța și rafinamentul, care i-au părut imediat exagerate, nu se puteau zări și nu mai contau deloc. Nu exista rasă, de sus. Oamenii nu erau nici albi, nici negri, nici scunzi, nici înalți, nici săraci, dar nici bogați, doar oameni, purtați de cine știe ce destine mărețe pe toate drumurile. Mergând, alergând, dansând și uitând uneori de magia vieții, care era atât de evidentă la atâtea sute de metri distanță în aer.

„Ah, cât de măreț trebuie să fie Dumnezeu!“, și-a spus Cristi, simțind pentru prima dată atât de puternic cum existența sa este o simplă fărâmă în marele Univers pe care conștientiza că nu-l va putea înțelege vreodată pe deplin. Totul avea o ordine anume și o balanță atât de firească, încât numai o forță superioară, care nu poate fi explicată, ci doar simțită prin grație și dragoste, ar fi putut dirija atât de minunat lucrurile.

Fernic a luat-o mai departe pe lângă Victoriei, îndepărtându-se ușor spre stânga, ca să se poată vedea bine bulevardul, cu toate detaliile lui. A și coborât puțin, a încetinit, și Cristi și-a dat seama că Ionel începuse să fredoneze tare un cântec. Abia l-a putut descifra la început, dar apoi a înțeles că este vorba despre tangoul compus de prietenul său, pe care îl înregistrase chiar cu câteva săptămâni în urmă la Viena, *Pentru tine am făcut nebunii*. Și astfel, deasupra Victoriei, deasupra bulevardului mare care le marcase carierele, atât de mic totuși văzut din avion, au început să cânte amândoi, cât îi țineau plămânii, ca să se poată auzi, dincolo de zgomotul infernal al motorului:

Pentru tine am făcut nebunii
Și credința în zei mi-am ucis!
Pentru tine-n clare nopți argintii
Am țesut poezii și vis!

Și am strâns în inimă povara tot mai grea
Cald mărgăritar de rouă din iubirea mea…
Pentru tine am făcut nebunii
Și-am ucis primul meu paradis!

Oamenii nu-i puteau auzi, mulți nici nu băgau de seamă mașinăria din aer, erau la terase sau în viteză, intrând și ieșind din crâșme, din magazine, ocupați cu trăitul vieții de zi cu zi.

* * *

În timp ce Cristi era ocupat să mai lanseze o nouă piesă memorabilă, precum *Dă-mi să beau, vreau să uit* sau *E primăvară* ale lui Elly Roman, *Cărăruie, du-mă iar* a lui Efim Sclearov ori *Pe cer s-a stins o singură stea* a lui Eddy Marcu, Ionel Fernic era tot mai absent din lumea muzicală, axându-se pe noua sa carieră, aceea de pilot, transformându-și pasiunea lui dintotdeauna de a zbura, trecătoare cum mulți au sperat după ce l-au văzut cu brevetul în mână, într-o adevărată profesie.

A devenit chiar repede cunoscut în noul său domeniu, aproape la fel de faimos cum fusese până atunci în calitate de compozitor, mai ales pentru felul său nebun de a fi, dovedindu-se un aviator excentric, improvizând la fiecare miting aviatic cu o bravură aproape inconștientă, transformând zborul într-un adevărat spectacol. „Un om, o chitară și un avion“ era sintagma care îl definea cel mai bine și care apărea tot mai des în presa vremii despre cel care avea să primească de la însuși regele Carol al II-lea „Virtutea Aeronautică de Aur“ pentru călătoria sa celebră dincolo de Carpați și înapoi la Băneasa, unde a aterizat, ca de obicei, în uralele bucureștenilor.

Îl puteai vedea plecând cu avionul din capitală și numai Dumnezeu știa unde îl puteai găsi în următoarea zi sau dacă mai era de găsit. A văzut toată țara de sus, și chiar a mers dincolo de ea. Din Moldova în Ardeal, din Serbia în Bulgaria și înapoi, brusc Cristi se putea pomeni cu el la un concert, după ce nu auzise de el câteva săptămâni, când lua o pauză și ajungea iar pe Băneasa, iar de-acolo se urca grăbit într-un taxi, până pe Victoriei.

Aerul era noua scenă preferată a lui Ionel, ale cărui compoziții și texte se auzeau tot mai rar în restaurante, iar numele îi apărea din ce în ce mai puțin pe discuri, dat fiind că nu mai era atât de preocupat de muzică. Spectacolele și provocările aviatice sunt cele care îl interesează acum, nelăsând niciun zbor fără vreo năstrușnicie, fără rotiri sau întoarceri la limita legilor fizicii, fără aterizări de neuitat, urmate de aplauze sau de cruci făcute pe ascuns, fără să-și sperie vreun coleg apropiindu-se prea mult de acesta în aer sau făcându-se că brusc va intra în turnul de control.

Iar curajul și pofta lui nesăturată de adrenalină nu se opresc doar aici, la pilotat. Inspirat de câteva exerciții pe care le vede în străinătate, în luna mai a lui 1936 va executa primul său salt cu o parașută, realizată de el însuși, când în România nici nu se auzise despre așa ceva și nici nu exista vreo școală sau un instructaj cât de cât pentru o astfel de îndrăzneală. S-a aruncat pur și simplu din avion, neștiind ce o să se întâmple exact, dornic doar de o nouă provocare. Și putea fi chiar ultimul său salt, căci era să aterizeze direct pe niște fire de înaltă tensiune, numai smucelile sale violente în aer au făcut ca în ultimele clipe să piardă din înălțime și să le ferească. Dar chiar și așa, la primul salt a nimerit fix într-un pom, pe un câmp de lângă Șoseaua București-Ploiești. Nu s-a rănit grav, dar a necesitat câteva zile de spitalizare pentru vânătăi și julituri, zile în care Cristi și alți amici de-ai săi au venit îngrijorați să-l vegheze și să-l roage să termine cu sporturile extreme.

> Nu simt niciun fel de rău sau „gol" la stomac. Sunt perfect conștient, simt cum alunec în aer și… aștept deschiderea parașutei… E o senzație de neînchipuit! Niciun zgomot, cât de mic, nu tulbură maiestuoasa tăcere a oceanului de azur. Ar trebui pana unui D'Annunzio ca să poată descrie întreaga frumusețe și poezie a acestei fantastice călătorii pe undele nevăzute ale eterului…

Degeaba însă, două luni mai târziu, la Moreni, s-a aruncat pentru a doua oară, de la o mie de metri, și din nou a

fost aproape de moarte, când capetele bretelelor de la parașută au pocnit și, în aer, a trebuit să se prindă în ultima clipă de acestea, cu mâinile, înainte ca echipamentul să-l părăsească definitiv și să cadă în gol. S-a ținut cu brațele de curele până la aterizare, care iar n-a fost lipsită de câteva accidentări, neputând fi foarte bine controlată. A fost din nou dus de urgență la spital, de data aceasta având toată fața și corpul pline de sânge.

Și tot nu s-a oprit. După ce și-a revenit, în august, la Piatra Neamț, a fost aproape să-și sucească picioarele după un alt salt nebunesc, în care balansurile prea puternice și manevrarea complicată a suspantelor l-au făcut să nu se mai concentreze pe final, când se apropia tot mai tare de pământ. A nimerit direct pe călcâie și era cât pe ce să-și rupă picioarele, dacă impactul nu l-ar fi făcut să ricoșeze tare și să se rostogolească. Durerea de picioare care a urmat totuși l-a ținut câteva săptămâni iar la pat.

Însă cum se vede din nou sănătos, se duce să execute alte două salturi, la Crevedia Mare, ieșindu-i în final o execuție aproape perfectă, fără peripeții și accidentări, iar mai apoi la Chișinău, făcând senzație chiar și cu câteva figuri acrobatice complexe și destul de periculoase. Cu fiecare salt capătă și mai multă încredere, iar senzațiile trăite până la aterizare devin noul său drog, puterea și libertatea absolută, căderea și controlul ei, până înapoi, în lumea celor bipezi, lipiți cu tălpile, prin gravitație, de pământ.

În total va executa unsprezece salturi, până în octombrie, la ultimul miting aviatic din 1936, la Ismail. Aici, pe o vreme total nefastă pentru un salt cu parașuta, vântul bătând cu peste 20 de metri pe secundă, Fernic se aruncă în gol de la 800 de metri. Vântul însă îi face manevrarea imposibilă și, în loc să ajungă spre un câmp liber, cum programase, este purtat spre un sat, atât de mic că nici nu fusese trecut pe blestemata de hartă, și nu are cum să evite impactul direct la aterizare cu vârful ascuțit al unui gard. Numai inspirația de moment îl face să-și întindă piciorul stâng și să și-l sacrifice astfel, cu prețul de a rămâne în viață, însă cu oasele zdrobite.

— Acum te-ai potolit? era exasperat Cristi, lângă patul său de spital.

— A fost cât pe ce, amice, cât pe ce...

— N-o să mai poți să calci niciodată cum trebuie, o să rămâi șchiop tot restul vieții...

— Mi-au spus, mi-au spus... Am comandat deja un catalog de bastoane, râde Fernic.

— N-ai putut să te abții, nu? Când aproape toți ceilalți parașutiști și-au anulat salturile, tu n-ai rezistat... Ce-ai avut de demonstrat?

— Vine iarna, aș mai fi prins un salt abia la primăvară...

— Acum n-o să mai prinzi niciunul, slavă Domnului!

— Te bucuri pentru asta, nemernicule?!

— Mă bucur că o să mai fii viu, d-aia.

— Ce sens dacă mai sunt viu și nu o să mai pot zbura? Nu o să mă lase nimeni, în condițiile astea.

— Hai, Ionele, mai sunt un milion de lucruri de făcut, termină! Le-ai făcut pe toate în aer, ți-ai îndeplinit toate visurile.

— Ai dreptate, prietene, zâmbește Fernic. Câți se pot lăuda cu o asemenea ispravă, a? Nici măcar tu, râde el.

* * *

Sfârșitul lui 1936 îi găsește pe Cristi și pe Fernic la inaugurarea marelui monument al Arcului de Triumf din București, pe șoseaua Kiseleff, de 1 decembrie, chiar de Ziua Unirii. După ani întregi de haos birocratic, de pasare a proiectului de la un minister la altul, de comisii peste comisii, construcția începută încă din 1922, după ideea micuțului arc de lemn ridicat la 1878, la Parada Independenței, și desfăcut tot atunci, din motive financiare, în sfârșit era terminată.

La Șosea a venit cu alai tot orașul. Familia regală și miniștri, tot soiul de politicieni, reprezentanți ai armatei, invitați de onoare din toată țara, dar și din străinătate, artiști, vedete, jurnaliști, oameni de cultură și mai ales cetățenii simpli ai Bucureștiului s-au bucurat de grandiosul arc de aproape 30 de metri înălțime.

— Am crezut că o să mor și n-o să văd nenorocitul ăsta de Arc terminându-se odată, râde Fernic, care stătea cu o mână sprijinit de bastonul său elegant, negru, și cu cealaltă de spatele lui Cristi.

— Ei, n-ar fi de parcă n-ai încercat din răsputeri!

— Și ai văzut ce-a ieșit? Nu mă pricep deloc la treburile cu moartea, mie de viață îmi arde.

Arcul de Triumf, ce va deveni repede emblema capitalei, nu era în sine o construcție atât de măreață, deși fusese realizată de cei mai în vogă arhitecți și sculptori ai vremii. Era mai degrabă un simbol al unei epoci, una în continuă dezvoltare și transformare. Un semn al trecerii peste crizele financiare și politice, încă un semn al unei generații care era gata să explodeze de atâta viață. Inaugurarea Arcului de

Triumf a reprezentat sfârșitul unui an plin de împliniri, de instituții deschise, de facultăți, de muzee noi și zeci de săli de expoziții moderne, saloane de teatru, care erau tot neîncăpătoare, cinematografe, dar și stadioane, grădini, parcuri și, desigur, zecile și zecile de localuri tot mai rafinate și mai elegante.

Arcul de Triumf nu reprezenta neapărat un monument impunător, ci un moment, marcat cum se cuvine în istorie. Un moment care spunea că, dincolo de orice diferențe și contrarii, împreună se pot realiza lucruri și mai măreațe.

— Slavă comisiei dumneavoastră, căci, fără ea, nu ne-am mai fi bucurat astăzi decât de încă o zi rece și noroasă, și Fernic i-a întins mâna distinsului istoric și filosof Nicolae Iorga.

— Am făcut doar ceea ce a trebuit să fac, le-a răspuns el, zâmbind, cu vocea sa groasă și tonul autoritar. Mă bucur să vă întâlnesc întreg, domnule Fernic, am auzit de accidentul dumneavoastră.

— Sunt bine, da, vă mulțumesc. Dumnezeu până la urmă are grijă de noi, în felul său cinic, uneori, ce-i drept, și face semn spre baston.

— Curajul nebunesc se plătește până la urmă, domnii mei, mai ales atunci când nu pornește dintr-un scop nobil, ci dintr-o simplă dorință de extravaganță.

— Aveți dreptate, aveți... Însă ce plictisitoare ar fi viața fără puțin suspans, puțină exagerare și adrenalină, doar înțelepciune și monumente...

— N-am vrut să vă jignesc, domnul meu, este nevoie, desigur, și de extravaganță și de extreme, dar riscurile lor trebuie asumate, nu plânse, nici măcar în glumă, după care Iorga îl salută respectuos și se retrage spre câțiva miniștri.

— De când nu mai poți merge cum trebuie, vorbești cam mult și uneori fără să fii întrebat.

— Păi, amice, dacă numai cu gura mai pot face ex-tra-va-gan-țe, râde Fernic, auzi la el, că-mi venea să-l și calc, așa, din greșeală, cu bastonul pe picior.

Și acelea au fost printre ultimele zile în care cei doi prieteni s-au mai văzut atât de des, glumind pe seama oricui

și hlizindu-se la orice, sfârșitul anului magic pentru unii, blestemat pentru alții, 1936. Fernic va fi numit curând director la Școala de pilotaj ARPA din Cernăuți și astfel părăsește definitiv orașul plin de culoare și de boemie care îl consacrase, își părăsește prietenii cei mai de preț, adevărata lui familie, pentru a deschide un alt capitol în viața sa, acela în care îndrumă tineri visători ca el să devină piloți.

— Se spune că devii profesor când nu mai ești capabil să creezi, i-a trântit-o Cristi, chiar cu câteva zile înainte de plecarea lui Ionel.

— Așa o fi, dar orice ai zice, dragul meu prieten, nu mă vei întoarce din drum. Asta trebuie să fac, asta simt. În muzică am făcut mai multe decât aș fi visat, dar pentru mine s-a terminat, Cristi. Adevărata viață e sus, în aer. Și măcar dacă eu nu mai pot ajunge acolo atât de des, să-i învăț pe alții s-o facă și să le dau energia și entuziasmul meu, consider că-i mai mult decât mulțumitor.

— O să ne fie greu aici, fără tine, amice... Cine va mai stârni o bătaie din care să ieșim aproape neatinși? râde Cristi. Cu cine voi mai bea până voi uita de mine? Vei lăsa chiar toate femeile frumoase ale acestui oraș pe mâna mea?

— Pe mâini bune, știu că n-o să mă dezamăgești!

Cei doi se strâng tare în brațe.

— Să ai grijă de tine, prietene, c-o să ne mai vedem, zâmbește Cristi.

— Să fii în continuare cel mai bun, amice!

Capitolul 9

Rada

Bucureștiul e parcă tot un concert fără oprire. Pe orice stradă nimerești, dai de o altă voce și o altă orchestră nemaipomenită cu alte chei și note care te agață și te poartă pe ritmurile lor nebunești. Tangouri, romanțe, populare și lăutărești deopotrivă, să nu mai pomenim și de începuturile jazzului, care face să-ți sară inima din piept.

Dacă ar fi existat într-adevăr carpetele magice din poveștile arabe și ai fi putut zbura în viteză deasupra Micului Paris al acelor ani plini de viață și culoare, ai fi prins într-un singur minut poate și o sută de refrene. Iar măcar unul cu siguranță s-ar fi lipit de tine ca un scai și l-ai fi fredonat necontenit. Melodii care te îngenuncheau de durere, dar imediat te ridicau la loc celelalte, pline de viață, de băutură și distracție. Orașul muzicii care nu se termina și al chiotelor și zâmbetelor continue, de parcă nimeni nu ar fi putut obosi vreodată.

Nume noi încep să debuteze pe scenele restaurantelor din București. Voci puternice, îndeosebi feminine, calde, încep să cucerească inimile publicului. În '36, Maria Tănase, o fostă vedetă a Cărăbușului lui Constantin Tănase – cunoscută pe-atunci ca Mary Atanasiu, pentru că nu era loc de doi Tănase pe aceeași scenă –, lansează la Columbia memorabilă piesă *Cine iubește și lasă*, culeasă de folcloristul Harry Brauner, completată pe cealaltă parte a discului de *M-am jurat de mii de ori*. Tânăra venită din mahalaua Cărămidarilor era deosebit de frumoasă, inteligentă, curajoasă și rebelă, cu

o voce impunătoare, gravă, toate calitățile ce mai târziu aveau să o transforme într-o adevărată divă. Însă atunci, la începuturi, succesul avea să mai întârzie, mai ales din cauza asocierii ei cu importante personalități evreiești, ca frații Brauner, Stephan Roll, Sandu Eliad și alții, fiind mereu în centrul atenției gardiștilor, ce căpătau tot mai multă putere. Abia câțiva ani mai târziu va obține primul ei contract cu un restaurant, anume la Luxandra, unde va fi descoperită de avidul public bucureștean, acolo unde și Cristi se va duce deseori s-o urmărească, fiind sedus de talentul „Păsării măiestre", cum o va elogia în presă eruditul Nicolae Iorga.

A fost poate copilăria lor plină de dramă, sărăcie și război sau poate doar dragostea nebună de viață și mai ales de cântec ce a legat prietenia Mariei Tănase cu Cristian Vasile. Se asemănau mult cei doi interpreți, chiar dacă la poli opuși, Maria fiind la început de drum, pe când Cristi deja consacrat, un adevărat idol al generației sale. Sufereau de același perfecționism exagerat, se odihneau puțin și își dedicau cele mai multe ceasuri muncii și repetițiilor și învățării continue. Își trăiau pasiunile cu o intensitate nemaiîntâlnită, petreceau fără măsură, iubeau aventurile și amorul sălbatic, iar pe orice ban puneau mâna, îl și cheltuiau pe prieteni și amici, umplându-le paharele, farfuriile, lăsând mereu ospătarilor cu mult peste nota de plată, pentru a-i ajuta să-și schimbe mai repede slujba. Erau întotdeauna alături de cei mai săraci, ajutându-i, îndrumându-i, mai ales pe cei tineri, pe studenți sau pe artiștii debutanți, pe care îi luau sub aripa lor protectoare mult timp, până ajungeau un nume.

De altfel, mijlocul anilor '30 a fost și perioada când Cristi, folosindu-se de notorietatea și succesul său, a ajutat cei mai mulți cântăreți să-și îndeplinească visurile, încurajându-i să pășească pe urmele sale. Se spune chiar că pe unii, observându-le talentul, nu doar că îi recomanda sau îi învăța arta cântatului, dar îi și ducea de mână la casele de discuri, așa cum a făcut, de exemplu, cu prietena lui, cântăreața de operă Viorica Vrioni. Și nu numai, am număra pe degete actorii

sau interpreții lansați atunci cărora Cristi nu le-a pus o vorbă bună sau nu i-a îndrumat, ca junele Gică Petrescu, alt om care i-a fost drag, petrecând ore în șir, ca un maestru cu un ucenic, pentru a-i perfecționa glasul și prezența scenică. Se bucura nespus de succesul fiecăruia, aproape la fel ca de al lui, și abia aștepta să vadă ce personaj nou își ia inima-n dinți în fața bucureștenilor, pentru a alătura încă un glas memorabil pe lângă deja marii dizeuri ai acelor timpuri.

Mia Braia, prietena sa cea mai bună și fosta lui colegă de la Conservator, începe și ea să umple sălile, cântând dueturi cu soțul ei de atunci, Petre Alexandru, dar și cu Luican sau Zavaidoc, până să se afirme singură cu romanțe. Puțin mai încolo are să debuteze și sora ei mai mică, Jana Braia, cunoscută mai apoi și căpătându-și celebritatea cu numele de Ioana Radu, pseudonim dat de Ion Filionescu, compozitorul și pianistul lui George Enescu, atunci când ea a cântat prima oară la radio. Avea să susțină recitaluri apoi la Potcoava, la Princiar, la Motanul negru și Cina.

Tot alături de ea va debuta o altă voce minunată, Eugenia Nedelea, fata cu glas de privighetoare, cu triluri în voce, căreia însuși marele Enescu îi va îndruma pașii carierei, mai întâi numind-o Bujor, datorită roșeții ei din obraji. Astfel își începe drumul Rodica Bujor, care va obține printre primele aplauze ale publicului la Coșna-Cireșoaia.

Și alte nenumărate voci încep să se audă în București, la Élisée, basarabeanca Alla Baianova. În alte cârciumi Galia Faresova, Lia Crăciunescu sau Dorina Drăghici. Maria Lătărețu debutează în localul lui Marcu Căciularu de lângă Gara de Nord, urmând să ajungă mai apoi la Luna Bucureștiului sau să încânte publicul elegant de la Dorul Ancuței, de pe Lahovari.

Însă de departe cel mai interesant cuplu al acelor vremuri se auzea de pe strada Beldiman, anume Rada Moldovan împreună cu Jenny Boerescu, ele reprezentând primul duet feminin din țară, format la ideea lui Elly Roman. Dueturi da, mai tot fuseseră, într-adevăr, bărbați cu bărbați, bărbați cu femei, însă niciodată până atunci două femei împreună. Și ce femei, amândouă incredibil de frumoase și cu voci

angelice, pe care, odată ascultate, nu le mai puteai uita niciodată.

În 1934, la Cărăbuș, a apărut la un concurs organizat de revista *Ilustrația Română*, acompaniindu-se singură la pian, o ardeleancă frumoasă, modestă și timidă, proaspăt absolventă a Conservatorului de Artă Dramatică din Cluj. Concurs la care au participat peste șaizeci de candidați. Iar ea a fost laureata, tânăra și minunata Rada Moldovan. Imediat a fost angajată de Constantin Tănase. Iar Elly a avut apoi ideea de a forma primul duet feminin din țară, alăturând-o lui Jenny Boerescu. Au devenit imediat vedetele acelor ani. Și am imprimat și eu cu distinsele mele colege, atunci când aparatura Casei Columbia venea prin țară.

În anii aceia ele erau, într-adevăr, vedetele vremii. Ele fermecau cu glasurile lor calde audiența și tot ele aveau să devină și preferatele „inegalabilului", cum începuse presa să-l răsfețe, Cristian Vasile. Alături de el, Rada și Jenny au cântat multe piese împreună, au și înregistrat câteva, poate cea mai cunoscută fiind *Îți cânt iubirea mea nebună*, din '36, compusă de Mișu Constantinescu, pe versurile lui Nican Bodin:

Îți cânt iubirea mea nebună, vis neîmplinit
Așa cum te iubesc, nimeni nu te-a iubit!
În noaptea înstelată iubirea-mi vreau să-ți șoptesc
Cu vorbe dulci de amor și dor.

(...)

Îți cânt iubirea mea nebună, tu ia-o și-o du
Căci toată viața mea ești numai tu!

* * *

Nu a trecut mult, apropiați fiind prin scena care-i aducea deseori împreună și colaborările de la studiouri, ca Rada Moldovan și Cristian Vasile să se apropie și să înceapă să simtă ceva unul pentru celălalt.

Rada, tânără, deși mai timidă din fire, dar de o frumusețe nemaiîntâlnită, cu un șarm și o delicatețe care puneau pe jar inimile bărbaților, devenise feblețea lui Cristi. Cât despre Cristi, nu mai încape vorbă că era în acele vremuri bărbatul de care să te îndrăgostești cel mai ușor. Un adevărat idol al scenei, cunoscut atât în țară, cât și în afara ei, cu un succes de invidiat, la care orice interpret visa. Un tip întotdeauna elegant, cu aspectul și stilul său de „amorez franțuz", modest în ciuda faimei și a câștigurilor lui peste măsură, pe care le împărțea în jur cu prietenii, plin de entuziasm și viață, un adevărat iubitor al artei, indiferent care ar fi fost ea, omul de care micuța Rada nici nu îndrăznea să se apropie, oricât o răscoleau sentimentele ei atunci când doar îl vedea.

Mergeau împreună la spectacolele lor și nu de puține ori urcau pe scenă amândoi, mai ales la rugămințile publicului, care era în delir atunci când îi auzea. Vocile li se completau perfect, amândoi cucereau prin căldură și emoție. Rada reușea să acopere lipsa de experiență pe scenă prin cunoștințele ei de teatru și îi urma natural, firesc, fiecare gest, fiecare mișcare și grimasă a lui Cristi. Arătau de parcă ar fi cântat de zeci de ani împreună, de parcă simțeau și știau exact când să urce și când să coboare, când să zâmbească împreună și când separat, când să se apropie unul de celălalt, încet, pe ritmul tangourilor, când să se îndepărteze, fie unul spre

public și celălalt spre orchestră, fie amândoi odată într-o direcție.

— *Zaraza*! *Zaraza*! au început toți să strige atunci când Cristi a intrat odată la un concert al celor două interprete și a fost imediat recunoscut.

Și n-a fost chip ca cineva să se împotrivească sau să amâne momentul, Cristi doar și-a lăsat paltonul său negru la o masă și a urcat imediat pe scenă.

— Știți versurile? le-a șoptit el lui Jenny și Radei, în timp ce publicul îi aclama.

Cristi nu cântase cu nimeni *Zaraza* până atunci.

— Glumești, nu? a râs Rada și a făcut semn orchestrei să înceapă piesa.

A doua zi se vuia necontenit despre trio și despre cum sunase *Zaza* cu refrenul cântat de cele două staruri feminine, terminat cu un ropot de aplauze care se auzise în tot centrul Bucureștiului. Și tot de atunci, văzând cât de bine se înțeleg și se completează pe scenă, au început să circule și zvonurile despre Rada și Cristian. Dar nu erau neapărat zvonuri, cât de fapt dorințele publicului de a-i vedea pe cei doi împreună.

— Ar fi bine să n-o lași să-ți scape vreodată, parcă sunteți făcuți unul pentru celălalt, nu am văzut asemnea potrivire vreodată, i-a zis și Titi Botez, la un pahar de vin, când le urmăreau amândoi pe Rada și Jenny cântând, într-o seară la Beldiman.

— Te referi la cum suntem pe scenă...

— Care scenă, Cristiane? Eu vorbesc de voi doi, lasă scena. Tu chiar ești orb?

— O iubesc pe Rada nespus, știi bine, dar o iubesc ca pe o prietenă. Ca pe o soră, exact așa, îmi place nespus să o protejez și să o învăț atâtea, nimic mai mult.

— Vai, dar ce minciuni gogonate îndrugi... Tu nu vezi cum îți sclipesc ochii după ea? Și cum te comporți în prezența ei? Ești un cu totul alt om. Și tu nu vezi cum sunteți împreună? De ce crezi că vuiește lumea de voi? Eu îți spun: ai găsit-o! Ea e! De ce te codești atâta?

— Titi, și eu îți spun: mi-e dragă ca o soră și atât. Lumea mereu vorbește de oricine și îi trece repede. Da, evident că simțim ceva, ceva ce nici nu putem explica, există o chimie minunată între noi, dar rostul ei nu este decât pe scenă și atât. Dragostea ar strica totul...

— Doamne, nu-mi vine să cred că din gura ta ies astfel de cuvinte... Cum să strice dragostea ceva?! Cum? Uită-te cât de minunată e! Frumoasă, nemaipomenit de frumoasă, doar uită-te la ea! Și cu o voce de înger! Cunoscută, la fel ca și tine, în aceeași lume ca tine, putând să înțeleagă ce înseamnă publicul și pasiunea lui ametitoare. Putând să priceapă că scrisorile fără număr primite nu înseamnă nimic și că duduițele sunt trecătoare. Ați fi cel mai invidiat cuplu din toate timpurile, îți zic. Și ea așteaptă doar un semn din partea ta. Un simplu gest, o văd cum îți zâmbește, topită toată, și tu nimic...

— Titi, de ce insiști?

— De ce nu recunoști tu, Cristiane? De ce ți-e frică?

Dar Cristi tace. Și mai dă pe gât o gură de vin.

— Omule, mergi mai departe cu ea. Îți spun, te-am văzut cu o mie de femei, nu a existat una ca ea, care să fie parcă ruptă din tine, făcută pentru tine.

— Și dacă nu iese, mă, Titi? Te-ai întrebat?

— Ei, cum să nu iasă?

— Uite-așa bine, la fel ca și cu celelalte o mie de femei de care ai pomenit.

— Lasă, tu, Cristiane, alea au fost altceva, distracții de o noapte și nimic mai mult.

— Eu pe nicio femeie n-am privit-o ca pe o distracție, Titi. E drept, da, știam de multe ori că nu va duce nicăieri o relație, m-am aruncat pentru simplele plăceri tinerești. Dar de fiecare dată, dacă nu a doua zi, atunci a treia, a patra sau cel târziu următoarea săptămână m-am trezit gol, fără să mai simt ceva.

— Cu Rada nu o să fie așa! Nu-mi spune tu mie că ai simțit pentru o femeie ce simți când ești în preajma ei. Pe

scenă sau la un pahar de vin, tot aia. Vă vedeți doar de atâta timp și dorința, iată, nu se stinge, este tot mai mare.

— Păi, tocmai, Titi, tocmai! Pentru că nu s-a întâmplat nimic... Odată ce se va întâmpla, totul s-ar putea nărui. De ce să fac asta? Când eu chiar o iubesc. Știu că nu e ca celelalte și exact de aceea vreau să o iubesc la fel și mâine, tu mă înțelegi? Vreau să nu se schimbe nimic. Vreau să-i urmăresc cu emoție fiecare notă, bucurându-mă de fiecare melodie care îi iese minunat. Vreau să simt acest dor, să nu dispară niciodată...

— O, dar cât greșești, omule, cât greșești... Tocmai, că poți să ai toate astea și mai mult! De o mie de ori mai mult! Poate să fie a ta. Doar a ta, te-ai gândit cum ar fi asta?

— M-am gândit...

— Și n-ar fi grozav? N-ar fi dumnezeiesc? Imaginează-ți. Imaginează-ți câteva clipe. Diminețile, da? Diminețile când vă treziți și faceți dragoste ca doi nebuni și dup-aia cântați împreună și repetați. Și tu îi dai o piesă ei și ea îți inspiră alta ție. Și ieșiți apoi la masă și râdeți despre concertele voastre și vă uitați pe texte și râdeți și despre ele. Și ieșiți și vă plimbați, cu sclipirea voastră minunată din ochi, tu cu zâmbetul tău tâmp pe care îl ai de fiecare dată în prezența ei, ea cu zâmbetul ei minunat de copilă, lumea uitându-se după voi și șușotind: uite-i, sunt Cristian și Rada, și copiii visând să fie și ei Cristian și Rada. Și călătoriile. Ah, și dueturile! Și nebunia! Chiar nu vezi, măi, omule? Chiar deloc?

— Sigur, sigur... Și dimineața aceea când mă voi trezi și nu voi mai vrea să o văd, pe aia o știi? Când o altă făptură minunată va apărea și eu nu mă voi putea abține? Când o să lipsesc de la repetiții și de la masă, și ea o să plângă? Când toată lumea mă va întreba despre ea și eu nu voi mai vrea poate să știu despre ea? Fie și o zi, o singură zi, în care aș dărâma-o. Și apoi mă voi duce în genunchi să-i cer iertare și ea mă va ierta, ca o femeie perfectă și frumoasă, iar tot orașul va șușoti în spatele nostru: uite-i, sunt Cristian și Rada, oare cum de mai sunt împreună după ce Cristian și-a făcut de cap prin tot orașul? Săraca femeie, umilă, îl

iubește și îi trece cu vederea toate păcatele doar pentru că e marele Cristian Vasile. Ah, da, și momentele de tăcere... Ah, da, și a o mia oară când vom face dragoste și nu vom simți nimic... Ah, da, și pielea ei albă, minunată, perfectă, ca laptele, la care visez acum, iar atunci probabil o voi vedea doar ca pe o bucată de carne pentru care nu voi simți nimic?

— De unde știi, Dumnezeule mare, dacă nu încerci? De unde?

— Nu știu. Dar dacă ăsta-i doar un impuls de moment, dacă-i doar o simplă dorință trupească? Atunci să termin această prietenie pentru ce? Pentru o tăvăleală? Nu am destule?

— Omule, dar tu o iubești! Și ea te iubește!

— Acum.

— Nu poți da cu piciorul la o așa poveste de dragoste doar pentru că ți-e frică că se poate termina. Tocmai această frică ar trebui să-ți arate cât de mult o iubești. Tocmai această frică ar face ca finalul să fie diferit. Mai mult, de ce nu îi spui și ei temerile astea?

— Poftim?!

— Da, ce crezi? Că ei nu îi e frică? Că poate să se culce cu tine și să devină a doua zi doar o alta trecută prin patul tău? Te-ai gândit ce e în sufletul ei și în ce joc se aruncă? Și cât va vorbi lumea despre asta și cum o va șifona?

— Vezi? Încă un motiv să stau deoparte.

— Nu faci decât să amâni inevitabilul, Cristiane! Lucrurile nu pot rămâne așa la nesfârșit... Într-o zi, ea nu o să mai suporte să te vadă plecând cu altă femeie, și într-o zi chiar ea va pleca cu altul la sfârșitul serii. În fine, poate atunci ți se va aprinde lampa, mai știi?

Cristi tace și mai ia o gură de vin. Ropote de aplauze după o romanță, iar tinerele interprete iau o pauză de câteva minute. Rada vine imediat la masa celor doi amici.

— Și? Ți-a plăcut? A ieșit mai bine de data asta? îl întreabă pe Cristi.

— Mi-a plăcut falsarea, exact cum îți spuneam și ieri. Ridici, falsezi, zâmbești. Ai văzut și tu că a avut impact mai mare. Și știi ce-ar mai trebui?

— Spune-mi, spune-mi!

— Ar trebui să încerci să te ridici și pe vârfuri. Dar ușor, ușor. Doar să se simtă că te ridici puțin, ca și cum ai pluti, înțelegi? Și asta când îți duci mâinile la piept și le strângi în pumn.

— Da, o să încerc acum, spune ea entuziasmată. Să te uiți!

— O să iasă bine, dar repet, ușor de tot...

Rada îl sărută pe obraz și se grăbește spre garderobă, să își împrospăteze machiajul.

— După, ce facem? Ne vedem la terasă la Herăstrău și cu Luican? El a zis că merge acolo, se întoarce grăbită.

— În Herăstrău să fie atunci, zice Titi Botez. Iar o să bem până dimineața, râde el.

— Vii și tu, Cristi? iar ochii ei mari, căprui, tremură de emoție.

— Vin, cum să nu...

Ea sare și îl sărută din nou pe obraz, după care fuge în spate.

— Uite-o, măi, și mai e și petrecăreață, știe să stea până dimineață și după, unde mai găsești o așa femeie? îl întreabă imediat ce Rada dispare din salon.

— Ți-am spus, Titi, totul e perfect exact așa cum e, nu mai insista.

— Nu e și n-o poți duce așa la nesfârșit, nu te mai păcăli. Fie o lași, fie o iei. Altfel îți bați joc.

— Te-ai îmbătat, fratele meu...

— Păi? Tu de ce-ai rămas în urmă?

* * *

Atunci, după mijlocul anilor '30, când o nouă generație de muzicieni începeau să umple afișele orașului, iar contractele li se dublau sau triplau peste noapte, ajungând în doar câteva zile de la periferie în centru, de la debutul timid la celebritatea și strălucirea din marile restaurante, patronii fiind în stare de orice pentru a aduce o nouă vedetă publicului, când Bucureștiul trăia poate cea mai efervescentă și mai spectaculoasă perioadă a muzicii sale, vine și rândul lui Cristi să primească o nouă ofertă și să mai urce o treaptă în cariera sa.

Renunță să-și mai prelungească înțelegerile cu La Fayette și mai ales cu Grand Restaurant, unele dintre cele mai luxoase localuri ale epocii, acolo unde scrisese istorie ani de zile pe marele bulevard al Victoriei și devenise un adevărat idol, cucerind seară de seară publicul cu tangourile sale, acompaniat de orchestrele James Cook și cea a fraților Marcu. Degeaba încearcă vechii patroni să-l înduplece, mărind considerabil cifrele la fiecare discuție, știind că odată cu plecarea lui și afacerea lor se poate duce de râpă, oferta domnului Vișoiu este de nerefuzat, cu câteva zerouri peste orice sumă care i se propusese vreodată. Atât de mult și l-a dorit bogătașul pe cel mai iubit interpret al vremurilor, cucerit de spectacolele sale, de la care nu lipsea de ani de zile, încât a hotărât să bată orice record privind plata unui solist. Nu era vorba de un salariu, ci mai degrabă de un buget, pe care Cristi avea să-l împartă cum dorește, aducându-și cei mai talentați și cunoscuți instrumentiști, construindu-și singur scena, decorurile, având un cuvânt de spus până și pentru

sală, organizarea și chiar culorile folosite, până și pentru felul în care se servea sau se îmbrăcau ospătarii, urmând să ia un procent considerabil chiar și din încasările zilnice, pe care însă îl va împărți cu toți angajații.

Dar nu s-a dus la Vișoiu numai pentru bani, chiar dacă în acel moment, dincolo de faptul că era unul dintre cei mai cunoscuți și mai apreciați oameni ai timpului său, devenea și unul dintre cei mai bogați. A văzut această mutare ca pe o nouă provocare, de fapt, poate chiar cea mai mare provocare din toată viața lui. Anume, ca după ce a ajuns în vârf, umplând sălile până la refuz cum nimeni nu o făcuse până atunci, venind mereu cu câte o piesă nouă și având un repertoriu uriaș, cum alții doar visau, vânzând numai în țară discuri cât aproape vindea un artist internațional în Europa, dar și în afară, spărgând de mult granițele cu căldura vocii sale, fiind ascultat cu fiori și de cei care nu-i cunoșteau limba, depășind la distanță mare orice rival, după toate acestea să schimbe tot și să o ia de la început. Și nu oricum, ci departe de vadul de pe Victoriei și publicul ei select, departe de localurile celebre oricum prin istoria lor, dorind să vadă dacă este chiar cel mai important nume al scenei și lumea l-ar urma oriunde.

Sigur, și banii au contat. Dar lui banii nu i-au folosit la mai nimic oricât s-ar fi dublat sau chiar înzecit, găsea motive să scape la fel de repede de ei precum îi și obținea. Nu i-a investit în nimic, nu și-a cumpărat o casă, o mașină și nu a pornit nici vreo afacere vreodată, deși putea să-și deschidă absolut orice, până și propriul restaurant, hotel sau o casă proprie de înregistrări, care să-i poarte și numele, fabrici sau uzine sau palate. Degeaba, nimic din toate astea nu-l interesa. Ci un singur lucru: să fie cel mai bun. Și astfel să schimbe prin vocea lui lumea, să o facă mai bună. Acesta era singurul lui țel, pentru care nu se oprea niciodată din a învăța și a se perfecționa. Nu banii, nici n-avea ce să facă cu atâția bani câți câștiga deja, ei erau buni de făcut cinste tuturor și de ajutat pe oricine. Că erau studenți sau erau săraci, că erau artiști la început de drum sau ajunși la ananghie din cine știe

ce motive sau greșeli, el nu se uita și nu-i păsa cât dădea. Banii erau hârtii și monede colorate lipsite de muzică, de care scăpa ușor dacă simțea că cineva are cu adevărat nevoie de ei.

Asta pentru că în sufletul său unele lucruri nu se schimbaseră niciodată. Și mai ales, unele lucruri nu fuseseră uitate niciodată. Ca imaginea acelei case sărăcăcioase de la Huși, din copilărie, unde evreii ascultau la gramofon tangouri. Și frumusețea lor făcea ca moartea, boala și foamea să dispară câteva secunde. Și momentul când s-a deschis ușa și el s-a speriat că va fi gonit, dar în schimb bătrânul evreu l-a poftit înăuntru și i s-a dat o bucată de pâine. Și era cald, și nu mai mirosea a sânge, iar stomacul nu-i mai ghiorăia, acum se auzea clar doar muzica. Muzica îl învăluia până în carne, până în oase, și-i spunea, într-o limbă pe care numai el a înțeles-o, că totul are să fie bine.

Și el știa bine că și acum, undeva, într-un colț întunecos, pe unde Dumnezeu nu a mai trecut de mult, cum sunt atâtea astfel de locuri uitate în lume, cuiva îi este foame și cuiva îi este frig. Cineva se roagă pentru ziua de mâine și altcineva moare în singurătate. Cineva fură o pâine, iar cineva plânge de o durere numai de el știută. Undeva răul își face de cap, jucându-se cu destinele oamenilor, luându-le mințile și otrăvindu-le sufletele. Undeva dreptatea și lumina sunt doar pilde auzite din bătrâni, de care nimănui nu-i pasă. Unde oamenii se urăsc între ei și pe ei, nemaiștiind și nemaicontând de ce. Unde copiii se întreabă ce-s ăia părinți și unde părinții ajunși istoviți acasă adorm cu capetele pe masă și nu mai apucă să le spună celor mici o poveste. Unde o femeie se simte iubită doar pentru că nu primește o palmă. Și aici, în iad, pe o stradă, la un etaj unde nici ferestre poate nu sunt, cineva pune un disc de-al lui și vocea sa răsună în întuneric câteva minute. Și totul se oprește. Timpul stă pe loc și câțiva dintre copii încep să fredoneze. Și să-și umple inimile cu speranță, știind că acolo nu e sfârșitul, ci abia începutul. Și, într-o limbă pe care numai ei o pot înțelege, Cristi nu cântă de fapt, ci le spune că va fi bine.

Pentru asta pleacă de fapt și o ia de la capăt, cucerind alt public și devenind și mai cunoscut, și mai aplaudat ca până atunci. Renunță la strălucirea bulevardului Victoriei, când alții și-ar fi încununat aici cariera, pentru a demonstra că el este cel care poate da strălucire oriunde și oricând, oricărei străzi.

Astfel începe să cânte la cele două localuri ale lui Vișoiu. În primul rând bine-cunoscutul La Bufet sau La Șosea, cum mai era numită grădina de vară imensă de pe Kiseleff, unde bucureștenii veneau să danseze până dincolo de miezul nopții. Un spațiu imens, plin de verdeață, în aer liber, unde stelele pulsau parcă pe ritmul tangourilor și romanțelor lui Cristian Vasile. Iar poate cele mai minunate erau răsăriturile soarelui, sub care se cânta și se dansa *Zaraza*, ca un ritual al dragostei. Mai era, desigur, și o sală la fel de mare, acoperită, în cazul în care vremea se strica. Nu de puține ori a început din senin câte o furtună, iar petrecăreții, în frunte cu Cristi și orchestra, cu instrumentele la braț, au luat-o la fugă spre salon să se adăpostească, râzând în hohote. Uneori nici nu întrerupeau melodia, o cântau așa, alergând, spre deliciul publicului. Un loc aproape magic, rustic, dar elegant deopotrivă, rupt de nebunia și agitația centrului. Al doilea local, purtând și numele patronului, se afla pe strada Matei Millo, în spatele Palatului Telefoanelor, faimosul zgârie-nori terminat doar cu câțiva ani în urmă, cea mai înaltă și totodată interesantă clădire a orașului pe-atunci, păstrând la temelia sa amintirea locului pe care se aflau celebre case ale boierului Oteteleșanu. Un loc numai bun de cântat în sezonul rece, când grădinile și terasele se închideau.

Aici își confirmă încă o dată Cristi reputația, la Șosea și la Vișoiu, umplând localurile până la refuz și având seară de seară, datorită spațiului mai mare, un public atât de numeros cum nimeni nu ajunsese până atunci să aibă. Aici deschide un nou capitol al carierei sale, care, cum îi plăcea să se alinte, „este abia la început".

* * *

— Și de ce nu te căsătorești cu Rada? îl întreabă direct Virginia, după ce venise la București pentru câteva zile și o cunoscuse atât pe tânăra interpretă, cât și pe mulți alți prieteni ai lui Cristi, la o cină la Capșa.

— Nu și tu, mamă, nu și tu... Ți-am spus doar, mi-e o prietenă bună și atât.

Era o dimineață răcoroasă de toamnă, în 1936, iar Cristi și maică-sa sorbeau la măsuța din curte din cafelele fierbinți pregătite de doamna Apostolescu. Valizele Virginiei erau pregătite la ușă, urma să plece cu trenul la vila ei de la Sinaia.

— Spune-mi tu mie, dragule, că oi fi eu demodată și nu înțeleg multe, că sunt prea bătrână, depășită, spune-mi cum vrei, dar să știi, prietenie între un bărbat și o femeie nu există. Iar natura omului nu se schimbă odată cu tehnologia sau politica lumii... Poate tu ești prieten cu ea, așa crezi, pentru că ești tot un copil naiv, însă pentru ea asta nu e deloc prietenie. Dar te păcălești, și ție îți place de ea, ții la ea, am văzut...

— Dar de aici până la căsătorie, mamă, e o cale atât de lungă!

— Ai aproape treizeci de ani, dragul meu, cât o s-o mai ții așa? I-ai dat destul tinereții, i-ai dat chiar mai mult decât trebuia. Te-ai bucurat de totul din plin, de succes, de bani, de femei frumoase, probabil mult mai multe decât au ajuns la urechile mele (Cristi zâmbește)... Timpul trece, obișnuiește-te cu asta. Ai aproape treizeci de ani, te-ai împlinit ca om cum nici nu visai vreodată, dar golul ăla din inimă n-o să se acopere numai fugind...

— Dar nu fug de nimic, mamă, pur și simplu încă nu e timpul pentru asta acum. Mai bine lasă asta și zi-mi ce mai face Pițu pe-acasă.

— Ei, ia lasă-l tu pe Pițu, dacă te interesa de el îi mai dădeai un semn de viață. Doar pentru că nu e un artist ca tine și nu înțelege lumea cum o faci tu nu înseamnă că trebuie să-l tratezi ca pe un străin. Lasă-l pe Pițu, e mai importantă Rada acum, zâmbește ea. Știi că așa zici mereu? Că nu e timpul. Că nu e timpul pentru nu știu ce, că nu e timpul să-ți iei o casă, că nu e timpul să iei o pauză, că nu e timpul pentru măritiș... Dar a existat vreodată un timp potrivit pentru ceva?

— Întotdeauna am simțit când am făcut o alegere, am făcut tot ce mi-a spus inima. Niciodată altfel.

— Da, bravo! Ai făcut tot timpul ce ți-a spus inima. Și ai avut și noroc. Și ai și muncit, nu zic, nu am văzut om muncind ca tine, fără să ia o gură de aer, de parcă lumea s-ar termina mâine. Dar inima, iubitul meu Cristian, te mai poate și înșela. Trebuie să cauți echilibrul dintre inimă și minte, să nu o neglijezi pe niciuna, dar nici să te lași doar pe mâna uneia. Inima ta e plină de dragoste și bunătate, eu o cunosc mai bine ca nimeni altul, dar în același timp e plină de spaimă.

— Ce spaimă?

— Toată fuga asta a ta de singurătate, de stabilitate, dorința asta de aventură continuă, toate pornesc de la taică-tău.

— Ei, mamă, cum poți să spui asta?

— Ei, uite, pot s-o spun prea bine. Pentru că am văzut, Cristiane, eram acolo. Pițu era mic, abia învăța ce-i aia viață când tu o luai de coarne. Moartea lui taică-tău, Dumnezeu să-l ierte, te-a schimbat. Am văzut bucățică cu bucățică cum te-ai transformat prea devreme într-un bărbat, când erai la vârsta la care alții încă își trăiau copilăria, dar nici nu putea fi altfel. Așa a fost să fie, Dumnezeu știe de ce, numai El, și toate au un rost la urma urmei, mințile noastre nu îl pot desluși întotdeauna. Pe lângă câte ai învățat singur și câte ai îndurat, eram acolo și le-am văzut pe toate, chiar dacă

nu ți-am spus de fiecare dată, pentru că trebuia să crești, să devii ceea ce ești astăzi, ca spirit, un om bun și puternic, dincolo de toate a rămas un gol acolo în inima ta, pe care ți-e frică să-l umpli. Ți-e frică că va fugi, la fel ca taică-tău. Că va dispărea... O, nu, nu da ochii peste cap, Cristiane, eu am văzut, dragul meu, am fost acolo. De când luai și îngrijeai toate animalele străzii și le aduceai acasă, pisici, câini, păsări, Dumnezeu mai știe ce a fost și n-a fost la noi în casă, dar cum le puneai pe picioare și ele se atașau de tine, tu atunci dădeai înapoi și le goneai de lângă tine. Și tot ce a fost frumos și s-a apropiat de tine cu dragoste, tu ai împins fără să-ți dai seama, fie oameni, fie sentimente. Fie chiar familia ta! Care oricât te-ar înțelege sau nu, întotdeauna îți va vrea binele! Ești un curajos că îți asculți inima, nu mulți fac asta, ba unii chiar nici n-o aud. Dar inima nu e de-ajuns, iubitul meu, ce bine ar fi dacă doar sufletul nostru ar fi de ajuns.

— Mamă... Mamă, nu pot să te contrazic niciodată, poate tu știi unele lucruri mai bine, mai bine chiar decât mine, pentru că tu ai văzut întotdeauna în sufletul meu, când nici mie nu îmi era clar ce am de făcut. Și întotdeauna mi-ai respectat fiecare alegere și m-ai suportat așa cum am fost, ai fost mereu îngerul meu păzitor. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, n-are nicio legătură moartea tatei cu căsătoria sau cu Rada...

— A, dragule, bineînțeles că n-are. Rada e doar persoana potrivită pe care o vei scăpa printre degete, culmea, de frica de a nu o pierde. Mai târziu va fi alta. Și alta. Nu de multe ori, oricum, astfel de femei nu apar atât de des pe cât ți-ai imagina, poate o singură dată în viață. Ești prea crud să vezi ce suflet minunat are acest copil, care e îndrăgostit nebunește de tine. Așa că dacă nu o iei, las-o.

— Cum să o las? Am grijă de ea și o învăț atâtea...

— Ei, poate învăța și singură, nu-ți fie teamă. Pe tine cine te-a învățat? Nu fi egoist, Cristiane, nu deveni unul dintre acei bărbați care își țin femeile înamorate lângă ei ca pe niște câini, doar pentru că se simt bine alături de ele.

— Dar, mamă, nici nu poate fi vorba de așa ceva! Eu o iubesc pe Rada, dar ți-am spus, nu în felul în care dumneata gândești.

— Atunci las-o. Ascultă-mă și las-o, iubitul meu. Ea stă lângă tine numai pentru că speră că îți vei îndrepta atenția asupra ei. Ea e mică, va aștepta la nesfârșit după tine, iar tu o vei răni mai devreme sau mai târziu. Dacă o iubești cu adevărat, ia sfatul ăsta de la maică-ta, care e și ea o femeie, căci niciun bărbat pe lumea asta nu a înțeles vreodată o femeie. Ea nu se simte bine lângă tine decât știind că poate la un moment dat o vei iubi. Iar dacă nu o s-o faci, dezleag-o de tine, las-o să fie liberă și să găsească pe altcineva, care îi merită iubirea cu adevărat. Fii tu cel matur, pentru că o femeie îndrăgostită nu va putea niciodată lua o astfel de decizie, ba din contră, se va complăcea și mai mult. Se va umili chiar pentru cel pe care îl iubește. Așa că las-o, dragul meu, dacă pentru tine încă nu e timpul. Nu e dreptul nimănui să se bage în viața altuia, mai ales să-l țină pe loc. Îmi promiți că îi vei da drumul?

— Mamă...

— V-a sosit taxiul, strigă doamna Apostolescu.

— Hai să-ți luăm bagajele, sare Cristi.

— Îmi promiți? se încruntă Virginia.

Cristi nu răspunde, se grăbește să-i ia cele două valize și o geantă cu de-ale gurii și le urcă în taxi. Apoi o conduce pe maică-sa în mașină și o sărută de rămas-bun.

* * *

Cristi petrecea după un concert terminat mai devreme, alături de câțiva amici, de Iancu, cum îi spuneau lui Ion Luican, de Mia și Petre, Maria Tănase și câțiva membri ai diferitelor orchestre din oraș cu care mai cântau ei, dar în special cu Fernic, ajuns la București pentru câteva zile, cu ocazia unei scurte vacanțe. Nu puteau lipsi, desigur, Jenny și Rada, tânăra și frumoasa ardeleancă stând aproape lipită de Cristi și sorbindu-l din priviri. Era târziu, era mult fum la Capșa, atât de tutun, cât și de canabis, mirosea a băuturi care mai de care și multe râsete printre ele la masa mare a celor aproape douăzeci de artiști în total.

— Mă, vă jur, era Pribeagu, încă vreo doi amici ai lui de teatru, beau și râdeau la o bere, și moșul se ridică nervos de la masă și-i strigă: Ieșiți afară de-aici, jidani împuțiți! povestește Fernic, care se îmbătase bine de tot de atâta bucurie, văzându-se printre atâția prieteni.

— Vai, nu cred, așa, în plină zi? se miră Maria.

— Dacă-ți zic! Ce naiba!

— Și Sachi? Dragul de el, ce i-a zis, nu-mi spune că i-a trântit vreo rimă, se bagă imediat Cristi.

— Nu că rimă, fii atent aici ce replică, de m-am ridicat să-l aplaud și, evident, m-au dat și pe mine afară până la urmă, râde Fernic. Fii atent, zice fix așa, că nu pot să uit. Era matolit bine, se ridică el pe piciorușele alea ale lui invizibile, ridică mâna ca un profet și i-o trântește: „Împuțiciunea, bătrâne, nu ține de rasă! Prostia însă peste tot e crasă!".

— Fantastic! au izbucnit toți în hohote, iar Cristi a și lăcrimat, amintindu-și de amicul pe care nu-l mai văzuse de ani buni.

— Tipic Pribeagu! Tipic!

— Nu râdeți, nu râdeți, strigă un violonist, țigan. Mâine, poimâine vor fi la putere gardiștii, țara asta o ia complet pe arătură. Și-atunci or să ne execute pentru glumele și distracțiile astea.

— Dar pân-atunci, amice, îl bate pe umăr Fernic, să bem pentru Pribeagu!

— Să bem! și au ridicat toți paharele.

— Să bem pentru evrei! țipă Fernic.

— Să bem! și iar au dat pe gât din pahare.

— Să bem pentru unguri!

— Să bem!

— Să bem pentru țigani!

— Să bem!

— Să bem pentru toți oamenii! Să bem pentru dragoste! Să bem pentru băutură, să bem! Să bem pentru viață!

— Să bem!

— Și mai ales... să bem pentru femei frumoase!

Și Fernic, amețit bine, nu se abține și o sărută pe Maria Tănase, care stătea lângă el. Aceasta-l împinge cu toată forța, încât Ionel, și șchiop de-un picior, se vede imediat trântit cu tot cu scaun pe jos, moment în care toți încep să râdă până la lacrimi. Cu ultime forțe, întins, răcnește:

— Cine iubește și lasă... Dumnezeu să-l ia de la masă!

Și iar chiote și aplauze.

— Băi, fraților, m-am văzut cu Jean alaltăieri, cu Moscopol. M-am întâlnit cu el pe Victoriei, continuă cu poveștile Fernic, pe jos, picior peste picior.

— Și?

— Și i-am zis că eu m-am decis ca data viitoare să votez cu comuniștii, ce pula mea!

— Nu te-a înjurat? râde Cristi.

— Ba, vai! Vai ce-a fost la gura lui! Atât de greu a fost să mă abțin să nu râd în hohote când l-am văzut câte spume face. I-am zis că dacă ies comuniștii, el o să moară de ciudă, că d-aia-i votez, și iar au început toți să râdă.

— Ospătar! Ospătar!

— Da, domnule Fernic.

— Ospătar, dă-ne afară!

— Cum să vă dau afară, domnule Fernic? îl bufnește râsul și pe micuțul tânăr care îi servea de ore bune.

— Uite-așa, cheamă poliția și dă-ne afară, nu vezi că suntem niște degenerați care trădează țara, averile, neamul, tradițiile... Stai așa... Ce mai trădăm, Cristi? Cristi! țipă el, ca să se facă auzit, zi ce mai trădăm!

— Arta, în inima ei o trădăm, râde Cristi.

— Da, ospătare, arta! Trădăm arta! Pentru că arta trebuie să fie numai despre lauda poporului, despre cât de bravi și competenți suntem! Ospătar, cheamă poliția! Vreau să mă predau!

— Dar ce-ați făcut, domnule Fernic? râde iar tânărul.

— Am preacurvit, ospătar!

— Mult, domnule Fernic?

— Am prea dincolo de limita curvitului, vreau să fiu închis pentru amor cu trădători de patrie! Și! Mai ales! Câte am preacurvit în gând despre iubitorii de patrie!

— Nu cred că pot chema poliția pentru amor, domnule Fernic.

— Stimabile ospătar, sunt doamne lângă noi, fie-ți rușine! Cum să instigi la o orgie?

— Taci, mă, Ionele, sare Mia. Numai de scandal ai chef. Mai lasă-ne cu comuniștii și legionarii tăi!

— Trădare! Trădare! Vreți să vorbim despre amor? Numai la futaiuri vă stau capurile.

După ce au terminat cu comediile politice, au început să-și parodieze fiecare melodiile celuilalt, ieșind un concert pe cinste, ce-i drept, mai degrabă de circ decât de o scenă. Au râs apoi de zvonurile despre ei, de articolele din presă care fie îi lăudau exagerat, fie îi trăgeau de urechi pentru cine știe ce năzbâtii, care probabil nici nu se întâmplaseră, iar dacă se întâmplaseră, fuseseră total diferite. Au vorbit despre literatură și călătorii. Despre piese de teatru și filme noi. Unii au adormit pe jos de beție, alții au avut inspirația să plece acasă și au adormit în taxiuri, plătind apoi de zece

ori suma cu promisiunea ca șoferul să nu pomenească nimănui de starea în care s-a plimbat prin oraș artistul.

Când s-a făcut dimineață și lumina a început să inunde salonul Capșei, toți cei rămași au luat-o la goană spre casă ca liliecii. Cu ochii umflați de oboseală și băutură, de plâns și de râs, s-au făcut nevăzuți pe străzi lăturalnice, feriți de privirile oamenilor care abia își începeau ziua.

La intrare nu mai rămăseseră decât Fernic, Cristi, Rada și un tânăr chitarist, în ultimul an la Conservator, pe care îl cunoscuseră chiar în seara aceea.

— Tânărul domn Avram m-a invitat la dânsul să continuăm petrecerea, îi spune Rada lui Cristi înainte să-și ia rămas-bun.

Iar Cristi paralizează. A avut chiar impresia, pentru câteva secunde, că inima i s-a oprit în loc. Și nu-i venea în minte nicio replică amuzantă care să-l scoată din încurcătură. Îl lovise direct sub centură, oricât și-ar fi imaginat în ultimele luni petrecute cu Rada tot felul de scenarii în care astfel de lucruri s-ar fi putut întâmpla din cauza lipsei sale de inițiativă. Degeaba însă, nu era pregătit.

Fernic în schimb era numai un zâmbet, se bucura de minune, gândind că acesta era impulsul de care avea nevoie Cristi pentru a termina odată jocurile și a-i spune în sfârșit ce simte. Aproape că-i venea să o îmbrățișeze pe Rada pentru curajul gestului ei, pentru această forțare a unei decizii care să-l scoată pe Cristi din carapace.

— Sigur, continuă ea, dacă nu dorești, mă voi duce acasă.

„Invit-o la tine", zbiera în gând Fernic. „Invit-o, tâmpitule! Și s-a terminat..."

Cristi îi aruncă o privire tânărului Avram. Un băiat chipeș, solid, cu trăsături latine, bine conturate, sprâncene groase, negre și părul la fel, des, întins cu briantină. Era îmbrăcat bine, dar se putea vedea de la o poștă că e sărac, iar alea erau probabil cele mai bune haine ale lui. Dacă te uitai cu atenție, puteai vedea coatele puțin roase ale costumului, semn că a fost purtat mult timp, iar pantalonii erau cu câțiva milimetri mai ridicați decât trebuie, îi avea probabil de mult și se mai înălțase puțin.

Brusc, Cristi și-a amintit de el în perioada studenției. Și l-a admirat pe Avram, într-un fel numai de el știut. Și tot la fel de repede l-a învăluit un sentiment de gelozie cum nu mai întâlnise până atunci. Nu avusese ocazia de mult timp să fie gelos pe cineva, iar acum ajunsese în această situație tocmai din vina lui.

— Cristian, spune-mi, te rog, că nu e bine, și mă duc acasă, insistă Rada.

— Nu, Doamne ferește, sare el deodată din meditație. Iartă-mi tăcerea, alcoolul e de vină! Mult și prost, mi-a întunecat puțin gândurile... Sigur că îți doresc să te distrezi în continuare, eu însă mă simt cam obosit și mă voi retrage spre casă... De ce să nu te duci cu domnul Avram, pare un bărbat serios, talentat și potrivit pentru charisma ta, zâmbește chinuit Cristi, după care o sărută pe obraz și îi întinde mâna chitaristului, întrebându-l: Student?

— Da, domnule Vasile! i-a răspuns el, bucuros să fie atât de aproape de idolul său.

— De unde?

— Din Iași, domnule.

— O, dar ce oraș frumos, am petrecut câteva luni bune acolo. Moldovenii sunt cei mai calzi și totodată aprigi oameni pe care i-am întâlnit, singurii poate care știu să bea peste măsură, ca și cum ar avea totuși una, râde Cristi.

După care bagă mâna în buzunarul interior al paltonului și scoate de-acolo niște bani, pe care îi întinde:

— Ia, să aveți să vă distrați mai mult decât trebuie, tinerețea, știu eu, nu are limite decât la portofel.

— Mulțumesc, domnule Vasile!

— Pentru nimic. Vino într-o seară la Bufet pentru o audiție de chitară, încă e loc în orchestra mea pentru talente. Dacă știi să cânți bine, o să ai un mare viitor, domnișorule Avram, după care îi întinde ultima dată mâna spre a-l saluta.

— V-am lăsat, prieteni, e cazul să mă odihnesc, și imediat se face dispărut pe străduța de lângă Cercul Militar, care dădea în Cișmigiu.

În fața intrării de la Capșa, cei trei rămăseseră toți ca niște statui. Tânăra și frumoasă interpretă a început după câteva secunde să plângă. Încet, au început să-i curgă lacrimi pe obrajii pudrați, stricându-i machiajul. Ar fi vrut să fie tare, să nu arate afectată, dar nu s-a putut stăpâni, văzându-l pe Cristi cum pleacă, nepăsător.

Abia atunci a înțeles și Avram că el de fapt nu contase nici măcar o clipă, și nimeni n-avea de gând să plece cu el. Fusese doar un motiv de a-i atrage atenția lui Cristi, atâta tot. Doar că nimeni, nici Rada, nici Fernic, nu se așteptase la ceea ce a urmat.

Este adevărat, unii bărbați se trezesc deodată în fața geloziei și atunci se transformă, se deschid și sparg barierele ce țin ascunse sentimentele. Dar Cristi nu era un bărbat obișnuit, un om simplu, ușor de ghicit și cucerit. El a simțit atunci că sentimentul puternic de gelozie pe care-l descoperise nu avea nimic de a face cu dragostea. Ci cu vorbele maică-sii, acelea despre bărbați care doar vor să posede femei îndrăgostite de ei. Știa că jocul dintre el și Rada nu poate dura la nesfârșit și s-a bucurat că n-a fost el cel care a trebuit să forțeze lucrurile spre final. Și s-a bucurat mai ales că a înțeles și s-a putut elibera de această dorință groaznică de a ține legat pe cineva pe care nu știi sigur dacă îl iubești sau nu.

— Cel puțin ai încercat, îi spune Fernic Radei, îmbrățișând-o.

— Da, am stricat totul... În loc să mai aștept... Crezi că s-a terminat? Că s-a terminat de tot?

— Ha, râde Ionel. Când ceva se termină, știi ce se întâmplă, Rada?

— Ce?

— Întotdeauna începe altceva. Întotdeauna.

Capitolul 10

Paris, 1937

În drumul său continuu spre perfecționare, Cristi începuse să fie interesat de istoria stilurilor muzicale, îndeosebi a celui francez, pe care el îl adoptase și-l dusese în țară pe culmi pe care nimeni nu bănuia că poate ajunge. Își pierdea ore întregi la Conservator cu diferiți maeștri, cu diferiți muzicologi, studia cu interes orice material legat de evoluția tangourilor-romanțe, încercând să înțeleagă însăși natura șansonetelor. Încerca de fapt, dincolo de o istorie factuală și rece, să descopere povestea muzicii sale, pe care să o simtă și să o trăiască, nu să o învețe. Căuta ceva dincolo de numele vedetelor care aduseseră pe estradă, pe scenă și mai apoi pe discuri și la radio valul francez născut cu puțin timp după război, căuta dincolo de date, teorii, transformări și adaptări, avea să-și dea seama curând, sentimentul de bază de la care porniseră romanțele. Știa foarte bine că, aflându-l, cu spiritul, și nu cu mintea, are să devină și mai bun, are să fie cu adevărat inegalabil.

Iar pentru asta a realizat că nu-i decât un singur lucru de făcut. Cursurile, cărțile, bătrânii, oricât de învățați ar fi fost, nu-l ajutau cu nimic. Trebuia să lase toate acestea și să meargă la Paris, chiar în locurile în care cântecul său se născuse. Numai așa putea să-l descopere în esență, acolo, pe străzi, printre oameni simpli, ca un spectator, să o ia la pas și să trăiască pe viu epoca muzicală începută în ’20. Nu în Montmartre, nici în Montparnasse, ci dincolo de ele. Să simtă fumul saloanelor, gustul mâncărurilor, să audă

zumzetul publicului parizian, forfota capitalei culturale a lumii, să bea din vinurile și din apa lor, să rătăcească nopțile sub razele lunii, alături de șobolani, să caute primele estrade pe care se făcuse istorie, să stea de vorbă cu artiștii locului, să-i înțeleagă și să le descopere viziunile, să atingă celebrele monumente și să colinde expozițiile, să intre în Paris ca într-o femeie și să se îndrăgostească atât de tare de ea, până la obsesie și înapoi. Pentru acestea a plecat Cristi în toamna lui 1937 în Orașul Luminilor.

> Pentru un artist, contactul cu marile centre ale lumii, acelea care dau tonul în materie de artă, este foarte important în desăvârșirea carierei lui. (...) Modelul meu a fost cântecul francez, pe care am vrut să-l cunosc de la sursă. Pentru aceasta am plecat la Paris într-o scurtă călătorie, aș spune de studii.

Deși avea aproape zece ani de carieră, zece ani de când pusese prima dată piciorul pe scenă și în care înregistrase cât alții-ntr-o viață sau poate chiar două, deși nimeni nu putea să-i fure primul loc al oricăror topuri sau liste, la cei aproape treizeci de ani pe care urma să-i împlinească în câteva luni, Cristi încă era convins că mai erau atâtea de încercat și descoperit, încât se vedea, ca întotdeauna, la începutul drumului. În loc să se oprească, atingând apogeul, cum ar fi zis mulți, și să îmbătrânească precum vinul, Cristi a pornit într-o nouă aventură, și-a făcut un bagaj mic, numai cu cele necesare, și a plecat în căutarea oamenilor care dăduseră viață muzicii pe care o cânta.

— De ce nu stai o săptămână la Sinaia, să te relaxezi? l-a întrebat Virginia. Să mai iei și tu o gură de aer, când ai luat ultima dată o pauză și nu ai cântat? Să stai liniștit, să mai pui și tu câteva kilograme pe tine, iubitule! Jur, parcă ai fi o stafie!

— Mă confunzi cu Pițu, mamă? Eu nu am concediu, eu nu lucrez la program, a râs Cristi, în timp ce-și îndesa bine câteva cămăși în valiza sa de piele neagră.

— Păi, și artiștii ăștia nu se odihnesc și ei? N-am mai auzit de un cântăreț care de ani de zile să nu fi stat și el,

Doamne, nu zic o lună, dar măcar o săptămână, două să își mai revină... Tot timpul, ba cânți, ba alergi nu știu pe unde, iar cânți, iar ești pe fugă, când ai dormit și tu ultima oară măcar vreo zece ore?

— Zece ore?! Dar ce să fac cu-atâta somn?

— Doar n-o să fii tânăr la nesfârșit, dragul meu. Hai, lasă tu Parisul pentru mai încolo și stai câteva zile cu mine la munte. Hai, ai să vezi ce bine are să-ți facă. Tu cred că nici nu mai știi cum e să fii odihnit de-adevăratelea. Și cum ți-e gâtul după o pauză de câteva zile, n-o să-ți mai recunoști vocea.

— Vai, dar te înșeli, mamă, am grijă de mine mai mult decât îți imaginezi. Ia spune-mi, de când nu m-ai mai văzut dumneata pe mine răcit?

— Și ce treabă are asta cu oboseala?

— Are, cum să n-aibă? Pentru că am grijă de mine. Eu nu îmi permit să răcesc și să am gâtul înfundat nici măcar o zi. Nu mi-aș mai respecta angajamentele, aș părea un neserios, nu, mamă? Dar lasă patronii, ce-ar zice oamenii când s-ar duce la spectacol și ar fi anunțați că n-aș mai apărea? Asta pentru o simplă răceală, să nu mai zic că pe mine nu trebuie să mă doară capul, spatele sau, Doamne ferește, să am vreo febră. Nici vorbă de vreo depresie, că îi fac pe toți să plângă, aș cânta numai de jale, cu un glas plângăcios și stins, râde Cristi. Mai mult, nu am voie să am vreo zgârietură! Dacă mă aflu într-un scandal, știi ce fac eu, mamă? Fug. Ca un cal fug, să mă vezi, zici că am mâncat jăraticul din poveste. Niciodată nu fug pentru că mi-ar fi frică, ba chiar mă înfurii peste măsură, dar oricâtă dreptate aș avea sau motive bune să arunc niște pumni, ia gândește-te cum aș apărea eu pe scenă, frumos, elegant, aranjat și cu un ochi umflat. Păi, n-ar mai fi spectacol, ar fi curată comedie! Asta s-ar întâmpla, îți zic eu. Nu am voie să mi se facă rău, să fiu deshidratat sau ametit pe scenă. Tot timpul mănânc cât trebuie și ce trebuie. Unele dimineți alerg și nu mă feresc și de câteva exerciții pe săptămână. Trebuie să fiu în formă tot timpul. Îți dai seama dumneata dacă m-ar apuca vreun

leșin? Sau dacă m-aș strica la stomac? Să plec de pe scenă după câte o melodie? Nu se poate... Tu crezi că e ușor să fii cântăreț, dai din gură și din mâini și gata. Dar eu trebuie să am atâta grijă de mine cât nu-ți imaginezi, mamă, nu-mi permit să nu am grijă de mine. Dacă beau acum un pahar de apă rece ca gheața, pot să stric două spectacole. Îmi pun pofta-n cui și găsesc alte leacuri pentru căldură. Da, sigur că da, mulți m-ar numi un simandicos, un snob pentru toate ofurile mele. Dar să cânte ei seară de seară. Puțin îi pasă unui cântăreț de operă că e cafeaua prea fierbinte, el cântă câteva arii la câteva zile. Pe când eu cânt arie după arie, dacă ar fi s-o luăm așa, câte șase sau poate chiar opt ore în șir, zi de zi. Am grijă de mine, mamă, cum nu îți imaginezi; dacă m-aș fi neglijat, și o zi, n-aș mai fi fost ceea sunt astăzi. Știu să împac și distracția cu munca și dorm cât am nevoie. Dar de luat pauze nu pot, mamă, nu-mi mai cere vreodată asta. Știi de ce?

— De ce, iubitul meu?

— Pentru că eu nu sunt doar un cântăreț, mamă. Nu sunt un simplu trubadur, un om din fundul orchestrei sau un om de bodegă de periferie. Eu sunt cel mai bun cântăreț! Și când ești cel mai bun și dacă vrei să fii cel mai bun, nu te poți odihni niciodată, poți să uiți ce sunt acelea odihnă și somn, cum bine spui. A, când ești pe locul al doilea sau nici pe-acolo și te mulțumești așa, cu câte puțin, când unii te mai aplaudă, alții te mai huiduie, te interesează să îți iasă de cafeaua de mâine și cam atât, atunci da. Jumătate de săptămână să tot dormi și să chefuiești și iar să dormi și să visezi la cai verzi pe pereți. Cum să nu? Când n-ai nicio responsabilitate, când n-ai niciun țel, nu urci, nici nu cobori, că n-ai unde mai mult. Este condițiunea oricărui artist cu adevărat mare să învețe să se odihnească cât mai puțin și să muncească cât mai mult. Pentru că talentul, oricât ar fi el, n-are niciun folos dacă nu-i muncit. Scriitori sunt talentați cu zecile, cu sutele, și pictori și sculptori deopotrivă, dar vezi și dumneata că numai unul sau doi la câțiva ani reușesc să spargă cu adevărat barierele, reușesc să fie cu adevărat

măreți prin poeziile lor aproape perfecte, prin tablourile lor inegalabil de frumoase și pătrunzătoare, prin formele lemnului sau ale pietrei duse dincolo de imaginație. Întreabă-i pe ei cât se odihnesc și cât muncesc și ai să vezi că nu talentul, nici inteligența și nici spiritul unui om, bun sau rău, nu contează, nu ating gloria artei, ci sacrificiul. Ce, nu sunt alți o sută de interpreți cu voci la fel de bune? De ce nu sunt ei pe toate afișele și pe toate paginile ziarelor? Crezi că ține de noroc? O juca și șansa un rol, nu zic, dar poate nu știi: și la pocher, și la table, cei mai buni jucători sunt aceiași mai mereu, crezi că ei calcă în vreun rahat în fiecare dimineață? Ce să faci doar cu norocul, dacă nu profiți de el la maximum? O să ajungi ca în povestea cu broasca-țestoasă care întrece sprințarul iepuraș. Și nu e doar asta, nu e doar muncă și ambiție, de la un punct încolo devine și o responsabilitate, mamă! Aceea de a fi cel mai bun în continuare. Asta e condițiunea. Nu față de mine, nici pentru bani, nici de dragul vreunui orgoliu. Ci pentru public, mamă, în fața lui te înclini. Dacă el te-a pus acolo în vârf, nu ai voie să-l dezamăgești. Nu căuta să te urci unde nu ți-e locul, pentru că ai să cazi, frângându-te tot. Când publicul te ridică până în vârf și tu nu faci totul ca să rămâi acolo e ca și cum i-ai da o palmă peste ochi. Iar ca să fii acolo, în vârf, și mie îmi place să fiu în vârf mai mult ca orice altceva, și mai mult, eu știu că pot să fiu acolo în vârf, pentru că degeaba îți dorești lucruri de care nu ești capabil, ca să rămâi acolo, nu, nu ai voie să te odihnești. Nu ai când. Nu ai cum. Poți doar să te retragi, da. Poți. Or, eu, mamă, știi bine, sunt abia la început de drum, începe să râdă Cristi, după care o sărută pe Virginia pe frunte. O să fie bine, ai să vezi. O să vin de la Paris un alt om! Simt asta!

— Poți să te întorci cum vrei, un lucru să-mi promiți.

— Orice, mamă.

— Să-mi promiți că vei avea grijă de tine!

— Păi, nu tocmai ți-am spus că asta fac cel mai bine?

— Nu, Cristian, iubitule, nu asta mi-ai spus. Tu mi-ai explicat, cu mare pasiune, cum ai grijă de dizeurul Cristian

Vasile. Pentru mine însă, să nu uiți niciodată, ești și un mare cântăreț, cum spui, poate cel mai mare, dar înainte de toate ești copilul meu, iubitule, vei fi întotdeauna micuțul Cristian, de care trebuie să nu uiți și, mai ales, să ai grijă și de el, mai mare chiar decât de faimosul Cristian Vasile.

Printre puținii care-i împărtășeau entuziasmul și-i înțelegeau perfect decizia de a se aventura în Paris au fost Jean Moscopol și Fernic. Ionel era chiar invidios că nu putea să-l însoțească și să-și facă împreună de cap în scurta lor călătorie, din cauza programului încărcat de la școala de pilotaj. Dar tot el a fost și cel care i-a și recomandat câteva localuri de unde să înceapă căutarea și i-a făcut rost de adresa unui compozitor francez, cu care se cunoscuse cu ani buni în urmă, de parcă ar fi fost în altă viață. Știa însă că bătrânul Guillaume Balay îl va trimite în direcția care trebuie, pe urmele nașterii șansonetelor.

— Să te văd întors cu un caiet plin de la el, ca la școală, a râs Ionel, la telefon. Să iei notițe, să-ți faci dosare, da? Și mai ales, amice, să vezi tot ce are Parisul, tot! Să nu-ți scape nimic, abia atunci ai să pricepi ce vrei matale să pricepi. În crâșme să te văd, în bodegile de la periferii, dar și pe scenele luminoase din centru, în teatre și în muzee, pe stradă mai ales, să mergi tot Parisul, să mergi până obosești și să cazi și să-mi spui și mie ce gust mai are praful de Paris. Am impresia că-i mai dulce ca la noi, așa îmi amintesc. Mai aromat, vreau să zic, a râs el.

Și chiar când a coborât din tren, după un drum infernal care părea că nu se mai termină, primul lucru pe care l-a făcut în fața marii gări din Paris a fost să-și lase valiza jos, să se aplece în vine, să-și umezească degetul și să dea cu el pe asfalt, apoi să-l guste.

— Să fiu al naibii, chiar e puțin mai dulce, Ionele!

* * *

Cristi a ajuns la Paris împreună cu un prieten bun de-al său din copilărie, „brăilean de viță veche“, Vladimir Boantă. Amândoi părăsiseră orașul natal și veniseră în capitală de tineri, să-și împlinească visurile. Cristi la Conservator, pentru a pune piciorul pe scena Operei, credea atunci, Vladimir la Litere și Filosofie, sperând să ajungă un mare scriitor, dar a ajuns de fapt să-și dea doctoratul în Drept, în Italia, la Roma, descoperind că vocația de avocat i se potrivește mai bine decât cea de om de litere. „Noi suntem prieteni încă din război“, pomenea de fiecare dată Cristi când îl prezenta pe Vladimir vreunui amic din București, din lumea muzicală sau din teatru, lăsând să se înțeleagă din tonul serios al vocii că între ei există o legătură extrem de puternică, pusă la grele încercări în timpuri când răsăritul soarelui venea ca îndeplinirea unei rugăciuni.

Iar unchiu-su, Foty Papudof, fratele mamei lui Vladimir, locuia la Paris de ceva vreme și ocupa chiar funcția de consul general al României. El a fost cel care i-a întâmpinat pe cei doi turiști în capitala francezilor și tot el i-a urcat într-o mașină luxoasă și i-a dus imediat, după lunga călătorie pe care o suportaseră cu trenul, de la gară direct la un restaurant, ca să-și revină.

— Sigur n-ar fi mai bine să ne cazăm mai întâi? a fost curios Cristi.

— Stați fără grijă, e totul rezolvat, mergem mai pe seară la Hôtel du Jardin. Dar mai întâi să vă veniți în fire, să mâncați și să beți câte ceva, să prindeți puteri, păi, cum? Ehe, e timp pentru toate, nu vă aruncați încă în marele oraș,

pentru că o să vă sugă imediat de toate energiile, de nici nu vă dați seama.

Cristi și Vladimir admirau pe geamurile mașinii străzile Parisului, în tăcere, prea istoviți după călătorie să povestească despre cum mai e pe-acasă, la Brăila sau la București, și să-i satisfacă curiozitățile lui Foty. Erau fascinați de orașul aglomerat și agitat care li se arăta. Și nu se așteptau cei doi la marea surpriză care li se pregătise. Anume că în restaurantul cu pricina, unul românesc de altfel, crâșma lui Andronic, cum îi spuneau cei de-ai casei, aveau să găsească o sumedenie de amici și prieteni, foști colegi de liceu sau vecini, brăileni și ei, care plecaseră de ani buni din țară.

— Dar de când s-a mutat, dragii mei, Brăila la Paris? a zâmbit Cristi, îmbrățișându-i pe fiecare, aproape cu lacrimi în ochi.

O bucurie de nedescris a luminat întregul salon, când generația de copii și tineri de după război a micuțului oraș de pe Dunăre s-a regăsit după atât timp și atât de departe de casă. O zarvă de nedescris s-a creat imediat, au început să se mute mese, scaune, să se strige, să se chiuie și să se bea peste măsură pentru o așa reîntâlnire.

— Bibi, nu-mi spune, nu ți-o mai ajunge celebritatea Bucureștilor și ai venit să cucerești și fraților, râde Mircea, Mircea Niculescu, fost coleg de clasă cu Cristi și cu Mihail Sebastian. Și, ia zi, cât stai pe la noi?

— Cam o săptămână, cam așa.

— Atât de puțin?! Și tu, Boantă?

— Păi, am venit împreună, doar n-om pleca separat.

— Dar ce, nemernicilor, v-ați luat? se aude un hohot. D-aia ați venit la Paris, c-am auzit că-n București îi aleargă ăia pe homosexuali ca și pe ovrei!

— Ei, lăsați voi planurile, așa am venit și noi, să stăm câteva zile, câteva săptămâni... N-o să vreți să vă mai întoarceți, fraților, aici e viața! La ville de l'amour!

Și-au pus-o imediat pe petrecut. Amintiri și trăsnăi care păreau uitate pentru totdeauna, jocuri, porecle și poante numai de ei știute, de pe străzile Brăilei, când jucau seară

de seară cine știe ce și se luau la întrecere pentru tot felul. Cei care și-au văzut orașul în ruine și l-au reclădit cu propriile mâini, cu sau fără părinți, cu sau fără case o bună perioadă, cei care văzuseră moartea în ochi, prea fragezi și prea cruzi, iar împreună învățaseră să-i întoarcă spatele, iubind viața, indiferent câte greutăți urma ea să le arunce în față. Iar deși fiecare devenise cineva important între timp, unul scriitor, altul istoric, altul violonist, Cristi o adevărată vedetă, acolo, la masa lor, bărbații în toată firea, de treizeci de ani sau chiar mai în vârstă, erau de fapt tot acei copii zburdalnici din Brăila, care s-au avut numai pe ei înșiși mai mult decât orice altceva.

Își imaginaseră multe despre cum urma să fie prima lor zi în Paris, dar chiar la o așa surpriză nu se așteptaseră nici Cristi, nici Vladimir, să fie întâmpinați de oameni atât de dragi, pe care nu-i mai văzuseră de zeci de ani.

— Păi, dar voi ce credeați, că nu aflam noi de sosirea voastră? Ne-a ciripit monsieur Papudof tot. De când vă așteptam! Au trecut ultimele ore ca zilele! Sub mese ne găseați dacă mai întârziați.

Ore în șir au povestit vrute și nevrute, cum a ajuns fiecare ce-a ajuns și prin ce pățanii sau aventuri a trecut fiecare, unii plecând direct din Brăila la Paris sau în alt colț al lumii și ajungând apoi, prin cine știe ce întâmplări, tot în Orașul Luminilor. Și-au amintit de profesori și de corurile în care învățaseră să cânte, de lecțiile luate pentru tot felul de instrumente, la care unii și acum mai știau să cânte, deși profesau cu totul altceva, de părinții lor, pe care cei stabiliți în Paris îi vedeau rar, doar când mai treceau prin țară, de promisiunile făgăduite între ei în urmă cu mai bine de un deceniu și mai ales s-au întristat de timpul care părea că a trecut atât de repede.

— Dar eu întotdeauna am crezut că vei ajunge un mare actor, Bibi. Dincolo de vocea ta minunată, te vedeam jucând, interpretând, nicidecum un șansonetist.

— Ei, dar teatrul a rămas în inima mea la fel ca atunci, e chiar pe același loc ca și muzica. În București, să știți, nu

am ratat vreo piesă de când am ajuns. Primul lucru pe care l-am făcut a fost să mă duc la marele Național, Doamne, îmi amintesc și acum prima zi. Eram atât de buimac și de emoționat, stăteam și tremuram acolo de frig și mă holbam ca un nebun la teatru, nu-mi venea să cred că în sfârșit ajunsesem... Nimeni nu înțelegea ce era în inima mea, veneam parcă din altă lume...

— Păi, și cum ai ajuns tu la muzică ușoară? Tu plecaseși la Conservator, țin minte, voiai să ajungi la Operă, toată ziua erai cu Opera în sus, Opera în jos, ne înnebuniseși.

— Ah, da, Opera... Opera... Ei, întâmplările, știți voi, râde Cristi. Destinul și-a băgat coada și n-a fost scena teatrului, a fost scena unei crâșme. Nici nu mai știu când au trecut toate... Putea fi oricând altfel, Doamne, când stau să mă gândesc...

— Ei, cum altfel? Păi, și cine mai cânta despre frumoasa Zaraza? Mai bine așa!

— Știi că s-a dat și aici, la radio, la Paris, *Zarază*-ta?

— Serios? spuse fascinat Cristi, aflând că succesul minunatei melodii cu care își începuse marea sa carieră depășise și granițele țării.

— A fost o nebunie și alta nu! Tot Montmartre-ul vuia pe tangoul dumitale! Și ca să vezi, întâmplare, na, noi nici nu știam cine-l cântă! Foarte târziu am aflat...

— Domne, dar ce versuri! Ce versuri superbe!

— Ale lui Pribeagu. Ion Pribeagu! specifică Cristi, bucuros.

— Care Pribeagu, umoristul?

— El însuși!

— Asta-i bună! Ai auzit, Aurele? se țipă către celălalt capăt al salonului. Ai auzit? Poezia *Zarazei*, textul, mă, e-a lui Ion Pribeagu, îl mai știi pe Pribeagu?

— O, dar se poate uita un așa personaj? râde Aurel Vasilescu. Ce mai face nebunul?

— E cu teatrul acum, scrie scenarii...

— Stai să-ți spun, mă Bibi, că uit! Să-ți spun, că o să râzi și tu de o să mori și alta nu, cum am aflat noi că dumneata cântai *Zaraza*.

— Uimiți-mă!

— Măi, de când am auzit-o și, bine, după bucuria nespusă pe care am avut-o toți că o melodie românească a putut avea un așa succes la Paris, crede-ne, poate s-o mai fi dat una-două la radio, dar nu ca *Zaraza* dumitale, era nebunie! Și-așa, de când am auzit-o, ne tot întrebam cine Dumnezeu o cânta-o, cu vocea aia așa de cunoscută? Și nu știam de unde s-o luăm. Ne întrebam toți ca tâmpiții. Și dumneata nu erai atât de în vogă, să ne spună careva, bre, e Cristian Vasile. Cine era Cristian Vasile atunci? Nu știa nimeni numele, dintre români mă refer, cei de aici, numele băiatului cu vocea asta minunată, care povestea despre frumoasa Zaraza.

— Ei, și până la urmă?

— Păi, până la urmă am auzit la radio, după sau înainte s-o dea, la un moment dat, Aurel ne-a zis, că-mi aduc aminte și acum cum a intrat în restaurant, urlând: Le diseur roumain Cristian Vasile! Nu, am înnebunit noi, nu se poate... E chiar Bibiță al nostru? D-aia ne era așa cunoscută vocea? Și îți dai seama, am dat toți buzna după disc a doua zi. Nu era de găsit, se epuizase... Dă-i, caută, întreabă, și în sfârșit! Acolo, Aurele, mai ții minte, la bătrânul din Batignolles, am găsit discul! *Zaraza*! Și atunci, domnule, ți-am văzut mutrișoara ta aranjată și elegantă, să leșinăm și alta nu. Uite-l, mă, pe Vasile al nostru, care ne cânta pe stradă, să dormim liniștiți, când bubuiau tunurile la depărtare și nu mai știam care suntem vii și morți și unde ni-s ai noștri, chiar el e! Două săptămâni am tot băut de bucurie! Mergeam la cafenele și ne lăudam, ziceam: Ehe! Cristian Vasile, qui chante *Zaraza*, est notre ami de Roumanie! Așa fericiți am fost, cum nici nu îți închipuiești!

— Uite, eu nu m-am uitat pe disc la textier. Eram ferm convins că-i a lui Kirițescu, nu știu de ce-aveam impresia asta…

— Da, multă lume spune că-i a lui Kirițescu, răspunde sec Cristi. Sună mai bine probabil decât dacă ar fi a unui evreu...

— Ah, d-asta, sigur că d-asta...

Și așa au început să dezbată și politică, după ce au mâncat și s-au amețit bine. Iar deși Cristi s-a simțit puțin mai relaxat la Paris, unde se glumea despre Hitler, nu se cita din el, ca la București, tot a rămas cu un gust amar, amintindu-și de ceea ce se întâmpla în țară, unde lucrurile se conturau tot mai violent.

După alte zeci de discuții și glume, după ce i s-a recomandat ce să vadă neapărat cât stă în capitala Franței, fiind nevoit să-și facă o adevărată listă, a venit și a doua mare surpriză. Pe scena restaurantului lui Andronic a urcat marele Grigoraș Dinicu, pe care Cristi l-a îmbrățișat cu lacrimi în ochi.

— Iată deci că la Paris tangoul și lăutăreasca pot domni în pace, s-a auzit vocea inconfundabilă a Mariei în spatele lor.

Da, era chiar Maria Tănase, buna sa prietenă devenise solista orchestrei lui Dinicu, cu care călătorea prin lume.

— Draga mea Marie, mai întâi îmi revăd prietenii de care nu am auzit de-o viață, prietenii mei cu care am copilărit în Brăila, și-acum iată, îl reîntâlnesc pe maestrul Dinicu și imediat pe dumneata, în persoană. Nici nu simt că am plecat din țară. Mă tot întreb ce va mai urma. Și mă tot întreb dacă nu cumva încă sunt în trenul infernal spre Paris și visez...

— Ai văzut ce mică-i lumea, Cristiane?

— Și nespus de frumoasă! Nespus de frumoasă! Am auzit nenumărate despre Paris și, iată, deja prima zi îmi întrece orice așteptare!

— Ai făcut rost de un angajament aici?

— A, nici vorbă, nu sunt interesat. Știi că inima mea tot în București va rămâne, orice s-ar întâmpla...

— Dar e tot mai greu acasă...

— Mie-mi spui?... Am văzut și la Berlin ce se întâmplă, ce pot să mai zic? Sunt vremuri tulburi care ne așteaptă...

Și chiar atunci, în prima seară în Paris, atât francezii, cât mai ales comunitatea de români care se aduna la restaurantul lui Andronic au trăit un moment magic. Nu a durat mult până

să înceapă spectacolul și, chiar dacă era epuizat după drum și după o zi plină de evenimente, Cristi nu a putut să refuze să cânte celebra sa *Zaraza* alături de orchestra lui Dinicu și în duet cu Maria Tănase. Ba chiar s-a simțit dator față de publicul care așteptase ani de zile să-l audă, public în care foarte mulți oameni îl ascultaseră pe când era doar un copil și încerca să coloreze lumea neagră din jurul lor cu cântecele pe care le auzise din casele bătrânilor evrei.

„Când apari, señorita, în parc pe-nserat" a început Cristi să cânte, fiind imediat acoperit de mulțimea tot mai mare din restaurant și din jurul său. La mii de kilometri de București, cu lacrimi în ochi, se cânta în cor poate cea mai frumoasă melodie românească de dragoste scrisă vreodată. La al doilea vers toți s-au ridicat și au pornit și mai tare.

Cristi îl putea zări din nou la o masă, în fundul sălii, pe tatăl său, cu un pahar de vin alb în față, de data aceasta nespunându-i ceva, ci fredonând și el *Zaraza*.

— Ah, dacă ai fi fost aici, Sachi, să vezi cum lumea cânta cântecul nostru la Paris, de parcă aș fi intonat chiar imnul național! Nici Regina Maria însăși dacă ar fi apărut, nu ai fi văzut atâtea aplauze și urale. Trebuia să-i vezi... Să le vezi ochii plini de dragoste și vocile calde. Să le simți pulsul inimilor și sufletele dansând, Sachi. Să vezi cum cântecul nostru nu mai este nici măcar despre o femeie ideală, despre amor sau orice altceva, cântecul nostru a devenit un simbol al unui timp și al unui spirit, trebuia să-i vezi... Cântecul nostru este mai puternic de fapt pe zi ce trece. Și este abia începutul, Sachi, cântecul nostru va fi ca o lumânare aprinsă în bezna unei temnițe. Cântecul nostru va putea lumina și înduioșa, exact când vremurile vor fi crunte și tulburi, așa cum se anunță. Cântecul nostru va aminti lumii ceea ce este cu adevărat, când ea va părea pierdută de speranță și înecată în întuneric. Să fi reușit noi oare, dragul meu Sachi, ceea ce numai un artist adevărat poate face? Să fi reușit noi să creăm ceva nemuritor?

* * *

La Paris lucrurile nu sunt încă atât de înfierbântate ca la București, unde numai peste o lună avea să vină guvernul xenofob condus de Octavian Goga, care, deși va fi demis peste patruzeci și patru de zile, reprezintă doar începutul sfârșitului liniștii. Dorind să se alinieze la politica germano-nazistă și italiano-fascistă, sunt adoptate o serie de legi discriminatorii de „purificare etnică" ce transformă evreii în ținta lor principală. Pe motiv că sunt infiltrați din Rusia și Ungaria și doresc destabilizarea țării, aproape jumătate din ei își vor pierde cetățenia română și drepturile civile, iar un val mare de intelectuali de origine evreiască începe de-atunci să părăsească România, luând odată cu ei din culoarea și spiritul unei epoci care este pe cale să se prăbușească. Orașul muzicii și al vieții devine peste noapte un oraș întunecat, clocotind de ură și dispreț.

„500.000 de vagabonzi", spunea Goga, „pe care nu-i putem considera cetățeni români". „Este urgent să ne măturăm curtea, căci este inutil să tolerăm la noi toate aceste gunoaie", puncta ministrul său de Externe, Istrate Micescu. Alături de ei, voci puternice intelectuale ale vremii, ca aceea a lui Mircea Eliade, Nae Ionescu, Emil Cioran, Lucian Blaga, Ion Barbu, Mircea Vulcănescu și mulți, mulți alții.

Cei care au protestat împotriva acestor măsuri au dispărut la fel de repede, în condiții suspecte, cei care i-au încurajat sau au colaborat cu evreii aveau să înceapă să sufere enorm. Maria Tănase va simți asta pe propria-i piele, fiindu-i distruse discurile de către gardiști, pentru legăturile cu intelectuali evrei. Nici *Zaraza*, celebrul disc produs de Odeon, nu va

scăpa de furia naționaliștilor, și multe exemplare vor sfârși în flăcări sau sparte sub bocanci, dar interpretul va fi trecut cu vederea pentru că abandonase de mult colaborările cu Pribeagu și alții.

În mai puțin de trei ani de când Cristi termină de cântat la restaurantul lui Andronic și se cazează împreună cu Boantă la Hotel du Jardin, în Cartierul Latin, lângă Grădina Plantelor, Carol al II-lea va abdica și se va instaura Statul Național Legionar, odată cu generalul Ion Antonescu și Horia Sima. În prima lună, întregul personal evreiesc din teatre va fi concediat. Sindicatul Artelor Frumoase îi va exclude apoi pe pictorii și sculptorii evrei sau pe cei căsătoriți cu evrei, iar imediat se vor desființa, conform deciziei Ministerului Propagandei, matrițele discurilor de gramofon cu imprimări ale compozitorilor, textierilor și interpreților evrei. Societatea Scriitorilor Români va exclude scriitorii evrei și va interzice nu doar publicarea lucrărilor acestora, dar și consultarea lor în bibliotecile publice.

În noiembrie 1941 s-au lipit afișe în tot Bucureștiul cu titlul „Scriitori evrei", o listă cu 42 de scriitori, numele lor adevărate alături de pseudonime, data nașterii lor, numele părinților, și se anunța că publicarea sau vânzarea cărților semnate de ei este interzisă. Printre ei, Cristi îi va putea zări, cu lacrimi în ochi, pe Ion Pribeagu (Isac Lazarovici), fostul său coleg de clasă Mihail Sebastian (Iosef Mendel Hechter), dar și mulți alții cu care petrecuse măcar preț de două pahare.

— Știe cineva ce s-a întâmplat cu Pribeagu, e bine? întreba, disperat, Cristi în cercurile literare.

Nu e de găsit, nu știm, n-am auzit, i se răspundea sec, fie cu ură, fie cu teamă, chiar dacă unii ar fi bănuit ceva. Astfel că, ani de zile, Cristi nu va ști ce s-a întâmplat cu bunul său prieten, dacă a apucat să plece din țară, dacă a fost călcat în picioare de gardiști sau dacă s-a ascuns pe undeva. Tot ce putea să facă era ca seară de seară să se roage pentru el, sperând că într-o zi îl va mai întâlni pe cel care compusese cele mai frumoase versuri ale celei mai de succes melodii din anii de aur ai Bucureștiului. Melodie care

se auzea tot mai rar, ca să nu stârnească furia antisemiților, melodie la un pas să fie oficial interzisă, dar care a scăpat totuși pentru că a început să i se recunoască un alt autor, Nicolae Kirițescu.

Este și momentul în care Jean Moscopol începe să fie mai îndrăgit de publicul larg cu a sa piesă *Tot ce e românesc nu piere*, Cristi refuzând în continuare să se alăture unei mișcări extremiste în care, de altfel, n-a crezut niciodată.

Dincolo de luptele interne, Europa într-adevăr va exploda în scurt timp, învăluind continentul într-o vărsare de sânge cum lumii nu i-a fost dat să vadă până atunci: al Doilea Război Mondial, care începe în 1939 și în care România va fi, alături de Ungaria și Finlanda, aliată a Axei, formată din Germania, Italia și Japonia. Perioada de aur a Europei, perioada de aur a României și a Bucureștiului sunt pe cale să se termine nu la multe nopți distanță față de cea în care Cristi a coborât după ce s-a cazat și a fumat câteva țigări, admirând Sena și vestitele anticariate de pe malul ei.

> Parisul este un amestec de tonuri, de ritmuri, de oameni, de curiozități de tot soiul, în care fiecare duce o viață trepidantă. Toți într-o continuă alergare.

Zilele următoare, Cristi și Vladimir, însoțiți de câțiva amici din copilărie, au luat Parisul la pas. În prima dimineață chiar s-au văzut la restaurantul Steinbach, de pe Saint-Michel, unde au savurat câteva pahare de Rosé de Corse, ca să aibă elan pentru a descoperi marele oraș. Au început apoi cu Domul Invalizilor, unde se afla și mormântul lui Napoleon. Au continuat cu Place de la Concorde, cu Obeliscul din Luxor și au făcut o pauză la Place de l'Étoile, unde au admirat Arcul de Triumf.

> Ceea ce m-a impresionat în mod deosebit a fost vizita pe care am făcut-o la Palatul Justiției, și anume a acelei aripi care se cheamă La Conciergerie. Aici, într-o încăpere, am văzut sinistra ghilotină sub cuțitul căreia au căzut capetele lui Ludovic

al XVI-lea și al nefericitei Maria Antoaneta. Mi-am plimbat, împreună cu Vladimir, mâinile pe cuțitul ghilotinei și am avut senzația stranie că îmi plimb palmele pe gâtul catifelat al reginei... Pe o măsuță rotundă, sub un cristal, se aflau ciorapii reginei, precum și o batistă de-a ei pe care se aflau împunsături de ac, prin care biata regină încercase să-i scrie ofițerului închisorii, cerându-i s-o salveze. Batista a căzut însă pe mâinile revoluționarilor, spulberând orice speranță. Am plecat de acolo cu un gust amar...

Seara au mers la Teatrul de revistă Olimpia, unde Cristi l-a revăzut, de data asta în plină acțiune, pe celebrul actor și cântăreț Maurice Chevalier, cu care se mai întâlnise pe la studiouri și de care se îndrăgostise încă din 1929, când îl văzuse în filmul *Innocents of Paris*. Și-a amintit și de *The Love Parade* și *The Big Pond*, pentru care fusese nominalizat și la Oscar, înainte să-și încheie scurta carieră hollywoodiană și să revină în Franța, film în care lansase și celebra piesă *Livin' in the Sunlight, Lovin' in the Moonlight*, a lui Sherman și Lewis.

O altă stea a vremurilor, care de asemenea cântase mult și în Statele Unite, era frumoasa Lucienne Boyer, cunoscută mai ales pentru celebrul ei cântec *Parlez-moi d'amour*, scris de Jean Lenoir, disc înregistrat la Columbia, pe care Cristi îl ținea acasă într-un raft special, alături de cele mai frumoase cântece internaționale din acea perioadă. Și pe ea, dar și pe minunata americancă negresă Josephine Baker, „first black superstar", care era în plină glorie pe scenele din Paris și Berlin, cu dansul ei nebunesc Charleston, nud, le-a văzut Cristi în carne și oase. Tot atunci, la Teatrul ABC, a ascultat-o pe viu pe tânăra Édith Giovanna Gassion, cu numele de scenă Édith Piaf, care abia începuse să înregistreze primele discuri.

Era fascinant pentru Cristi să-și vadă în sfârșit pe viu idolii săi, adevăratele portavoci ale cântecului francez, pe care, ce-i drept, nu doar el îl adusese în România, dar el era cel care îl ridicase pe adevăratele sale culmi, depășind

cu mult orice alt interpret care și-a încercat norocul cu tangourile-șansonete. Avusese poate cel mai important rol în importarea acestui stil, fără de care localurile din București ar fi cunoscut mai mult muzica lăutărească sau cea populară. Era fascinant să-și vadă idolii, dar mai ales să ia parte la ceea ce era nou pe scena Parisului, să descopere ultimele influențe și transformări, mode și dansuri.

Într-adevăr, călătoria sa avea să-i schimbe destinul, făcându-l să înțeleagă și să simtă genul pe care el îl aborda, exact așa cum era în propria lui matcă, original, natural, neadaptat, nemodificat, necopiat, cum nu putea fi găsit niciunde decât pe străzile și scenele boeme ale capitalei Franței. Un singur lucru îi mai rămăsese să descopere, și anume de unde pornise acesta cu adevărat, unde se produsese declicul prin care au apărut șansonetele, cine mai ales și ce genuri îl formaseră. Voia să-i afle istoria și nu doar atât, ci povestea. Însă până atunci, zilele lui Cristi vor fi pline de spectacole, de expoziții, de plimbări prin marile parcuri și grădini, își va purta pașii pe vestitul Champs-Élysées, va vizita Sorbona pe Rue des Écoles, marele Luvru cu ale sale minunății din întreaga lume, din Antichitate și până atunci, va cutreiera bulevardele și străduțele romantice ale Parisului interbelic până îi vor amorți mușchii picioarelor, se va îndrăgosti de Gioconda, de antichitățile egiptene și romane, de arta romană și va petrece în cele mai renumite localuri cu prietenii săi și va gusta, cum îi era obiceiul, din tot și din toate.

* * *

Primul om de muzică cu care am vorbit la Paris a fost Guillaume Balay, fost șef al fanfarei Gărzii Republicane prin anul 1927, pe atunci pensionar. L-am descoperit într-o casă din fundul unei curți în care locuia singur. Când am trecut pragul, am văzut un omuleț scund, cu o figură inteligentă, cu privirea ageră, cu mustața în furculiță, pe jumătate îngălbenită de nicotină, iar la gât cu o cravată neagră, gen lavalieră. De la intrare, m-a izbit un miros închis de mucuri râncede de țigară și un aer îmbâcsit în care Balay stătuse zile în șir fără să iasă, mâncând pe apucate și lucrând cu furie la ultimul său marș pentru fanfară. Avea scrierea măruntă, dar caligrafică. Pe masă erau cărți, neglijent stivuite, gata să cadă, iar în fața lui o călimară, un toc și o coală de hârtie de note scrisă pe jumătate. Pe unul din pereți atârna buzduganul de tambur major, iar pe un piedestal, chipiul prăfuit cu pompon în trei culori.

După ce i-am spus cine sunt și pentru ce venisem la Paris s-a oferit să mă pună în legătură cu un cunoscut al său, fost mare șansonetist în Montmartre. La plecare, a luat cu el o cutie de tutun subțire, explicându-mi că țigări fumează numai acasă; în rest prizează tabac. Înainte de a pleca a ținut, cu orice preț, să-mi fluiere partea de trio a marșului pe care îl compunea, spunându-mi că așa ceva n-am mai auzit. Ce ți-e și cu compozitorii ăștia! În timpul fluieratului, când ridica o sprânceană, când pe cealaltă, când își dilata nările și făcea ochii mici pe un descrescendo până la pianissimo. N-am să-l uit niciodată!

Și, într-adevăr, bătrânul Guillaume i-a făcut cunoștință chiar în acea zi cu marele Tourtal, de care Cristi auzise în

țară încă din anii ’20. Fascinat de povestea tânărului trubadur venit de la București pentru a afla istoria șansonetelor, acesta l-a luat de braț și l-a plimbat prin tot Montmartre-ul să-i arate de unde au început marile cabarete delicioase care au schimbat lumea muzicii. I-a povestit de Lemancier, de Montoya și Baltha, de Hypsa, Ferny și Deval, și i-a arătat fiecare crâșmă, pe rând, și i-a povestit cine și cum a început să cânte acolo și ce a adus fiecare nou. Toată istoria, scurtă, după război, cât și dinaintea lui, i-a fost prezentată pe viu, și a fost invitat să calce și să atingă locuri și lucruri de care numai în povești auzise.

A fost o zi cu adevărat magică, mergând pe urmele unui cântec, despre care Cristi avea să afle că era cu mult mai complex decât bănuise și că avea nenumărate variante și interpretări. Au băut la baruri în care se scrisese istorie, au urcat pe estrade despre care puțini știau că urcaseră, cu ani în urmă, idoli care au schimbat generații din temelii cu ritmurile lor suave și versurile curajoase politice sau de amor, cum nu mai fuseseră până atunci. A mers până în centrul revoluției culturale a Parisului și a lumii și a învățat și a înțeles în doar câteva ore lucruri și povești care n-ar fi intrat niciodată în manuale, mituri pe care numai acolo, direct din gura oamenilor, le puteai afla.

> Apoi, la o bere, ne-am dat în vorbă despre șansoneta franceză. Ei aveau foarte multe variante, unele vechi, de câteva secole, iar altele foarte noi. Tourtal, foarte bine informat pe această temă, mi-a vorbi despre așa-numita La chanson rosse lansată de marele Fursy, textele fiind de cele mai multe ori satirice la adresa oamenilor care dețineau puterea. I-am spus că acest gen a fost și este în mare vogă și la noi și că avem reprezentanți iluștri ca Millo, Ionescu sau Tănase.
> Mi-a amintit apoi de genul sentimental și galant, pe care l-ar fi reprezentat cu strălucire un cântăreț pe nume Harry Fragson, apoi de un gen așa-zis fantezist, de altul al fobur-gurilor și încă de vreo câteva genuri de care nici noi nu suntem străini.

I-am cântat câteva romanțe și tangouri-romanțe de-ale noastre și a sesizat imediat unele similitudini, mai ales privind șarmul melodiilor și al adevărului din texte. Mi-a spus că șansoneta franceză își are originea în cântecele trubadurilor și truverilor, iar eu i-am explicat că romanța noastră își are originea în doină și i-am cântat și o doină de inimă albastră. Trubadurii, îmi spunea, aveau cântece de chef. I-am spus că noi avem cântece de pahar sau de petrecere și i-a plăcut nespus de mult asemănarea.

Dar nu a fost numai schimbul de experiențe și istoria tipurilor de șansonete pe care o învățase, francezii s-au îndrăgostit de-a dreptul de Cristi, pe care, cum l-au auzit cântând, l-au și asemănat cu marele Tino Rossi. Iar dacă el aflase despre atâția și atâția artiști, a fost și rândul parizienilor să descopere muzica românească, doinele și melodiile tradiționale, romanțele noi, generația lui Cristi și a lui Jean Moscopol, Titi Botez, Ion Luican, Gion și atâția alții. Au aflat despre Fernic și nebuniile sale, despre sutele sale de compoziții, despre textierii cunoscuți și mai ales despre centrul orașului a cărui noapte nu se termina niciodată, ci era un întreg concert și o petrecere aproape fără sfârșit. Despre București și femeile sale inegalabil de frumoase, despre bulevardele largi și aglomerate, pline de viață, despre băuturile tari și bețiile terminate pe jos sau cu scandaluri.

Seara următoare am fost toți la Cabaret des Noctambules din strada Champollion, în Cartierul Latin. Șansonetistul era unul Martini. Tourtal l-a invitat la masa noastră, iar Martini, când a auzit că sunt și eu dizeur și după ce Tourtal mi-a ridicat calitățile glasului în înaltul cerului, m-a luat prietenește de braț, m-a urcat pe estradă, a vorbit ceva cu șeful de orchestră, care a acceptat să mă acompanieze. Am cântat melodii de-ale lor, pe care le cântam și în țară. A fost o seară superbă!

Au cântat și Martini, și Tourtal. Apoi am încheiat în aplauzele celor din sală, cântând toți trei aceeași melodie. Fugeam pe

rând care cum putea, fie la terță, fie la sextă. Martini a terminat cu o acută pe care aș fi vrut s-o iau eu, dar el se arătase mai repede de gât, sau unde m-a mirosit că doream s-o fac eu înaintea lui.

Iar de la primele apariții pe scena Parisului până la primele oferte de angajamente nu au durat decât ore. Aceeași efervescență pe care o avea în București și același impact aproape instantaneu la public s-au regăsit și în capitala Franței, care l-a îndrăgit imediat și a fost cât pe ce să-l adopte. Tourtal, Martini, dar și mulți alți prieteni pe care și i-a câștigat cu talentul său s-au rugat degeaba de Cristian Vasile să mai rămână la ei. Când i-au propus o mutare definitivă și niște câștiguri, într-adevăr, de zeci de ori mai mari decât în țară și au văzut că nu-i surâde, au încercat să-l convingă să vadă cum va merge pe un termen mai scurt cu un contract, chiar în miezul Parisului. Degeaba însă, dragostea lui Cristi pentru București nu a avut niciodată preț, iar oricât de bine s-ar fi simțit în marele și minunatul Oraș al Luminilor, știa și simțea că publicul românesc are mai multă nevoie de el decât cel francez.

O săptămână, cât am stat la Paris, mi-am făcut o serie de prieteni. Am mai cântat apoi în câteva restaurante, fără să semnez vreun angajament, pe care mulți patroni l-ar fi dorit. În schimb, m-au plătit și m-au tratat ca pe un rege, mi-au făcut tot felul de propuneri, pe care am fost nevoit să le refuz pentru a mă întoarce acasă.

Cristian a ales să devină însă rege în țara lui, nu printre străini, pe care oricât de mult i-ar fi simțit aproape, nu purtau cu ei nebunia balcanică a prietenilor săi; și chiar dacă aveau un public mai rafinat și mai educat în muzică, lipseau pasiunea și pofta lor de viață pe care le găsea numai în crâșmele Bucureștilor.

Nu a fost o decizie ușoară, mai ales că în țară violențele și degenerările politice prindeau tot mai mare avânt. Și

vremuri tulburătoare și schimbătoare se anunțau la orizont. Însă muza sa, de care a ascultat întotdeauna, îl chema tot acasă. Nu a știut de ce sau pentru ce, însă, ca de fiecare dată, a ascultat-o.

Capitolul 11

Cruce albă de mesteacăn

Nu mai văzuse niciodată Bucureștiul atât de întunecat, mai ales într-o zi de vară. O tăcere ca de mormânt învăluise orașul odată cu aflarea veștii că Regina Maria s-a stins la Sinaia, la Pelișor, cu câteva zile în urmă. Pe străzi, puținii oameni care ieșiseră erau îmbrăcați sobru, în culori cât mai închise, își țineau privirile triste în pământ, îngândurați și părând să se roage. Nu se auzea un cuvânt, un murmur, aveai impresia că se vorbea în șoaptă și în case, iar timpul părea să fi înțepenit pe loc.

Regina Maria fusese poate printre cele mai îndrăgite personalități politice ale românilor, fără de care nu s-ar fi pus bazele României Mari, a celei de după Primul Război Mondial, când țara și-a recucerit Transilvania, Basarabia și Bucovina, având cea mai mare extindere teritorială din istoria sa, iar apoi, deschiderea monarhiei către Vest și implicarea alteței sale în toate domeniile, până și ca soră de caritate în spitalele militare, au făcut-o să fie foarte iubită de popor, care o ținea în suflet drept un model al patriotismului și al conștiinței civice. Nu a fost deloc întâmplătoare efervescența culturală din anii ce au urmat, regina fiind o împătimită iubitoare și colecționară de artă, ea susținând tot timpul personalitățile artistice ale vremii, în special prin burse și bani, oferindu-le șansa și condițiile necesare pentru a-și da frâu liber imaginației.

Întreaga lume artistică, de la scriitori la cântăreți și actori, de la sculptori la marii pictori care începeau să devină cunoscuți pe plan internațional, era în doliu. Teatrele erau

închise, restaurantele nu aveau program de concerte, porțile expozițiilor aveau lacătul pus, iar în sălile școlilor, liceelor și facultăților, doar așezarea prafului era singurul semn de viață.

Copiii cu ziare nu mai strigau în acele zile titlurile la trecători, se știa că toate știrile erau dedicate suveranei. Detaliile pelerinajului de la Peleș, sosirea trenului mortuar de dimineață în capitală, programul vizitelor la Cotroceni și al întregilor funeralii, comemorări ale diferitelor evenimente la care regina asistase în ultimii ani, istoricul domniei sale, elogii, dar și critici, totuși nu atât de vehemente, umpleau cu tuș negru paginile ziarelor.

Nici țigăncile nu erau la fel de agitate și nu mai purtau fustele lor multicolore, erau toate în violet, vânzând numai buchete cu flori roșii, preferatele alteței. Iar în afară de cele câteva cafenele deschise, care nu mai erau la fel de gălăgioase, crâșmele și barurile de pe bulevardele pustii aveau porțile și ușile închise. La fel și magazinele, cofetăriile, doar ici-colo o brutărie cu pâine caldă sau o covrigărie, pentru de-ale gurii. Nicicând nu mai avuseseră Bucureștii străzile atât de goale și pierdute într-o tăcere bizară, fără forfota oamenilor sau muzica localurilor. Era de parcă toți dispăruseră subit, din cauza vreunei catastrofe, obloanele caselor părăsite erau trase, porțile încuiate bine, doar lătratul vreunui câine mai strica perfecțiunea liniștii. Toată lumea era deja la Cotroceni sau urma să ajungă imediat, pentru a-și lua un ultim rămas-bun de la Regina Maria, al cărei trup zăcea pe catafalcul din „Sala Bizantină".

> Printre glorioase aduceri aminte, Regina Maria primește omagiul înlăcrimat al Bucureștilor.

Era deja amiază, trecut de șase, când Cristi a comandat a patra cafea, singur la o masă din capătul unei cafenele de lângă Cișmigiu, acolo unde îl aștepta pe Fernic. Nu avea chef să bea și nici să stea la taclale cu cineva. Era trist, ca mai toți în acele zile, și fuma țigară după țigară, fără să se

gândească la ceva anume. Mintea i-o lua pe tot felul de drumuri scurte, aiurea, fără nicio concluzie. Dădea din picioare întruna, nerăbdător, așteptând să ajungă și el odată la Cotroceni cu prietenul său, care trebuia să fi aterizat deja la aeroport.

Pe ultima sută de metri, Ionel, aflat departe, la școala de pilotaj, prinsese un loc la o cursă de la Varșovia până la Salonic, cu aterizări la Cernăuți și la București. Făcuse un scandal monstruos să prindă un loc de la Cernăuți în capitală, nici nu concepea să rateze funeraliile reginei. Și până la urmă a reușit să-l convingă pe un amic de-al său, pe Lelius Popescu, avocat al aviației civile, să-i cedeze biletul, urmând ca acesta să ajungă abia a doua zi. Ar fi fost în stare, oricum, să-l înlocuiască chiar pe pilot, doar să urce în blestematul de avion care trebuia să fi aterizat deja în București când Cristi, văzând cum timpul zboară, iar Fernic tot nu apare, și-a comandat un whisky dublu.

— Imediat, domnule Vasile, se conformă chelnerul, care se tot învârtea pe lângă marele cântăreț, făcându-și curaj să-l întrebe dacă e bine.

Șapte și zece minute arăta ceasul din cafenea.

— Auziți, până când credeți că ne lasă la Palat? îl întreabă Cristi pe băiat, când vine cu paharul cu tărie.

— Cred că ține până târziu de tot, am înțeles că sunt mii și mii de oameni și-acum. Nu vedeți că orașul e pustiu? Doar nu vor închide porțile, nu s-ar cuveni.

— Dumneata ai fost?

— Am fost, domnule Vasile, primul lucru de dimineață, după ce au adus-o de la gară. Vă e teamă să vă duceți, domnule Vasile?

— Teamă? zâmbește Cristi. Teamă doar că n-o să apuc să o sărut ultima dată pe minunata noastră regină, care a făcut atâtea pentru noi, Dumnezeu s-o ierte!

— Dumnezeu să o ierte!

— Nu, aștept un prieten, i-am promis că mergem împreună, dar nu apare.

— Întârzie de mult?

— Să tot fie un ceas, să tot fie.

— Domnule Vasile, îmi puteți lăsa mie vorbă, dacă mi-l și descrieți pe amicul dumneavoastră.

— Dacă mă cunoști pe mine, cred că îl cunoști și pe dânsul. Pe Ionel Fernic.

— A, cum să nu! Puteți avea încredere în mine. Îi spun că l-ați așteptat mai bine de un ceas și ați decis să mergeți singur, sigur va înțelege.

— Mi-e teamă să nu fi luat și el aceeași decizie, râde Cristi, fără să aibă cum să mă anunțe. Îl și văd zburând de la aeroport la Palat, și dă băutura pe gât, după care se ridică grăbit de la masă. Îți mulțumesc mult, tinere, și îi dă ospătarului o bancnotă mare, de zece ori poate cât fusese consumația sa, și o întinde.

De la Cișmigiu, după cum bănuise, niciun taxi. Cine să lucreze în acea zi mohorâtă când, oricum, mai toate erau închise? A așteptat totuși câteva minute, preț de o țigară, dându-și seama că e inutil. A stins apăsat chiștocul după ce l-a aruncat și a luat-o încet, la pas, spre Cotroceni, drept de la Elisabeta pe Carol al II-ea și până la Palat, de unde începeau deja să se întoarcă grupuri mari de oameni îndoliați, de o tristețe nemaiîntâlnită, ținându-se de mâini și nesuflând o vorbă, cu lacrimi în ochi și capetele ușor lăsate în jos, de parcă tuturor le-ar fi murit propria mamă.

Odată cu moartea regelui Ferdinand și venirea la putere a fiului său, Carol al II-lea, în 1930, regina a fost treptat îndepărtată din viața politică, aproape trăind într-un soi de exil, la reședințele sale din țară, la Peleș, la Balcic sau la Bran. Se știa în ultimii ani că este bolnavă, iar vestea morții ei, pe fondul domniei tot mai controversate și criticate a lui Carol al II-lea, a căzut asupra poporului, mai ales asupra bucureștenilor, ca un trăsnet. Ea rămăsese în inimile oamenilor ca un simbol al curajului și al prosperității unei epoci în continuă ascensiune pe care o trăiau. O lume grandioasă, elegantă, civilizată, dar mai ales o lume a păcii, în care arta și bunul-gust începuseră să domnească. Odată cu ultima ei suflare, un sentiment de ușoară nesiguranță și neîncredere

a învăluit întreaga țară, și așa aflată într-o tensiune politică tot mai accentuată. Odată cu moartea ei se ducea poate și cea mai de preț speranță că lucrurile nu vor degenera sau se vor schimba într-un fel în care nimeni nu își dorea. Nu le puteai citi pe buze, căci parcă le aveau lipite, dar le puteai vedea temerile în priviri.

Cristi era tot mai nervos și mai emoționat cum se apropia de Cotroceni. Se gândise de nenumărate ori să se întoarcă din drum și să rămână cu imaginea Reginei Maria tânără, frumoasă, dar mai vie, într-un costum tradițional, zâmbind dimineața într-o grădină de flori de toate culorile, care te amețesc cu parfumul lor. Dar se cuvenea pentru o vedetă cu statutul său un asemenea gest, trebuia să fie acolo, să înfrunte sfârșitul, alături de oameni, cu amintirea tatălui său care nu a murit degeaba, ci pentru o țară mai bună, pentru maică-sa, care nu l-ar fi iertat niciodată dacă nu s-ar fi dus să o atingă pentru ultima oară și să-i lase un gând bun Reginei Maria.

— Cristian! strigă tare cineva din spatele său. Cristian!

La câțiva metri, un domn înalt, elegant, alerga spre el. Era Moscopol:

— Cristian, ai auzit nenorocirea?

— Ce nenorocire?!

— Avionul lui Fernic! Eu trebuia să-l iau de la aeroport...

— Ce s-a-ntâmplat cu avionul? se albește imediat Cristi la față.

— N-a ajuns niciodată la Băneasa. Am tot așteptat cu speranță până în ultima clipă. A fost lovit de trăsnet pe drum, au zis. S-a făcut praf!

> Un avion al companiei poloneze LOT, care face cursa Varșovia – Salonic, plecat ieri din capitala Poloniei, s-a prăbușit la ora 17:30, în pădurea Negrileasa, lângă Găinești (...). Avionul s-a sfărâmat complet și toți călătorii au fost omorâți. Se crede că avionul a fost lovit de trăsnet. Printre victime, cunoscutul aviator Ionel Fernic (...).

* * *

După funeraliile reginei a urmat imediat incinerarea lui Fernic, a rămășițelor sale găsite în pădurea Negrileasa, lângă Găinești, alături de celelalte victime. O masă mare de oameni era strânsă în fața crematoriului de lângă Parcul Carol. Toată lumea muzicală era în doliu, suspinând la vederea fumului care a început să atingă cerul. Cu capetele în pământ, Dorel Livianu, Manole Stroici, Nicolae Kirițescu, Nicu Stoenescu, Petre Alexandru, surorile Braia, Maria Tănase, Rada Moldovan și Jenny Boerescu, Zavaidoc, Gion, Titi Botez, Gică Petrescu, toți trubadurii celebri ai orașului, în frunte cu Cristian Vasile și Jean Moscopol, au ridicat un pahar de vin în cinstea celui care le compusese mai bine de cinci sute de tangouri și romanțe. Instrumentiști, textieri, compozitori, Ion Vasilescu, Elly Roman, Bébé Altman, Puiu Maximilian, Mircea Alexe sau Eugen Mirea, actori și scriitori deopotrivă, oameni politici însemnați, dar și mulți membri ai armatei și mai ales ai aviației, care au hotărât să facă și un spectacol demonstrativ în amintirea lui, s-au adunat pe dealul crematoriului.

Doliu după doliu în lumea artiștilor, care se simțea decimată după cele două pierderi însemnate. Alături de ei, sute și sute de oameni obișnuiți, oameni din public, care s-au bucurat de celebrele melodii ale celui care fusese în scurta sa viață de 37 de ani nu doar un compozitor și un textier talentat, dar și scriitor, poet, actor, gazetar, compozitor, dirijor, aviator, parașutist și, după cum scria pe ultima sa carte de vizită: membru al „Societății pentru protecția animalelor", fost membru în „Biroul populației", fost abonat la „Societatea de gaz și electricitate".

Odată cu fumul negru înălțat, au răsunat *Îți mai aduci aminte, doamnă*, *Iubesc femeia*, *Pe boltă, când apare luna* sau *Cruce albă de mesteacăn*, prima sa baladă, compusă încă din liceu. S-a cântat, s-a dansat și s-a petrecut așa cum probabil și-ar fi dorit și Fernic, care dacă ar fi fost printre ei cu siguranță ar fi spus niște glume deocheate și poate că ar fi și luat la bătaie pe cineva care ar fi părut prea afectat.

— Cu ce ocazii triste ne reîntâlnim, domnișorule Cristian, îl salută respectuos Pribeagu.

— Păcat că numai la acestea, Sachi.

— Ca muștele care apar imediat în jurul unui rahat, ai zice.

— Cum o mai duci, bătrâne? a zâmbit Cristi, revăzându-l după atâția și atâția ani.

— La fel ca dumneata, viu, se pare.

— Chiar și aici îți arde de celebrele-ți glumițe.

— Ei, dar crezi că monsieur Ionel ar fi vrut să plângem? Când era-n cădere, în ultimele clipe, știi ce cred c-a spus? „O s-o fac și p-asta, să nu zic-ai naibii că nu m-am și dus."

Și Cristi a surâs pentru prima dată în acea săptămână teribilă, în care-i plecase fratele de cântec și de pahar.

— Dintre toate nebuniile pe care le-a făcut, nu l-au dărâmat bătăile, nici foamea, taxele sau amenzile, nici avionul său cu care se-ntrecea-n peripeții, nici parașuta, iată-l, Sachi, răpus de un nenorocit de fulger.

— Dumnezeu l-a lăsat să-și împlinească fiecare vis în parte.

— Și l-a smuls de-aici mult prea devreme, îngână Cristi, cu lacrimi în ochi.

— Dar cine suntem noi să judecăm asta, domnișorule Cristian? Suntem niște simpli beneficiari de viață, fără voia noastră. Și când și cum plecăm unde-om pleca, asta-i privește pe preoți și filosofi, nu pe noi, niște netoți.

— Din pământ venim și în pământ ne întoarcem, tot ce-nvățăm și iubim, tot ce cumpărăm și avem nu contează. Ci ceea ce lăsăm în urma noastră.

— Să ne-ajute Dumnezeu să lăsăm măcar pe jumătate pe cât ne-a lăsat monsieur Ionel nouă.

— La cântece te referi?

— Nu, domnișorule Cristian, nu mai gândi ca la piață, eu mă refer la dragostea lui nebună de viață.

* * *

Patruzeci de zile de la incinerare, Cristi nu a mai cântat, ținând doliu. Patruzeci de zile fără vreun spectacol, anulându-și angajamentele din vară de la Bufet, tocmai când grădina și sălile erau pline ochi și se făceau rezervări cu săptămâni bune înainte; patruzeci de zile fără o înregistrare măcar, nicio romanță nouă la radio, niciun disc proaspăt la magazine, orice petrecere privată la care era invitat a fost imediat anulată, nici n-a călcat în acele zile la vreun banchet sau în vreun local din centrul orașului, de parcă ar fi dispărut și el de pe pământ odată cu cel mai bun prieten al său. Nu a fost zărit la nicio piesă de teatru, la Operă, la film sau privind tablourile vreunei expoziții.

Publicul îi simțea lipsa, Vișoiu era îngrijorat peste măsură văzând cum câștigurile sale scad în fiecare seară, iar odată cu absența sa, nici romanțele și tangourile, pe care le făcuse atât de celebre, nu mai erau atât de ascultate. Străzile erau tot mai cufundate în jazz, în swing, iar saxofoanele și trompetele înlocuiau din ce în ce mai mult sunetele viorilor, ale acordeoanelor și ale chitărilor. La fel, piesele populare și cele lăutărești, cărora Zavaidoc le dăduse de mult tonul, păreau să-și fi câștigat în sfârșit un statut important printre genurile preferate de bucureșteni.

Cristi însă nu era interesat de nimic din toate acestea. Se izolase de lume în acele zile. Nici măcar nu repeta, nu voia să mai audă de muzică. Nu-l mai interesa nici amorul, nedându-și nicio întâlnire pe-atunci, și nici să stea la vorbă cu vreun amic nu-l mai încânta.

În loc de vreun cântăreț sau vreun actor cu care să pălăvrăgească, ca de obicei, la Capșa sau la o masă în dreptul unei vitrine de pe Victoriei, prefera să se ascundă în birturi din periferii întunecate, să asculte în gol poveștile unor oameni pe care îi cunoștea într-o seară, iar a doua zi îi și uita. Nopți la rând doar bea fără oprire, bea până nu mai putea nici să vorbească, până nu mai putea să articuleze bine o nenorocită de consoană; abia stătea rezemat de spătarele scaunelor șubrede, departe de a fi conștient, ascultând povești la fel de pline de alcool ca și el, fără niciun farmec și nicio noimă. Zile și nopți în care nu câștiga nimic și arunca averi pe ficatul său.

De multe ori nici nu mai ajungea acasă, cădea în cine știe ce șanț de pe cine știe ce alee lăturalnică de mahala, și acolo rămânea până dimineața, când fie niște copii găseau să se distreze copios trăgându-l de haine, fie șobolanii îl deranjau, încercând să-l muște de degete sau urechi. Și nici măcar atunci nu pornea spre casă. Era o epavă, ajunsese de nerecunoscut, având o barbă murdară și îmbâcsită de băutură și tutun ieftin, slăbit de forță, târându-se mai mult decât mergând; și cu mințile aproape toate luate, se ducea spre prima crâșmă pe care o găsea deschisă și începea din nou să toarne pe gât. Nu vin, nu delicatese, doar tării, whisky-uri, vodci ieftine, țuici și poșirci de-ale casei, pahare după pahare pe care le stingea cu bere neagră.

Iar când nu mai putea să bea, căuta țigani care au cocaină sau opiu. În funcție de ce găsea, își continua ziua fie întorcându-se la crâșmă, plin de energie și gata iar să golească sticlele, fie rătăcind amețit, ca o legumă, prin cine știe ce parcuri, adormind lângă un copac sau sub vreo bancă, jegos în ultimul hal. Și de la capăt, zile și nopți întregi, cărora le pierduse numărul și sensul, rătăcind în lumile macabre pe care mintea sa le mai putea concepe.

Nu de puține ori halucina și stătea de vorbă singur la masă, crezând că-l are alături pe Fernic. Ca un nebun scăpat de la sanatoriu, înconjurat de râsetele meschine ale bețivanilor care își găsiseră un clovn. Minute în șir îi povestea lui Fernic câte și mai câte, glumea cu el, iar când se întorcea să-l privească,

în loc să vadă chipul prietenului său, îi vedea cadavrul în descompunere. Cu vene și bucăți de carne în putrefacție atârnându-i pe oase. Cu viermi colcăindu-i pe față, rozându-i pielea până la oase, care se puteau vedea pe alocuri. Cu partea stângă a mandibulei agățată de niște ultimi mușchi ațoși, gata să cadă pe masă, și un miros groaznic de boală și moarte. Cristi atunci vomita de greață direct pe mese și imediat era azvârlit afară de o matahală, care-l mai și scuipa și-l înjura de toate neamurile și sfinții, nerecunoscându-l pe cel care umplea sălile cu romanțele sale și inimile oamenilor, seară de seară, cu căldură și bucurie.

Ce mai era de recunoscut din Cristi? Trăsăturile lui fine erau acoperite de zgârieturi și mizerie, nu se mai spălase de săptămâni întregi, barba împuțicioasă îl făcea să pară cu zece ani mai în vârstă, poate și mai bine, slab ca un ogar, pentru că mânca pe apucate și numai mâncare nu era aia o felie de pâine din când în când, poate și un pahar cu lapte; părul în toate direcțiile, răvășit, iar hainele-i mereu elegante și potrivite arătau ca niște cârpe de șters podele.

În unele zile nici nu mai știa cine era. Se privea în vreun lac și se uita la el curios, nerecunoscându-se. Nu știa de unde vine și încotro se îndreaptă. Nu știa nici cum îl cheamă sau unde se află, iar amintirile, care veneau haotic și pe care nu le înțelegea, păreau dintr-un vis.

Era mai mereu vânăt la față, dar mai ales pe corp, lovit tare de fiecare dată când intra într-un scandal cu te miri cine, pentru că-și bea atât de tare mințile, încât începea să-i înjure pe toți din jurul său, oameni de la mese, din crâșme, sau oameni de pe stradă. Fără niciun motiv, începea deodată să le sluțească pe femei în ultimul hal și să le scuipe, ba chiar aproape să le și pocnească, iar pe bărbați să-i facă în toate felurile. Inevitabil cineva îl punea la punct, neînțelegând că omul din fața lor nici nu mai avea putere să gândească vreun gest sau vreo vorbă.

— Fernic, amice! strigă la un ins care s-a apropiat de el, după ce l-a văzut zăcând în mijlocul unui parc de lângă Târgul Moșilor. Fernic, ce bine c-ai venit!

— Dumnezeule, domnișorule Cristian, s-a crucit Pribeagu când l-a găsit, arătând mai mult mort decât viu.

Cu hainele-i pline de sânge și vomă, umflat la față de bătăi, cu pământ și mizerii în urechi, în păr, cu unghiile imense, negre, cu hainele toate rupte și jegoase, care puteau groaznic a pișat și fecale, zâmbind ca un idiot, crezând că l-a văzut pe Fernic.

— Haide, domnișorule Cristian, ridică-te în picioare și hai acasă, până nu-ți dai ortu' popii prin cine știe ce dugheană, trage Pribeagu de el, dar fără niciun folos.

— Ah, dac-ai ști cât de comod e acest pat de iarbă, prietene, după care Cristi tușește în ultimul hal, scuipându-și plămânii atât de puternic că și mațele i s-au întors pe dos, făcându-l să-și vomite bila, căci altceva nu mai avea.

S-a ridicat în fund, cu ultimele forțe, iar fierea și saliva i se scurgeau pe bărbie. Apoi a simțit cum o palmă zdravănă îi întoarce capul.

— Revino-ți în fire, mon cher!

— Du-te dracului, îl pocnește la rându-i pe Pribeagu, pe care abia acum îl recunoscuse. Du-te dracului de trădător jegos care ne-ai lăsat singuri, fricosule! începe să zbiere. Jidanule!

— Ah, mai nou îmi spui jidan?

— Scursură!

— Hai, spune tot ce-ai pe suflet, domnișorule Cristian, dă tot afară, căci știu că nici mintea și nici inima ta nu vorbesc acum, ci numai alcoolul, opiul și hașișurile. Dumnezeule, cum arăți, trebuie neapărat să te duc acasă, mi-e și frică să te las la vreun spital, să nu te recunoască vreunul, să vezi ce scandal pornește...

— Ce spital, dragule? Mă simt foarte bine, bâjbâie Cristi.

— Știi în ce zi suntem, domnișorule Cristian?

— În mai.

— În mai pe naiba să te ia. De când bei în neștire? Știi?

— De ieri, c-a murit tata, și începe să lăcrimeze.

— Doamne, a murit Fernic... Și asta acum vreo două săptămâni și ceva.

— A murit Fernic?! A, da... și-a amintit Cristi. A murit Fernic...

Și se apleacă în genunchi, începând să plângă și să borască în același timp, repetând încontinuu c-a murit Fernic.

— Of, haide, domnișorule Cristian, hai acasă! Oamenii mor, și nu mor când trebuie, și nu mor cei care-ar trebui, viața-i o junglă. Pentru ce dreptate naivă te tăvălești și-ți iei mințile de cine știe când, și-ți pierzi vocea și demnitatea și bărbăția? Apucă-mă de braț, ridică-te și hai să te duc acasă.

— Ah, dar lasă-mă naibii să putrezesc mai bine aici, n-am chef de nimeni și de nimic.

— Hai, prietene, c-o să treacă. Ai să vezi, o să treacă.

— Viața o să treacă, umoristule! O să treacă peste noi, ca și cum nici n-am fi existat vreodată, să văd atunci ce-o să mai râzi și ce glumițe o să mai născocești! În final, orice am face, Sachi, iubitule, ce mai contează? – și mai scuipă din fiere, cu vinișoare de sânge.

Apoi cade lat, lovit parcă de-un pumn invizibil. Cade pe spate și acolo rămâne, privind cerul plin de stele. Îi vine să urle ceva, dar nu mai poate. Îi vine să plângă, dar nici de asta nu e în stare. Întins, fără să se mai poată mișca, își reamintește tot felul de momente cu Fernic. Câte năzbâtii și aventuri. Câte cuceriri și cântece. Câte visuri împlinite și glume. Câte râsete și pahare de vin.

— A dat un vis pe altul, ăsta a fost destinul lui. Întruna altă și altă îndrăzneală. De parcă nu se sătura de viață, de parcă tot timpul mai era ceva grandios de făcut. Se arunca pe val și nu conta unde îl duce acesta, dacă a doua zi murea de foame sau de vreo boală. Strivit sau spulberat pentru că nu i s-a deschis parașuta. Ce-i păsa lui? A fost poet mai întâi, iar asta nu i-a ajuns. A venit în București să fie actor, a terminat Teatrul, s-a suit pe scenă, a jucat, a fost aplaudat, degeaba. S-a plictisit și de asta. S-a trezit într-o zi că tot ce vrea să facă e să meargă pe bicicletă și și-a luat o bicicletă. Arunca tot ce alții realizează într-o viață într-o secundă. El n-a vrut să fie cineva niciodată, a fost toate deodată. Și-și bătea joc de oamenii care luau viața în serios, ca mine. Își

bătea joc de parveniți și de băsinoși cu pretenții. Îi lua la bătaie, dacă se putea, nu-l interesa dacă va sfârși cu gâtul rupt, plutind pe Dâmbovița. Importantă era dreptatea. Onoarea. Lucruri de genul ăsta îl făceau să se trezească în fiecare zi și mai puternic, într-o lume tot mai mizerabilă și mai vândută. Mai ții minte c-a scos și-o revistă? La fel de plictisit să scrie în marile ziare, unde era mereu invitat alături de mari gânditori ai neamului. *Să nu te superi că te'njur*, dup-aia a lăsat-o și p-asta, a scris cărți pentru copii. Apoi s-a întors la muzică și a compus sute de romanțe. Cele mai frumoase mie, norocosul secolului. În loc să fie și el un cântăreț de seamă, deși avea o voce incredibilă și un șarm cum rar mai vezi, în loc să ne întrecem în cântece, el s-a dus să piloteze. Gravitația nu-i prea convenea lui, dă-i naibii de bani și dă-l naibii de succes. Și după ce a străbătut munții în aer, orașele, lumea, fir-ar a naibii de lume, nu i-a ajuns nici asta. A zis să se arunce din avion și s-a aruncat cu parașuta. Fără să fi făcut nicio școală înainte, citind instrucțiunile, atât de nebun. S-a aruncat până și-a rupt piciorul, nu l-a interesat nici asta. Parcă de când avea baston era și mai glumeț și mai plin de viață. Îți zic, dădea un vis pe altul. Întruna. Nu mă mir, dacă mai trăia, să fi lăsat și avioanele și parașutele și să se fi apucat de vapoare sau trenuri. Sau de pictat, cine știe? Mâine, poimâine îl făcea pe Brâncuși să pară un copil, pe lângă ce sculpturi ar fi dat. Să-ți trăiești viața din vis în vis, să ți le împlinești pe toate, cum o fi? Cine are curajul?

Pribeagu se așază lângă el și-l îmbrățișează.

— Și mie mi-e dor de monsieur Ionel, mai mult decât îți imaginezi, domnișorule Cristian. Dar distrugându-ne n-o să-i folosească la nimic. Spiritul lui va rămâne viu atât timp cât noi îl vom duce mai departe. Cât tu îl vei duce mai departe, cântându-l. Amintindu-l. Nu fi copil, domnișorule Cristian, nimeni nu trăiește la nesfârșit. Și nimeni nici nu cred c-ar suporta nemurirea. Viața e frumoasă tocmai pentru că se termină. Viața, da... tragica și minunata povară de a trăi, plină de infinite posibilități de măreție și de ratare; ieri un idol, iată-te azi o fantomă. Viața plină de culoare și de

cântece, de iubiri absurde, de extaz și viața sumbră, goală, nesfârșit de întunecată, duhnind a sărăcie și foame. Dintre atâtea și atâtea lucruri, ce șansă, dacă stai să te gândești, ce șansă să te fi născut, apoi ce șansă să fi supraviețuit fiecare an, când uite, un fulger de nicăieri te poate reteza fără milă când ți-e lumea mai dragă. Căci viața nu are niciun discernământ, domnișorule Cristian, noi stabilim ce e bine și ce e rău și facem pe justițiarii. Însă viața, ea, pură, nu poate decât să fie și nimic mai mult. Nu cere dreptate vieții, în fața ei nu avem nume și nu contează cine suntem. Oricâți bani am avea, oricâte lucruri minunate sau groaznice am fi făcut. Viața goală, fără niciun sens, până ne naștem în ea și îi dăm noi unul, cu visurile și planurile noastre grozave. Asta rămâne, domnișorule Cristian, fiecare dintre noi pune în această lume o fărâmă. Fiecare cât poate sau cât vrea. Unul mătură strada, altul inventează într-un garaj, după luni de muncă și chin, un motor nou. Altul compune un cântec, altul o poezie, și toate astea adunate fac ca ziua de mâine să fie altfel. Nicidecum la fel ca anterioara. Ah, dar nu-i frumoasă această călătorie? În care poți fi cine vrei și când vrei? Și să-ți împlinești orice vis, ca Ionel? Această lume, iată, în care te poți îndrăgosti și în care la fel de bine suferi ca un câine după un om pe care n-ai să-l mai revezi niciodată? Oamenii mor, domnișorule Cristian, dar viața merge înainte. Și nu oricum, ci numai după cum o modelăm noi, cu existențele noastre mărunte, dar extraordinare. Sigur că vom fi dați uitării, sigur că din noi nu va rămâne decât o cruce, dar fiecare cruce la care ne uităm înapoi a făcut ca această aventură de a trăi să fie mai bună, mai minunată. Imaginează-ți doar cât de goale ar fi fost viețile noastre fără să-l fi cunoscut pe Fernic. Și a lui fără noi. Și a miilor de oameni care au fredonat cântecele lui, ale tale, ale noastre, cum ar fi fost să nu le fi auzit niciodată. Ah, artiștii ăștia nebuni, râde Pribeagu, ei fac lumea să se învârtă și să danseze. Așa că hai, ridică-te, domnișorule Cristian, în numele unei lumi întregi. Și fă-o să danseze și să iubească, căci dumneata încă mai ai de pus fărâma ta în ea. Ionel a făcut-o atât cât a putut și trebuie cinstit pentru asta, nu plâns.

Atât și-a amintit Cristi din toată peripeția sa alcoolică, când s-a trezit într-o dimineață în patul său, în așternuturi calde, pufoase și atât de curate că parcă miroseau a primăvară. Nu a știut nici când și nici cum a ajuns, după atâtea nopți de beție. Nu a știut nici măcar dacă s-a întâlnit cu Pribeagu în vreun parc și au stat de vorbă sau dacă doar a visat. Iar dacă se întâmplase cu adevărat, nu știa nici când, putea fi noaptea de ieri sau într-o noapte cu o săptămână în urmă. Dar ce mai conta? Era viu, era acasă și doamna Apostolescu a bătut în ușă să-l întrebe dacă vrea o cafea. A refuzat-o politicos.

— Mă bucur că v-ați întors, într-un final, am fost foarte îngrijorată.

— Și eu mă bucur, tanti Apostolescu. Și eu...

Atât i-a spus, după care a mai lenevit câteva minute, simțindu-și pe rând toate vânătăile și rănile. Îl durea tot corpul și mai ales oasele.

S-a ridicat, slăbit, cu mâinile tremurânde și stomacul ghiorăindu-i de foame. Îi venea încă să vomite, dar n-avea ce.

S-a dus să se privească în oglindă. Era un dezastru. Chipul supt și umflat de la pumni, pielea deshidratată, îngălbenită, ochii aproape vineți de cearcăne și o barbă deasă, care puțea. S-a fixat câteva secunde bune și apoi l-a bufnit râsul. „Habar n-aveam cât de urât pot fi, dacă mă chinui puțin“, și-a zis, printre hohote, dar n-a putut râde mult, pentru că l-a apucat tusea. Simțea cum coastele îl strâng și nu-l lasă să respire. Iar plămânii îi erau grei, parcă umpluți cu apă. Și încă mai mirosea a hoit și a băutură.

A aruncat de pe el hainele jegoase și rupte. Le-a pus direct la gunoi.

S-a dus în baia lui mică și a dat drumul la apă, la chiuvetă. A prins viață imediat ce și-a băgat capul sub jetul de apă și a simțit cum șiroaiele îi clătesc părul și fața. A stat așa minute bune, a și deschis gura și a băut pe nerăsuflate.

Ochii îi erau roșii și obosiți. Pe nas abia dacă putea trage aer, era înfundat de jeg, de muci și sânge uscat, a trebuit cu unghiile să-și elibereze nările și, rupând din coji, a început

din nou să-i dea sângele. Privea în chiuvetă cum se amestecă cu apa și cu jegul care încă îi curgea din păr.

„O zi în plus poate sau câteva ore și puteam fi mort. Naiba ar fi știut", gândi el. Apoi, cu multă spumă, cât folosea pentru o săptămână, și-a dat barba jos. Bucată cu bucată, își redescoperea chipul și, cu fiecare mișcare a lamei, cum dădea la o parte un smoc, redevenea ușor, ușor, dintr-un om murdar al străzii, dintr-un alcoolic necunoscut, Cristian Vasile.

După ce și-a curățat bine fața, urechile, nasul, după ce și-a clătit gura și s-a chinuit să se spele pe dinți, pentru că avea mai toate gingiile sparte, s-a așezat în cadă și a dat drumul la apă, lăsând-o să curgă pe trupul său schilod și chircit. A închis ochii și a ațipit cam o jumătate de oră, timp în care apa îl spăla de păcate, de probleme, de griji și mai ales de dureri. A fumat o țigară, privind tavanul în gol, fără să se clintească, respirând încet, simțind cum se însănătoșește și cum fiecare celulă din corp reînvie, odată ce apa o învăluia. Era tot mai cald, iar mirosul împuțit pe care îl prinsese dispărea ușor, ușor. I-a venit să se și pișe la un moment dat și l-a durut. Un jet gros, brun și sângeriu i-a țâșnit din penis și simțea că parcă i se despică. Apoi, treptat, s-a înmuiat și a căpătat o culoare aproape normală.

— E bine să fii viu, nu? i s-a părut că-i spune Fernic, râzând, din ușă.

— Al dracului de bine.

Și-a spălat trupul, a luat pe rând fiecare vânătaie, julitură și zgârietură. A încremenit de durere și nu de puține ori a urlat, speriind-o pe doamna Apostolescu, care imediat l-a întrebat dacă e bine.

— N-am nimic, plătesc pentru păcate, i-a răspuns. Și am cam multe, a râs, și din nou a tușit puțin.

După baie și-a dezinfectat cu spirt rănile și a strâns din dinți cât a putut, ca să nu urle din nou. Și-a dat apoi pe tot corpul cu cremele scumpe, franțuzești, pe care le mai folosea pentru față când era obosit și avea concert după concert, ca să arate mereu în formă. Pielea aspră și uscată s-a înmuiat și s-a revigorat.

După două ceasuri, după ce s-a și îmbrăcat și s-a parfumat, arăta cu totul diferit față de orătania pe care o zărise în oglindă când se trezise. Față de sărmanul rătăcit care umblase zile și nopți întregi în nebunia lui din crâșmă în crâșmă și din șanț în șanț. Și-a pus un costum cu o cămașă albă și l-a potrivit în oglindă, apoi a fugit la Capșa imediat să mănânce, pentru că nu mai putea rezista de foame.

S-a așezat la masa la care stătuse ultima oară cu Fernic. Nu a băut vin, ca de obicei, ci două cafele tari, iar în loc de obișnuita-i ciorbă și salată și-a comandat o ceafă sățioasă și suculentă, cât două palme, pe care a devorat-o alături de un piure fierbinte.

Încă o cafea și a primit și *Universul*, ca de obicei, pe care l-a răsfoit cât a fumat o țigară.

— Mai doriți ceva, domnule Vasile?

Și Cristi zâmbește:

— Chiar nu mai am nevoie de nimic, mulțumesc... A, nota!

* * *

Au trecut repede săptămânile de doliu pentru cel care compusese și adaptase peste cinci sute de romanțe și tangouri, cel care definise acordurile care s-au fredonat în prima jumătate a anilor treizeci și reușise să-i dea aproape fiecărui dizeur cel puțin o piesă memorabilă. Bineînțeles că cele mai multe și de obicei și cele mai reușite au mers la Cristi, tânărul student pe care Fernic îl întâlnise cu zece ani în urmă, când acesta pășea timid pe scena de la Răcaru, să impresioneze o domnișoară, și avea să-i surprindă pe toți cu vocea sa unică. Tânărul brăilean cu care a stat apoi nopți la rând să repete, să-i găsească piesele și versurile potrivite, pentru ca în cele din urmă să-l îndrume numai spre tango, ajutându-l să devină cel mai bun cântăreț al genului și formând o prietenie atât de strânsă, o fraternitate aproape, cum rar se poate povesti.

După mai bine de o lună, iată-l revenind în aplauzele publicului, la Bufet, susținând un recital format numai din piesele lui Fernic, alături de mai mulți prieteni. O noapte magică, plină de amintiri, de povești și multe pahare de vin roșu închinate ultimului mare compozitor de romanțe. Cristi s-a jucat cu publicul, făcând un spectacol ce a rămas pentru totdeauna în inimile bucureștenilor care au avut șansa să-l prindă, și mult s-a vorbit în tot orașul despre magica seară de început de septembrie a lui 1938 de la Șosea, când pentru prima dată rivalii Jean Moscopol și Cristian Vasile au cântat împreună piese de-ale lui Fernic chiar de la începuturile carierei sale, cum ar fi memorabila *Cruce albă de mesteacăn*, pe versurile poetului Artur Enășescu, pe care a așternut-o pe portativ în ultimul său an de liceu:

Cruce albă de mesteacăn
Răsărită printre creste,
Cine te cunoaște-n lume,
Cruce fără de poveste?

(...)

Sfântul îngropat sub tine
Cine-l va mai ști de-acum?
Cruce albă rătăcită
Lângă margine de drum

Brațele-ți de vânturi smulse
Se vor pierde pe poteci,
Numai brazda de țărână
Nu-l va părăsi pe veci.

Un concert al legendelor interbelicului, pe care nu l-au mai repetat niciodată și n-au îndrăznit să-l înregistreze, spunând că a fost exact ca viața celui căruia îi era dedicat: o singură dată și irepetabil. Un ultim omagiu, prin care vedetele scenei s-au despărțit definitiv de visătorul Ionel Fernic.

Apoi lucrurile au revenit la normal, fiecare seară i-a împărțit pe cântăreți în localurile cu care aveau contracte, muzica a reînviat în orașul a cărui vară fusese prea liniștită, sumbră și tăcută. Și interpreți noi continuau să apară seară de seară, aducând cu ei stiluri noi, mai dinamice, mai pline de viață, concurând cot la cot cu maeștrii deja consacrați ai marilor scene.

* * *

Dragul meu Fernic,

Te-ai stins prea devreme din această lume minunată, când noi doi mai aveam atâtea lucruri de făcut. M-ai lăsat singur, în niște vremuri tulburi, în care lucrurile se schimbă cu o viteză nemaipomenită, iar oamenii la fel. Aparate și instrumente tot mai noi fac muzica mai gălăgioasă și mai ritmată, iar nebunia și extravaganța iau locul poveștilor noastre calde și naive despre amor și viață, cu care am cucerit lumea. Se aplaudă mai mult stângăciile, în detrimentul perfecțiunii desăvârșite. Se caută mai mult scandalurile decât noblețea. Toți încearcă să se schimbe, doar mie îmi place să rămân la fel și să cred că duc o ultimă bătălie a unei generații care e pe cale să fie înlocuită. Cea a tangoului și a romanței, care ne-a stors de atâtea energii și totodată ne-a umplut viața de culoare și faimă.

Oamenii sunt tot mai răi și mai violenți. Nimeni nu mai ascultă pe nimeni, nu știu când totul a devenit doar alb sau doar negru și de ce au uitat toți că viața e plină de atâtea culori. În aer plutește mirosul unui război inevitabil și crâncen, și numai Dumnezeu știe cât sânge va curge degeaba și cum lumea se va schimba după câștigătorii lui, care vor mutila istoria, venerând eroii unei singure părți, lăsând învinșii, ca de obicei, oricât de bravi și mari, să fie sortiți uitării.

Te-ai stins poate la timp, înainte de începutul sfârșitului nostru, al visătorilor care au încercat să despoaie lumea de prejudecăți și ură, învăluind-o în singurul lucru care a contat pentru noi vreodată: dragostea. Iubirea care a arătat lumii că

e loc pentru toți și nicio bătălie, în afară de cea cu tine însuți, pentru a deveni mai bun, nu contează.

Vremurile se schimbă și nimic nu va mai fi cum a mai fost, asta e viața și cursul ei continuu. Iată-ne și pe noi prinși în vâltoarea ei nebună, ieri parcă porneam o revoluție a artei, îngropându-ne predecesorii, și astăzi începe nouă să ne fie săpată groapa. Parcă a trecut o zi, atâta tot, dar ce zi minunată a fost, amice. O zi în care am fost nemuritori ca niște zei, adulați ca eroii vechii Grecii, cântați ca în poemele romane, aprinzând lumina acolo unde e întuneric și făcând-o și mai strălucitoare acolo unde începea deja să pâlpâie.

Îți promit, dragul meu prieten, că pentru acea zi voi lupta până la capăt. Cu toate că îmi va fi insuportabil de greu fără tine. Pentru acea zi, care pare să se încheie, voi trage de mine pentru a termina și ultimele ei minute, sărmanele clipe finale, în gloria pe care am cunoscut-o.

Iar când voi termina și eu socotelile aici, voi veni la tine să mai bem, dragul meu Fernic, încă un pahar de vin, amintindu-ne în hohote de râs fiecare lovitură și cădere, iar cu lacrimi în ochi, fiecare pas făcut spre nemurire.

Privesc cerul și mi-e dor de tine, de avionul tău cu chitara în carlingă, cu care te uitai la noi de sus, ca și acum, și probabil te amuzai la fel de tare ca acum, spunând că arătăm ca niște furnici nebune.

Capitolul 12

Jazz & sânge

La Caru' cu bere, Cristi lua prânzul împreună cu câțiva directori și impresari de la Columbia. Mult spus prânz, pentru că, deși pe masă se aduseseră atâtea bunătățuri, nimeni nu avea chef să le deguste, fiind prinși într-o discuție foarte tensionată.

— Domnule Vasile, vânzările scad de la lună la lună, încercăm să vă propunem această schimbare înainte să fie prea târziu. Lumea nu mai ascultă tangouri și romanțe, pentru numele lui Dumnezeu, priviți și dumneavoastră cifrele.

— Nu-mi pasă câtuși de puțin de cifre, se enervează Cristi, refuzând să se uite peste foile ce i se puseseră în față, fiind gata-gata să le arunce în aer. Eu nu cânt cifre, eu cânt note, zâmbește sarcastic.

— În nici mai puțin de un an, domnule Vasile, ați ajuns să vindeți pe jumătate. Nici măcar nu ați rămas la același nivel, ba din contră, vă scufundați pe zi ce trece. Și vă spunem noi ce urmează, pentru că știm, nu sunteți nici primul și nici ultimul căruia i se întâmplă nefericirea, exact același lucru au pățit și marii soliști ai Franței, ai Italiei, ba chiar și ai Germaniei. Tangoul e pe moarte, și oricât vă doare, vă înțelegem, trebuie să recunoașteți că jazzul este acum la modă. Melodiile vesele încântă lumea, pline de zâmbete și de ritm nebunesc, cu puțin dans pe scenă și o glumiță, asta se caută acum.

— Dumneavoastră cu siguranță aveți o părere foarte greșită despre mine, deși colaborăm de atâția ani și, exceptând

contractul pe care l-am mai avut cu Odeon, rupt de atâta vreme, știți că v-am fost întotdeauna fidel.

— Tocmai de aceea vă propunem această schimbare, nu înțelegeți că vă dorim binele? Sunteți emblema noastră, în topul vânzărilor noastre din țară atâția ani, și chiar și-n afară, vrem să vă păstrăm pe același loc fruntaș. Loc pe care, repet, îl veți pierde insistând numai și numai cu tangourile, care nu mai sunt la modă.

— Dumneavoastră credeți că eu m-am apucat de tango pentru că era la modă, domnii mei? Se prea poate interpreta și astfel, desigur, dată fiind coincidența lansării mele pe scenele Bucureștiului odată cu valul muzicii franceze care cucerea capitala. Și chiar și atunci, alegerea mea a reprezentat un risc, căci mult timp a trecut până când s-a impus acest gen, dacă vă amintiți de sfârșitul anilor '20. Nicidecum nu era la modă și foarte mulți au considerat-o o muzică ieftină, ce urma să piară a doua zi, dar iată, a cucerit un deceniu întreg! Vă asigur deci că nu pentru a obține un câștig rapid și puțină faimă m-am dedicat acestui gen, concluzionează Cristi, după care își aprinde o țigară. Știți de ce am ales tangoul și am decis să-l personalizez atât de mult și să-l schimb și să-l adaptez, ajungând astăzi ceea ce sunt? Pentru că m-am îndrăgostit de el din prima clipă când l-am auzit. Și nicidecum nu era la modă cât eram aproape adolescent, nu aici cel puțin. Cucerea Parisul, Bucureștiul mai avea de așteptat. Nici nu ajunsesem în capitală și eram în plină dragoste cu tangoul. Mi se făcea pielea de găină cum puneam mâna pe câte-un disc proaspăt ajuns din Franța. Ah, aia era parcă muzică de făcut dragoste și alta nu! Mi s-a potrivit așa cum îți vine o haină perfectă când o probezi, după nenumărate căutări și încercări eșuate. Și știi că aceea e făcută pentru tine. Vine ca și turnată, de parcă însuși croitorul a avut trupul tău în minte când a cusut-o.

— Și de unde știți, domnule Vasile, că nu veți simți la fel și pentru jazz, dacă îi veți lăsa puțin răgaz și veți avea puțină răbdare să-l înțelegeți?

— Jazz? Dumnezeule, parcă jazzul s-a născut ieri și eu azi am căzut din cer în lume! Domnilor, eu l-am ascultat pe Louis Armstrong chiar de la începuturi, din '20, nu-mi predicați mie vreo lecție despre muzică, căci vă veți face de rușine. Pun pariu că am ascultat mai mult jazz decât oricine de la masa asta, credeți că am ochelari de cal? Că nu m-am uitat și eu în stânga și-n dreapta? Eu am studiat totul, domnilor, și dacă m-ar fi atras jazzul, m-aș fi apucat de el de la bun început. Nu acum, când e la modă. Dumnezeule, mergeam prin țară în vacanțe și ascultam atâta folclor și lăutărească, direct de la țigani, direct din hore, de la nunți și sărbători, iar dacă m-ar fi interesat genul, nu mai avea cu ce să se lanseze Maria lui Tănase și mă luam la întrecere cu Zavaidoc. Ca să nu mai zic că puteam să aduc în restaurante a doua mea iubire, opera! Ce mă tot înnebuniți numai cu jazzul? Nu am nimic cu jazzul, atâta doar că nu-i pentru mine. Eu mi-am dedicat toată viața, din momentul în care am urcat pe scenă și am început să cânt, romanțelor-tangouri. Nu sunt un simplu dizeur de muzică ușoară, sunt cel care, cel puțin aici, în țara mea, am definit acest curent. Muncind zi de zi, ore întregi, fără oprire, pentru a-mi potrivi fiecare gest, fiecare grimasă și fiecare silabă. Schimbând orchestre după orchestre, mereu căutând perfecțiunea sunetului, violonistul potrivit, chitaristul acela care să aducă suflul de care aveam nevoie, iar și iar, până am ajuns să iau la pas Montmartre-ul, ca să îi înțeleg originea și sentimentul acestui cântec sublim. Sigur că timpurile se schimbă, sigur că publicul este dornic de nou și caută, mai ales în acești ani parcă tot mai întunecați, mai multă veselie decât tragedie, dar eu nu mă voi schimba niciodată după el, cum nici când am urcat pe scenă nu m-am luat după el, ci am venit cu stilul meu. Eu sunt cântăreț de tango și așa voi muri, să vă fie clar! Publicul mâine poate să asculte coruri de maimuțe dacă poftește, n-am să mă maimuțăresc. Îmi voi duce la bun sfârșit cariera, neschimbându-mi stilul.

— Și veți pierde, domnule Vasile, intervine un alt director, un domn mai în vârstă, trecut de șaizeci de ani, cu părul

rar, cărunt, și o voce gravă. Veți pierde, am văzut drumul celor ca dumneavostră de nenumărate ori. Al celor blocați într-o singură direcție, fără apetit să guste ceva nou, ajungând plictisitori și îmbâcsiți, lipsiți de curajul de a o lua de la capăt întotdeauna. Mă iertați, dar asta cred că face un artist, mai ales un muzicant, el trebuie să fie dispus oricând să-și arunce în aer gloria pentru a se reinventa în permanență. Până și amicul dumneavoastră, Jean Moscopol, a înțeles asta, iată-l cochetând cu jazzul de ceva timp și nu văd să-i meargă rău.

Pe Cristi îl bufnește râsul:

— O, Doamne! Și romanțe, și jazz, mâine și-o lăutărească, sunt sigur, dar fără nicio supărare pentru dragul meu prieten, pe care-l știu de o viață, căci și el, ca și mine, a venit cu o tolbă plină de visuri din Brăila, și am urcat pe scena Bucureștilor cam în același timp; singurul om pe care am putut să-l numesc cu demnitate rival în toți acești ani, dar cum ziceam, fără nicio supărare... Când un adevărat cântăreț de jazz se va naște, îl va îngropa. La fel cum, în ceea ce privește tangoul, îl invit să umple o sală măcar pe jumătate din cât reușesc eu. Nu cât am reușit cine știe când, nu, ci acum, cu cifrele dumneavoastră dramatice în scădere, pe care mi le fâlfâiți, cu monstruosul jazz care vine val-vârtej și vai, mai că ne omoară, râde Cristi. Artistul, dragă domnul meu, nu cred să aibă o definiție, dar dacă aș încerca totuși una, de dragul discuției, aș spune că el este cel care își desăvârșește opera și stilul, devenind cel mai bun. Unic și inconfundabil! Un artist, da, sunt de acord, trebuie să aducă ceva nou, să-și depășească predecesorii și însăși generația lui, dar important este să facă ceva ce numai și numai el poate da lumii, să nu poată fi reprodus.

După ce dă pe gâtul uscat de tutun o jumătate de pahar de vin alb, revine:

— Chiar, cum vă explicați faptul că, deși vânzările, după cum spuneți, nu mai sunt la fel ca în anii trecuți, sălile sunt încă arhipline?

— Domnule Vasile, dumneavoastră sunteți o vedetă, n-a negat nimeni acest fapt! Și nu oricum, una pe culmile gloriei.

Încă! Despre asta discutam aici, despre a vă convinge să rămâneți tot pe locul preferat, anume primul. Desigur că oamenii vin să vadă și să asculte la nesfârșit melodiile pe care le-ați făcut celebre prin stilul dumneavoastră inconfundabil; oamenii, da, vin pentru *Zaraza*, pentru *Pe boltă, când apare lună* și atâtea și atâtea, dar nu vedeți că nu ați mai scos de ani buni un tango care să aibă atâta succes? Cine să mai compună așa capodopere, când timpul lor s-a scurs? Aveți sălile pline, just, dar pentru cât timp, vă întreb sincer? Cât, un an? Doi poate? Unde vă vedeți peste trei ani? Tot cu sălile pline? Și orice tango veți mai lansa, oricât de minunat ar fi, nu va mai prinde niciodată valul anilor '30, nu se va mai bucura de succesul pe care cu siguranță l-ar fi obținut acum patru, cinci sau șase ani. Domnule Vasile, nu contestăm nici statutul dumneavoastră, nici calitățile și succesul pe care încă le aveți, vă semnalăm doar că începe o nouă eră. Vreți să rămâneți în urmă sau să fiți în continuare pe primul loc?

— Voi fi întotdeauna pe primul loc, voi fi și voi rămâne cel mai bun dizeur de tangouri, iar asta este tot ceea ce mă interesează.

— Domnule Vasile, dar nu vă spune nimeni să vă schimbați din temelii registrul. Cântați romanțe, domnule Vasile, cum ați spus, până la moarte cântați-le! Și chiar și după! Printre ele însă, dacă mai doriți să fiți la fel de iubit de public, precum ați fost acești ani, va trebui să vă apropiați și de jazz. Nu o spunem noi, niște pretinși atotștiutori, o spun cifrele, și avem experiență cu alți artiști din afară, pe care i-am salvat de la decădere de-a dreptul. Căci atunci când o veți lua pe panta aceea, și-o veți simți din prima clipă, țineți minte ce vă spun, n-o să se termine până nu veți fi ajuns la fundul sacului. Atunci să vă văd la fel de îndârjit ca și astăzi.

— Dumnezeule, intervine din nou bătrânul, abia ați împlinit treizeci de ani și sunteți printre cei mai iubiți, cu adevărat iubiți artiști din țara dumneavoastră. Deși poate vă pare c-a trecut o viață, sunteți încă fraged, ați definit un stil, dar

mai aveți timp să definiți cel puțin încă vreo două. Nu înțeleg cum vreți să alegeți dinadins să intrați în istorie, în loc să vedeți prezentul și mai ales ce vă poate rezerva viitorul, care poate fi strălucitor. Știindu-vă îndrăzneț și un om deschis și curajos, eu unul trebuie să recunosc că sunt surprins de atitudinea dumneavoastră și de cursul acestei discuții, nu mi-am imaginat că veți vedea un compromis atât de mare în încercarea de a aborda și alt stil.

— Ce anume vă surprinde nu înțeleg. Probabil gândiți că sunt un fixist și un conservator, nu m-ar mira câtuși de puțin. Doar pentru că nu mă vând după cum bate vânul. Dumneavoastră nu înțelegeți că nu despre nou, despre val sau prezent este vorba aici. Și nici despre vânzări și cifre, deși sunt sigur că ele vă afectează mai mult decât pe mine. Căci scopul dumneavoastră este să faceți bani, pe când al meu, cu totul altul. Menirea mea este să schimb lumea cu cântecul meu, nu să devin milionar. Să deschid inimile oamenilor, pe scenă sau în casele lor, pe discuri sau la radio. Să le cânt sentimentele și să-i fac să danseze și să plutească. Toată viața mea am cântat numai și numai tangouri și numai și numai despre amor. Despre amorul adevărat, care te înnebunește de cap și, când moare, te lasă ca ultimul sărac de pe pământ. Atâta știu să fac bine, eu, Cristian Vasile, și am rugămintea de a nu mă compara cu altcineva. Artiștii nu se compară, nici măcar în cifre, fiecare are individualitatea și personalitatea lui. Repet, asta fac eu bine, cânt tangouri-romanțe. O fi mult? O fi puțin? Habar n-am. Dar să fac lucrul acesta, seară de seară, mă definește. Dă sens existenței mele banale și fragile. Nu cântecul în general, ci acest cântec. Pe care l-am desăvârșit, l-am inventat aproape, în stilul pe care îl abordez. Și el m-a ridicat pe mine, la rându-i, ducându-mă pe culmile pe care sunt astăzi. Mâine, nu știu. Lucrurile se schimbă întotdeauna, mereu vine o nouă eră, o nouă generație, un nou timp cu ale sale noi ritmuri. Și cum jazzul acum sugrumă romanța, și el își va găsi peste câțiva ani sfârșitul, vă asigur. Nu despre asta e vorba însă! Ci despre ce va rămâne în urma lor. Credeți sau nu, tangouri și jazz se

vor asculta și peste o sută de ani. Și peste o mie poate, chiar dacă cifrele vor fi diferite, la modă fiind alte și alte genuri. Dar atât tangoul, cât și jazzul și ce-o mai fi să vină vor reprezenta fiecare generațiile lor. Moda lor. Vor fi artefacte sonore ale existenței noastre și ale timpurilor minunate pe care le-am avut. Eu accept puterea jazzului și mă înclin în fața viitorului său sclipitor, așa cum și alții s-au înclinat în fața romanței, când ea a pătruns în inimile oamenilor. Dar, vedeți dumneavoastră, eu mă înclin în picioare, salutând, nu în genunchi, resemnat. Mă înclin ca un tată mândru, văzându-și fiul cum își începe propria aventură, și încurajându-l să trăiască o viață minunată, nu bătându-l la cap și spunându-i ce e bine și ce rău și ghidându-i în vreun fel calea, pentru că e calea lui, tatăl și-a trăit viața și a înțeles-o. Eu fac parte dintre pionierii scenelor de restaurante, fac parte din cei care au adus romanța aici. Nu mă mutați, domnilor, pe mine în alt timp. Eu am de dus la capăt drumul meu. Mergeți și căutați artiști tineri și ridicați-vă cifrele cu jazzul. Tangoul nu va muri, stați liniștiți. Nu va mai fi la fel de popular, cu siguranță, dar nu va muri. Muzica adevărată nu moare, muzica desăvârșită, muzica dusă la perfecțiune, nu. Vor muri, da, mulți dizeuri falși, care au făcut-o pentru că e la modă. Din patruzeci, cincizeci de nume, dintre care vreo zece chiar grele, istoria va face loc doar pentru doi sau trei. Pentru cei care au făcut-o cu pasiune până la capăt. Îmi spuneți că nu vreau să văd viitorul și că intenționez atât de tânăr să intru în istorie, dar eu vă întreb: câți oare își pot permite să intre în istorie?

* * *

> Cântecul francez, despre care am discutat cu Tourtal și Martini, trage să moară, dacă nu cumva a și murit. Moartea lui, pe care Tourtal o prevedea, căci venea din spate, cu pași grăbiți, jazzul, a făcut să moară nu numai Montmartre, ci și Parisul, Parisul acela fermecător, vesel și încântător, orașul-lumină, pe care eu l-am prins încă! Acum Franța are alt Paris, invadat de vacarmul muzicii moderne, ce și-a arătat colții și pe la noi. (...) Ce era mai frumos în muzica ușoară începe să dispară. Ei bine, tot așa, prin dispariția tangoului-romanță, trage să moară și Bucureștiul tinereții mele.

Până la sfârșitul lui 1938, Cristian Vasile reușește ceea ce nimeni nici măcar nu îndrăznise să viseze. Înregistrează aproape două sute de piese, devenind nu doar interpretul cu cele mai frumoase cântece ale vremii, dar și „inegalabilul" cu cel mai complex repertoriu și cea mai bogată discografie, atât de vastă încât mulți ani și destule generații au trebuit să se schimbe ca să poată fi întrecută, iar cei care au izbutit pot fi numărați pe degete.

În 1936, pe versurile lui Puiu Maximilian, cu care a colaborat strâns în acea perioadă, scoate celebra *Nu-i ușor, frumoasă doamnă*, iar pe partea cealaltă a discului se află tangoul spaniol compus de Traian Cornea, *Donna Dolores*. Tot Puiu Maximilian îi compune versurile pentru *Cărăruie, du-mă iar*, *Pachita*, *Cânta un bătrân flașnetar*, *Ce vrei să-ți scriu*, *Ne-am cunoscut în carnaval* și multe altele.

> *Nu-i ușor, frumoasă doamnă, să-ți spun ce-aș vrea*
> *Și e tristă ca o toamnă inima mea*

Te-aș urmări zi și noapte, atât de mult te iubesc
Și dacă nu-ți pot vorbi, am să te privesc.

Mircea Alexe îi compune *Țigane, taci!*, pe versurile lui Toma Paraschivescu. Bébé Altman îi scrie textele pentru *Katiușa*, *Natașa*, *Rămâi* sau *Dac-am fi împreună*, înregistrată în 1938:

Dac-am fi împreună, mult mai mult ne-am iubi
Și sub clarul de lună, visuri am împleti.
Dac-am fi împreună, aș lăsa inima
Numai ție să-ți spună toată dragostea mea.

În 1937, înmoaie inimile femeilor din public cu romanța tristă *Povestea vieții mele*, compusă de Costică Turcu, pe versuri de Liviu Șerban, același an în care îi lansează lui Claude Romano *Și eu am fost student odată* sau *Un tango de adio*.

Să-mi cânte un cobzar povestea vieții mele
Și-n cântul de foc să uit de visuri grele,
S-adorm cu capul beat pe masa cu pahare,
Să uit că am iubit, să uit de-a ei chemare.

Celebre în acei ani au fost și: *Garoafa ce mi-am pus la butonieră*, *Plâng trei corzi de balalaică*, *Să-mi dai batista ta ca amintire*, *Ai adormit, crâșmare, la tejghea*, *Într-o prăvălioară undeva*, *Povestea unui pierde-vară* sau *Să pui ca semn o floare la fereastră*.

Din păcate însă, timpurile și gusturile publicului chiar încep să se schimbe dramatic, compozitorii de tangouri fiind tot mai puțini, iar oricât de suave și încântătoare ar fi fost liniile lor melodice, piesele nu mai au parte de succesul pe care cu siguranță l-ar fi dobândit cu câțiva ani în urmă. Nicio altă *Zarază* nu se mai prevestește și, cu toate acestea, Cristi nu renunță la încăpățânarea lui de a se dedica în continuare numai cântecului francez. Casa de discuri Columbia nu îl abandonează, însă nici nu-i mai acordă atâtea oportunități

de a înregistra, iar până în anii '40, de când nu va mai intra niciodată în studiouri, mai adună doar câteva melodii, atâtea câte pot fi numărate pe degete, la vastul său repertoriu care îl consacrase.

Anii întregi de muncă fără oprire, în căutarea unor noi linii melodice, care să ridice publicul în picioare și să-l poarte pe ritmurile dulci ale tangourilor, erau pe sfârșite. Căutările sale spre continua perfecționare, exercițiile, călătoriile și eterna documentare spre a pătrunde cu mintea și spiritul dincolo de muzică, în esența ei, erau tot mai rare și inutile. Era tot mai clar că tangoul nu mai putea aduce nimic nou, de când jazzul luase cu avânt centrul Bucureștilor, deși mai avea mult până să îngroape muzica ce dăduse ritmul elegant și atmosfera plină de dragoste a ultimului deceniu.

Acum, tinerii se îndrăgosteau mai ușor de sunetele aspre, eruptive ale noului gen, cu o tonalitate atât de diversificată, brutală deseori, în comparație cu unitatea și căldura melodicității tangoului și a romanțelor. Ritmul sincopat, aglomerat, care rupe tonalitatea obișnuită, și, desigur, improvizațiile năstrușnice ale noii generații de instrumentiști sunt noile delicii ale capitalei. Se aud tot mai des trompete, clarinete și saxofoane, iar chitările, pianele, alături de bas și baterie, se potrivesc parcă mai mult cu ritmul tot mai agitat al oamenilor.

Dacă bluesul, dixielandul sau chicagoul nu reușiseră să pătrundă la vremea lor, odată cu maturizarea swingului și apariția marilor orchestre, odată cu apropierea de revoluția be-bopului, care plutea în aer și avea să deschidă drumul peste ani cool-jazzului și hard-bopului, iată că muzica americană, în expansiune în toată Europa, ajunge într-un târziu și pe străzile înguste ale Micului Paris. Nu se impune cu forță, ci se alătură celorlalte stiluri consacrate, amestecându-se chiar de multe ori cu acestea, dar anunță deja o schimbare majoră a epocii.

O bună parte dintre artiștii români ai vremii se alătură noului val și devin repede îndrăgiți de cei tineri, alții încă mai așteaptă momentul oportun de schimbare a repertoriului,

pe când Cristi, și nu foarte mulți ca el, rezistă tentației și decid să rămână pe calea lor, ducând la bun sfârșit epoca pe care o reprezentaseră.

Pe scene apar nume noi, care abordează direct noul stil și încep să schimbe nu doar coloana sonoră a orașului, dar și moda timpurilor, imaginea lor, de la vestimentație la coafură, mulându-se pe nebunia tinerilor tot mai excentrici și rebeli, ce se îmbată cu ritmuri tot mai zbuciumate și mai erotice. De departe, noua vedetă a localurilor este compozitorul și bateristul Serghei Malagamba, venit tocmai din îndepărtatul Chișinău, care debutează în 1937, schimbându-și pe scenă numele rusesc în Sergiu, iar în doar câțiva ani faima sa va depăși hotarele, fiind socotit în scurt timp nu doar pionierul jazzului românesc, dar și un baterist de renume mondial. Datorită felului neobișnuit și nonconformist de a se îmbrăca, va lansa și o modă vestimentară ce-i va purta numele ani buni. Este și motivul pentru care va fi arestat pentru indecență în timpul regimului lui Ion Antonescu, care se apropie tot mai mult de putere. Însă până la acele zile întunecate, în magazinele bucureștene se puteau găsi pantofi à la Malagamba, sacouri cu revere mici à la Malagamba, pantaloni ascuțiți la gleznă și cu manșetă sau cămăși cu croială à la Malagamba, iar nu în ultimul rând școlile de dans încep să-și facă reclamă, anunțând în ziare și pe afișe, scris mare: „Predăm dansul Malagamba!“.

Tinerii împătimiți de jazz, confundați adesea cu „malagambiștii“, caută să pară cât mai neglijenți, își cumpără pantaloni care să nu acopere întreg piciorul, ci să le pună în evidență ciorapii tot mai colorați, poartă cravate ori prea mari, peste curea, ori prea mici și înguste, de preferat de altă culoare decât sacoul în carouri sau pantofii din piele, cu bot lat și cu talpă extrem de groasă, care scârțâiau. Pentru noii adolescenți, costumele scumpe, elegante și rafinate ale lui Cristian Vasile, Jean Moscopol, Titi Botez sau Zavaidoc încep să pară tot mai bătrânicioase.

Un nou gen de sexualitate plutește în aer, prin hainele tot mai strâmte, mai scurte și mai decoltate ale femeilor. Pe

stradă, dar și în piese, în articole de ziar sau în literatură e tot mai multă goliciune și carne, ceea ce nu demult te făcea să roșești acum era normalitate. Romantismul ușor exagerat al anilor '20 și '30 este înlocuit de un stil tot mai libertin, cuceririle nu mai poartă parfumul eleganței, dialogurile par mai directe ca oricând; limbajul, atitudinea, inclusiv gesturile de zi cu zi se schimbă, anunțând un schimb de generații mai brutal ca oricând.

Sunt anii în care moda femeilor devine tot mai provocatoare, odată cu libertatea lor tot mai accentuată, când încep să lucreze aproape la fel de mult ca bărbații, să câștige aproape cât ei sau chiar mai mult, tot mai multe sunt pe propriile picioare, patroane de firme, artiste la fel de îndrăgite ca bărbații, femei de succes în armată, în aviație, în tehnică sau inginerie, dar și pe plan politic, profesând în funcții tot mai importante. Vocile lor se fac din ce în ce mai auzite, încep să fie implicate cât mai mult în mersul societății, iar lupta lor pentru emancipare le aduce în 1938, cu câțiva ani întârziere față de alte țări ale Europei, dreptul la vot.

Cristi, prins între generații, simte că nu doar muzica este cea care se schimbă, ea doar dă tonul întregii lumi, care evoluează cu o viteză nemaiîntâlnită. Iar dacă pe de o parte societatea devine tot mai agitată, mai colorată și mai liberă ca oricând până atunci, pe de alta, tensiunile politice și vărsarea de sânge tot mai crudă știrbesc din entuziasmul noilor reușite.

Carol al II-lea este din ce în ce mai huiduit pentru deciziile sale aproape fasciste, mai întâi alegându-și singur miniștrii în ianuarie 1938, pentru ca o lună mai târziu să înceapă desființarea partidelor politice, astfel încât să-și asigure puterea supremă în stat. De altfel, reforma sa administrativă eșuată de a împărți România în zece ținuturi, dar și presiunile marilor puteri ale lumii vor duce cât de curând la abdicarea sa. Antisemitismul tensionat de pe străzi este tot mai aproape de a deveni politică de stat, iar mirosul războiului plutește în aer, la fel de tare ca parfumul cafelelor și al băuturilor.

Lumea pare de-a dreptul scăpată de sub control, viețile atârnă parcă de-un fir subțire și haotic, începe să curgă mult sânge și nimic nu arată în zare o întoarcere la pace și normalitate. Lideri politici, artiști sau oameni de cultură sunt asasinați sau arestați peste noapte. Zelea Codreanu, liderul legionarilor, este ucis în drum spre penitenciarul Jilava, unde fusese condamnat la șase luni de detenție pentru ultraj adus unui demnitar, anume lui Nicolae Iorga, care, deși ceruse anularea procesului, va sfârși la rându-i executat, împușcat de nouă ori, în aceeași noapte în care legionarii îl vor omorî și pe țărănistul Virgil Madgearu. Mircea Eliade, devenit un gardist tot mai vehement, ajunge să fie arestat, ministrul Armand Călinescu considerându-l autor de propagandă legionară, și va trece jumătate de an până la eliberarea lui, când va ajunge să scuipe sânge. Un an mai târziu, un comando legionar îl execută pe Armand Călinescu, iar iubita sa, interpreta Maria Tănase, scapă ca prin minune de mâinile ucigașilor.

Aproape fiecare zi aduce cu ea un nou asasinat, o crimă și mai plină de cruzime, vești îngrozitoare apoi din toată lumea, care e pe cale să explodeze. Un sentiment de nesiguranță îi cuprinde pe toți oamenii, care nu știu cine va mai prinde o nouă zi. Frica și teroarea, ca niște nori întunecați, își anunță venirea peste o mare epocă a dragostei, iar ura pare să prindă rădăcini, ca o buruiană, agățându-se și sufocând tot ce părea mai frumos, mai bun și mai fragil.

Nu mai există cântăreți sau scriitori, ci comuniști sau legionari. Nu mai contează caracterul, realizările măreațe sau diplomația oamenilor, ci dacă sunt evrei sau români, trădători sau naționaliști. Ușor, ușor, totul e alb sau negru și nimic mai mult.

* * *

Cristi este tot mai singur și mai rătăcit în această nouă eră a schimbării, văzându-se deodată aruncat din Epoca de Aur în niște timpuri mlăștinoase, care nu păreau să prevestească decât zgomot și sânge. Serile de la Bufet, deși încă pline, nu mai au savoarea de altădată. Oamenii sunt parcă tot mai mâhniți și apăsați de incertitudine și teamă de moarte, iar nici Cristi, tot mai deprimat și cătrănit, nu îi mai poate face să zâmbească și să radieze ca altădată.

Nu își mai găsește locul și nici sensul, doarme tot mai puțin și e din ce în ce mai obosit, mănâncă la fel de rar și își simte trupul bolnăvicios și bea și fumează fără oprire, ajungând să-i tremure mâinile și degetele de atâta otravă. Stă parcă tot mai aplecat, iar zâmbetele ascund o ușoară forțare.

Continuă să câștige bine, însă pauzele tot mai dese pe care le făcea, nemaiapărând chiar seară de seară, și încasările din ce în ce mai mici din vânzările discurilor, odată cu aparițiile tot mai rare la radio încep să se facă simțite, mai ales pentru un om care niciodată nu a pus ceva deoparte și care avea o plăcere nebună să-și arunce averea în stânga și-n dreapta, pe amici, pe femei, pe distracții nesfârșite, dar și ajutându-i pe cei nevoiași.

Prestațiile sale sunt mulțumitoare, dar nu la fel de grandioase ca în anii trecuți. Publicul nu vede asta, dar el știe că nu este la capacitate maximă și nu dă tot, iar asta îl mâhnește și mai tare. Și nu din cauza jazzului, nici a tensiunilor vremurilor, ci pentru că înăuntrul său mirosul morții deschisese răni vechi, pe care le credea de mult vindecate.

Violența de pe străzi îi amintea de anii războiului, de anii fără casă, care i-au răpit tatăl și totodată copilăria. Nesiguranța și frica renăscuseră în viața lui și se așezau în fiecare seară, ca niște amante cuminți, lângă perna lui și-l mângâiau cu gheare de fier.

Avea din ce în ce mai des coșmaruri. Se întorcea de pe o parte pe alta în somn și se trezea brusc, transpirat, după ce tocmai îl văzuse pe taică-su împușcat sau pe Fernic făcându-se praf, odată cu prăbușirea avionului.

El, care ieșea seară de seară cu o gașcă de prieteni, de actori, de muzicanți sau de studenți, se plimba acum tot mai des singur, rătăcea buimac pe străzi ca un adolescent speriat care nu știa pe ce cale s-o apuce. Nici femeile nu-l mai impresionau ca altădată. Poftele carnale apăreau și dispăreau și erau tot mai lipsite de dragoste.

Mergea din cafenea în cafenea, stătea ore în șir privind în gol, gândindu-se la cum să iasă din acea stare de amorțeală și depresie continuă, care simțea că îi va aduce degrabă sfârșitul. Sorbea câteva pahare de vin și nici măcar nu se amețea.

„Pe ce cale s-o mai iei, când le-ai făcut pe toate?“, se întreba. Ce alegeri să faci, când ai ajuns într-un punct la care nimeni nu a cutezat nici să viseze, neavând niciun model după care să te ghidezi? Nimeni nu i-a spus despre asta, despre momentul după ce cucerești tot publicul și ai lumea la picioare, după ce ajungi să fii cel mai bun, momentul după ce ai scris istorie cu toată ființa ta și ai depășit toate limitele. Ce se întâmplă acum? Începe căderea? E timpul retragerii în glorie? Sau abia acum vine lupta adevărată? Lupta infernală cu tine însuți?

Și deodată, printre atâtea întrebări fără sfârșit, simțea din nou cum coastele îl strâng și plămânii, ca niște bureți plini de apă, vor să tușească. I se întâmpla tot mai des și trebuia să-și ascundă crizele de tuse tot mai bine. Uneori îl luau și două zile la rând, alteori îl lăsau în pace chiar și o săptămână întreagă, dar reveneau în forță. Nopțile întregi de cântat, nopțile pline de fum și băutură, rătăcirele sale alcoolice și

mai ales nopțile nedormite și pline de amor, care apoi continuau cu țigări după țigări, în timp ce căuta un nou cântec care să-l facă nemuritor, începeau să-și spună cuvântul.

S-a ridicat de la masă și s-a ascuns mai bine de zece minute în toaleta localului, unde a tușit întruna, până i s-au umflat venele pe față, până s-a făcut tot roșu ca un rac, i-au dat lacrimile și mai că era să și verse.

— Când ai de gând să te duci la un control? îi șoptește Fernic, care apăruse lângă el, în oglindă, în timp ce Cristi se clătea pe față cu apă călduță.

— N-am nici pe dracu', sunt doar obosit și stresat, atâta tot.

— Stresat de o viață prea bună, amice?

— Da' de unde atât de bună? râde Cristi. Nu, lucrurile nu mai sunt chiar așa cum erau când erai și tu pe aici, Ionele. Timpurile se schimbă cu o viteză nemaipomenită. Banii nu se mai înmulțesc așa ușor, concertele nu mai au aceeași pasiune parcă, publicul e tot mai distant, înnebunit după dansuri bezmetice și trompete țiuitoare, femeile mă vlăguiesc în loc să mă umple de energie, ca altădată, prietenii sunt și ei tot mai puțini și tot mai ocupați cu de-ale vieții... Am obosit, Ionele, asta e, am obosit și-mi trebuie o săptămână, două departe de toate și de tot.

— Sau începi să-mbătrânești, Cristian, dragule?

— La treizeci de ani, când se spune că ești în floarea vârstei?

— Da, treizeci de ani un drac. Cine a trăit ca tine acești treizeci de ani? râde Fernic. Ai obținut în zece ani de carieră succes cât alții nu apucă o viață. Bani cât a strâns un rege într-o viață, tu-ntr-o lună. Iar femeile frumoase au stat lângă tine ca lângă un zeu, nici Casanova nu cred c-a avut parte de-atâta amor și răsfăț. De-atâta plăcere și desfrâu. Ah, da, și cum să uităm de băuturile și petrecerile și concertele fără sfârșit? Ești slăbit, amice, du-te la un doctor... Tușești ca un bolnav înainte să-și dea duhul. Dacă se va agrava în timp? Dacă o să ajungi să scuipi o dată și pe scenă? Ești nebun?

— N-o să se întâmple așa ceva, stai tu liniștit, Ionele. Ți-am spus, sunt stresat și obosit, pe scenă nu mi se va întâmpla niciodată. Pe scenă trec toate și nu mai contează nimic.

— Ar trebui să fii totuși mai atent, atât ziceam.

— De ce? Dacă iei în serios viața, nu mai poți muri ca un prost, fulgerat de trăsnet?

— Ah, răutăcios ca întotdeauna...

— Și îngâmfat ca întotdeauna, se aude vocea groasă a lui Romulus Vrăbiescu, căruia Cristi îi întorsese spatele cu atâția ani în urmă.

— Numai când nu-i de acord cu tine, râde Fernic, în oglindă, alături de fantoma profesorului.

— Și dumneavoastră ați murit?

— Ce-ți pasă? Nu ai catadicsit nici măcar să vezi dacă sunt bine, ai plecat și ai închis ușa în nas pentru totdeauna celui care ți-a cizelat vocea ta caldă.

— Îmi pare rău...

— Ah, dar nu am venit să-ți scot ochii pentru o nimica toată, dragul meu. Am venit să-ți amintesc vorbele pe care nu mi le-ai luat în seamă, acum zece ani.

— Ce vorbe?

— Despre ziua blestemată când îmi vei da dreptate, căci oamenii care aplaudă ușor la fel de ușor te vor uita. Despre ziua aceea în care îți vei da seama că aia nu e lume care să iubească, Cristian, dragule.

— Da' m-au iubit, domnule!

— Ești un credul, Cristiane... Naiv și încăpățânat ca întotdeauna, cât crezi c-o să-ți mai iasă?

— O, bătrâne, dar ți-am demonstrat deja o dată cât te-ai înșelat. Am plecat din sala aceea goală și plină de praf, din căminul ăla nenorocit care-mi sugruma ultimele clipe ale adolescenței și-n care plângeam aproape noapte de noapte de frig și de sărăcie și am devenit cel mai bun. Și m-au iubit, domnule! Ropote de aplauze au curs după cântecele mele și curg și acum, chiar dacă nu la fel de lungi și entuziaste. Timpurile se schimbă, dar și eu am schimbat lumea cu

cântecul meu! – și plămânii îl înțeapă și tușește puternic de câteva ori.

Dă drumul la robinet și înghite puțină apă, pentru a-și potoli gâtul iritat.

— Vocea ta puternică și caldă începe să ți se piardă, publicul care spui că te-a iubit atât de mult și nespus te lasă, ușor, ușor, pentru altul mai tânăr și mai curajos. Mai charismatic și mai trăsnit. Iar femeile preferă un mădular mai tânăr și mai sănătos, care să le tăvălească cum tu nu mai poți acum. Cât va mai fi până te vor vinde toți de tot, dragul meu?

Cristi e tot mai furios.

— Niciodată nu îmi voi trăda publicul și nici el pe mine, din nou te înșeli, bătrâne. Și vocea mi-e mai bună ca oricând, trebuie doar să mă odihnesc mai mult. Îți voi demonstra încă o dată cât te-ai înșelat. Îți voi arăta că inima mea a avut întotdeauna dreptate. Îți vei mușca din nou limba și voi râde apoi o eternitate de poveștele tale când ne vom întâlni în lumea de dincolo.

— Cum, Cristiane? Când abia îți ții scuipatul în gură și, dacă te-aș pune să cânți acum, ai rage ca un pui de măgar? Tu nu vezi sfârșitul?

— E abia începutul! O voi lua de la capăt! A câta oară? Și-o să-ți arăt, bătrâne, că m-au iubit și mă iubesc în continuare. Plec de la Vișoiu, las palatul de la Bufet, unde lumea mă cunoaște de atâta timp și unde sunt vedeta serilor de tangouri fără sfârșit.

— Nu ai avea curajul...

— O, ba da, bătrâne, ai să vezi. Plec și o iau de la început, în alt loc, o altă sală, o altă orchestră de pus la punct, și vei vedea publicul venind după mine și un altul pe care-l voi cuceri pe loc. Vei vedea, domnule, cine este Cristian Vasile și câtă forță au tangourile lui.

— Chiar te ține să faci pariuri cu morții, Cristian?

— Atâta timp cât eu nu sunt mort și cât mai am dragoste în mine, pot face orice. Pot aduce lumină în cea mai întunecată beznă, pot schimba lumea cu glasul meu. Astea sunt adevăratele pariuri! Nu cu dumneata, bătrâne, ci cu mine.

— Și dacă vei eșua?

— Dacă nu va veni nimeni? îi șoptește Fernic. Marele trubadur cu o spectaculoasă și elegantă sală goală...

— Te vor distruge apoi bucățică cu bucățică, se vor înfrupta din tot ce ți-a rămas mai bun, ca niște hiene, dragul meu Cristian.

— Și dacă n-o fac? Ce se va alege de mine? Ce-o să ajung? Un fricos care să fie dat uitării? O tânără speranță care s-a retras prea devreme? Atâta timp cât inima-mi spune că încă mai pot dărui lumii bucurie, sunt obligat să merg mai departe.

— Ai o inimă prea mare pentru un simplu om, Cristiane, ascultă-mă și ține minte, căci ambiția ta și visurile tale măreațe nu sunt pentru oricine. M-am înșelat poate până acum, cum spui, dar tot ce am vrut să fac a fost să am grijă de tine și să te feresc de astfel de zile negre, însă tu ai ales calea cea grea. Și ți-ai pus toată inima și pasiunea pe tavă, dar n-ai câștigat nimic, dragul meu Cristian, nimic în afară de bani și glorie. Adevărata bătălie abia acum începe. Și tu o știi, în adâncul sufletului tău simți că de aici fiecare pas va conta. Fiecare greșeală și fiecare succes. În lupta ta de a deveni nemuritor. Nu la asta visezi? La cântecul tău care să dăinuie peste veacuri? La vocea ta caldă, care, odată ce se va stinge, să poată în continuare schimba lumea?

Cristi lăcrimează.

— Dar ține minte că orice are un preț pe lumea asta. Și dacă va fi să devii nemuritor, lumea abia acum începe și are să-și arate colții la fiecare pas. Căci viața o fi pentru toți proștii, dragul meu Cristian, banii și faima țin de noroc și de îndrăzneală, dar nemurirea… Costă poate mai mult decât poți tu da, ascultă-mă, dragul meu Cristian, căci vor veni vremuri în care vei urla de durere și chin, lumea se va nărui în palmele tale și Diavolul te va ispiti să te scoată din fiecare încurcătură, dacă vei renunța la visul nemuririi. Vei pierde tot dacă vrei să fii nemuritor.

— Noi am văzut lumea, intervine Fernic, iar moartea va veni să domnească peste ea. Va curge atâta sânge câtă apă

n-ai văzut vreodată. Și barbarismul și ura vor frânge și ultima fărâmă de dragoste în care o să crezi. Și toate acestea te vor înghiți ca un rechin, în fața căruia nu vei avea nicio șansă. Vin timpuri îngrozitoare, prietene, iar dacă nu vei pierde tot, până și mințile-ți sănătoase, până și gloria și umanitatea, nu îți vei îndeplini visul.

— Pot.

— De ce, amice? De ce? Întoarce-te la Bufet și vezi-ți de cântat, o viață simplă și minunată de om te așteaptă. Lasă eternitatea altora, bucură-te de glorie, de bani și de dragoste, trăiește la fel ca până acum, cât au făcut-o alții-n zece vieți, dar nu o lua de la capăt, pentru că nu știi câtă durere te-așteaptă. Iar eu nu voi putea fi lângă tine, dragul meu prieten, când vei ajunge în focurile Iadului, care te vor vrea până la os, smulgându-ți și carnea de pe tine, pentru a te lăsa apoi să fii nemuritor.

Capitolul 13

Roata lumii

Spre sfârșitul lui ’38, când tangoul începea să pară pentru mulți un bătrân neputincios care își făcea, cu eleganța altui veac, ultimele plimbări prin parcuri, o nouă piesă este pe cale să răsune din nou pe străzile aglomerate și tot mai întunecate ale Bucureștilor, dând iluzia că epoca dragostei și a păcii nu este pe sfârșite, ci că abia a ajuns la maturitate. O nouă melodie intră repede în inimile oamenilor, la fel de puternic cum o făcuseră celebrele tangouri ale începuturilor anilor ’30, readucând în aer o liniște, o senzualitate și o delicatețe care păruseră pierdute. Compus de Mișu Constantinescu, pe versurile lui Nicușor Constantinescu, Nicolae Vlădoianu și ale cunoscutului poet și textier de origine evreiască Eugen Mirea, Cristi înregistrează alături de orchestra Honigsberg, la Columbia, tangoul *Stinge lampa*, care devine imediat un șlagăr, la fel de apreciat ca celebrele *Zaraza*, *Minciuna* sau *Iubesc femeia*.

Stinge lampa, pe cer stelele
S-or aprinde pentru tine ca mărgelele;
Stinge lampa și-n odaia ta
Luna toată-n argint te-o scălda.

Închide ochii surâzând
Și adormi cu mine-n gând.
Stinge lampa, îngerașule,
Somn ușor, somn ușor puișor!

Tandrețea a renăscut pe scenele Bucureștilor și aproape că nu exista noapte în vreo casă sau un apartament unde, înainte ca luminile să se stingă, să nu se audă la patefon, în surdină, ca un cântec de leagăn, povestea-tango de culcare a lui Cristian Vasile. Sute sau poate chiar mii de copii au crescut pe versurile cântate cald de Cristian Vasile, adormind seară de seară cu această melodie în inimi, care făcea mai lină trecerea dintre bucuria și năzbâtiile zilei în lumea fascinantă a viselor; notele dulci încheiau mai mereu o poveste sau un basm și, desigur, săruturile mamelor pe frunțile pufoase ale micuților obosiți, care, cu zâmbetele pe buze și capetele cufundate în perne colorate cu miros proaspăt, închideau ochii și visau imediat eroi de legendă sau trubaduri la fel de mari și îndrăgiți ca și Cristi.

Imediat a venit primăvara lui 1939 și întreg orașul, de la oameni până la pietrele cubice, natura care reînvia și colora peisajul, clădirile moderne și casele vechi, cochete, toate păreau purtate într-un dans fragil, pe ritmurile noii melodii a lui Cristian Vasile, care, la rându-i, renaște, umplând din nou saloanele până la refuz și lăsând jazzul să-și mai aștepte momentul de grație, oferind o lecție de loialitate și onoare multora dintre colegii săi de generație, care se grăbiseră pentru câțiva bani în plus să se lepede de trecut ca de o boală.

Și nu doar că lansează *Stinge lampa*, dar când mai toată lumea prevedea în sfârșit o cădere a celui care ținuse capetele de afiș atâția ani la rând cu tangourile sale, Cristi face o mișcare și mai îndrăzneață, renunțând la colaborarea foarte avantajoasă cu Vișoiu. Odată cu începutul verii, părăsește definitiv grădina de la Șosea și restaurantul de pe Matei Millo, care îi asigurau o imagine de invidiat, fiind printre cele mai cunoscute și apreciate localuri ale elitei ultimilor ani. Pe moment, nimeni nu i-a înțeles decizia aparent nebunească, considerând că poate se adunaseră prea multe pe capul artistului și mintea i-o luase puțin pe arătură. Nici chiar prietenii săi din orchestră, cu care cântase de atâția și atâția ani, nu au avut încredere în el, majoritatea membrilor preferând

să rămână la Vișoiu, știind că acesta va face rost cât se poate de repede de o nouă stea. Și așa a și făcut, aducând imediat grădinilor sale sunetul proaspăt al jazzului, prin orchestra Joe Reiniger, dar și pe Maria Tănase împreună cu Grigoraș Dinicu la Bufet, unde mai veneau să cânte și alți artiști, pentru a diversifica serile.

Imediat gurile rele au început să născocească zvonuri care mai de care mai indecente, cel mai neavenit fiind legat de bani. Însă odată cu plecarea din miezul publicului bucureștean, nu mulți știau că bogătașul Cristian Vasile renunța și la cel mai mare contract pe care îl obținuse vreodată. Alții spuneau că femeile și băutura îi luaseră mințile și nu a trecut mult până când cineva l-a auzit tușind ca un bolnav de plămâni, vuindu-se apoi în tot orașul că de fapt puterile erau cele care nu-l mai lăsau să fie marele dizeur al vremurilor, urmare a vieții sale destrăbălate și fără limite. Sau, în fine, că gloria atât de mare pe care o atinsese îl înnebunise de-a dreptul și, neconcepând măcar o clipă că n-are să mai fie adoratul publicului și recunoscut ca regele muzicii ușoare românești, a preferat să se retragă în glorie cu ultimul său succes, pentru a nu fi umilit de noul val de cântăreți.

Însă toți și-au mușcat limba când, după mai bine de o lună de totală absență, în oraș au început din nou să apară afișe cu celebrul trubadur, care își aștepta publicul într-un alt local, aproape la fel de renumit ca și celelalte în care cântase până atunci, o grădină de lux ce se găsea între marea Piață a Victoriei, de unde începea Kiselefful, și aglomeratul Târg al Moșilor, la intersecția dintre Calea Dorobanților și Ștefan cel Mare. Aici își reia cu un elan nemaiîntâlnit cariera, la celebra Roata lumii, spre mirarea unora care îl văzuseră deja decăzut și disperarea patronilor, pentru că a golit din nou sălile marilor grădini și restaurante din oraș, furându-le publicul care îl urma pretutindeni.

> L-am văzut la Roata lumii, pe Calea Dorobanților. Era o forfotă de lume elegantă, oglinzi multe, miros de bogăție, reflectoare care dădeau o lumină de basm, chelneri în frac, flori și pate

de fois gras. Femei splendide, șampanie, și deodată s-a făcut liniște. Rumoarea a fost întreruptă de ceva misterios. Pe scenă a urcat Cristian Vasile. Avea o voce care îți tulbura inima. Avea și o frazare extrem de originală. Nu mai vorbesc de ținută, de felul mândru în care purta fracul. De altfel, în acei ani era Regele Bucureștiului muzical. Avea distincție, farmec, dacă el cânta o melodie într-o seară, devenea repede șlagăr. Roata lumii era centrul distincției bucureștene. Am fost atât de impresionat de Cristian Vasile încât, după ce și-a terminat *Pe boltă, când apare luna*, am plecat ca în transă afară la aer, în noaptea caldă. Eram atât de transportat încât nu mi-am dat seama că am ajuns în bucătărie, și nu la ieșire.

Sutele de oameni care asistau la spectacolele sale erau fascinați de prestațiile aproape magice ale lui Cristi. Anii care trecuseră peste tinerețea lui nicidecum nu îl îmbătrâniseră prematur, ci îl cizelaseră, ca pe un vin bun. Fiecare notă, fiecare urcare pe cap, fiecare falsare, fiecare gest, zâmbet sau clipire erau duse la perfecțiune. Era mai proaspăt și mai determinat ca niciodată, cu o maturitate și o eleganță ale cântecului său care fermecau audiența, purtând-o seară de seară într-o altă lume, ca un adevărat drog. O lume caldă, o lume plină de iubire și de amor, de ritmuri înnebunitoare, exotice, care uneau trupurile dansatorilor, provocându-i la mișcări tot mai erotice, ce le făceau inimile să exulte.

Concertele sale erau ca un vis în care te lăsai pierdut între îndrăgosteală și deziluzie, între fericire și suferință cumplită totodată, iar când se terminau și ieșeai pe stradă, erai încă mult timp cufundat într-o stare inexplicabilă de beatitudine și fiecare mușchi încă îți tremura ușor, tot mai ușor, pe linia melodică a unui tango.

Cristi apărea pe scenă, după celebra-i întârziere, atunci când forfota și nerăbdarea atingeau cote maxime, galant, ca un adevărat zeu, reducând toate mesele la tăcere. Pășea încet, strălucind sub luminile reflectoarelor, cu brațele deschise, așteptând ropotele de aplauze atât de lungi și sonore, pe care niciun alt artist al vremii nu le-a cunoscut. Stătea așa minute bune, salutând sala, de parcă era la finalul, nu la începutul

spectacolului, iar când simțea că entuziasmul se pierde și era momentul oportun, ridica mâna dreaptă, iar orchestra de țigani începea cu un tango sau un vals, precum celebrul *Să cântăm* de Strauss, cu versurile românești ale lui Bébé Altman:

Să cântăm, să dansăm
Și din viață să gustăm,
Doar așa vom afla
Cât de scurtă, dar dulce e ea.

Să cântăm, să dansăm
Și de toate să uităm,
Beți și voi, fiți vioi
Nu știi mâine ce va fi cu noi.

Apoi dizeurul cobora de pe scenă pentru a se amesteca printre mese, alături de un violonist, și fura de pe masa unor clienți un pahar de vin, din care lua o înghițitură zdravănă, stârnind hohote de râs și aplauze, apoi îl ridica în aer: „Sus paharul și vinul noi să-l sorbim/ Și să ne unim, veseli toți să fim/ Zi, țigane, din strună, cum știi frumos/ Valsul cel duios și delicios“, iar în timp ce începea să danseze printre mese, violonistul făcea un adevărat spectacol cu instrumentul său.

Nimeni dintre nenumărații care au avut șansa să-l vadă în acea perioadă în carne și oase, pe scenă, nu a rămas nefermecat de o așa experiență. Faima sa creștea din nou pe zi ce trecea, din vorbă în vorbă, fiecare cu poveștile și trăirile lui personale pe care le purta mai departe, depășind granițele orașului și, din nou, ale țării. Presa îl elogia și îl răsfăța din nou, după luni bune de absență de pe primele pagini ale ziarelor.

Concertele continuau uneori cu *Romagnola*, tangoul italienesc al lui Apollonio, în română cu versurile lui Nello Manzatti. Când simțea deja că sala e încălzită și toți sunt la un pas de a se ridica să danseze era momentul potrivit pentru celebrele tangouri, pe versurile lui Pribeagu. *Zaraza*, desigur, de multe ori repetată și aplaudată minute întregi, dar și *Sunt foarte pudic, madame*, *De ce mi-ai zâmbit, Mona*

Lisa?, *Un tango spaniol*, *Cingolita* sau *Frumoasa mea, eu te ador*, a cărei nostalgie provoca aproape leșinuri:

Deci vino noapte de fiori
Să-mi dărui sfintele comori
Și când ne va surâde-o stea,
Să-mi cânți iubirea mea!

Urmau, desigur, inegalabilele tangouri și romanțe ale lui Fernic, *Iubesc femeia*, *Pe boltă când apare luna* sau *Aprinde o țigară*, amestecate cu cântece în franceză, italiană sau chiar și în germană, de parcă deodată te-ai fi teleportat la Paris, Milano sau Berlin.

Aprinde o țigare,
Și-n fumul care zboară-n nori albaștri ca un vis,
Cufundă-te-n uitare
Și lasă gândului cărare de abis.

În fumul de țigare
Durerilor găsește tainicul liman
Găsește-o nouă zare
Și dorului alean

În fumul de țigare,
Ce se pierde în van.

Iar Cristi pufăia dintr-o țigară lungă și dansa în jurul fumului pe care-l scotea din plămânii săi încinși, ca în jurul unei muze: „Înfrățește-te cu fumul din țigare/ Și te-avântă pe aripa-i de mister/ În regatul fără nume și hotare/ Și colindă prin oceanul de eter!“.

Să nu te-ncrezi în iubire
Și nici speranțe să n-ai,
Căci visul e-o amăgire,
Jyra, Jyra

Dăruie-ți gura ce-mbată tuturor în nopți în mai
Dar sufletul niciodată nimănuia să nu-l dai.

Ore întregi, orchestra și vocea suavă a lui Cristi purtau publicul seri de-a rândul pe ritmurile dulci ale tangourilor, muzica fermecându-i pe cei prezenți ca un afrodiziac, făcându-i să danseze îndrăgostiți ca-n prima zi, sărutându-se cu patimă și amețindu-se cu vinuri scumpe și rafinate pentru a avea curajul să-și dea frâu liber sentimentelor. Era ca și cum Cristi, odată ce deschidea gura, îi hipnotiza și îi trăgea apoi cu niște ațe invizibile mai aproape unii de ceilalți, reamintindu-le prin versurile simple și naive ale cântecelor sale cât de simplă și minunată este viața.

> Cu greu se puteau smulge ascultătorii din vraja cântului său. Din acest motiv, la sfârșitul unui cântec urma întotdeauna o pauză și abia după aceea izbucneau aplauzele. Alteori, furtuna de aplauze pornea mai devreme, pe ultimele silabe, ca și cum cei care-l ascultau voiau să-l ia cu asalt. (...) Vocea lui Cristian îndeplinea un rol de element incantatoriu, era un mijloc de comunicare magică.

Deși oamenii nu aflaseră niciodată despre căderile sale și despre mâhnirile din ultimii ani, considerând mutarea la Roata lumii doar o altă etapă, și mai înaltă, din cariera interpretului lor preferat, Cristi nu a uitat prin câte trecuse și cum abia reușise să-și reaprindă în el, când uneori totul părea pierdut, iar mintea tulbure și întunecată, acea flamă care să-l aducă din nou la mal. Se simțea din nou viu și puternic, gata să cucerească lumea și să devină nemuritor. Vocile din capul său fugiseră, iar odată cu ele și crizele de tuse. Lăsase fantomele și coșmarurile, și chiar dacă lumea era puțin mai tristă și mai goală fără prietenii săi de suflet alături, era pregătit să pornească din nou pe căile vieții într-o nouă aventură, cu noi personaje, urcări și coborâri.

La fiecare sfârșit de spectacol, când se aplauda minute întregi, ca după o capodoperă a unui teatru grandios, când

oamenii îndrăzneau chiar să urce pe scenă pentru a-l îmbrățișa, a-i dărui flori, a-i cere autografe și a-l felicita, îl revedea din nou în spatele sălii, la o masă, pe tatăl său, zâmbind și sorbind un pahar de vin în cinstea lui. Nu mai era singur, i se alăturase și Fernic, tânăr ca în ziua în care se cunoscuseră la Răcaru, elegant, la costum, cu piciorul întreg, fără baston, aplaudându-l neîncetat:

— Așa, amice, așa! Arată-le dragostea și pofta ta nemărginită de viață! Deschide-le fiorul sufletelor lor, blocate de colțurile minții și de rușinea nefirească a trupurilor să nu explodeze în dans și în amor. Schimbă lumea cu vocea ta caldă pe care eu nu am să o mai aud niciodată!

* * *

La Roata lumii, Cristi o va întâlni în curând pe Francesca. Francesca Frangula, o tânără moldoveancă de o frumusețe rar întâlnită, sclipitoare, care va veni la mai toate concertele sale, rezervându-și din timp un loc la cea mai apropiată masă de scenă, punându-și în valoare trăsăturile, formele și eleganța, mai ales prin rochiile ei de gală, ce îi descopereau de fiecare dată pielea apetisantă.

Sigur că nu au trecut multe seri până când, atras de senzualitatea aproape violentă pe care o emana, Cristi a intrat în vorbă cu ea și a invitat-o la o cafea. Era vrăjit de-a dreptul de buzele ei mari și cărnoase, de culoarea trandafirului roșu, de ochii ei mari și verzi care îi sorbeau atent, cu o privire inocentă, fiecare gest și fiecare cuvânt rostit. Căci Francesca nu doar flirta cu Cristi, ci îl făcea să se piardă într-o lume magică, ce părea învăluită numai de dragoste și pasiune. Cu o delicatețe uimitoare, se prefăcea și ușor stângace, timidă, în prezența dizeurului, cât să-i dea senzația că abia își poate stăpâni sentimentele pentru el. Avea o voce caldă, ca a unui copil, și tremura ușor din glas atunci când Cristi o privea cu poftă. Se înroșea și își ducea imediat mâna subțire și gingașă peste buze, cu privirea în jos, amețindu-l.

Iar pielea ei era albă, imaculată, pufoasă și mirosea a lapte și a migdale, îți venea să te pierzi peste trupul ei fragil și parfumat, ale cărui forme bine conturate, rotunde, întorceau privirile oricărui bărbat. Avea niște sâni mari, din care îți venea să muști ca dintr-o turtă dulce, iar șoldurile și pulpele ei îndrăznețe îți scoteau toate fanteziile la lumină.

Cristi s-a îndrăgostit imediat de Francesca, tânăra având un adevărat aer de divă. Și nu doar de frumusețea și senzualitatea ei, dar și de mintea cultivată și ageră. Era fiică de medic, bine-crescută, cu o educație aleasă, te putea surprinde în orice discuție sau dezbatere, mai ales despre artă, despre muzică, teatru sau literatură. Avea darul de a ști exact când și cum să vorbească, cucerind imediat orice interlocutor, fascinat de abilitatea ei de a reuși să glumească despre orice, de râsul ei care colora orice încăpere.

Cristi era absorbit de toată ființa ei, prețuind-o ca pe o zeiță. Dovadă că nu i-a păsat câtuși de puțin de faptul că era căsătorită, când a aflat mult prea târziu oricum. Era deja prins de șarmul ei exotic, iar nopțile sălbatice de dragoste erau fiecare de neuitat. Odată ajunși în dormitor, inocenta cu ochi de copilă se transforma imediat într-o femeie care reușea să pună stăpânire pe bărbatul ei, satisfăcându-l în feluri în care acesta nici nu visase. Cu mișcări lascive de felină, mereu într-o lenjerie intimă provocatoare, se arunca asupra lui Cristi și nu exista loc pe trupul său pe care ea să nu-l descopere și să-l seducă, milimetru cu milimetru, cu atingeri perfecte, zgâriindu-l ușor și mușcându-l atât cât durerea să fie plăcută, imediat stinsă cu un sărut moale al buzelor ei mari și zemoase. Știa cum să se joace cu el și să-l înnebunească mereu cu un preludiu intens, dominând și lăsându-se dominată, amestecând într-un echilibru desăvârșit rolurile pe care le juca aproape de perfecțiune.

Într-una din nopțile lor de amor, când trupurile lor ardeau, ea stând deasupra și unduindu-se sălbatic peste el, cu mâinile înfipte în pieptul său puternic, cu părul ei foarte lung zbătându-se peste umerii fragili și peste sâni, a apucat cu o mână sticla de șampanie pe care o începuseră, încă rece, și a început s-o toarne peste ei, transpirația lor amestecându-se cu alcoolul dulce, parfumurile ei explodând și sfârcurile întărindu-se imediat, s-a aplecat și i le-a lipit pe rând de buze, sfârcuri cu gust de șampanie și de vanilie din care Cristi a mușcat cu poftă, făcând-o să țipe de plăcere, într-un orgasm prelung. Atunci ea s-a ridicat și s-a întors cu spatele,

apucându-i mădularul excitat la maximum, strângându-l puternic până venele i s-au umflat și l-a băgat încet în fundul ei strâmt, gemând de durere și de plăcere. Cristi a prins-o de șolduri și a tras-o până când penisul său lung a intrat tot și, nemaiputându-se controla, și-a dat drumul. Atunci ea și-a încordat fesele și l-a strâns atât de tare încât a ejaculat de mai multe ori, provocându-i un orgasm cum nu mai avusese vreodată. S-a înmuiat apoi toată și s-a lăsat pe spate, pe trupul său, încă unduindu-se încet pe pielea lui plină de șampanie, simțind cum mădularul încă zvâcnește în fundul ei. Atunci și-a întins mâinile și l-a prins de păr și l-a strâns, și a început să râdă:

— Ai văzut că se luminează afară? Hai să facem un duș și să ne plimbăm într-un parc. Azi vreau să mă dai în leagăn. Dar să mă dai tare, până aproape să se dea peste cap! Și dup-aia știi ce? Mergem la o cofetărie! a chicotit ea și s-a așezat lângă el, începând să-i mângâie chipul. Dacă ești prea obosit, mă duc eu și iau două amandine. Și mergem mai încolo la leagăne, ce zici?

— Mi-e indiferent, cu tine nici nu simt oboseala, zâmbește Cristi.

Nu va trece mult până când Francesca va divorța de soțul ei și se va muta împreună cu marele cântăreț. După atâția ani în care a locuit pe Cobălcescu, Cristi o va abandona pe doamna Apostolescu și-și va cumpăra propria sa casă, să aibă un loc doar pentru ei doi. O locuință superbă, cochetă, pe strada Berzei, pe care o va mobila ca pe un palat, cu cele mai scumpe ornamente și oglinzi, cu decorațiuni și lucrături toate din străinătate, din marile galerii ale Europei.

S-a dat peste cap pentru a-i face poftele Francescăi și pentru a o trata ca pe o adevărată regină. I-a umplut garderoba cu cele mai de preț haine din marile vitrine ale Parisului, Vienei sau Milanoului. Ieșeau împreună la cele mai simandicoase petreceri și banchete, îi vedeai mereu în centrul atenției la cele mai noi spectacole de teatru, la expoziții, urcând în trăsuri elegante sau mașini de lux.

— Ești prea orb, Bibi, să vezi că femeia asta îți sucește mințile și te stoarce de bani?

— Când în sfârșit am găsit dragostea pe care mereu am căutat-o, tu vii să-mi spui să n-o prețuiesc?

— Sunt curios ce dragoste ar mai fi fără atâtea blănuri, poșete și pantofi de pe care numai diamantele mai lipsesc.

— Ești doar invidios. Îi dăruiesc femeii pe care o iubesc ce pot. Și merită toate darurile mele.

— O iubești, spui?

— O iubesc cum n-am iubit pe nimeni alta. Și ea mă adoră.

Pe Virgiliu îl bufnește râsul:

— Tot timpul ai fost un naiv și un credul, Cristi, dar așa prost nu te-am crezut niciodată.

Dar Cristi nici nu îl bagă în seamă, în schimb scoate dintr-un sertar un inel cu diamant, cum rar s-a mai văzut. O minunăție de bijuterie care valora probabil cât toată casa pe care o cumpărase și o aranjase pentru iubita lui.

— Am să o iau de nevastă, să văd ce-o să mai spui atunci!

— Ești nebun, Cristi? O cunoști de cât timp? N-au trecut nici două luni de când sunteți împreună, tu chiar nu vezi? L-a găsit pe un prost cât s-o aducă la oraș, l-a lăsat baltă cum a întâlnit altul care s-o și îmbogățească! Cristian, ascultă-mă și mai ai răbdare! Nu te hazarda. Nu te arunca așa cum faci întotdeauna, cu capul înainte, o să-ți frângi gâtul. Parcă ești fermecat, nu ești în apele tale...

— Fermecat de amor, zâmbește el.

Și chiar în acea seară a cerut-o în căsătorie, într-adevăr, după nici două luni bune de când se cunoșteau.

Capitolul 14

Jilava, 1939

După prima sa pauză, Cristi se pregătea să revină pe scenă pentru a doua reprezentație a serii; era în spate, cu orchestra, discutând ultimele detalii despre ordinea pieselor și câteva improvizații la care se gândiseră.

— Domnule Vasile, îi întrerupe șeful de salon, un tip elegant, cărunt, a cărui ținută aproape că strălucea.

— Spuneți, domnule Cornel.

— Am fost trimis să vă anunț că afară vă așteaptă niște ofițeri ai armatei, alături de câțiva polițiști.

— Ofițeri? Polițiști? Pentru?

— Nu mi-au spus nimic, domnule Vasile, și nici eu n-am îndrăznit să-i întreb. Mi-au transmis doar să vă zic să vă prezentați imediat afară. Părea urgent.

— Urgent sau nu, oamenii aceștia nu sunt zdraveni la cap? Am un spectacol de ținut, nu pot să mai întârzii pentru că nu știu ce li s-a năzărit lor. N-au văzut că sala e plină? Ce probleme atât de grave să fie, încât nu pot aștepta până mâine-dimineață și trebuie rezolvate la miezul nopții? Ei, asta-i culmea! Anunță-i la fel de politicos că, dacă vor să vorbim, să mă aștepte atunci după concert, câteva ore.

— Domnule Vasile, păreau destul de serioși.

— Și eu cum îți par, domnule Cornel, glumeț? Zi-le întocmai ce ți-am spus eu și nimic mai mult, apoi Cristi se întoarce la discuțiile cu instrumentiștii săi, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat: Ne-am înțeles, Mariane, da? Vreau să aud mai multă vioară la început, vioară și clape. De patru ori linia

refrenului, abia apoi vin cu vocea. Iar dacă fac semn, atunci mai mergeți încă de două ori cu instrumentalul, vedem cum reacționează și sala. Și, Mișule, ți-am mai spus de o sută de ori, zâmbește, omule, mai mult. Ce ești așa crispat? Cum mă întorc cu privirea la tine te văd așa concentrat acolo, de parcă te chinui, te strofoci, speriat și emoționat. Nu te mai gândi la public, închide ochii, relaxează-te puțin, Doamne iartă-mă, că nu se supără nimeni dacă scapi un acord.

— Mai fumăm o țigară, maestre?

— N-ați fumat pân-acum?

— Abia ce-am tras câteva fumuri, nea Vasile, c-a trebuit să reacordez chitara.

— Atunci, hai, termin-o p-aia liniștit, dar dup-aia urcăm, da?

— Nea Vasile, dar dacă e serioasă treaba cu poliția?

— N-are ce să fie serios, dragilor, stați liniștiți, că n-am făcut nimic.

— Păi, nu, dar poate or vrea să vă întrebe de altcineva.

— Și? N-au răbdare până mâine? Ce să le zic oamenilor? Stați, domnilor, puțin, nu vă beți vinurile, mai răbdați că nu știu ce ofițeri au de lămurit nu știu ce mistere la două noaptea. Hai c-am trăit-o și p-asta! Înțelegeam să vină și ei la începutul pauzei, măcar să mă lămurească despre ce e vorba. Cu siguranță vreo altă tâmpenie legată de drumurile mele pe-afară.

În câteva minute, orchestra, în frunte cu Cristi, apare în restaurant în aplauzele publicului. Urale și chiote, iar luminile se sting ușor în local, lăsând reflectoarele să lumineze vedetele ce tocmai urcă pe scenă. Fiecare își ocupă poziția și își ia instrumentul său, în timp ce trubadurul rămâne printre mese, făcându-le semn colegilor săi să înceapă, cu o deschidere mai lungă, așa cum stabiliseră, *Iubesc femeia*.

Publicul aproape că explodează, recunoscând imediat linia melodică a celebrului tango, iar câțiva se și ridică să danseze. Doar cu vioara și acordeonul se creează o atmosferă caldă, Cristi făcându-le cu ochiul, semn că mai puteau insista pe primele note ale melodiei. Apoi intră el în scenă:

Femei sunt multe-n lumea asta mare,
Frumoase ca seninul înstelat,
Găsești plăceri nebune-n fiecare
Și-s dulci ca o clipită de păcat.

Cei de la mese îl acompaniază imediat, fredonând și ei versurile. Se apropie punctul culminant, al refrenului, și chiar atunci, când tensiunea piesei crește, pornește scandalul. În salon năvălește deodată un grup de polițiști, alături de câțiva ofițeri, iar în spatele lor, urlând la ei să stea potoliți, șeful de salon.

Lumea se ridică speriată în picioare, neștiind ce se întâmplă. Instrumentele orchestrei încep să dispară pe rând.

— Opriți muzica imediat! strigă unul.

O forfotă și o panică generală în toată sala.

— Ce este cu mascarada aceasta? întreabă Cristi. V-am spus doar, dacă aveți întrebări, mă puteți aștepta după concert. Ce-i mizeria asta?

— Domnul Cristian Vasile?

— Chiar eu!

Polițistul, un mustăcios scund, dar foarte hotărât și energic, se întoarce la colegii săi și le ordonă să-l încătușeze pe Cristi.

— Poftim? sare acesta, iar sala toată parcă înnebunește.

— Liniște! țipă piticul în uniformă.

— Pentru ce să fiu arestat, mă rog, domnule? întreabă speriat Cristi, în timp ce alți polițiști se îndreaptă spre el.

— Domnule Vasile, conform legii, veți fi trimis în fața Tribunalului Militar și acuzat de trădare, din cauza nesatisfacerii serviciului militar! Mai multe detalii veți afla la penitenciar! Luați-l! a ordonat el vulcanic, iar polițiștii năvălesc asupra lui și-l încătușează în fața tuturor, violent.

— Domnilor, doamnelor, continuă mustăciosul, ne cerem scuze pentru deranjul provocat. Să aveți o seară liniștită în continuare.

Iar polițiștii îl iau pe Cristi pe sus și îl scot afară, unde este imediat băgat cu forța într-o dubă. După el intră și

ofițerii și câțiva polițiști, mustăciosul urcă în față lângă șofer, și imediat gonesc în mare viteză de la Roata lumii, unde toți, de la ospătari la orchestră și clienți, rămân înmărmuriți; până și bucătarii ieșiseră să vadă ce fusese cu toată larma, iar câțiva vecini din împrejurimi asistaseră de la balcoane la scenă.

— Ce naiba facem, nea Cornele? îl întreabă Marian, violonistul, pe șeful de salon.

— Păi, ce e de făcut? Anulăm concertul, evident! Dați-le oamenilor câte un vin din partea casei, o să le trec în contul domnului Vasile! Voi nu puteți continua și fără el?

— Fără nea Vasile? Fără voce și fără ca el să ne dirijeze? Ar ieși un circ de toată frumusețea.

— Atunci strângeți-vă tot ce aveți, n-are niciun sens să mai stați. Și ne vedem mâine, vreau să se intereseze cineva de ce se întâmplă cu domnul Vasile, să știm ce facem. Avem rezervări pentru toată luna, pentru numele lui Dumnezeu!

— Mariane, îi spune unul dintre colegi, fugi tu și anunță-l pe frate-său, pe domnul Virgiliu, și rezolvă cu dânsul. Sigur e o neînțelegere.

— Acum! și țiganul o și ia la fugă în toiul nopții, cu vioara și arcușul în mână, pe Ștefan cel Mare. Vin eu mâine la prânz și vă spun tot ce aflu.

— Mâine-dimineață, mă, Mariane, unde te duci la ora asta? Lumea doarme.

— Acum trebuie să afle, cine știe în ce încurcătură s-a băgat maestrul, țipă el, deja în depărtare.

— N-am întâlnit asemenea circ în viața mea, își pune Cornel mâinile în cap. Măi, dacă se ducea în pauză, poate se evita toată scena asta.

— Îl înhățau direct din stradă, tot aia era.

— Da, dar nu-l mai umileau, așa, în public, uită-te și tu ce șocați sunt oamenii. L-au luat ca pe ultimul criminal, vorba lui, nu puteau să aștepte până mâine? Fugea din țară? Asta-i cusută cu ață albă, dragilor, tare mi-e că i-au cășunat pe el din alte motive.

* * *

Cristi era bruscat și înghiontit zdravăn de polițiști, primind câteva coate în ficat și în stomac. Și nu doar că nu putea riposta sau să se apere, având mâinile încătușate, la spate, dar mai ales nu vedea când și de unde vin loviturile, în bezna din dubă.

— De ce mă loviți, fraților? striga indignat, dar nu primea niciun răspuns.

Auzea însă răsuflările oamenilor legii în întuneric și uneori chiar și câte-un bufnet de râs. Liniște câteva secunde și apoi iar primea un pumn zdravăn, fie în burtă, fie în picior, în mușchi, sau după ceafă.

— Fraților, ce v-am făcut?

Nicio reacție, doar alte căpăceli, pumni și palme date minute în șir până n-a mai știut de el. Minute care au părut să dureze o eternitate, iar durerile deveneau din ce în ce mai mari, până a început să zbiere la fiecare atingere, spre deliciul polițiștilor, care se amuzau. Iar când nu era lovit, zdruncinăturile mașinii erau atât de puternice, încât simțea că toate organele i se întorc pe dos și e oricând gata să vomite.

Apoi duba s-a oprit deodată, au fost deschise imediat ușile și a fost azvârlit afară, căzând în gol și julindu-se de asfalt. Lumina puternică a unui felinar l-a orbit cum a încercat să deschidă ochii, după ce stătuse atât timp în întuneric. Abia mai putea vedea câte ceva. Iar răcoarea nopții era tot mai apăsătoare.

— Mișcă! se aude o voce groasă, și două matahale în uniformă îl și prind de mâini, unul de stânga, celălalt de

dreapta, îl iau pe sus și se îndreaptă cu el spre poarta mare a Fortului 13 Jilava.

Este dus imediat în curtea interioară, iar de acolo înăuntru, într-un hol mare, unde se adunaseră mai mulți polițiști, paznici și supraveghetori, să-l vadă pe marele dizeur. O forfotă de nedescris, zeci de figuri sinistre, zâmbete și grimase grotești îi trec prin față, Cristi nemaiputând să deslușească exact ce se întâmplă cu el.

De-acolo este împins și tras pe un culoar semiîntunecat, într-o lumină slabă, roșiatică, un culoar îngust, tot numai cărămidă dură, cu un miros ciudat de umiditate și de boală, ca de spital. Tot mai amețit și speriat în ultimul hal, Cristi vomită, mai mult pe el decât pe jos. Matahalele îi dau drumul și încep să-i care deodată niște pumni zdraveni în spate, până îl îngenuchează, ceea ce-l face să verse și mai mult și să se înece. Este lăsat să-și tragă răsuflarea. Mai varsă de câteva ori tot felul de lichide și chiar firicele de sânge, murdărindu-și costumul jerpelit, apoi trage două guri mari de aer în plămâni. Un aer rece și îmbâcsit, putred, care îi provoacă și mai multă greață.

— Revino-ți în fire, tâmpitule!

Și iar este luat pe sus, mai merge puțin până coboară câteva trepte și trece printr-un alt culoar, unul și mai îngust, luminat și mai slab, unde uși mari de metal, solide, încep să apară de o parte și de alta. Și în tot acest timp continuă să primească palme peste ceafă de la polițiștii care îl urmau.

Dar calvarul nu mai durează mult, ajung repede în fața unei uși masive din lemn, care este imediat deschisă, și acolo i se dă drumul. Este aruncat în încăpere, o cămăruță cochetă, călduroasă. Mirosul de var proaspăt, de zugrăveală încă plutea în aer, semn că fusese de curând renovată.

— În picioare! i se strigă, și Cristi se ridică imediat, abia putând să stea pe picioarele lui, cu o privire amețită și având încă urme de vomă pe cămașă și pe bărbie, căci n-avusese cum să se șteargă.

— Așa ar trebui să-ți facem o fotografie, ca amintire, râde bătrânul care îi aștepta și stătea în spatele biroului mare din

mijlocul camerei, pe care erau împrăștiate tot felul de acte și dosare.

Pe pereții foarte albi tronau diplome, insigne, drapelul României și o poză a bătrânului împreună cu fostul rege Ferdinand, la ceea ce părea să fie o paradă națională. Moșul trebuia să fi fost vreun colonel sau vreun general, a gândit Cristi, după numeroasele insigne și grade pe care le purta pe umeri și înfipte în uniforma sa militară impecabilă. Un bătrân trecut bine de șaizeci și ceva de ani, încărunțit, dar bine făcut, solid, cu spatele perfect drept și pieptul scos în față. Serios, cu o privire rece, dură, și zâmbindu-i ironic din spatele biroului.

Imediat i se alătură și piticul mustăcios care ordonase arestul.

Cristi observă că, deși aranjată decent, camera nu avea nicio fereastră, iar singura lumină, slabă și ea, gălbuie, venea dintr-un bec din tavan, care din când în când începea să pâlpâie.

— Închideți ușa! le ordonă colonelul brutelor, iar aceștia o trântesc imediat și îi mai dau un brânci lui Cristi, pentru a se apropia de birou.

— Marele dizeur Cristian Vasile, ai? începe colonelul.

— Domnule, pot să știu de ce am fost adus aici și de ce în aceste condiții barbare?

— O, dar presupun că doreați o caleașcă, și imediat ceilalți încep să râdă.

— Doream măcar să nu fiu lovit fără niciun motiv, căci n-am jignit pe nimeni, iar dacă era o problemă importantă, puteam veni și de bunăvoie pentru a o clarifica. Ce este cu această nebunie, ce e acest circ de doi bani? Vreți să mă intimidați? Să mă umiliți? Pentru ce? N-am comis nicio crimă, dar mă tratați ca pe ultimul infractor din lume.

— Domnule Vasile, cred că ați fost anunțat pentru ce ați fost adus aici.

— Am fost anunțat, da, sigur că am fost. Și există o explicație foarte bună pentru care...

— Liniște! țipă colonelul. Explicațiile le prezinți dumneata la tribunal, nu la mine. Asta vei rezolva dumneata de mâine

încolo. Până la proba contrarie, pentru mine nu ești decât un infractor. Și un trădător! Ba chiar unul cu un tupeu nemaiîntâlnit, de altfel.

— Pardon?

— Domnule Vasile, o să vă reîmprospătez puțin memoria, ca să puteți înțelege niște lucruri...

— Vă rog...

Și imediat colonelul face un semn discret către unul dintre ofițerii ce se așezaseră lângă cântăreț. Acesta își dă jos de pe umăr pușca cu care era înarmat și, cu o mișcare rapidă, o întoarce și-l lovește cu patul armei pe Cristi, direct în ficat, făcându-l să răcnească și să paralizeze de durere. Încă o lovitură și lui Cristi i se înmoaie picioarele, căzând în genunchi.

— Trebuie să învățați să vă purtați mai întâi, domnule Vasile. Aici vedeta localului sunt eu, nu dumneavoastră. Și mie nu îmi place să mi se vorbească în răspăr, mai ales de către o javră ca dumneata! Și, mai ales, nu îmi place să fiu întrerupt.

— Am înțeles, domnule...

— Am înțeles, să trăiți, și mai tare și mai clar, te rog.

Cristi se ridică în picioare, dar nu spune nimic. Încă o lovitură cu patul puștii în ficat.

— Am înțeles, să trăiți! strigă atunci cu toată puterea.

— Ei, vedeți că se poate, domnule Vasile? Aici imediat învățăm cum să ne respectăm unii pe ceilalți, veți vedea. Avem metode care nu dau greș niciodată. Ca și dumneavoastră, numai că în altă artă, suntem niște profesioniști desăvârșiți.

Câteva momente de liniște. Cristi nu mai înțelege ce se întâmplă și nici nu știe ce-ar fi de făcut, dacă să vorbească sau nu, dacă îl așteaptă încă o lovitură sau nu, în funcție de ce va spune; începe doar să se roage să se termine mai repede.

— Domnule Vasile, ia spuneți-mi... Este adevărat că acum aproximativ vreo... trei-patru săptămâni să fie de-atunci, la Roata lumii, unde obișnuiți să cântați, au luat loc la o masă niște militari? Niște militari cu care ați intrat de altfel în vorbă?

— Ah, despre asta era vorba...

— Deci vă amintiți incidentul? O să iau această reacție ca pe un da hotărât, dar v-aș ruga pe viitor să-mi răspundeți strict la întrebări, alte detalii nu mă interesează.

— Am înțeles.

Colonelul se uită mirat la Cristi.

— Am înțeles, să trăiți!

— Iată ce ager la minte este nătărăul, râde bătrânul. Domnule Vasile, în urma conflictului pe care l-ați avut în timpul unui concert cu acești domni militari, este adevărat că dânșii au fost nevoiți să plece în bășcălie și huiduieli, din cauza remarcilor dumneavoastră?

— Povestea este puțin mai complicată.

Și deodată primește încă o lovitură, de data aceasta un pumn în ceafă, atât de puternic că își pierde pentru câteva secunde cunoștința și nimerește cu capul de birou, spărgându-și nasul. Începe să-i țâșnească sângele, pe toată fața, însă nicio reacție din partea gradaților. Interogatoriul continuă ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

— Domnule Vasile, vă reamintesc că trebuie să îmi răspundeți la întrebări clar și răspicat. Vă mai întreb și altfel: Este adevărat că ați insultat și denigrat niște reprezentanți ai Armatei Române? Și vă reamintesc, de altfel, că sunteți aici pentru faptul că dumneavoastră nu v-ați satisfăcut serviciul militar nici până în ziua de astăzi...

— Nu, nu este adevărat, să trăiți! strigă Cristi, cu sângele șiroindu-i pe buze și pe bărbie.

— Nu?

— Nu, domnule...

— Întoarceți-vă puțin, domnule Vasile.

Cristi execută ordinul și în sfârșit îi vede la față pe cei care îl loviseră tot drumul în dubă și chiar când i se făcuse rău pe culoarele mizerabile ale penitenciarului. Aceiași doi ofițeri cu care se confruntase la restaurant cu câteva săptămâni în urmă, care atunci, într-adevăr, plecaseră cu capetele plecate, iar acum se distrau nemaipomenit de umilința la care era supus. Doi puști, nici bine trecuți de douăzeci de ani, ale

căror uniforme abia li se potriveau, fiind puțin mai mari decât trupurile lor firave.

— Îi recunoașteți, domnule Vasile?

— Da, îmi amintesc de figurile dumnealor.

Iar unul dintre ei îi face cu ochiul. Cristi își șterge sângele de pe buze cu limba.

— Este adevărat că ofițerii din fața dumneavoastră au avut rugămintea ca în acea seară, cel puțin în prezența dumnealor, să nu mai cântați melodii compuse de jidani?

— Parțial adevărat.

— Parțial, domnule Vasile?

— Parțial, da, domnule, pentru că nu m-au rugat, ci mi-au ordonat. Iar mie nu îmi ordonă nimeni, decât sufletul meu, ce să fac pe scenă, la fel cum aici nimeni nu vă ordonă dumneavoastră ce și cum să faceți.

— Dar este adevărat că apoi ați glumit pe seama lor, încât acești domni au fost huiduiți, fiind chiar necesar să părăsească localul?

— Nu, domnule.

— Nu? Dar ce le-ați spus mai exact?

— Le-am spus că eu nu fac politică. Le-am spus că eu cânt cântece de dragoste, compuse de artiști, de compozitori și poeți talentați, iar pe mine nu mă interesează câtuși de puțin dacă sunt evrei sau nu, gardiști sau comuniști, liberali sau țărăniști. Le-am spus că pentru mine oamenii sunt cu toții oameni, indiferent de etnia lor, de culoarea lor, de sexul sau de statutul lor financiar, de gradele de pe umăr pe care le au sau nu le au. Și probabil de aici să se fi interpretat vreo glumă, le-am spus cu zâmbetul pe buze să poftească la alt spectacol decât să îmi sugereze mie repertoriul. Am spus că aici, adică la Roata lumii, se petrece ceea ce se numește un act artistic. Iar un act artistic nu poate fi îngrădit după bunul-plac al cuiva, arta fără libertatea ei totală nu ar fi artă.

— Atât?

— Atât, poate mai mult, poate mai puțin, nu îmi amintesc exact. Știu că sala a apreciat mesajul meu și m-a aplaudat,

începând, într-adevăr, să-i huiduie pe distinșii domni care găsesc plăcere în a lovi un om legat de mâini, din întuneric.

— V-ați atins de domnul Vasile? i-a întrebat imediat colonelul.

— Nu, domnule, nici vorbă.

— Este posibil să fi adormit în dubă, mă iertați, și să fi avut un coșmar teribil, le zâmbește Cristi, a cărui sângerare s-a mai potolit.

— Domnule Vasile, aveți ceva împotriva uniformei?

— Din contră. Tatăl meu a murit pentru țara asta în război. Am fost crescut cu dragoste și devotament pentru patrie și respect poate mai mult ca orice un om care este gata oricând să se sacrifice pentru ea.

— Și ce anume atunci v-a deranjat atât de mult la rugămintea ofițerilor de a nu cânta melodii cu texte compuse de jidani, încât să îi muștruluiți în public? Puteați foarte bine să nu îi băgați în seamă, date fiind convingerile dumneavoastră, observ, comuniste, scrâșnește generalul printre dinți. Dar ați preferat, cu bună știință, să întoarceți împotriva lor, și nu doar a lor ca indivizi, ci ca reprezentanți ai armatei, o sală întreagă de oameni, care, evident, erau acolo pentru dumneavoastră și probabil v-ar fi susținut orice crez.

— În primul rând, persoanele la care vă referiți se numesc evrei, și nu jidani. În al doilea rând, tot aceste persoane, indiferent de originea lor, sunt și români și mai ales artiști români, care au compus texte și melodii în limba română. Cerința domnilor militari ține fie de politică, or, motivele politice pentru care evreii sunt discriminați pe mine nu mă privesc și etnia lor nu privește nici actele lor artistice, fie motivele domnilor militari sunt personale. Or, domnii militari pot asculta ce poftește inima dumnealor la dânșii acasă, la banchetele dumnealor, nicidecum pe scena de care eu sunt responsabil. Dacă dânșii m-ar fi angajat să cânt, cu siguranță, asta dacă le-aș fi și acceptat propunerea, aș fi selectat piesele dumnealor preferate și aș fi renunțat la cele pe care nu ar fi dorit să le audă. Însă eu nu am un contract cu dânșii, am un contract cu Roata lumii și nicidecum nu există vreo

clauză sau observație referitoare la ce anume să cânt sau nu din repertoriul meu, de altfel bine-cunoscut publicului. Așadar, am văzut acea rugăminte, s-o numim astfel exagerat, ca pe o jignire. Și am ales să fac acele observații apărându-mi și explicându-mi deciziile, nicidecum insultând sau având vreo intenție de a aduce vreun prejudiciu imaginii lor. Atât ca indivizi, cât și ca reprezentanți ai Armatei Române, o instituție care cred că este mai mult ocupată de siguranța țării decât de cine compune cântecele care se ascultă în crâșmele capitalei.

— Domnule Vasile, vă reamintesc că v-ați adresat public, defăimător, unor persoane care, spre deosebire de dumneavoastră, și-au făcut datoria minimă față de patrie. Cel puțin bunul-simț ar fi trebuit să vă oprească din a-i arăta cu degetul public și a-i învinovăți de gusturile dumnealor, fie ele corecte sau nu. Câte cerințe, de altfel, primiți zilnic, din partea publicului dumneavoastră? De câte ori vi se cere să cântați ceva anume în mod special, o anume melodie de mai multe ori?

— Destul de des.

— Și există situații când refuzați, presupun. Aveți și dumneavoastră un program.

— Desigur că, în funcție de moment, de tensiunea publicului, de atmosfera unei seri, se poate improviza.

— Dar au existat, domnule Vasile, presupun, nenumărate dăți când ați și refuzat, nu?

— Au existat, da.

— Și atunci ați simțit nevoia să mustruluiți în public pe cei care v-au deranjat sau stresat cu preferințele lor?

Cristi tace.

— Sau, domnule Vasile, revine imediat cu un ton mai nervos colonelul, faptul că de această dată domnii cu pricina purtau uniforme v-a înflăcărat să faceți din dânșii un exemplu? De fapt, vă pun o întrebare și mai simplă: Dacă domnii militari nu ar fi fost îmbrăcați în militar, ci în civil, și v-ar fi cerut să nu cântați piese făcute de jidani, ați fi reacționat la fel?

— Foarte probabil că da.

— Foarte probabil, domnule Vasile, dar nu cu siguranță. Îmi ajunge! Luați-l și închideți-l! Dați-i jos hainele, spălați-l de vomă și de sânge și aruncați-i o uniformă de deținut. Și să nu vă prind că primește ceva de băut sau de mâncare până mâine, nici pernă, nici plapumă să nu primească, îl lăsați așa cum este, pe viitor domnul Vasile să mediteze de două ori mai bine înainte de a face pe viteazul cu niște militari, din poziția sa ingrată de trădător. Căci dacă dânsul n-a învățat acasă, în cei șapte ani, va recupera aici, la Jilava, lecțiile despre respect.

* * *

Mi-e frig, mi-e frig – vreau să urlu, să zbier:
cu țipăt metalic de fierăstraie.
Țipătu'nțepenește în ger,
ca o momâie de paie.

În celula în care a fost aruncat era beznă și un frig care te lovea direct în oase. Iar uniforma de deținut era subțire ca o pijama de vară. Nu-i dăduseră nici ciorapi, nici căciulă, cum aveau alții. N-avea nici pătură, nici măcar un cearșaf, doar o nenorocită de saltea jegoasă într-un colț, pe un pat șubred, pe care l-a descoperit pipăind cu mâinile în gol, ca un orb. O saltea care puțea izbitor a urină și jeg, pe lângă mirosul înțepător de mucegai și umezeală din celulă, care i-a stârnit imediat câteva crize de tuse puternice, până când fața toată i s-a umflat și a vărsat din nou.

Îi era sete și n-avea nimic de băut. Abia la dușuri reușise să soarbă puțin din apa rece ca gheața, cu gust de clor și fier. Nu-i dăduseră nimic cu care să se șteargă, a pus uniforma pe trupul încă ud, iar în răcoarea aceea teribilă ca a unui beci, de aproape scotea aburi pe gură, loviturile primite în ceafă, în ficat, în burtă și la picioare au început să se facă tot mai simțite. Nasul își revenise, dar avea încă sânge închegat în nări și respira greoi. Nu și le curăța, știind că are să-și provoace noi sângerări, și era speriat să nu se infecteze din te miri ce în acel spațiu îngust mizerabil.

Întunericul l-a făcut să-și amintească imediat de vagonul fără lumină din marfarul copilăriei, de la Huși la Brăila, când orice se putea întâmpla. Doar mâna obosită a maică-sii, pe

care o căuta disperat și o găsea numaidecât, îi mai potolea atunci neliniștea și fricile. Aici însă nicio prezență umană nu îl putea ajuta. A început să dea în pereții groși de cărămidă rece și putredă cu pumnii, în stânga și în dreapta.

— E cineva? Alo! E cineva aici? a zbierat, însă niciun răspuns dincolo de ziduri și de ușa imensă de metal.

A dat și în ea, însă degeaba. Claustrofobia i se accentua din ce în ce mai tare, inima îi bătea haotic, respira greu și tusea înecăcioasă era tot mai puternică.

Deodată simți cum întreaga celulă se pune în mișcare, aude dedesubt niște roți imense cum scrâșnesc pe niște șine groase.

— Lăsați-mă să ies!!! a urlat cât l-au ținut plămânii, în vis.

Căci deja leșinase; însă mintea nu îi întrerupse agonia, ci, în loc să se potolească, începea să-i proiecteze o lume tot mai fantastică și bolnavă, el nemaifăcând diferența între iluzie și realitate.

Ușa solidă a celulei s-a deschis atunci. Dar în loc să nimerească pe holul slab iluminat al temniței, s-a văzut deodată pe culoarul unui tren. Un tren elegant, ca acelea cu care obișnuia să meargă la Berlin sau la Viena pentru înregistrări. Afară era tot întuneric, nu se putea zări nimic prin geamurile mari ale vagonului, erau ca niște oglinzi uriașe, în care Cristi se vedea distorsionat în toate direcțiile. Ba prea lung, ba prea îngust, subțire cât un băț, ba nasul i se mărea considerabil, aproape ieșindu-i din chip, iar urechile se lungeau ca niște aripi. Fiecare fereastră îl sluțea în alt fel, ca pe un monstru. Iar pielea îi era roșiatică de la lumina vagonului, care aducea a un apus toxic, apocaliptic.

În surdină se auzea o vioară, al cărei arcuș se unduia pe notele unui tango pe care Cristi nu știa de unde îl recunoaște. Un tango pe care îl cântase probabil de mii și mii de ori, însă mintea îi bloca aducerea-aminte a versurilor, a titlului sau vreunui moment de pe scenă. Era ca un amnezic care brusc a avut o revelație, știa acea linie ca pe o rugăciune, însă nu știa unde și când a mai auzit-o. Cu fiecare notă

atinsă se enerva și era frustrat de lapsusul său. Înnebunea de-a dreptul, neștiind cum să afle despre ce cântec e vorba.

„Gura ta-i un poem", i-a venit deodată în minte. „Gura ta-i un poem?", se miră și începe să repete la nesfârșit aceste cuvinte, sperând să vină și altele de care să le lege. Degeaba însă. „Un poem, un poem, un poem, un poem", își tot zicea, venindu-i să-și dea capul de pereți de nervi.

— De nebune dorințI! se aude un strigăt din compartimentul alăturat.

— Așa e, un poem de nebune dorințI, se entuziasmează Cristi deodată și dă buzna în compartiment.

Acolo era Pribeagu și tocmai compunea versurile *Zarazei*. Nota idei peste idei, avea versuri întregi și cuvinte tăiate pe o foaie dintr-un caiet pe care se juca de zor.

— Chipul tău e-un tezaur sublim! a strigat el, bucuros. Asta e!

— Asta e ce?

— Asta e piesa, strigă umoristul.

— Ce piesă, pentru numele lui Dumnezeu?

— Tangoul dumitale, domnișorule Cristian! Tangoul care te va face celebru!

Trenul a început să se zdruncine puternic în față și în spate, iar atunci Cristi a început s-o ia la fugă pe culoarul îngust, smucit în toate direcțiile, lovindu-se de ușile compartimentelor cu perdelele trase, prin care nu se putea vedea nimic, și de geamurile-oglindă. A tot alergat așa prin vagonul acela nesfârșit, a alergat câteva sute de metri până a dat într-un târziu de o ușă. Când a trecut de ea însă, a dat de un alt culoar, tot pustiu și roșiatic, iar de tavan erau spânzurați care se legănau dintr-o parte în alta, lovindu-se între ei cu vârful picioarelor.

S-a întors speriat și a închis bine ușa după el; picioarele i s-au înmuiat imediat, a căzut pe vine și i-a venit brusc să vomite. Însă în loc de vomă, din gură au început să-i țâșnească bucăți de discuri. La început câteva, apoi zeci, tot mai multe zeci de bucăți, până s-a format un morman întreg de plăci sparte, cu sânge și bucăți de plămâni pe ele.

Din alt compartiment apare Fernic, care imediat sare în spatele său și începe să-i dea niște palme sănătoase, pentru că începuse să se înece:

— Trezește-te și trage aer, Cristi! Trezește-te, tâmpitule, hai! țipă Ionel cu toată puterea.

Și Cristi se trezește buimac în celula lui, înecându-se cu propria-i vomă. Se ridică, sleit de puteri, și se dă cu spatele de zid. Abia după câteva secunde poate trage puțin aer în piept, care se amestecă cu lichid, și începe să tușească îngrozitor.

— Calm acum, calm, îi șoptește Fernic, care apare lângă el.

Și Cristi cade în genunchi, cu fața umflată, roșie ca focul, inspirând ușor, ușor tot mai mult aer în piept și revenindu-și.

— Puteam să mor, spune cu ultimele puteri, speriat.

— Te-ai înecat în somn, amice.

— Dar nici nu știu când am adormit. Nu-mi amintesc...

— Liniștește-te...

— Mi-e frig... Groaznic de frig... Îmi tremură și măduva din oase, Ionele. Și spatele mă doare tot de la pumni și coastele mă strâng de nici nu mai pot respira. Uite cum ies aburi din gura mea când vorbesc, Ionele! Și tot ce am pe mine e o nenorocită de cârpă.

— Ai salteaua, amice.

— Și ce, vrei să mă învelesc cu salteaua?

— Nu, dar salteaua e ruptă, nu vezi?

— Nu văd nimic.

— Atinge-o și nu te mai văicări. Vezi că e ruptă!

Cristi se târăște în genunchi până la patul șubrezit, tremurând din toate încheieturile.

— E ruptă, și?

— Bagă mâna în ea și scoate-i paiele și bureții.

— Pute îngrozitor... Doamne, cum pute.

— Dacă nu vrei să mori înghețat în noaptea asta, bagă-ți degetele în nas și ține-te bine. Și trage toate paiele alea nenorocite și bucățile de bureți și bagă-le în pijama. Așa, îndeasă-le între pijama și pielea ta, nu te mai căca atâta pe

tine că pute. Rupe naibii gulerul cămășii și vârăți-l în nas, dacă nu te ține. Hai, scoate toate paiele, scoate-le mai repede până nu îngheți. Și când e destul loc, bagă-te în saltea prin crăpătura ei. Așa, amice... Mișcă-te ca să te încălzești, mișcă-te întruna și bagă-te în saltea cu totul.

* * *

Coşmarul de la Jilava nu a durat mai mult de o săptămână, iar lecţiile violente de umilinţă au încetat de îndată ce familia şi câţiva amici au început să-l viziteze, îngrijoraţi de situaţia în care se afla Cristi. Nopţile mai era trezit din somnul care şi aşa venea greu de câte o bubuitură zdravănă în uşă. Şi atunci se speria teribil, gândind că au să năvălească peste el să-l bată până nu va mai putea nici să vorbească. Însă nu intra nimeni. Îl lăsau câteva zeci de minute să-şi chinuie mintea în toate felurile, să adoarmă iar, şi din nou o lovitură puternică în uşă îl făcea să tresară şi să o ia de la capăt. Nopţile erau infernal de lungi. Şi de reci. Cele câteva zile au trecut ca secolele, fricile săpând în mintea sa izolată tot felul de coşmaruri şi fobii, pe care cu greu avea să le uite.

Dar nu a spus nimănui despre asta şi mai ales despre tratamentele la care a fost supus în primele zile. A preferat să tacă şi să uite dreptatea care în această lume nu folosea la nimic, ba mai mult, a gândit că-i poate complica şi mai rău lucrurile. Întrebat de ce se mişcă tot mai greu, ţintuit de durerile de spate şi de ceafă, de la loviturile aplicate, spunea că trebuie să fie de la frigul apăsător din celulă. Sigur că maică-sa nu-l credea, dar la ce folos un scandal? La ce folos cuvântul său împotriva unor ofiţeri respectaţi, cuvântul unui trădător, până la urmă, a unui destrăbălat care nu-şi satisfăcuse nici măcar stagiul militar, în faţa unor reprezentanţi ai armatei, mai ales în acea perioadă tensionată, cu războiul apropiindu-se din ce în ce mai mult şi de România, în care cei care purtau uniforma militară trebuiau priviţi ca nişte eroi.

A învățat să înghită, să tacă și să-și lase tot mai des capul în pământ, să răspundă politicos jignirilor și provocărilor, a învățat să se stăpânească și mai ales să-și țină în frâu disperările, jonglând pe marginea nebuniei în timpul care părea să nu se mai sfârșească niciodată.

Peste câteva zile, Cristi este trimis sub escortă la Centrul de Recrutare din Brăila. Între timp, Virgiliu și maică-sa, împreună cu câțiva prieteni de-ai lui taică-su, care supraviețuiseră războiului și acum aveau funcții înalte în cadrul armatei, au făcut toate demersurile și au reușit să-l declare inapt, pe motiv de boală, evitând astfel trimiterea în fața Tribunalului Militar. Scapă și din arest, scapă de teribilul proces care i-ar fi putut aduce o pedeapsă cruntă, însă va fi nevoit să execute câteva luni de instructaj militar înainte să poată fi lăsat la vatră și să-și continue cursul vieții de unde o lăsase.

Până să primească decizia de stabilire a locului în care să fie trimis pentru perioada de instrucție, Cristi își petrece câteva zile în orașul său natal, chiar în casa pe care o abandonase în adolescență pentru a-și împlini visurile la București; casa ridicată cu propriile lui puteri pe când era doar un copil, cu camerele ei micuțe și călduroase, prin care nu a mai trecut decât foarte rar după mutarea în capitală. S-a gândit că această pauză îi va face bine, că nostalgia ce-l va cuprinde aici îl va ajuta să se regăsească și-i va mai vindeca mintea obosită. Dar a fost exact pe dos. Nu a regăsit nimic din ceea ce se aștepta să revadă. Străzile cu chiote întipărite atât de bine în amintiri erau schimbate și pustii, casele la fel, altele, mult mai mari și mai închise, departe de intimitatea și atmosfera pe care odată le dădeau orașului. Oamenii erau reci, dar mai ales străini. Căci mai toți din generația sa, precum mulți alți tineri ce au venit în urma lor, au preferat să plece din Brăila în marele oraș de pe Dâmbovița sau chiar în străinătate, cei mai mulți în Franța sau în Germania. Locuitorii pe care-i întâlnea în rătăcirile sale nu îi erau câtuși de puțin familiari, făcându-l să se simtă ca

un turist într-o scurtă expediție printr-un oraș prea cuminte, prea liniștit, provincial, bătrânicios și sărăcăcios.

Sau poate că așa fusese dintotdeauna, s-a gândit el, numai imaginația copilăriei și drama războiului îl coloraseră în toate chipurile și-l făcuseră atât de dinamic și efervescent. Poate că Brăila lui atât de dragă rămăsese la fel, iar Cristi era cel care se schimbase atât de mult. Sau poate că sufletul său rămăsese blocat în capitală, acolo unde a trăit cele mai mari bucurii și succese. Aici oricum nu își mai găsea niciun rost.

Și-a ocupat timpul cu diverse. În primul rând a întrerupt pentru câteva luni contractul de la Roata lumii. Iar publicul s-a mai liniștit, după ce în presă s-a aflat că absentează de pe scenă doar pentru o scurtă perioadă, cât își va îndeplini datoria față de țară. Devine din infractor un erou. Dintr-un trădător, un patriot responsabil. Titlurile care aveau vânzare contau, ca de obicei, nu și adevărul, care era tras în toate direcțiile, forțat să sune cât mai bine sau cât mai prost.

Apoi a înaintat o hotărâre de divorț. Căci în tot acest timp Francesca îl abandonase. Câtă vreme portofelul ei nu s-a mai umplut zilnic, și dragostea sa a început ușor, ușor să se stingă, Cristi realizând că doar poftele carnale îi țineau aproape. Cu cât era mai departe de ea și cu fiecare zi care trecea și nu primea din partea nevestei lui niciun semn, își dădea seama că marea sa poveste de iubire nu avusese loc decât în mintea lui naivă și fragilă. Ba mai mult, zvonurile legate de aventurile și distracțiile Francescăi l-au enervat peste măsură.

A hotărât așadar să divorțeze, dar procesul a fost amânat pentru că a fost trimis într-un târziu la Regimentul 12 Roșiori Călărași, cu schimbul în orașul Bazargic. Chiar cu un an înainte ca acesta și întreg județul Caliacra, din sud-estul României, să fie cedate Bulgariei. Își va cumpăra un cal, își va confecționa o uniformă de ofițer, iar aici, timp de trei luni, va urma perioada de instructaj. Numai că nici bine nu ajunge la Bazargic, că este imediat recunoscut de un colonel și trimis la Cazinoul Militar, pentru a cânta la banchetele și petrecerile

Armatei. Asta va face Cristi trei luni, ceea ce știa el cel mai bine, va cânta; singura sa cunoștință dobândită la așa-zisa instrucție fiind salutul milităresc.

— Am înțeles că viziunile dumneavoastră politice libertine, ca de altfel ale oricărui artist care se respectă, v-au adus câteva probleme în penitenciarul de la Jilava.

— Prefer să nu discut despre acea scurtă perioadă și, chiar mai bine, să o uit.

— Presupun că nici pe mine nu mă aveți la inimă, domnule Vasile.

— Știu că unii vă consideră un erou, alții un criminal. Știu că sunteți respectat și în egală măsură temut. Treaba mea nu este să vă judec acțiunile, dar aceasta nu înseamnă că le accept sau uneori chiar le înțeleg.

Mareșalul Ion Antonescu zâmbește.

— Oricât de diferiți părem, domnule Vasile, ați fi surprins să aflați că avem de multe ori un scop comun.

— Nu mă provocați, vă rog, la această discuție.

— Ba vă provoc, este tocmai pentru această libertate a expresiei pentru care eu lupt. Din nefericire, domeniile noastre au cu totul și cu totul alte instrumente. Dumnevoastră folosiți note, pe când eu gloanțe.

— Dumneavoastră luați vieți, pe când eu încerc să le fac mai bune. Cântecele mele nu aduc moarte și durere, mai ales în numele a ceea ce dumneavoastră numiți libertate.

— Vă invidiez, domnule Vasile.

— Cum așa?

— Pe când Basarabia și Bucovina sunt râvnite de ruși și cu siguranță le vor și lua, pe când Transilvania o vor ungurii, iar nemții îi vor ajuta și pe ei să-și îndeplinească visul, în toată criza asta politică dinăuntru, instabilitatea ei violentă, ce mult mi-ar plăcea și mie să stau și să cânt. Însă nu asta e misiunea mea. Iar deciziile mele nu sunt atât de ușoare precum par. Mi-ar plăcea să trăiesc și eu într-un secol al păcii și al iubirii, la care tânjiți. Dar lumea nu este așa. Nu acum, nu în timpul vieții noastre, poate peste o sută, poate

peste multe alte sute de ani. Până atunci însă, la fel cum dumneavoastră vă puneți tot sufletul pe tavă pentru a înduioșa lumea și a face viețile, după cum spuneați, mai bune, la fel și eu sunt dispus să sacrific totul, indiferent de numărul morților și vărsarea de sânge, pentru această țară, pe care, culmea, și eu mi-o doresc mai bună.

— Eu, unul, nu vă pot privi niciodată ca pe un erou, orice argumente mi-ați oferi, domnule Antonescu.

— Dar nici nu-mi doresc acest lucru; eu nu mi-am propus nemurirea, ci din contră! Viața mea este doar în slujba statului și a intereselor sale. Ne așteaptă vremuri tulburi, domnule Vasile. De multe vom fi acuzați fiecare, și probabil vom face și multe greșeli. Vă pot garanta de pe-acum deja un lucru, acela că dumneavoastră veți supraviețui și veți trăi dincolo de moartea mea și a multora dintre oamenii pe care îi vedeți în această sală. Un singur lucru însă vă doresc, domnule Vasile. Să ajungeți să ne urâți la fel de tare până la moarte și să nu ne înțelegeți, să nu vină acea nenorocită clipă în care să ne plângeți.

— Ce cuvinte mari, domnule Antonescu. Ce cuvinte îndrăznețe.

— Am învățat, domnule Vasile, că doar cuvintele mari și faptele mari se țin minte.

Cele trei luni la Cazinoul Militar îl aduc față în față cu personalități marcante ale vremurilor, oameni ale căror decizii și a căror forță urmează să schimbe definitiv traseul politic al țării. Cunoaște gardiști și comuniști deopotrivă. Ofițeri până la cele mai înalte grade. Români, dar și străini aflați în vizite oficiale pentru a discuta propuneri și alianțe. Va vedea cum granițele se trasează cu creionul și se șterg cu guma de către nebuni catalogați drept patrioți. Va afla cum morții devin cifre fără nume, în dezbateri tot mai aprinse ale unei lumi în care el își joacă simplul rol de bufon. Va mima plecăciuni și zâmbete unui public care, după ce dansează și se înfruptă, a doua zi ordonă moartea unor oameni nevinovați în numele unor cuvinte pompoase pe care nici nu le înțeleg pe deplin.

Străzile sunt tot mai tensionate. Veștile proaste curg una după alta, iar Cristi este prins într-un joc din care inima lui naivă nu înțelege altceva decât că se va lăsa cu multă, foarte multă vărsare de sânge. Aude tot felul de planuri care de care mai monstruoase. Cine și când va ataca. Cine va trăda pe cine și pe cât. Cum și când va cădea regele. De ce Hitler este un geniu. De ce Stalin este un geniu. De ce trebuie cutare și cutare, iar în mintea lui reveneau imaginile din Huși, când le cânta copiilor murdari, săraci și speriați de moarte șlagăre franțuzești, auzite la gramofoanele evreilor. Cu versuri calde și simple despre bucurie, despre distracție și, mai ales, dragoste și amor.

* * *

După ce este lăsat la vatră cu gradul de caporal T.R., Cristi revine în București și își reia cariera, începând din nou să cânte la Roata lumii. După divorțul de Francesca se vede rămas fără mai bine de jumătate din agoniseală, pierde și casa pe care i-o dăruise și este nevoit de altfel să suporte și cheltuielile procesului. Dar este fericit, cel puțin la început, pentru că își recâștigă libertatea. O libertate cu conturile de la Columbia blocate, ce-i drept, și o perioadă bună în care nu își va mai permite să se distreze fără să se uite la bani, așa cum obișnuise tot timpul să facă.

Dar nu asta îl va irita, ci singurătatea. Dezamăgirea de a nu își găsi pe cineva cu care să-și împartă până și cele mai mici bucurii la cei puțin peste treizeci de ani împliniți începe să-și spună cuvântul. Aventurile îl secătuiesc din ce în ce mai mult de energie și îl plictisesc. Cristi începe să aibă nevoie de stabilitate în viața lui agitată, de o femeie care să-l îndrăgească pentru ceea ce este el cu adevărat, de cineva care să-i aline și sufletul, nu doar să-l mulțumească sexual, de cele mai multe ori pentru a căuta o ascensiune rapidă datorită statutului său și a banilor.

Viața lui sentimentală devine o înlănțuire nesfârșită de eșecuri. Are parte doar de începuturi frumoase, de îndrăgosteli de câteva zile, care nu se termină decât în deziluzii. Cu femeile frumoase pe care le redescoperă dimineața în patul său își dă seama că, de cele mai multe ori, nu are ce discuta. Degeaba încearcă să le descopere dincolo de trupul lor frumos, ele își dezvăluie doar pielea catifelată, de care este sătul. El vrea să se plimbe, nu să guste. Vrea să-și exorcizeze

demonii dinăuntrul său, fricile tot mai apăsătoare, dar se lovește numai de zâmbete false și de picioare lungi, aproape perfecte, cărora nu le poate șopti cele mai ascunse secrete și împărtăși cele mai adânci sentimente. Degeaba încearcă să le afle poveștile și visurile, în loc de cuvinte primește mângâieri și atingeri erotice, care îl macină, în loc să-l mai bucure, ca altădată.

Este din ce în ce mai speriat de singurătate, și nu doar legat de femei, ci și de faptul că toți îi stau aproape doar pentru a profita de pe urma sufletului său bun și a dării de mână. Lecția de la Jilava i-a fost învățătură de minte; atunci a văzut bine, dintre sutele de lăudăroși și așa-ziși apropiați și dintre miile de admiratori, cui îi pasă de fapt de nenorocirile lui. A numărat pe degete oamenii care chiar l-au ajutat, fie și cu un gând bun. Atât și nimic mai mult, iar nici acesta nu a venit de cele mai multe ori. Unde au fost zecile de actori cu care a stat la băute? Unde au fost prietenii lui eterni de pahar, cântăreții, compozitorii, textierii și amicii care nu se mai desprindeau de la mesele sale? Cum l-au văzut puțin tăvălit, s-au dezis de el, de parcă nu l-ar fi cunoscut niciodată.

Cristi e tot mai mâhnit și mai rece. Ceva înăuntrul său se schimbă din temelii odată cu revenirea în capitală, după atâtea luni bune de înstrăinare, în care a avut timp, poate chiar prea mult timp, să-și pună nenumărate întrebări și să nu se mai lase păcălit de mintea sa. Se simte tot mai singur în marele oraș, pe care îl are la picioare. Iar atmosfera și evenimentele anului 1940 nu-l ajută nici ele prea mult, înfundându-l și făcându-l să nu-și mai găsească niciun sens. Este tot mai depresiv, pe zi ce trece, dar ascunde toate frământările și temerile ca un actor profesionist, mimând mereu un zâmbet perfect, plin de viață.

— Haide, iubitul meu, hai câteva zile la Sinaia cu mine, să te pui puțin pe picioare. Ai avut o perioadă agitată și se vede că nu ești în apele tale.

— Sunt bine, mamă, lasă-mă. Numai un alt loc în care să stau iar singur nu-mi trebuie acum.

— Ei, asta pentru că niciodată n-ai vrut să ai puțin timp și pentru tine, să vorbești cu tine, să te asculți... Dar ai să vezi, dragul meu Cristian, că toate or să fie bine. Așa e viața, cu urcușuri și coborâșuri, cu de toate, trebuie să le iei la rost așa cum vin și, tocmai, să faci lumină atunci când e întuneric, căci lumina zilei orice netot o poate vedea.

— Ce m-aș face eu fără tine, mamă? o îmbrățișează Cristi pe Virginia, cu lacrimi în ochi. Mereu le știi tu pe toate și mă faci întotdeauna să mă simt în siguranță.

— Apăi nu-i ăsta rolul unei mame?

— Așa-i, așa-i... Dar eu nu mai sunt un copil și trebuie deja să mă descurc și singur. În ultimii ani am făcut numai tâmpenii, zâmbește el. Nimic nu s-a legat de la cap la coadă și mulți oameni au dispărut din viața mea, fie că i-am împins eu, copleșit de iubirea lor, fie pentru că destinul lor s-a sfârșit. Iartă-mă, mamă, sunt încă un adolescent credul și rătăcit. Și mi-e teamă că asta nu se va schimba prea curând, ba mai mult, că voi rămâne așa pentru totdeauna.

— Nimeni nu e perfect, iubitul meu, cu toții suntem aici să greșim și să învățăm. Iar dincolo de toate nemerniciile sau bucuriile pe care ți le aruncă viața, tu vei avea întotdeauna ceva ce nimeni nici nu a visat, dragul meu Cristian. Tu vei avea muzica.

Dar nici muzica nu mai suna ca altădată. Spectacolele sale nu se ridică nici la jumătate din efervescența și magia zilelor de glorie. Depresia lui continuă, dar și trupul tot mai slăbit, și plămânii din ce în ce mai obosiți își pun amprenta pe prestațiile sale. Crizele de tuse sunt tot mai dese și mai accentuate. Pauzele la fel, nu mai poate rezista ore întregi ca altădată, este mereu nevoit să se întrerupă și să-și ascundă boala de ceilalți.

Rărește țigările, rărește bețiile și amorurile sălbatice, dar degeaba. Nu vrea să priceapă că are nevoie cu adevărat de o pauză, că de la douăzeci de ani, cu câteva mici excepții, a tras de el și și-a forțat limitele, iar acum toate aventurile și petrecerile fără sfârșit încep să-l coste. Se gândește, ca întotdeauna, că este la început de drum. Că sănătatea îi va

reveni miraculos și va cuceri iar alte și alte scene, că va mai gusta din succesul pe marile bulevarde ale altor capitale și că va reveni în studiouri să înregistreze șlagăre care îl vor face nemuritor.

— De ce nu vrei, Bibi, să faci un amărât de control? De ce?

— Sunt bine, Pițule, ți-am spus de o mie și-o mie de ori. Ce nu-nțelegi?

— Și-atunci, dacă ești așa de bine, de ce ți-e frică de un control mai amănunțit la plămâni? O să iasă rezultate bune și cu asta basta, dar să știi cu siguranță că ești bine.

— Dacă nu am nimic, de ce să ocup timpul unui doctor degeaba? Și pentru ce, mă rog? Pentru temerile tale și ale mamei? Eu nu mă simt bolnav, ci doar slăbit uneori, și asta-i de înțeles.

— Tu și dacă ai fi pe moarte ai spune că te simți ca la douăzeci de ani, Cristi! Gândește-te că dacă totuși ai ceva la plămâni, în timp se poate agrava. Gândește-te, pentru numele lui Dumnezeu, puțin și la tine!

Dar nu și nu. Nu voia să audă de niciun doctor. Toată viața se ferise de ei ca de draci. Numai ideea de a sta într-un spital sau într-o clinică, fie și câteva ore, parcă ar fi fost o sentință sigură la moarte. Numai să ajungă în holul unei case de sănătate și să simtă mirosul de boală și de medicamente, și cu siguranță doar asta i-ar fi înmuiat picioarele. Sigur că știa de sensibilitățile sale cu plămânii, dar odată ce ar fi recunoscut această problemă și s-ar fi dus să facă și cele mai simple analize, gândul că un specialist i-ar putea sugera să nu mai cânte îl teroriza. Faptul că își putea pierde singurul său talent, singurul lucru pe care îl desăvârșise în viața sa și cu care schimbase atât de puternic lumea îi răvășea nopțile și liniștea. După fiecare acces de tuse se ruga la Dumnezeu și-i spunea să-i ia orice, să-i ia averea, notorietatea, să-i ia, dacă poftește, tot ce-i e drag în lume, numai să nu-i lase vocea să se stingă. Căci vocea și muzica erau singurele lucruri care îl puteau ridica din orice stare ar fi decăzut, ritmul suav al tangoului era tot ceea ce el a avut de fapt în această lume și prin el a dat tot ceea ce a putut.

Însă Dumnezeu părea preocupat cu treburi mult mai importante și mai grave ale secolului decât plămânii și gâtul lui Cristian Vasile. Un alt acces infernal de tuse venea până se înneca și începea uneori chiar să scuipe sânge.

Între timp, tot mai puțini prieteni, tot mai puține râsete, doar înstrăinare și mâhniri. Alte decepții în dragoste, până la altă căsătorie scurtă, care s-a dovedit la fel păguboasă atât pentru inima lui, dar mai ales pentru portofelul său, ca și prima. O altă femeie șarmantă și frumoasă i-a păcălit sufletul, crezând, în sfârșit, că a găsit salvarea. Disperarea singurătății, boala și depresiile nu l-au făcut să vadă că Mary Maud, o vedetă talentată a Cărăbușului, nu era decât o altă poveste sortită eșecului.

Al doilea divorț din același an a pus definitiv capac câștigurilor sale, transformându-l dintr-un milionar într-un om simplu și banal, nevoit să-și drămuiască câștigurile din ce în ce mai puține, din cauza prestațiilor sale tot mai slabe.

În tot acest timp, străzile Bucureștiului devin tot mai întunecate și mai neliniștite. Era păcii și a iubirii este pe cale să se sfârșească. În oraș miroase a teamă și a sânge, miresme aduse de vânturi puternice de pe fronturi. În oraș sunt revolte peste revolte. România se destramă bucată cu bucată, pierde o partea a Transilvaniei în favoarea Ungariei, pierde Caliacra, apoi și Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța, care sunt luate de ruși. Intrarea în război este inevitabilă. Carol al II-lea este forțat să abdice și legionarii, în frunte cu Antonescu, preiau cârmele politicii. Dar Cristi știa despre acestea de mult, pe când lumea nici nu le bănuia; știa că, indiferent ce s-ar fi întâmplat și oricine ar fi venit la putere, nu putea să urmeze decât dezastrul.

Într-o seară a lui noiembrie 1940, când un cutremur puternic zguduie Bucureștiul, la câteva zile după ce contractul de la Roata lumii îi expiră și nu i se prelungește, negăsind în scurt timp nicio altă ofertă, într-un scurt moment de panică și de nebunie al unei nopți ce părea nesfârșită, Cristi se aruncă în Dâmbovița, nemaigăsind niciun folos vieții lui zbuciumate. Neștiind să înoate, înghite repede apă, iar zbaterile

lui disperate, din ultimul moment, când trupul său începe să se lupte pentru viață, sunt inutile. Este salvat într-un târziu de câțiva trecători, care l-au văzut înecându-se și au sărit să-l tragă la suprafață. Întins la mal, era inconștient, palid, având pulsul foarte slab. I se face respirație gură la gură, i se apasă puternic pieptul și, ca printr-un miracol, când toți din jur îl credeau pierdut, revine la viață. Tușește ca ultimul bolnav și abia se mai poate ține pe picioare, neînțelegând exact ce se întâmplase. Se sperie de oamenii adunați puhoi în jurul său și o ia la fugă.

Zvonurile circulă cu repeziciune, iar în câteva ceasuri frate-său vine într-un suflet și îl găsește tremurând și plângând în camera sa din centru, pe care și-o închiriase. Era un dezastru, o epavă umană. Și abia mai putea respira. Virgiliu nu a stat pe gânduri și l-a și luat pe sus, cu câțiva amici, ducându-l direct la Sinaia, la vila maică-sii.

Capitolul 15

În spatele frontului

După iarna lui 1940 petrecută la Sinaia, în grija mamei sale și, ocazional, a fratelui său, care își făcea cum putea timp să-l vadă, îngrijorat de sănătatea lui, Cristi se repune pe picioare. Liniștea, aerul curat și rece de munte, dar și tratamentele recomandate de câțiva doctori cu care a stat de vorbă au părut să-i priască, dar a refuzat în continuare cu îndârjire o investigație amănunțită la plămâni, din ce în ce mai sensibili și mai fragili.

Ușor, ușor și-a reluat și repetițiile. Nu forța nota, de teamă să nu dea înapoi. Își lucra glasul cu cea mai mare atenție și se îngrijea cum nu o făcuse niciodată; renunțase de tot la țigări, la tării, se odihnea mai toată ziua, se trata cu zeci și zeci de infuzii de plante, lucra lent, ca un începător, pe exerciții și melodii simple, ca și cum ar fi reînvățat muzica de la capăt. Obișnuia să facă plimbări lungi prin pădure, ca să-și curețe plămânii obosiți de viața trepidantă de altădată. Când își dădea seama că se află departe de orice contact uman, începea să cânte de unul singur tangouri care odată ridicau sălile în picioare. Doar animalele, păsările, copacii și cerul erau acum audiența și fremătau pe vocea lui caldă, care încă nu se stinsese, ci din contră, era mai fermă pe zi ce trecea.

— Iubitul meu, știi că oricând pot ipoteca vila asta și, cu ce mai avem și cu ajutorul bunului Dumnezeu, îți poți deschide micuțul tău restaurant în București. Știi că toți ar veni, doar de dragul tău ar veni, nu pentru bucătărie sau

distracții. Iar când te vei pune pe picioare, ai să poți cânta cum și când vrei tu, fără să te mai vlăguiești, atât cât e nevoie.

— Mulțumesc, mamă, dar eu nu sunt menit să fiu nici patron, nici administrator de cârciumi. Singurul meu loc e pe scena lor, și voi ajunge din nou acolo, stai fără grijă, nu îți mai irosi timpul cu atâtea probleme.

Și pleca apoi nervos în camera sa de la etaj să repete. Deschidea fereastra și, peste noaptea întunecată care acoperea Sinaia, vocea lui caldă începea să vrăjească cerul și pădurea nemărginită. Virginia crăpa și ea geamul de la parter și îl asculta, simțind cum i se sfâșie inima atunci când îl auzea înecându-se, răgușind sau brusc începând să tușească. Pe obraz îi curgeau șiroaie de lacrimi, pe care Cristi nu le-a văzut niciodată. Și a fost mai bine așa, căci mila l-ar fi dărâmat cu siguranță.

Așa a stat Cristi luni întregi, revenindu-și. Timp în care niciun amic de pahar, niciun prieten, apropiat sau vreo admiratoare care îi promisese și cerul, și luna nu l-a vizitat. Uitaseră de el cu toții, ca și cum nici n-ar fi existat vreodată. Iar publicul, după câteva întrebări legate de dispariția sa și alte zvonuri răutăcioase, se obișnuise deja fără prezența lui pe afișe și în restaurante. Prin capitală se auzise că e la pat, însă cui să-i pese? Un bețiv, unde credea că va ajunge? Un desfrânat, un petrecăreț fără limite, să-i fie învățătură de minte! Altele erau problemele lumii, mai importante decât destinul unei vedete ce părea tot mai depășită.

În nebunia singurătății sale, de care tot timpul i-a fost cea mai mare teamă, doar demoni și fantome au venit, care să-l dărâme și mai mult. Șoaptele eternului profesor Vrăbiescu nu se opreau, însoțite de un râs isteric și grotesc. „Ți-am spus, Cristiane, ți-am spus!“, se hlizea el, legănându-se în fotoliul de lângă patul bolnavului, care nu îl băga în seamă. Când se simțea în puteri le zâmbea. Se ridica din pat și o lua din nou prin pădure pentru a cânta.

— O, nu și tu prietene! se răstea la Fernic. Timpul meu încă n-a apus, vei vedea. Câtă vreme inima mea va bate și

glasul meu va avea și cea mai mică putere, nu voi termina. Nu voi ceda.

— Ce mai e de demonstrat, Cristi? Ce mai e de făcut? Nici tu nu cred că mai înțelegi...

— Ai fost tot timpul un visător și un om al vieții. Te-ai încăpățânat să le faci pe toate, dar un singur lucru nu ai reușit, Ionele.

— Ce, amice? Unde m-am ratat? zâmbește Fernic.

— Nu ai fost niciodată un artist, cu adevărat un artist. Altfel ai fi înțeles. Că unui artist poți să îi ceri orice, inclusiv să moară, dacă e nevoie. Acum mi-aș trage un glonț în cap, dacă asta ar rezolva ceva, dar nu va rezolva nimic. Dar unui artist, prietene, nu poți să-i ceri să nu mai creeze și să nu mai bucure lumea. Sau s-o îngrozească. Sau s-o facă să râdă în hohote. Orice, dar numai asta nu. Nu e nimic de înțeles sau de demonstrat, nu e încă un vis de bifat pe o listă. E pur și simplu o stare de a fi.

— De a fi ce? De a fi o epavă? Unde te vei mai duce de-acum? Cât vei mai rezista? Nu vezi că s-a terminat? Lumea te-a uitat deja în câteva luni, în câțiva ani nici nu-ți vor mai ști numele. Viața, Cristiane, te-a bătut.

— Dar n-a fost niciodată vorba de mine, prostule, râde Cristi. Eu, ca și ceilalți oameni, am un drum sigur și acela e praf și pulbere de stele. Dar muzica, prietene, muzica... Muzica va rămâne. Poate eu voi fi uitat de mâine, definitiv și irevocabil, nu-mi pasă, dar *Zaraza*? Niciodată! Un mic semn al unor mărunte existențe, care s-au visat mari, dar n-au fost niciodată mai mult decât niște furnici amețite și bezmetice, mereu în căutare de dragoste. Dar niște furnici care au schimbat lumea. Căci nu bătăliile și politicile fac oamenii să evolueze și să fie mai buni. Istoria e scrisă de învingători, iar lumea e trasată de niște copii care au fost prost învățați că dețin ceva. Dragostea schimbă lumea, prietene, doar ea. Cu fiecare invenție și mașinărie nouă. Cu fiecare poezie și gând de amor. Cu fiecare cântec și dans. Cu fiecare vers rostit în șoaptă. Asta facem noi, artiștii, definim și căutăm mereu să ajungem înăuntrul oamenilor și

să scoatem din ei adevărul. Și cu fiecare notă care dă un alt ritm, cu fiecare tablou care se pictează chiar în secunda asta, totul se schimbă.

— Vorbești deja ca un bătrân, amice...

— Am fost bătrân de când aveam douăzeci de ani și am urcat pe scenă. Trupul mi-era tânăr și mintea virgină, dar inima mea nu.

În vara lui 1941 a revenit în București, în căutarea unui contract și a unei noi aventuri. Dar Cristian Vasile nu mai era la modă. Iar fața lui cândva plină de energie și entuziasm nu îi mai putea ascunde neputințele și boala. Centrul orașului îl alunga pe fostul său rege. Periferiile erau singurele care îl doreau, dar s-a ferit de ele, de frică să nu fie înghițit și umilit de niște guri imense, cariate și pline de coji de semințe. Periferiile cu luminile lor stinse și cu mirosul putred de ratare, unde niciun reflector nu strălucea și un chiot însoțit de un scuipat erau aplauzele.

În octombrie 1940, România se aliază cu puterile Axei, sub conducerea lui Ion Antonescu, iar în vara lui 1941 intră în război pentru a-și recupera teritoriile furate de URSS: Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța. Iadul se dezlănțuie în țară, iar Cristian Vasile știe exact ce are de făcut. Astfel, spre sfârșitul verii lui 1941 se înrolează în trupele artistice ale Ministerului de Război, ce pleacă și ele pe front, dar nu pentru a lupta, ci pentru a susține moralul armatei.

* * *

— Domnule Vasile! Domnule Vasile!

— Da, sergent.

— Sunteți din nou chemat în cortul răniților, maestre... V-au rugat, dacă se poate, să le mai cântați o dată *Zaraza*.

— Anunță-i că vin imediat, oftă Cristi, care voia să stea în liniște câteva clipe, să se bucure nespus de acea noapte calmă de iarnă a lui 1941, în care nu se auzeau niciun obuz și nicio rafală în depărtare.

De luni bune nu mai fusese atâta pace. Doar viscolul șuiera puternic afară și un aer rece ca gheața intra pe sub corturi. În rest, niciun zbierăt, niciun ordin în seara aceea, nicio trupă trimisă pentru a inspecta zona; după atâta sânge și atâtea focuri văzute în fiecare zi, după atâta moarte și chin, toți și-au amintit brusc că exista și o altă viață, cea dinainte de război, cu seri obișnuite, banale, ca aceasta.

— Hai, Mariane, ia-ți vioara! Ridică-te și pune ceva pe tine. Jeane, ia-ți acordeonul. Jeane! strigă la amicul său, care ațipise, înfofolit în pături, fără să apuce să-și mai dea jos bocancii.

— Ah, nu mai dormim și noi? Dumnezeule, e trecut de miezul nopții...

— N-auzi că mergem la răniți?

— Iară? Nu putem merge mâine-dimineață? Nici nu mi se mai mișcă degetele de oboseală.

— Of, Jeane, Jeane, tot tu te plângi? Unii dintre băieți nici nu vor apuca poate ziua de mâine de atâta sânge vărsat, și ție îți arde de somn...

— Iartă-mă, domnule Vasile... a spus el cu regret după ce s-a ridicat și a dat pe gât o gură de cafea neîndulcită și

rece de i-au încremenit gâtul și inima. Aveam mintea încețoșată de somn, ai dreptate.

— Păi, matale ce crezi, că eu n-aș vrea să închid un ochi? Mi-e dor să visez, măi copii, măi! Mi-e dor de trei-patru ore de somn legate fără vreo bubuitură și mi-e dor de o zi, o nenorocită de zi în care să nu mai văd sânge și morți.

— Amin, nea Vasile!

— Haideți, să le îndulcim clipele astea amărâte, căci dacă nici noi nu ne ducem la ei, atunci cine?

Când Cristi și instrumentiștii intrau în corturile medicale, în care se adăposteau soldații răniți, proaspăt aduși de pe front sau din sălile improvizate de operație, fețele pacienților se luminau deodată. Durerile le treceau ca prin minune, uitau pentru câteva momente de cusături și de tăieturi, de oasele rupte, uneori și de membrele amputate, și se lăsau purtați în lumea poveștilor și a tangourilor lui Cristian Vasile.

— Cum era, domnule Vasile, la București, când cântați seară de seară?

— Ei, dar cum putea să fie? Era magic, băieți! Magic!

Iar Cristi le spunea mereu câte o poveste din capitală, câte vreo peripeție de-a lui sau de-a răposatului Fernic, aventuri de amor și viața de crâșme, fără oprire, distracții și beții care păreau rupte dintr-o lume atât de îndepărtată.

— Dar Zaraza chiar a existat, maestre? l-a întrebat unul.

Era un puști din Constanța de nici douăzeci de ani, căruia tocmai îi tăiaseră piciorul stâng de la genunchi în jos. Mintea lui fragedă era dornică să descopere toate miturile cântecelor și poveștile de dragoste ale Bucureștilor, pe care nu demult visa să le trăiască și el.

— Desigur că a existat, cum poți să întrebi așa ceva? Crezi că un astfel de cântec se poate naște fără o muză? a spus Cristi, emoționat de starea deplorabilă a băiatului, și l-a mângâiat pe frunte ca un tată.

— Și cum era Zaraza? au sărit toți, curioși.

— Cum era, maestre? a întrebat cu ultimele puteri și puștiul.

Cristi a zâmbit.

— Cum te cheamă pe dumneata?

— Grigore Ionescu, domnule. Prietenii îmi spun Grig.

— Grig, amice, închide ochii, pentru că am să-ți povestesc despre o femeie de o frumusețe nemaiîntâlnită! s-a gândit el imediat la Domnișoara Coincidență. O muză ca dintr-un vis. O țigăncușă elegantă, o modistă de lux, dar așa cum n-ați crede voi că poate exista. Cu ochii ei mari și negri, în care te puteai pierde secole întregi. Privirea mincinoasă care îți șoptea că te iubește numai pe tine și îți făcea tot corpul să tremure, iar inima ți-o lua razna numaidecât. Zâmbetul îi era ca al unui înger, iar dacă reușeai să o faci să râdă, cu glasul ei ca de copil și gropițele mici care se formau pe obraji, vai! Dacă o făceai să râdă, aveai impresia că ai descoperit fericirea. Iar dacă o făceai să plângă, lumea se termina de îndată.

— Avea buzele mari?

— Mari și senzuale, iar odată ce te-ar fi sărutat, ai fi uitat imediat de orice altă femeie. Și, desigur, parfumul ei puternic de primăvară, de viață, care făcea ca toate clipele să pară o eternitate.

— Și cum de nu v-ați căsătorit cu ea, domnule Vasile?

— Să mă căsătoresc cu dânsa? l-a bufnit pe Cristi râsul. Tu te auzi ce spui? Să închizi o astfel de zeiță într-o colivie și să nu o lași să zboare? Cum să mă gândesc la un așa lucru necugetat? Iubirea Zarazei era, este, de fapt, atât de puternică, încât te-ar omorî dacă ar dura mai mult de câteva zile, momente pe care nu le vei uita și de care îți vei aminti până la adânci bătrânețe. Dar pe atât de frumoasă și gingașă, fragilă și feminină ca o floare, dacă te lăsai pierdut de vraja ei, îți pierdeai mințile și chiar viața. Ați uitat melodia?

— Ne-o mai cânți o dată, domnule Vasile? Te rugăm...

— O să v-o cânt și de două și de trei ori dacă vreți. Dar înainte trebuie să vă spun un secret al Zarazei, pe care nimeni în afară de mine nu-l știe.

Toți erau numai ochi și urechi.

— Da, era perfectă... Toată parcă venită din altă lume, cu un șarm și o senzualitate sălbatică până în cele mai

simple mișcări și priviri. Atât de frumoasă, dar atât de frumoasă, încât ți-era teamă s-o atingi, să n-o murdărești cumva, să n-o zgârii, să nu se spargă ca un pahar de cristal în mâna ta grosolană. Nici dacă v-aș pune să desenați formele unei femei ideale nu v-ar ieși, v-ar depăși imaginația. Șoldurile savuroase și talia ca a unui copil, picioarele lungi și catifelate, cu o piele nemaivăzut de fină, toată netedă, strălucitoare și brună. Sânii goi, ca niște foi de plăcintă crudă umplute cu ce dulcețuri vă poftesc inimile. Dar dincolo de toate acestea, aș putea continua la nesfârșit, Zaraza avea un defect. Degetele mici de la picioare îi erau lipite, a zâmbit el, aproape să bufnească în plâns.

— Ăsta era secretul? se arată unul dezamăgit.

— Ăsta era nu secretul, dragul meu, era punctul ei slab, prin care ea se credea normală, imperfectă, la fel ca toate celelalte și cu nimic mai specială. Degetele ei lipite pe care le ascundea cu măiestrie, dar pe care eu, atent la toate detaliile, i le-am văzut. De parcă aș fi privit direct în sufletul ei și i-aș fi aflat cele mai ascunse taine. Degetele ei lipite, ca un călcâi al lui Ahile. Și numai ea nu știa că erau la fel de frumoase ca două degete despărțite, ba mai mult, ele echilibrau totul. Zeița din ea și muritoarea din ea.

— Cum ați întâlnit-o prima oară, la un concert?

— Nu, nu... A fost întâmplător, total întâmplător, a fost o coincidență. Pentru ea m-am urcat prima oară pe o scenă să cânt, ca s-o impresionez, fermecat de vraja ei.

— Și așa ați cucerit-o?

— Nicidecum, a părăsit sala, îmi amintesc, cu un ofițer german.

Râsete, iar atunci Cristi observă că și soldați sănătoși veniseră să-l asculte, iar în dreptul intrării erau și doctorii și unul dintre bucătari.

— Dar am reîntâlnit-o peste câțiva ani, da... Era la fel de minunată, poate mai minunată. Și am cumpărat-o pentru o noapte...

Cristi îl mângâie încă o dată pe Grig, care rămăsese cu ochii închiși și cu un zâmbet pe față, de parcă ar fi fost

cel mai fericit copil din lume. Era însă puțin mai alb și rece. Se stinsese visând la degetele imperfecte ale Domnișoarei Coincidență.

— Ne-o cântați? Vă rugăm...

— Sigur, sigur, și Cristi pleacă de lângă Grig, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

Jean și Marian încep cu instrumentele și imediat vin primele versuri, fredonate de toți. Iar într-un pat din spatele cortului stătea întins, rănit, soldatul Gheorghe Vasile, care îl privește cu lacrimi în ochi și îi șoptește:

— Haide, Cristi! Adoarme-ne pe veci cu vocea ta caldă și nu ne lăsa să simțim singurătatea și teama, în chinurile noastre groaznice. Arată-ne dragostea și vocea ta caldă, pe care nu știm dacă o s-o mai auzim vreodată. Spune-ne povești despre iubire și povești despre speranță, spune-ne că va fi bine și vom ajunge acasă, că nu vom muri degeaba, cu oasele atât de departe de locurile dragi, unde cineva ne așteaptă și ne iubește.

Iar Cristi plângea și cânta și îi adormea pe soldați, la fel cum își adormea prietenii, când era copil, pierdut pe străzile pline de moarte din Huși.

— Trebuia să-i vezi, Sachi, ah, trebuia să-i vezi! Cum cântecul nostru le stingea durerile ca morfina, iar visele pornite din versurile tale dulci făceau rănile să se închidă mai repede, iar sufletele să meargă în pace în lumea de dincolo. Trebuia să le auzi inimile cum se liniștesc și moartea cum plânge și ea cu noi în cort, ca un simplu om, ca o furnică banală. Trebuia să vezi, Sachi, cum cântecul nostru a devenit un simbol al iubirii și al timpului nostru plin de viață și pace, cum cântecul nostru aprinde lumina în cele mai întunecate unghere și amintește lumii, fie și în ultima clipă, ceea ce este cu adevărat, atunci când ea pare lipsită de orice salvare.

Ușor, ușor, și ceilalți au început să observe figura tot mai palidă și neclintită a micuțului constănțean. Și le-au dat și lor lacrimile și au început atunci să cânte și mai tare, ca un adevărat cor, însoțind plecarea sufletului său de pe această lume, pe versurile *Zarazei*.

* * *

Iubită mamă,

Te sărut dulce și îți mărturisesc că îmi este un dor nemaipomenit de tine. Și de casă. De București și, desigur, de peisajul minunat al Predealului și al Sinaiei.

Îți înțeleg îngrijorarea, dar gândește-te, te rog, că nu particip la război ca soldat. De fapt, nu particip la război mai deloc, nici n-aș fi putut să fac asta, eu nu pot să omor oameni în numele niciunei politici sau ideologii și nimeni nu-mi poate cere să ucid, mai bine m-aș ucide pe mine. Nu te grăbi să mă judeci și să îmi spui că nu sunt patriot, îmi iubesc țara ca nimeni altul, dar înainte de a fi un cetățean al ei sunt un cetățean al lumii. Viața, cu frumusețea ei, este dată tuturor și nimeni nu are dreptul s-o ia altcuiva, doar omul care n-a cunoscut dragostea în adâncul său poate vărsa atâta sânge în jur, îmbolnăvit în simțurile lui pure de tot ce e mai rău pe lume.

Nu sunt și nici nu voi fi în bătaia gloanțelor. Rolul meu, ca al tuturor artiștilor din aceste mici trupe, este să ridicăm moralul băieților noștri și să le alinăm durerile și dorurile, atât cât putem. Ei poate au nevoie cel mai mult de muzica noastră, aici, unde numai zbieretele și groaza morții se aud.

Cum aș putea să mă întorc acasă, când vocea mea aici poate salva o viață? Sau, cel puțin, poate purta în liniște spre lumea de dincolo sufletul încă necopt al unui trup rănit și sleit de puteri, alinându-i chinurile. În restaurante poate cânta oricine. Desigur că-mi este dor de București și de magia lui, dar nu-mi pot permite nici să mă gândesc la un

asemenea moft. Aici este cu adevărat nevoie de mine, nu printre mâncăruri și băuturi scumpe, pentru dansuri și fandoseli. Aici, când vin soldații sau ce-a mai rămas din ei, pe tărgi, operați pe viu, cusuți cum se poate, printre bubuituri și în condițiile unor amărâte de corturi, nu ale unui spital adevărat, iar seara zac fără speranță și în durere, neștiind dacă vor apuca ziua de mâine, aici tangoul vindecă răni și înlocuiește morfina, atunci când ea lipsește, purtând sufletele și mințile lor într-o lume de dragoste, nu de război și de moarte. Aici tangoul nu este depășit, moda nu există, nici contracte și nici aplauze, iar confortul e o zi caldă, în care nu-ți îngheață oasele și vezi doar câțiva morți. Aici, unde sângele curge atât de mult, ca o cascadă, și unde în urmă rămân oase și gloanțe, vocea mea contează.

Știi bine că glasul mi-e tot mai slăbit. Și plămânii îmi obosesc după o melodie de parcă aș fi cântat nopți întregi. Măcar atât cât mai pot să aduc lumină cu cântecul meu, să o pot face unde merită cu adevărat, căci nu știu dacă vreodată corpul meu mă va mai lăsa să fiu ceea ce am fost. Aici nu e program, aici cântăm cât putem și cum putem, ne întrerupem când dorim și povestim sau le citim literatură. Suntem și actori, și povestitori, și clovni, dacă e nevoie. Orice numai să putem readuce un zâmbet pe chipurile lor ostenite și îngrozite. Orice să le putem alunga fricile și gândurile și imaginile care îi terorizează, și să poată dormi măcar o noapte liniștiți.

N-ai de ce să te îngrijorezi, mamă. Nu mă forțez mai mult decât pot, ba din contră, am reînceput să-mi descopăr curajul de a ridica anumite note, pe care le credeam pierdute. Am învățat să cânt cu sufletul, nu cu plămânii, nu din cap sau din burtă, ci din inimă. Aici nu e vreun concurs, nu contează dacă ești cel mai bun sau ultimul muzicant din lume, care abia-și poate ține arcușul în mână. Aici contează doar să fii alături de ei, să le arăți că îți pasă. Când aud că marele dizeur Cristian Vasile este printre ei, deodată se luminează la față. Prezența mea, notorietatea mea și grija pe care le-o port îi încurajează. Ce poate fi mai frumos decât

să le aduc lumină oamenilor, atunci când ea pare pierdută pentru totdeauna?

Până acum am tot înaintat în Rusia și a fost din ce în ce mai frig. Am pierdut la Don și de la Rostov a sunat retragerea. Ne întoarcem ușor, ușor, dar victimele și răniții sunt tot mai mulți. Nu știu pe celelalte fronturi cum e, dar la noi este din ce în ce mai crunt. În fiecare zi mă rog să înceteze această nebunie, dar cum se luminează lucrurile o iau de la capăt, parcă și mai tragic.

Am văzut atâta suferință, durere și moarte cât nu cred că-i este dat unui om să vadă într-o viață. Am impresia de multe ori că aici, în spatele frontului, nu chiar în bătălie, lucrurile sunt mai greu de suportat. Uneori ne simțim atât de inutili și mici în fața atâtor atrocități, dar chiar atunci un zâmbet pe fața unui copil care se reface pe paturile pliante amenajate în corturile militare ne reamintește de ce suntem aici și de puterea noastră. În timp ce altul se duce, iar noi trebuie să fim tari și să mergem în următorul cort, cu zâmbetul pe buze, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Ca și cum afară ar fi numai pace și dragoste, iar noi suntem numai mesagerii ei.

Dar afară nu e decât sânge și groază. Nu știu cum, nu știu de unde să ne mai încărcăm cu atâta energie, în mijlocul Iadului. Ne hrănim din amintiri. Din memoria aplauzelor necontenite de pe Victoriei, de la Șosea și atâtea alte săli bogate și impunătoare, unde am scris istorie, și acum par atât de îndepărtate, de parcă n-o să le mai vedem niciodată. Reiau cele mai simple bucurii, cele mai mici împliniri până la marile succese. Dar am impresia că le voi epuiza pe toate, că răul va dăinui și va fi înzecit mai mare decât orice făclie de lumină aș fi trăit. Roagă-te pentru mine, mamă, să găsesc mereu liniștea în sufletul meu tot mai răvășit și să pot da mai departe speranță. Roagă-te ca inima mea mult prea fragilă să facă față în această destrăbălare a Diavolului.

* * *

Pentru o clipă s-a crezut că războiul se sfârșise. Alături de o bună parte a armatei, Cristi și echipele artistice au primit ordin să părăsească numaidecât Frontul de Est și să revină în țară.

— Credeți că s-a terminat, de suntem chemați acasă? tot întreba cântărețul, însă niciun răspuns clar nu venea din partea cuiva.

S-au îmbarcat în mai multe trenuri, de urgență. Îngrămădiți, înfometați chiar, speriați încă de cătă moarte înfruntaseră, dar cu speranța că vărsarea de sânge nu mai avea să dureze prea mult. Apoi neliniștea a început să pună stăpânire pe ei. Unii spuneau că Bucureștiul fusese bombardat și că totul era într-un haos nemaiîntâlnit. Alții că avusese loc o lovitură de stat, iar Antonescu fusese predat rușilor. Sau că Stalin era pe punctul de a fi cucerit în sfârșit și nu mai era nevoie de ei pe acel front, toate trupele concentrându-se spre Moscova. Sau din contră, că rușii câștigaseră, iar acum trebuiau să-și apere țara. Zeci și zeci de zvonuri, unul mai diferit decât altul.

— Nu pot să vă spun nimic cu certitudine, domnule Vasile, i-a șoptit un colonel. Tot ce știu e că mergem acasă. Iar acasă numai Dumnezeu știe ce se întâmplă și ce vom face acolo, pentru ce această întoarcere grabnică și neprevăzută. Este bine că oamenii sunt entuziasmați și că de câteva zile moartea nu mai domnește printre noi, însă nu le pot promite nimic, și nu vă pot promite nici dumneavoastră nimic, domnule Vasile. Vă recomand să vă bucurați doar de aceste câteva zile liniștite ale drumului nostru... Mai bine le cântați

oamenilor noștri ceva, ca să treacă mai ușor orele până își vor revedea familiile.

Însă până la București, după care Cristi tânjea cu lacrimi în ochi, cu fiecare oprire, cu fiecare gară, era din ce în ce mai clar că războiul era departe de a se fi încheiat. Lovitura de stat a regelui Mihai și arestarea lui Antonescu deschiseseră larg porțile pentru venirea comuniștilor la putere. Iar zvonurile că acum vor întoarce armele, alături de ruși, împotriva nemților erau tot mai dese. Întoarcerea acasă înseamna de fapt schimbarea fronturilor, de la est către cel de vest, unde urmau probabil alți ani crunți de război, de data aceasta alături de foștii inamici, împotriva foștilor aliați.

— Veți veni și pe celălalt front, domnule Vasile, așa cum se aude? Sunteți de acord să luptăm alături de ruși?! se miră unul dintre soldați.

— Eu nu am venit să lupt cu nimeni, dragule. Eu am venit să cânt.

— Da, dar într-un război care mergea într-o anumită direcție.

Cristi râde, mirându-se că mai are puterea s-o facă:

— Dumneata chiar nu vezi? Pentru tine contează dacă sunt ruși sau nemți? Nu-s tot oameni? Tu crezi că eu am venit să vă susțin moralul pentru ca voi să căsăpiți cât mai mulți sovietici? Asta ai priceput dumneata? Că eu sunt de o parte sau alta în acest război? Nu sunt, dragul meu, de nicio parte a morții. Faptul că trebuie să omorâm oameni mi se pare o inepție din capul locului. Faptul că acum trebuie să omorâți, de fapt, căci eu nu omor pe nimeni, ci din contră, pe cei cu care până acum ați luptat ar trebui să vă facă să vă puneți niște simple întrebări. Probabil unii dintre voi abia acum înțeleg că de fapt nici nu știți pentru ce vă dați viața, pentru ce luptați cu atâta îndârjire. Iartă-mă, dragul meu, sunt obosit și incapabil să-ți țin vreun discurs despre patriotism. Dar eu visez la o lume în care oamenii să nu mai urmeze ordine ca orbii și să nu-și umple vitrinele din case cu medalii în funcție de cât de mulți alți oameni omoară. Visez la o lume în care conducătorii să nu-și trimită poporul să moară pentru că au ei chef să traseze liniile altfel pe

hartă. Visez la o lume fără linii pe hartă, fără granițe, în care diferențele noastre să ne facă să ne iubim mai mult, nu să ne urâm și să ne împușcăm ca pe niște vite. Așa că da, voi veni pe orice front atât timp cât muzica mea va aduce cuiva pace sufletească. Nu mă interesează împotriva cui, nici pentru cine. Pentru numele lui Dumnezeu, eu fac muzică, nu politică! Notele sunt aceleași pe orice portativ, și în rusă, și în germană, și în română, și în engleză. Aceleași de la Polul Nord la Polul Sud!

Și Cristi se retrage, iritat, în cabina sa, alături de instrumentiști.

— Cum sunt copiii? îl întreabă Marian.

— Cum să fie? Naivi, prostiți și neliniștiți, nu înțeleg mare lucru.

— Apăi cine să mai înțeleagă ceva, domnule Vasile, în nebunia asta? Nu vedeți ce blestemați am fost cu toții să trăim aceste vremuri infernale?

— Și pentru ce? Pentru ce? șoptește Cristi.

— Nu-ți mai tulbura mintea cu astfel de întrebări, maestre, căci nu poți decât să ți-o scrântești și să înnebunești, zâmbește violonistul. Hai să ne bucurăm că suntem vii, că suntem sănătoși și că o să-i vedem pe-ai noștri în câteva zile.

— Timpul trece mai greu decât mi-aș fi imaginat.

— Dar trece, nea Vasile! Și noi, mai ales noi, nu avem voie să cădem tocmai acum. Trebuie să-i înveselim pe băieții ăștia cumva. Pe copiii ăștia care ar fi trebuit să trăiască povești de dragoste acum, nu povești cu gloanțe și sânge.

Cristi își întinde picioarele pe scaunul din față al lui Marian, iar Marian și le pune și el pe scaunul lui Cristi, și amândoi se reazemă de geamul rece al compartimentului, în timp ce afară se înnopta peste câmpurile reci și goale ale Rusiei. Cei doi se privesc în ochi și își zâmbesc. Fețele lor sunt schimbate după atâția ani de război. Fețele lor sunt aspre, iar privirile mai reci, ascunzând în spatele lor, în sertare cât mai întunecate ale minții, amintiri groaznice, pe care speră să le uite când ajung acasă.

— Sunteți obosit, maestre.

— La fel ca și dumneata.

— Nu, domnule Vasile, sunteți cu mult mai obosit. Eu văd. Dumneata ai intrat în acest război deja obosit. Dumneata n-ai o nevastă care să-ți sară în brațe când ajungi acasă, n-ai copii despre care să visezi că vor crește mari și poate într-o lume mai bună. Matale ai doar muzica, însă muzica nu ți le poate da pe toate...

— N-a fost să fie, Mariane. Pur și simplu n-a fost să fie… Dar muzica, să știi, m-a salvat de nenumărate ori.

— Dar ce poate face muzica pentru un om, când e singur și îngândurat? Când nu are un umăr pe care să plângă sau poate doar să se odihnească? Mă gândesc, nea Vasile, ce viață tumultuoasă ai și dumneata. Căci fiecare dintre noi are un har și un blestem deopotrivă. Darul dumitale e vocea și cântecul, dar ai un blestem la fel de mare ca și talentul pe care ți l-a lăsat Dumnezeu. Să cânți despre iubire, să luminezi inimile oamenilor cu povești despre amor, despre dragoste și femei, dar să nu te poți bucura chiar dumneata de una. Ce vreau să spun, maestre, este că dumneata îți împarți inima cu publicul, oricare ar fi acela, oricând. Sunteți un om cum rar am întâlnit de bun și văd, cum să nu văd, căci nu vă cunosc de ieri, de azi, că vă puneți tot sufletul și toată puterea în muzică, știind că ea nu vă va trăda niciodată. Mi-e frică însă pentru dumneavoastră că veți înnebuni când nu veți mai avea pentru cine și unde cânta.

Și Cristi a zâmbit, cu ultimele puteri, înainte să adoarmă. Și a fost printre puținele nopți, după atât timp în spatele frontului, când a și visat liniștit. A visat că era copil și taică-su îl ducea la prima lui zi de școală. Micuțul Cristian era copleșit de eveniment și tremura de emoție, iar Gheorghe Vasile, cu vocea lui gravă și impunătoare, s-a aplecat în genunchi, ca să stea față în față, și i-a spus:

— De ce te temi, Cristi? Toți copiii merg la școală și de aici, dragul meu, învață lucruri nemaipomenite despre lume și despre viață. Vei învăța să scrii și să citești, să cânți și să dansezi, vei învăța de unde vii, unde ești, dar, mai ales, cine ești.

— Dar tati, dacă ceilalți copii n-au să mă placă?

— Păi, de ce să nu te placă? Au vreun motiv?

— Eu știu? Dacă pur și simplu nu mă plac?

Gheorghe zâmbește:

— Tu știi că și ei se gândesc la asta? Și ei se vor întreba dacă nu cumva tu nu-i vei plăcea pe ei.

— Crezi?

— Cristi, iubitule, să știi de la mine, oamenii, indiferent dacă-s copii sau sunt mai mari, așa ca mine și ca maică-ta și ca prietenii noștri, au aceleași temeri. Nu e niciunul cu nimic mai special, ba din contră. Ai să vezi cât de mult ne asemuim. Cu dorințele noastre, cu fricile noastre și cu iubirea pe care vrem s-o împărtășim și să ne-o purtăm. Nu are de ce să-ți fie teamă niciodată de oameni. Tu trebuie să-i înțelegi și să-i iubești pe fiecare, așa cum sunt. Și ei te vor înțelege și te vor iubi apoi și pe tine, așa cum ești. Ai să vezi doar! Așteaptă numai să treacă o săptămână și deja vei avea câțiva prieteni noi de joacă. Dar să nu fii rău niciodată cu ei, Cristi, chiar dacă greșesc. Chiar dacă arată altfel. Înăuntru, ți-am spus, suntem toți la fel. Unul poate nu va avea caiete frumoase ca ale tale sau, din contră, unul va avea caiete de zece ori mai frumoase. Să nu-l invidiezi. Și să nu râzi de cel mai sărac ca tine niciodată, căci întotdeauna și tu vei fi mai sărac decât altcineva. Și unii, ai să vezi, vor învăța mai încet, alții mai repede. Să nu-i judeci, căci Dumnezeu l-a lăsat pe fiecare cu ceva bun în el, de aceea unul știe să scrie, iar altul să cânte. Unul să construiască, ca un arhitect; altul să apere și să protejeze, ca un polițist. Tu să nu te sperii și să nu uiți că înăuntru toți sunt la fel. Ca mine și ca tine. Și să te bucuri de ei, căci oamenii pe care îi vei întâlni începând de-acum sunt colegii tăi. Colegii acestei minunate călătorii care se numește viață, și atunci taică-su l-a sărutat pe frunte. Dar tot ți-e puțin frică, nu-i așa?

— Da, mi-e.

— Această frică, dragul meu, se numește emoție. Ai s-o înveți în timp; ea apare când nu știi ce se va întâmpla. Dar

ai să înveți s-o îndrăgești, căci nu-i nimic mai minunat decât sufletul tău care tremură și inima care-ți bate mai tare atunci când speri ca toate să iasă bine. Haide, ia-mă de mână, hai să nu întârziem! Ai să vezi ce lucruri minunate vei învăța. Vei ști din ce sunt făcuți pomii și stelele. Și vei afla cum mâncăm și de ce mâncăm. Și unde au trăit bunii și străbunii noștri și cum a fost lumea până acum, abia atunci vei înțelege încotro se îndreaptă. Ah, câte lucruri minunate te așteaptă, dragul meu Cristi. O lume plină de minunății pe care le vei descoperi pas cu pas!

Și atunci Cristi s-a trezit, trenul zguduindu-se puternic. Era deja dimineață, lumina caldă și blândă a sfârșitului de vară îi lumina chipul morocănos, încă adormit. A stat așa câteva minute, prins încă de magia visului, apoi s-a ridicat să fumeze o țigară pe holul vagonului. Afară era îmbulzeală, gălăgie, și toți soldații se uitau speriați pe geamuri. Și-a aprins o țigară și a privit și el peisajul.

Mormane de oameni. Morți. Întinși unul peste celălalt. Morți în putrefacție, intrând unul în celălalt aproape, iar în vârful acelor mormane câinii se înfruptau din carne.

— Ce e asta? întreabă Cristi, albit tot la față, simțind că picioarele i se înmoaie.

— Sunt evrei, îi răspunde un soldat, încet, având un tremur în glas de abia mai putea să vorbească.

— Sunt evrei omorâți de noi, de români, zice altul. Din trenurile morții.

Și Cristi cade în genunchi, lovit parcă de un trăsnet. Țigara îi cade și ea aprinsă, rostogolindu-se pe culoar. Și începe să plângă. Începe să plângă și să urle cum nu o făcuse nicicând până atunci. Instrumentiștii se trezesc și ei și-l trag în compartiment.

— Domnule Vasile! Domnule Vasile! îi aruncă ei cu apă pe față, încercând să-l facă să-și revină, dar degeaba. Ce s-a întâmplat, maestre?

Apoi Marian se uită și el din hol peste câmpurile umplute de cadavre:

— O, Doamne! O, Doamne, ai milă și iartă-ne! O, Doamne, cade și el în genunchi și începe să-și facă cruce. Doamne, iartă-ne și ai milă de noi!

Iar Cristi plângea în hohote ca un nebun.

Capitolul 16

Ultimul concert

Toamna lui 1945 – războiul se sfârșește. Berlinul căzuse încă din aprilie. Toate puterile Axei sunt înfrânte de către Aliați. Anii întregi de vărsare de sânge se încheie pe majoritatea fronturilor din Europa și o nouă eră e pe cale să ia naștere, schimbările geopolitice, economice și culturale urmând a fi fără precedent. Peste șaptezeci de milioane de suflete nu vor apuca să vadă schimbările, găsindu-și sfârșitul în bătăliile ce au cuprins întreg globul, numărul răniților și al sinistraților fiind cu mult mai mare. Milioane de oameni distruși, rămași fără case, fără familii, milioane de orfani și infirmi pe viață din pricina armelor de foc, bombardamentelor și exploziilor, torturilor sau experimentelor medicale și militare. Lumea nu are să mai fie niciodată așa cum fusese înainte.

În România, monarhia își trăiește cu groază ultimele clipe. După lovitura de stat a tânărului rege Mihai din august 1944, prin arestarea lui Ion Antonescu și predarea lui sovieticilor, țara era într-un haos politic nemaiîntâlnit. Comuniștii vin pas cu pas la putere, distrugând și nimicind orice adversar. Oricât s-ar zbate noul rege să țină lucrurile sub control, rezistența sa este aproape inutilă. Din cauza presiunilor va fi nevoit să îl numească pe Petru Groza la guvernare, care va trage toate sforile în folosul comuniștilor. În 1946 urmează ca ei să falsifice alegerile și să le câștige detașat, un an mai târziu vor decapita Partidul Țărănesc, iar la sfârșitul lui 1947, sub amenințarea armelor, îl vor forța pe rege să abdice, România urmând să fie declarată Republică Populară.

Până atunci, toată populația este sub teroare. Armata rusă ocupă Bucureștiul, devastat și ruinat oricum după bombardamentele din '44, arestând sau executând pe oricine era sau pur și simplu părea a fi împotriva lor. Oricine putea să fie închis, împușcat sau găsit mort în cine știe ce condiții suspecte. Oameni politici importanți dispăreau peste noapte. Legionari erau găsiți fără suflare, mormane de trupuri aruncate unele peste celelalte ca niște gunoaie, în vreo clădire părăsită sau pe câmpurile din jurul orașului, apoi incendiate și imposibil de recunoscut. Artiștii cu gura prea mare, cântăreți, actori sau scriitori, dacă nu reușesc să părăsească țara la timp, sfârșesc tragic. Bucuria încheierii războiului ia sfârșit astfel repede, moartea, frica, foamea și sărăcia luându-i imediat locul.

În acest iad cuprins de nesiguranță și mizerie se întoarce Cristi, după cei patru ani petrecuți în spatele fronturilor. Un oraș pe care nu-l mai recunoaște și pe care încearcă din răsputeri să-l redescopere. Un oraș decimat, în care mii de oameni își pierduseră viața, alte mii fuseseră răniți, iar aproape cincizeci de mii au rămas fără locuințe, viețuind în mizerie pe străzile tot mai murdare și întunecate a ceea ce fusese odată Micul Paris. Mii de locuințe, blocuri, case, dar și clădiri importante fuseseră dărâmate și zăceau în ruine, după zecile de atacuri aeriene ale americanilor și englezilor. Chiar dacă trecuse un an de la tragedie, semnele erau încă vizibile, precum cicatricile unor răni adânci.

Marea Gară de Nord fusese aproape ștearsă de pe hartă, în urmă rămânând un cimitir de resturi de șine, bucăți de vagoane, metale, cioburi, betoane, oase și cranii sfărâmate în toate direcțiile, degete, maxilare sau câte o coastă ruptă. Athénée Palace abia dacă mai era de recunoscut. Tot bulevardul imens al Victoriei, odată plin de viață și de forfotă, era acum pustiu, străbătut în grabă de câțiva cerșetori sau soldați, iar majoritatea clădirilor, cele care au rămas în picioare, erau negre de la incendii. Niciun magazin și nicio crâșmă nu te mai întâmpinau pe vechiul bulevard al plăcerilor și al distracției, doar spații abandonate, în care sărmanii se băteau

pentru un loc de dormit și o pâine. Muzica fusese înlocuită de o liniște sumbră, întreruptă uneori de zbieretele vreunui viol sau de câteva gloanțe care purtau în lumea de dincolo un alt muritor, condamnat pentru că nu știa vreun vers în cinstea lui Stalin sau pentru că refuzase să-și predea unor soldați ceasul, pe care voia să-l vândă pentru mâncare.

Din Universitate nu rămăsese decât un schelet. La fel și din Teatrul Național. Încă mirosea a cadavre carbonizate, a bălți întregi de sânge și se auzeau, odată cu vântul puternic, fantomele celor care s-au zbătut sub dărâmături, gemând. Și pe care nu i-a scos nimeni să mai vadă o dată măcar lumina. Zona Chitila, Triaj și alte periferii fuseseră mutilate. Tramvaiele, câte mai supraviețuiseră, purtau câțiva călători zgribuliți pe cele câteva rute funcționale, unde șinele nu săriseră de la bombe și unde nu se formaseră cratere pe străzi.

Câte o haită de câini vagabonzi apărea de te miri unde, în gură cu câteva oase umane, care mai aveau lipite de ele câțiva mușchi și câteva vene. Depresia din jur te înfiora. Șobolanii rodeau pisicile rămase fără stăpâni, nu invers. Mirosuri puternice de putrefacție și boală învăluiau bezna orașului, când se însera și orice speranță părea pierdută. Nu știai dacă cerșetorul înțepenit de pe stradă a adormit cu mâna întinsă sau a murit așa, de frig sau de foame, sau împușcat direct în inimă și viermi îl măcinau deja pe dinăuntru.

Halele și piețele pline de bunătățuri nu demult erau mai mult pustii acum. Și nicio florărie nu mai colora colțul vreunui bulevard ca înainte, totul era gri și întunecat. Aromele de cafele și de gogoși fuseseră înlocuite de un aer înțepător, ca de veceu public.

Cristi mai trăise o dată această poveste, în copilărie, când a revenit în Brăila. Amintiri cu care s-a luptat toată viața să le uite renășteau acum, amestecându-se cu dezastrul Bucureștilor, plin de morți și de ruine. Amintiri care păreau deodată suportabile în fața acestui masacru în locul în care nu demult fusese templul tangoului lui Cristian Vasile.

— Nu vreau să fiu în locul tău, amice, i-a șoptit Fernic, văzându-l în genunchi, pe o alee pustie din Cișmigiu, plângând în hohote, după ce văzuse clădirea distrusă a fostului La Fayette și Grand Restaurant, de parcă acolo nimic nu existase vreodată. Îi mulțumesc lui Dumnezeu că am murit la timp și nu mi-a fost dat să trăiesc acest dezastru, continuă el, dar Cristi nu l-a băgat în seamă.

Plângea ca un copil, fără oprire. Cu capul în pământ, cotropit de atâta suferință. Ținându-se singur în brațe și jelind sau apucându-se puternic de păr și aproape smulgându-l. Durerea era atât de mare, încât nici nu se mai putea ridica și nici nu putea respira bine, înecându-se printre suspine și sughițuri. Plămânii îl strângeau ca un lanț. Inima îi bătea haotic. Toți mușchii îi tremurau și nu era capabil să scoată pe gură un cuvânt, doar urlete. Urlete fără sens care se pierdeau printre copacii dărâmați, scoși cu totul din rădăcini și arși. Și gropile imense rămase în urmă de la câteva bombe căzute, în care, dacă te afundai, mai puteai găsi încă resturi de oase. Și cine știe, poate maxilarul unuia, care încă mai purta câțiva dinți, fredonase odată în celebrele localuri elegante vreun tango.

O liniște de mormânt. Nici urmă de șahiști sau tablagii. Niciun copil care să râdă în hohote, balansându-se periculos în leagăn. Nicio pasăre pe cerul întunecat. Niciun animal și niciun gândac nu mai trăiau acolo.

— Ce au făcut, Doamne?! Ce au făcut? a zbierat Cristi.

— Au făcut ceea ce știu ei cel mai bine, prietene, îi șoptește Fernic. Au distrus și au omorât totul.

> Cartierele Gara de Nord, până-n Calea Victoriei, Grant, Grivița, Giulești, Triaj, Chitila au devenit de nerecunoscut, suferind pagube enorme. Morții au fost îngropați într-o margine a Cimitirului Calvin, cu ceremonii amintind de funeralii naționale, într-o atmosferă de durere și consternare totală. Bucureștiul făcea cunoștință în acea zi cu vitregiile războiului. (...) După 4 aprilie 1944 nimic nu a mai fost ca înainte.
>
> (Stelian Tănase)

Ne-am îndreptat spre Athénée Palace, care tot ardea, flăcări ieșeau de prin fiecare fereastră; ceva mai sus, pe Calea Victoriei, am văzut fumegând hotelul Splendid, aproape complet dărâmat, pe trotuare numai sticlă sfărâmată de la vitrinele magazinelor distruse de suflul bombelor. În spatele Ateneului devastat mai fumega locul expoziției Comitetului de Patronaj. În sus, pe Calea Victoriei, pe stânga și pe dreapta, din loc în loc, clădiri dărâmate. Până în str. Frumoasă, mai toate geamurile făcute fărâme; călcam cu prudență și ocoleam grămezile. Din str. Sf. Voievozi înspre Gara de Nord, bombardamentul făcuse îngrozitoare ravagii. Gara de Nord, Gara Basarab Mărfuri, Calea Griviței grav lovite. Am văzut un tramvai surprins în mers; conducătorul mort stătea căzut cu pieptul lipit pe comenzi.

(Gheorghe Zane)

Ieri după-amiază am fost în cartierul Grivița. De la Gară la bulevardul Basarab nicio casă – nici una – n-a scăpat neatinsă. Privelișteа e sfâșietoare. Se mai dezgroapă încă morți, se mai aud încă vaiete de sub dărâmături. La un colț de stradă trei femei boceau cu țipete ascuțite, rupându-și părul, sfâșiindu-și hainele, un cadavru carbonizat, scos tocmai atunci de sub moloz. Plouase puțin dimineața și peste toată mahalaua plutea un miros de noroi, de funingine, de lemn ars. Viziune atroce, de coșmar. N-am mai fost în stare să trec dincolo de Basarab – și m-am întors acasă, cu un sentiment de silă, oroare și neputință.

(Mihail Sebastian)

La cincizeci de metri distanță, ardeau oamenii pe acoperiș, unde se refugiaseră văzând că imobilul – hotelul Splendid, cu douăzeci de etaje – ia foc, fără putință de scăpare; mașini în flăcări, cu șoferul mort la volan, cu ocupanții mașinii calcinați în adâncul ei, trecând în zigzag cu o viteză nebună prin fața porții noastre, zdrobindu-se la prima cotitură a străzii; trecătorii fugeau fără țintă, unde să se ducă? Făcuți fărâme sub ochii noștri, de explozii ce își accelerau ritmul din minut în minut, zgâlțânau din temelii casa pe care nu ne hotăram să o

părăsim, cu toate rugămințile disperate ale personalului nostru devotat, preferând să murim pe terasa noastră, sub cerul liber, decât să ne îngroape de vii dărâmăturile vreunui adăpost nesigur.

(Maruca Cantacuzino, soția compozitorului George Enescu)

Zilele, lunile și anii următori, Cristi avea să afle și că cei mai mulți prieteni și cunoscuți nu supraviețuiseră sau se refugiaseră care pe unde a apucat, în afară, de teama noului regim.

— Moscopol?

— E bine, a reușit să fugă la Paris, l-a ajutat Elvira, altfel nu știu cum o scotea la capăt. Nu e bine nici măcar să-i pronunți numele acum, să nu faci greșeala asta... În ultimul timp a înregistrat numai balade anticomuniste. Îl căutau să-l execute, se ascundea ca un șobolan de ei. Și acum au început să distrugă tot ce a existat vreodată despre el, tot. Îl scot din istorie nemernicii, nu mai găsești un disc, nu mai găsești un afiș, la radio se șterg înregistrările, numai dacă amintești de el, ți-am spus, și poți avea probleme.

Ce frumoasă este viața,
Când ești prost și chior ca țața
Și ajungi din potcovar
În guvern, subsecretar!

Ce frumos e când vin rușii
Și îți spun din dosul ușii
Cum să vorbești cum să taci
Și pe-apostolul să faci!

(...)

Ce frumos e să ai ceafă
Și de la soviete leafă
Să fii frate cu dușmanu'
Și să-ți zică Sadoveanu!

— Pe Zavaidoc l-au înmormântat la Cernica, era grav bolnav, sărmanul, mai bine că nu l-ai văzut, Cristi. Mai bine că nu l-ai văzut... Bombele i-au distrus casa și a pierdut tot ce avea, ajunsese să trăiască pe străzi. Nu l-a ajutat nimeni, absolut nimeni. Noaptea cânta pe te mai miri unde pe niște amărâți de bani, iar ziua dormea pe străzi, ascuns printre ruine, prin ghetouri, ca un câine, cu toată familia. Poate trecem să-i aprindem o lumânare într-o zi, să-l ierte Dumnezeu și odihnească-se în pace!

Cu cât punea mai multe întrebări, cu atât se îngrozea și mai tare de felul cum destinul îi terminase pe toți, fără milă, pedepsiți de viață ca niște adevărați criminali odioși, dezumanizați, săraci și dați uitării.

— Enescu a fugit și el în Franța, slavă Domnului! Voronca, am aflat, s-a sinucis la Paris, Doamne! Acolo-i și Eliade. Și Cioran, Ionescu, mai toți la Paris sau în America, pe unde au putut și ei.

— Tănase?

— Tănase a murit suspect, de la o infecție, vezi Doamne, nu de la satirele împotriva rușilor. Nu se comentează, dar se știe… Și e mai bine să nu deschizi subiectul.

— Și Sachi? Sachi, dragul de el...

— Pribeagu a scăpat, e în Israel. Nu cred că ai să-l mai vezi vreodată...

— Și Mihail?

— Mort și el. Călcat de camion...

— Călcat de camion unde? În miezul Bucureștiului?!

— Trebuie să înveți să nu mai pui întrebări și să taci, Cristi! Atâta timp cât nu vrei și tu să sfârșești ca ei.

— Asta faceți toți, vă ascundeți? Îi lăsați să-i ia pe cei mai dragi oameni, să facă ce vor cu noi?

— Tu nu pricepi?! Am pierdut, Cristiane, e rândul lor. Și tot ce e împotriva lor va fi dat la o parte.

— Ce fel de viață e asta? Ați înnebunit?

— Oricum ar fi, măcar e viață, Cristi, măcar respirăm.

Iar dacă nu erau morți, atunci cu siguranță erau închiși. Și torturați, cel mai probabil. Nu mulți ieșeau întregi de după

gratii, batjocoriți în ultimul hal, bătuți până nu mai puteau să meargă, înfometați și umiliți, mințile luând-o razna de atâta durere și chin, oameni odată sănătoși care nici nu mai știau cine sunt, din cauza loviturilor zilnice primite în cap, violuri, boli care te urmăreau toată viața, odată cu întunericul permanent și nenorocirii de șobolani care te zgâriau și îți mușcau picioarele și mâinile, că nici nu puteai să dormi.

— Da, pe Rada au arestat-o, încă de pe front, când era cu trupele artistice.

— De ce?

— Au închis-o pentru că a recitat „Tatăl nostru"!... Dumnezeu știe ce se întâmplă cu ea acolo.

* * *

În noul București, aflat sub ruine și sub teroarea noului regim, căci odată cu plecarea regelui Mihai s-a dus și ultima speranță, Cristian Vasile era ca un străin. Din generația care odată îi era la picioare, cei mai mulți erau morți, alții fugiți pe afară, pe unde apucaseră, iar printre supraviețuitorii rămași se numărau sinistrați, oameni care cerșeau pentru o amărâtă de pâine, bolnavi, răniți, schingiuiți, victime ale unor transformări pentru care nu au fost pregătiți niciodată.

Intelectualii erau arestați sau executați unul câte unul, toată crema interbelicului începuse să pâlpâie din ce în ce mai fad, anunțând o moarte sigură și violentă. Artiștii anilor trecuți, câți se mai găseau în țară, erau sistematic mânjiți în presă de jurnaliștii servili noii puteri, care aveau de gând să impună alte valori, în primul rând personalități care le recunoșteau statutul politic și îi proslăveau.

Tangoul se va număra și el printre victime, căci reprezintă ritmul unei epoci care trebuie ștearsă cât mai repede cu putință. Astfel că nimeni nu se înduplecă să-l angajeze pe Cristian Vasile, de frică mai ales. Dar și pentru că gloria lui se stinsese, numai cântărețul nu își dădea seama de asta, crezând în continuare cu toată puterea lui că are să o ia de la capăt și are să se impună din nou. Însă vocea-i tot mai slabă, trupul tot mai obosit și mai fragil, anii duri din spatele fronturilor nu făcuseră decât să accentueze problemele și sensibilitățile lui.

A fost respins pe rând de toate localurile centrale care mai rămăseseră în picioare. Izgonit ca un câine păduchios, care le deranja clientela. La Capșa nici nu mai îndrăznea să

calce și, oricum, banii pe care-i avea acum abia dacă i-ar fi permis o cafea. Mânca la cantinele săracilor de pe la periferii, căci și el devenise unul dintre ei. Și de-aici începe să cânte din nou. În mahalale, în bodegi și în crâșme uitate de Dumnezeu, pentru amuzamentul și distracția bețivanilor care de multe ori nici nu știau pe cine ascultă. În fața lor nu era decât o figură tristă, în niște costume sărăcăcioase și puțin prea mari, căci slăbise îngrozitor, care se chinuia pentru câteva melodii, ducându-și tot mai des batista la gură pentru a tuși și uneori a scuipa și sânge.

> Când decadența după ani de glorie a început, Cristian Vasile nedumerit a crezut că-i o glumă. Dar nu era decât realitatea vie. Prietenii de chefuri, de localuri, nu-l mai căutau și nici angajamentele. Nici chiar pentru plăci nu mai era solicitat. Glasul generos începuse să se stingă, urmarea alcoolului, a supărărilor, a nopților albe, a plămânilor răvășiți. Și apoi a venit abisul. S-a dus la fund. Când într-o zi l-am zărit pe stradă, îmbrăcat modest, sărăcăcios, nu-mi venea să cred ochilor. Era mizeria personificată. Calea Victoriei, pe care o avusese cândva la picioare, azi îl refuza. El singur o ocolea. Trecea pe străzi lăturalnice. Privirile trecătorilor îl frigeau. Și, pentru a evita compătimirea, fugea de ele, de lume, de lumea haină a centrului. Și-a căutat refugiul în periferie, aceea care înghite tot și cu greu mai redă ceea ce a luat.

Și nici măcar nu era plătit în bani, cât să-și găsească un loc mai decent sau să-și poată cumpăra o haină, cânta pentru o masă, două pe zi. Cânta pentru o supă fierbinte cu găluște dintr-un orez cenușiu, în care bule imense de ulei pluteau deasupra și aveau un miros îngrozitor. Sau pentru o bucată de carne, mai mult zgârcioasă, lipită de os, pe care o rodea cu poftă, înfulecând din niște cartofi pai unsuroși și de multe ori reci, adunați cel mai probabil din resturile de mâncare ale altora.

Îl găseai în spatele Oborului, prin cine știe ce magherniță deschisă peste noapte, printre noroaie, prin Tei sau Colentina; în crâșmele de pe lângă fabrici, pline cu muncitori; în umbrele

Gării, prin Crângași sau pe lângă dărâmăturile Griviței; aproape de comuna Pantelimon sau pe la Vergului, pe lângă gropi de gunoaie și abatoare, înspre Popești sau înspre fundul Măgurelei. Schimba local după local, pentru cine mai oferea și o cafea sau un desert în plus, nu conta. Și credea că șansa stă la colț și mai durează puțin până când va prinde un angajament într-un restaurant nu neapărat celebru, dar unde măcar toaletele să nu-ți întoarcă stomacul pe dos și mirosul putred de băutură ieftină să nu se impregneze în haine.

Tot timpul era mult fum, înecăcios, căruia abia îi putea face față. Transpira din ce în ce mai des și lua pauze pentru a-și clăti plămânii, iar atunci unii începeau să-l huiduie, să-l scuipe sau să-l înjure. Odată și-a luat și-o roșie în ceafă, din partea unui nemulțumit căruia nu-i conveneau recreațiile sale. Atunci Cristi s-a oprit, s-a întors și l-a privit în ochi pe bădăran. Un umflat căruia abia-i stăteau șuncile pe oase, slinos și prost îmbrăcat, cu un lanț mare de aur peste haine și dat cu un parfum ieftin de cameră. Pleoscăia în continuare niște pâine înmuiată cu mâinile-i murdare în blidul de ciorbă și îl privea cu dispreț:

— Ce-i, târâtură? Ți s-a urât cu binele? Nu ești în stare să ragi nici trei melodii, nici apă n-ar trebui să meriți, ar trebui să te lăsăm din milă să-ți faci de cap, și tot salonul s-a amuzat pe gluma țăranului care îl mustruluise pe cântăreț.

— Lăsați-l în pace, nemernicilor, voi știți cu cine vorbiți? a sărit o cucoană.

— Nu e nevoie, doamnă, să-mi luați apărarea, i-a șoptit Cristi.

— O, dar ce gentilom... Ia stați, băi fraților, că avem o vidietă, mă! Ia zi, ramolitule, cu cine stăm de vorbă? Cum te cheamă pe dumneata?

— Cristian Vasile, domnule, șoptește el printre dinții încordați.

Sala încremenește la auzul numelui.

— Du-te, băi agariciule, Cristian Vasile cânta până dimineața dacă era aici și ridica tot orașul în picioare, nu ți-e rușine?

— Cristian Vasile a mai îmbătrânit, domnule...

— Nu că a îmbătrânit, se ridică libidinosul de la masă, cu resturi de ciorbă atârnându-i pe barba murdară, și îi dă un brânci sănătos lui Cristi, mai să-l dezechilibreze de tot. Ăsta-i cântărețul Cristian Vasile, ha-ha? Uitați-vă la el, băi, ce-a ajuns bețivul! E ultimul borfaș! Și știi ce, prietene? se apropie umflatul de el, cu gura duhnindu-i a mâncare. Aici nu e loc pentru starlete. Ori ne cânți o lăutărească, ori ieși afară și te du în pizda mă-tii de unde ai venit, da? N-avem nevoie de fasoanele tale de trubadur, lumea s-a schimbat, tăticule.

— Ceva rusești nu știi? îl ia la bani mărunți un ofițeraș, care ședea la o masă cu niște soldați, împărțind câteva vodci.

— O rugă pentru Stalin? zâmbește Cristi.

— Știi?

— Știu o poezie, dar o recit numai la baie, ca să mă cac mai ușor, râde el, știind de palma pe care urma s-o primească și care îi și întoarce fața.

— Ar trebui să te arestez, nesimțitule!

— Atunci arestează-mă, domnul meu, aștepți vreo invitație?

Și ofițerul ia un castron de ciorbă de pe masa unuia și i-l îndeasă lui Cristi pe cap, murdărindu-l tot. Îi mai dă o palmă pentru a-l pune la respect, în timp ce tot salonul izbucnește în râsete și aplauze.

Cristi își ia castronul din cap și îl întinde ofițerului:

— Poate doriți să-l mai umpleți o dată, că tare bine miroase ciorba asta cu perișoare.

— Afară, câine gardist! Afară! sar soldații pe el, îl iau pe sus și îl azvârlă într-o mocirlă, după care, purtați de adrenalină, îi mai dau câteva picioare în burtă și în piept.

Acestea sunt lunile întregi de umilință și sărăcie prin care Cristi va trece mai mult singur, dar cu capul ridicat, reușind să nu se complacă și să nu se schimbe din cauza mizeriilor de zi cu zi și mai ales a răutății fără margini a oamenilor, pentru care nu făcuse altceva toată viața decât să le încălzească inimile cu cântece de dragoste. Era acum pedepsit de public până și pentru faptul că supraviețuise unei epoci de care toți voiau să uite, pentru a nu lăsa nostalgiile să-i

amărască și mai mult. Era pedepsit pentru că refuza cu încăpățânare să adauge în repertoriul său tot mai scurt din fiecare seară și altceva decât tangouri, într-un timp în care lumea numai de dans și voioșie nu mai avea chef, iar eleganța și bogăția ce învăluiau odată celebrele restaurante de unde se auzeau romanțe dispăruseră de mult.

Era tot mai neadaptat într-un oraș ale cărui glorie și farmec se ruinaseră și într-o țară care se schimba fantastic de repede, impunând, odată cu noile viziuni politice, o altă ierarhizare și un sistem slugarnic, în care Cristi nu se regăsea. Cu toate acestea, nu a dorit să plece în afară, oricât l-ar fi rugat foștii lui amici și colegi de scenă din perioada interbelicului. Nu de puține ori a avut șansa să scape de acest chin nesfârșit și de mizeria care îl înconjura tot mai apăsat. Degeaba, undeva mai era o speranță în inima lui și pentru ea ar fi sacrificat orice, inclusiv sănătatea, libertatea și confortul unei vieți decente, unde ar fi fost din nou respectat.

— Bucureștiul ăsta nou, odios te va îngropa!

— Atunci cu bucurie îmi voi săpa singur groapa, alăturându-mă tuturor celor care s-au stins deja nevinovați, și vom duce mai departe povestea adevărată a acestui oraș odată fermecător, de sub pământ.

— Ești smintit de-a dreptul? Pentru ce îți sacrifici propria-ți viață? Oamenii te-au vândut deja și te-au uitat.

— Toți oamenii? Chiar toți? Atâta timp cât mai există unul, măcar e de-ajuns să nu-i iau și ultima speranță. Dacă și eu cad, în ce să mai creadă?

Melodiile populare și lăutărești erau în vogă, era propusă o întoarcere spre un tradiționalism ieftin, care să scoată la lumină un simț naționalist exagerat și îndreptat politic spre noii conducători, ce aveau să salveze țara. Arta devine în scurt timp doar propagandă, iar tinerii care debutaseră la sfârșitul anilor ’30 se schimbă acum ca niște cameleoni după cum bate vântul și caută o ascensiune puternică. Se iese simplu din sărăcie și anonimat, tot ce e de făcut este să te înclini partidului, să spui câteva jurăminte din suflet Estului,

iar atunci premiile năvălesc fără oprire, presa te elogiază ca pe un zeu, turneele și contractele vin unele după altele.

— Tovarășe Vasile, dar o piesă cu iz muncitoresc nu te-ai gândit să scrii? O piesă pentru oamenii care cu sudoarea muncii lor repun această țară pe picioare? Un imn marelui Stalin?

— Cu iertare, nu prea cred că găsesc în caietele mele note potrivite pentru astfel de cântece, ce ar cere niște coruri impunătoare.

— Zău? Dar ia aruncă dumneata, tovarășe, un ochi peste aceste versuri, și activistul de partid îi și trântește o mapă plină de poezii închinate lui Stalin.

Texte scrise de poeți ce aveau să devină imediat mari și să ia locul celor care protestau împotriva regimului, indiferent dacă aveau talentul necesar sau nu. Subiectele erau cele care contau. Cristi paralizează, regăsind printre numele acelea câțiva cunoscuți cărora le refuzase textele foarte slabe cu ani buni în urmă, iar acum deveneau adevărate glorii.

— Uite, la sfârșit ai și note, că tot te plângeai, zâmbește ironic activistul.

— Domnule, cu greu aș putea alege ceva de aici, îmi plac toate.

— Da? Ia, uite-o p-asta, ia citește-o p-asta, și îi arată cu degetul său gros textul:

Lui Stalin slavă, slavă cântăm,
Pe drumul lui mai dârz ne-avântăm
Cu brațele libere clădim un imn lui Stalin
Lumii noi conducător și învățător
Și-n corul de popoare glasul ni se-nalță
Stalin, far nemuritor!

— Pe morții mă-tii dacă am să cânt așa ceva! și, într-un acces de furie, aruncă toate foile în fața activistului, care începe să râdă. N-am să mă tăvălesc în mocirla asta!

— Dacă mâine sau cel târziu poimâine, tovarășe Vasile, nu vei alege un cântec de-aici și n-am să-l aud în mahalale, nici măcar acolo nu vei avea loc de bună ziua, iar o pâine nu știu cine îți va mai servi, când terminăm noi ce avem de

povestit despre dumneata, iar domnul elegant s-a ridicat de la masă, zâmbind cinic, și l-a salutat pe Cristi.

Și, într-adevăr, se vedea izgonit până și din cele mai ieftine și mai împuțite crâșme, pe când cântăreți fără mari voci și cu un repertoriu sărac, dar care învățaseră lecția și se vânduseră cum puteau mai bine se umpleau de bani și de faimă.

— Și tu, Gică? Și tu?!

— Ce vrei, nea Vasile? Ce? Să murim de foame?

— De-asta te-am învățat eu să cânți, pentru a-ți umple stomacul?

Și tânărul Gică Petrescu, care era tot mai în vogă, i-a trântit ușa în nas celui care îl ajutase atât de mult să urce pe scenele Bucureștiului, și mai mult, nici nu l-a împrumutat cu câțiva lei pe fostul său amic, care atunci când avea bani obișnuia să-i împartă cu oricine.

— Sunt alte vremuri, Cristian, te obișnuiești cu asta sau pleci. De ce nu pleci? îl ia la rost Maria Tănase, diva care începe să umple afișele, așa cum Cristian o făcea în timpurile sale de glorie.

— Unde să plec când locul meu a fost întotdeauna aici?

— Tu nu vezi că totul s-a schimbat?

— Pentru că voi lăsați totul să se schimbe, voi!

— Of, Cristiane, Cristiane... Tu știi că inima mea nu are să se schimbe niciodată. Tu știi ce înseamnă muzica pentru mine. Nu fac niciun compromis, atâta timp cât mi se dă șansa să cânt tuturor.

— Înhăitându-te cu jegoșii ăștia?

— Poate unii nu sunt atât de jegoși cum îi numești. Poate nu vezi bine prioritățile. Ce ai de gând să faci? Să ajungi să mori de sărăcie și de foame? Doar pentru că nu poți cânta un nenorocit de cântec politic? Nici măcar asta, trebuie doar să le zâmbești și să le arăți aprecierea...

— Poftim? Aprecierea unor criminali? Spune-mi, Marie, spune-mi tu cum poți să zâmbești unuia ale cărui mâini încă miros a sânge de om nevinovat? La naiba, toți o să murim, Marie, la un moment dat, și nu averea noastră, și nici succesul n-o să-l scrie cineva pe vreo cruce.

— Dar numele meu va rămâne, pe când tu, Cristiane, dacă vei continua așa, vei ajunge ca Moscopol, adică un nimeni. Iar mie îmi place să mă bucur de viață, cum și ție ți-a plăcut, nu ți-e rușine să mă judeci?

— N-am cântat cântece pentru gardiști sau comuniști nici atunci, n-o voi face acum! Iar piesele mele vor rămâne!

— Cum? râde Maria. La radio nu te mai primește nimeni. N-ai ajuns într-o sală măcar curată, omule, de atâta timp. Publicul nu te mai urmează, ești demontat cu fiecare articol. Un bețiv. Un curvar. Un drogat și un libidinos. Câți te mai ascultă într-o seară? Zece, poate doisprezece oameni? Ei te vor duce mai departe? Plăcile tale sunt de negăsit, iar dacă vreun activist le prinde, le va sparge într-o secundă. Cum să rămână piesele tale când nu vor mai putea fi ascultate? Tu nu vezi că te îndrepți spre neant?

— Marie, ce naivă ești... Un copil credul care l-a apucat pe Dumnezeu de picioare, doar pentru că i s-a pus pe tavă un dram de celebritate. Îmi vorbești despre o lume pe care am cunoscut-o de zece ori mai bine, când voi nici nu visați că se poate atinge un asemenea succes. Iată succesul însă, cum vine și cum pleacă. Nu el ne face nemuritori, nici un jurnalist și nici un ministru, Marie, ci timpul. Timpul le va arăta pe toate cum au fost și le va pune la locul lor, mai devreme sau mai târziu. De multe ori prea târziu, dar nu asta contează. Vei vedea asta când vei înțelege.

— Hai, amice, las-o, că poate te și toarnă dacă o enervezi, las-o. Hai să mănânci ceva, îi șoptește Fernic, care apare la masa celor doi prieteni.

— Nu acum, Ionele, lasă-mă!

— Cu cine vorbești? îl întreabă Maria Tănase.

— Poftim? Cu cine să vorbesc?

— Dumnezeule, Cristiane, îți pierzi mințile! Vorbești cu Ionel?! Cu Fernic?

Cristi tace.

— Fă ceva și salvează-te până n-o să ajungi un smintit, Cristiane.

* * *

Din mahalale a reușit într-un târziu să se angajeze la câteva restaurante mai centrale, decente, dar totuși mici și niciodată umplute pe de-a-ntregul, așa cum mai demult trebuia din timp să-ți faci o rezervare și să cotizezi din belșug pentru o seară cu celebrul Cristian Vasile. Contracte mici, de câteva zile doar, de un weekend sau, dacă era norocos, de câteva săptămâni. A cântat în localuri de cartier sau în cele ascunse pe străduțele lăturalnice ale marilor bulevarde, de care se ferea tot mai des, în pauzele filmelor de la cinematografe, pe Elisabeta sau pe Griviței, a început să pună și ceva bani deoparte, departe de milioanele pe care le câștiga odată, iar de cele mai multe ori îi cheltuia pe o beție în care să uite de umilința la care îl supunea propriul corp, ce nu mai făcea față scenei.

Prestațiile sale erau din ce în ce mai slabe. Pauzele tot mai dese, vocea care nu mai avea claritatea din tinerețe, răgușelile, scăpările notelor tot mai dese din cauza oboselii și chiar trupul său sleit, nu vioi și elegant în fiecare gest, ci apăsat, bolnăvicios, făceau ca lumea să-i ocolească tot mai des spectacolele.

Nici femeile nu-i mai cădeau în brațe ca altădată, socotindu-l un bătrân libidinos. Aventurile și poveștile romanțioase se terminaseră. Prietenii, câți mai erau, nu-i vedea prea des, din cauza nonconformismului său politic și mai ales pentru că nu mai avea de unde să facă cinste. Nu îl mai găseai în oraș pe nicăieri, nici măcar la teatru, sclipirea și entuziasmul vieții i se stingeau pe zi ce trecea, iar nopțile și diminețile și le petrecea singur, într-o cămăruță umedă și mizeră de la

periferie, întunecoasă, în care stătea de vorbă cu fantomele din mintea sa și râdea amintindu-și tot soiul de întâmplări minunate din tinerețe.

Începuse să fumeze din nou și un miros dulceag și înecăcios se amesteca în cameră cu cel de igrasie al celor patru pereți înguști. Avea un pat foarte jos, un pat de o singură persoană, cât un sfert din lățimea camerei, cu niște așternuturi pe care le ducea la spălătorie tot mai rar, odată cu cele câteva cămăși pe care le mai păstrase. Două costume și o pijama, câțiva butoni, câteva cravate și papioane, niște șosete, niște chiloți, asta era toată averea care îi rămăsese. Erau toate în valiza deschisă de pe jos sau întinse pe câteva umerașe, agățate în niște cuie bătute în perete cu tocul pantofului. Nu avea un dulap, doar o măsuță pe post de birou, înghesuită între pat și geamul micuț prin care niciodată nu intra destulă lumină, deoarece vizavi începuse să se construiască un bloc imens. Priveliștea sa era un zid, cu locuri goale în care trebuiau să intre viitoarele ferestre. Un schelet gigantic de fier și beton în care nu locuia nimeni, fără nicio arhitectură interesantă, fără niciun stil romantic, fără culoare, drept de sus până jos și murdar.

Nu se uita foarte des la peisajul sumbru, stătea pierdut în caiete și foi cu note, poze vechi, câteva cărți, la birou, la lumina unei lămpi uzate, pe care o cumpărase pe o nimica toată dintr-un talcioc, de la un sărman bătrân care nu mai avea unde să locuiască și își pusese pe un covoraș prăfuit tot ce a mai putut salva din agoniseala sa. O lampă galbenă, ca o ciupercă, având capul acoperit de un material textil cu forme de flori. Aici călătorea cu mintea în cele mai frumoase lumi pe care le cunoscuse. Era la premierele pieselor sale preferate, era apoi la un pahar de vin cu actorii pe care îi iubea, povestind vrute și nevrute, și, din când în când, era întrerupt pentru a da un autograf unei femei frumoase sau unei puștoaice, căreia ochii îi sticleau, îndrăgostită pe loc de Cristi. Sau se plimba cu Tourtal pe străduțele din Montmartre și număra pisicile care le tăiau calea. Și ropotele de aplauze continue care îi țiuiau în urechi, amestecate cu șampaniile

spumoase și parfumurile franțuzești scumpe ale domnișoarelor care doreau să-i cucerească inima. Stătea la birou cu lacrimi în ochi, reluând amintiri după amintiri, ca și cum ai da mai departe paginile unui roman.

Când închidea veioza și se întindea în pat, se simțea bătrân și obosit. Fără putere și tot mai sărac, într-o lume pe care nu o mai înțelegea și care continua să se strice cu o viteză nemaiîntâlnită. Privea tavanul crăpat, gândindu-se că îi vor dărâma ușa deodată, îl vor lua pe sus și îl vor închide pe viață și îl vor tortura. Sau mai bine, îl vor executa direct, iar odată cu glonțul ce-i va traversa creierul, odată cu ultimele bătăi ale inimii, se vor și apuca de zor să-i șteargă toată cariera, tot ceea ce muncise și sacrificase pentru visul de a deveni nemuritor.

— Dar nu a fost minunat? zâmbește Fernic, care stă și el în pat, la picioarele lui Cristi, sprijinit de perete.

— A fost mai mult decât aș fi visat vreodată, Ionele. Am trăit ceea ce alții poate nu vor apuca niciodată în viața lor. Am simțit gloria și puterea unei lumi întregi în vârful degetelor mele și am simțit cum puterea destinului te poate lua de pe orice culme și te poate arunca numaidecât într-o gaură uitată de timp și de lume. Dar nu regret nimic, nicio secundă.

— Ei, hai, amice... Nu te păcăli. Acum puteai fi la Paris, retras, milionar, cântând o dată pe săptămână, spre deliciul publicului, un tango. Înregistrând altul în fiecare lună, nu stingându-te în fiecare ceas în această nebunie. Atâtea alegeri prin care se putea termina cu totul altfel.

— Și cu toate acestea nu am niciun regret. Am mers pe drumul meu cu inima deschisă întotdeauna și nu m-am schimbat o clipă. Am rămas la fel, lumea m-a transformat din cerșetor în rege și iar, înapoi, în cerșetor. Tu spui că puteam să fac altfel și pe dincolo, dar eu am făcut întotdeauna ceea ce am simțit, zâmbește Cristi. Fără compromisuri. Fără minciuni. O viață plină de stângăcii și greșeli minunate. Le-am făcut pe toate exact așa cum am vrut. Mă întorc la tinerețea mea, într-adevăr, cu nostalgie, dar nu cu regret, n-am ce să regret. Dacă aici am ajuns, atunci aici trebuia să ajung, e

atât de simplu. Dar în fiecare secundă până aici, în fiecare clipă, am dat totul. Câți se pot lăuda oare cu asta? Câți riscă măcar o dată, d-apoi până la capăt? Pentru ceea ce inima lor țipă. Nu sunt un fricos, am stat aici, în fața foametei, a umilinței, a disprețului și a urii, învăluit în decadența mizeriei umane. Nu am fugit nicăieri. Decât o viață ascuns și rupt pentru totdeauna de rădăcinile mele, mai bine una în agonie și uitare.

— A venit în sfârșit timpul, prietene?

— Cred că da, suspină Cristi. Ce mai e de făcut? Ce? Le-am dat totul, iar ei m-au aruncat ca pe o pungă de gunoi. De parcă le-aș cânta într-o limbă străină. Cuvintele sunt aceleași, dar rostul lor este al altui timp, al altei epoci. Eu spun iubire, ei mă scuipă în față, frustrați și satisfăcuți în mojicia lor. Eu le vorbesc despre amor, ei vor să le cânt despre birturi, despre chefuri și tăvăleli ieftine. Melodia unui tango e plictisitoare și deranjează, nu mai înduioșează pe nimeni, poate doar pe niște amărâți depășiți, ca mine, care vor dispărea cât de curând. Cât despre emblema unui partid, n-am sărutat vreuna în vremuri când poate chiar credeam, n-am ridicat regele în slăvi, dar vor să-i slăvesc pe analfabeții ăștia fără scrupule? În loc să lase arta să respire, o îngenunchează, ca pe un sclav. Ce artă e aceea fără libertate? Și mai mult, ne coboară pe toți la statutul unui om de rând, de parcă oricine ar putea face ceea ce am făcut noi. S-a aruncat cu noroi peste orice fel de reușită, arătând numai distracțiile noastre ca pe niște destrăbălelli odioase, în timp ce preaslăvit este sclavul care muncește pe șantier și în uzine fără să știe de ce, care nu-și pierde timpul cu gânditul și mai ales cu trăitul. Prostia, pare-se, va fi la loc de cinste, iar imaginația și creativitatea, cu botnițele la gură, vor fi imorale. În școlile lor noi le spală mințile și le umplu cu informații exacte, fără să-i facă pe copii să înțeleagă și să iubească. Le scot parcă inimile să nu mai poată simți. Iar noile elite, în loc să propovăduiască deschiderea minților, le închid cu lacăte pentru a preaslăvi mediocritatea. Ce mai am eu de făcut într-o astfel de lume care acceptă așa ceva? Am ales

să lupt, dar nu mai am pentru ce și pentru cine. Sunt blestemat să văd această decadență, impotent. Este poate prețul succesului pe care l-am avut. Este poate felul lui Dumnezeu de a-mi arăta ambele fețe ale lumii și de a-mi da o lecție. Pedeapsa pentru că am crezut prea mult în oameni.

Următoarea zi a început cu o ploaie teribil de rece încă din zori, o furtună care anunța începutul toamnei lui 1947. Cristi s-a trezit fredonând *La vie en rose*, al bine-cunoscutei Édith Piaf, pe care cântărețul o văzuse înainte ca aceasta să cunoască celebritatea internațională, la Paris. Era bucuros. Împlinit. Radia, așa cum nu o mai făcuse de multă vreme.

A ieșit din camera lui și s-a dus în baia comună, care se afla în capătul culoarului, pentru a se aranja atent, așa cum obișnuia să o facă înainte de a părăsi casa de pe Cobălcescu. Fantoma doamnei Apostolescu, care se stinsese și ea cu câțiva ani în urmă, i-a apărut în oglindă și i-a zâmbit, în timp ce Cristi a început să se bărbierească migălos.

— Mi-e tare dor de dumneata, tanti Apostolescu, de cafelele dumitale tari și ceaiurile fierbinți cu care îmi începeam ziua.

— Și mie, zâmbește bătrâna. Mai ții minte cum îți alungam admiratoarele înflăcărate care te căutau în fiecare zi? De când m-ai părăsit, crezând că ai întâlnit marea dragoste, curtea aceea mică de lângă Cișmigiu a fost pustie și nicio femeie frumoasă nu a mai călcat pe-acolo, în speranța că-l va cuceri pe cel mai mare interpret al timpului său. Am ținut la tine ca la copilul meu, m-am bucurat de fiecare reușită, care veneau una după alta, când înregistrai șlagăr după șlagăr ce urmau să fie fredonate în tot orașul. Și plângeam ca propria-ți mamă când auzeam până și cel mai mic zvon neadevărat, care circula prin oraș sau prin ziare. Am plâns când am auzit că ai divorțat, am plâns când am auzit că te-au închis la Jilava, fie și pentru puțin timp. Și când am auzit că te-ai îmbolnăvit am plâns. Slavă Domnului că nu mi-a fost dat să trăiesc și zilele în care să aud că ești huiduit pe scenă!

După ce s-a bărbierit de două ori, încât niciun fir al bărbii nu îndrăznea să iasă măcar o miime de milimetru din

pori, și-a aranjat puțin sprâncenele și s-a tuns puțin, cât părul, pe care l-a dat apoi cu briantină, să-i stea perfect. S-a parfumat și a început să se joace în oglindă, să gesticuleze și să exerseze, ca în tinerețe. Fața îi era însă mai suptă la patruzeci de ani, tenul mai uscat, iar câteva riduri începuseră să-i apară în jurul ochilor obosiți, care se prelungeau în niște cearcăne adânci. Avea însă aceeași sclipire în ei, ca a unui copil. O privire jucăușă și plină de dragoste, indiferent câte dezastre avuseseră loc în fața ei.

S-a dus înapoi în cameră și și-a pus cel mai bun costum. Costumul negru, pe care îl purtase pentru prima dată la Roata lumii, ultimul loc unde faima și succesul îi zâmbiseră, înainte să-și piardă averea, iar sănătatea să înceapă să i se degradeze. Câtă eleganță și cât rafinament, câtă boemie și dragoste putea simți în materialul sacoului său, care-i emana amintiri ce parcă fuseseră un vis.

Și-a aranjat cravata, și-a luat perechea de pantofi care încă lucea și și-a lustruit-o cu o cârpă, apoi a împachetat toate lucrurile rămase în geamantan. Era poate vreo zece când s-a dus să-l caute pe proprietar și să-l anunțe că n-are să mai rămână în București decât o zi – poate două. Iar după ce și-a plătit chiria și restul de cheltuieli, a îmbrăcat paltonul său gros și s-a dus să se plimbe pentru ultima dată în orașul pe care l-a iubit la fel de mult precum muzica. Capitala distracției și a cântecelor care nu demult se confunda cu numele lui și cu tangourile sale celebre pe care se dansa seară de seară.

Prima dată s-a dus la Capșa să mănânce. Ultimul său moft, cu ultimii săi bani. Când a intrat pe ușa restaurantului, a fost imediat recunoscut de un ospătar vechi, care l-a întâmpinat numaidecât, însoțindu-l spre masa lui preferată.

— Obișnuitul mic dejun, domnule Vasile?... Maestre...

Și deodată tânărului au început să i se umezească ochii vizibil.

— Ești bine?

— Am crezut că ați murit, domnule Vasile, începe el să plângă. Nu v-am mai văzut de dinaintea războiului, când abia mă angajasem și, țin minte și acum, domnule Vasile, țin

minte de parcă ar fi fost ieri prima seară când v-am servit, și aveam atâtea emoții când v-am văzut, că era să vă scap de vreo două ori cafelele. Îmi cer iertare pentru această scenă, doar că... mă bucur enorm să vă revăd, domnule Vasile.

— N-ai pentru ce să te scuzi, ba eu îți mulțumesc, domnule...

— Victor Rareș, domnule Vasile. Dar de ce să-mi mulțumiți?

— Sunt foarte puține persoane care mă mai îndrăgesc, aproape am și uitat cât m-a iubit nu demult acest oraș, care-mi e din ce în ce mai străin. Sunt chiar puține persoane care mă mai recunosc, râde el, d-apoi să fie atât de plăcut surprinse de prezența mea, așa că da, îți mulțumesc, pentru că mi-ai amintit niște lucruri frumoase.

— Domnule Vasile, toate s-au schimbat și s-au dat peste cap, dar să știți că lumea vă iubește poate și mai tare decât înainte. Discurile dumneavoastră sunt poate cel mai de preț lucru care ne-a rămas... Vorbesc de noi, cei care am fost atunci aici, noi, cei care am dansat pe fiecare piesă pe care ați înregistrat-o, care am trăit toate poveștile de amor inspirate parcă din cântecele dumneavoastră, cum să uităm?

— Îți mulțumesc mult, Victor. Îți mulțumesc nespus.

— Pot să vă mai spun un singur lucru, domnule Vasile?

— Te rog.

— Într-una dintre seri, când erați cu foarte mulți prieteni, ați plătit dumneavoastră tot și mi-ați lăsat bacșiș cât aș fi muncit pentru luni de zile. Ca să nu mai vorbesc că dumneavoastră nu ne-ați tratat niciodată ca pe niște ospătari, ci aproape la fel ca pe însoțitorii cu care veneați... Domnule Vasile, iertați-mă, vă rog, încă o dată că sunt așa patetic, dar vreau să vă spun că atunci eram un student foarte sărac. Și strângeam bani nu doar pentru studii, ci și pentru familia mea, care a fost una extrem de săracă. Vreau doar să știți că prin acel simplu gest am putut să-mi termin liniștit anul și să o trimit pe sora mea mai mică, pe Anuța, la școală, nici prin gând nu-mi trecuse că aș fi putut reuși. Toată familia

mea vă mulțumește pentru că știe că de la dumneavoastră au fost acei bani, pentru dumneavoastră un mizilic, dar pentru niște oameni ca noi, o adevărată avere.

Ziua lui Cristi se înseninase, iar afară, soarele începuse să se arate de după norii negri ce adormiseră orașul. Povestea ospătarului nu doar că l-a mișcat puternic, dar l-a făcut să-și aducă aminte câți oameni ajutase de-a lungul carierei sale, fie cu bani, fie cu susținere, fie folosindu-se de faima sa pentru o simplă recomandare. Studenți, cântăreți, actori, scriitori, textieri și câte și mai câte categorii, oameni cărora nu le știa nici numele și poate și acum îl aminteau pentru bucuria pe care le-o adusese. Simțea deodată că existența sa capătă din nou sens și pentru câteva clipe a fost fericit că a putut, dincolo de muzică, să schimbe poate unele destine. Sau cel puțin să lumineze unele zile întunecate, așa cum și tânărul ospătar i-o luminase pe-a lui.

Și-a luat micul dejun obișnuit, și-a băut cafelele, a lăsat din nou un bacșiș măricel, nu ca pe timpurile bune, dar oricum destul de însemnat pentru buzunarele sale aproape goale. Și de-acolo a plecat să viziteze pentru ultima oară marile bulevarde ale Bucureștiului, pustii acum, dărăpănate, marile artere cu localurile lor celebre care îi aduseseră atâtea împliniri, toate locurile dragi ale tinereții sale.

De la Victoriei, după ce a contemplat puțin ruinele La Fayette-ului, unde odată fusese și Grand Restaurant, a pășit încet, derulând imagini din altă epocă peste imaginile sumbre și lipsite de culoare, amestecând amintiri peste amintiri până pe Kiseleff, la Șosea. Restaurantul supraviețuise, dar n-a îndrăznit să intre. L-a privit în gol minute în șir, fumând câteva țigări și imaginându-și tangourile care răsunau în aer liber, sub cerul înstelat, și sutele de oameni fredonând și dansând, învăluiți într-o magie care nu avea să mai renască niciodată.

> Omenirea se modernizează, dar pierde, de fiecare dată, câte ceva cu care nu se mai întâlnește niciodată... Tandrețea și ușoara melancolie a tangourilor, simplitatea și naivitatea lor,

alteori verva, francheţea şi discreta ironie reprezentau trăsăturile caracteristice ale bucureşteanului de atunci, care cerea cântăreţului de muzică uşoară dicţiune impecabilă, emisie clară, expresie desăvârşită, dar şi prezenţă scenică plăcută, decentă, chiar elegantă.

De acolo a luat-o spre Gara de Nord, pe Griviţei, unde o clădire dărăpănată, închisă şi uitată de lume i-a amintit de seara când, ameţit de băutură, înconjurat de prieteni şi vrăjit de Domnişoara Coincidenţă, a urcat pentru prima dată pe scenă să cânte.

— Aici ne-am cunoscut pentru prima dată, râde Fernic. Ce copil erai, Doamne, ce copil. Aveai cât? Douăzeci de ani?

— Întocmai. Douăzeci.

— Pfiu, drace, mai ţii minte pianul ăla rablagit? La care mi-ai spus să încercăm tango?

— L-aş recunoaşte şi după clape.

— Ce nebunie, Cristi, ce nebunie... Într-o zi, şi aceasta va dispărea, la fel ca şi noi. Oameni ai viitorului vor trece nepăsători, preocupaţi de problemele lor moderne, neştiind că vor călca peste un loc în care s-au născut atâtea şi atâtea melodii. Peste un monument în care s-a scris atâta istorie.

— Sunt curios ce s-o fi întâmplat cu domnul Răcaru... Oare o fi viu? Şi cum trăieşte acum cel care mi-a dat şansa să cuceresc lumea? O fi în ţară, o fi în Israel? N-am să ştiu niciodată, nici el de mine... Doar când se va scrie o istorie a celor învinşi.

Înapoi în centru, apoi pe Ştefan cel Mare până în Dorobanţi, la Roata lumii. Iar de-acolo, spre seară, la micuţul restaurant de lângă Cişmigiu, unde mai avea contract câteva zile.

Orchestra îl aştepta pentru repetiţii. Ospătarii pregăteau mesele. Cristi a intrat şi i-a salutat, numai un zâmbet.

— În seara aceasta nu repetăm.

— Cum nu, domnule Vasile?

— Seara aceasta, dragii mei... am decis să fie ultima a carierei mele.

Toţi au rămas uluiţi.

— Și-n seara aceasta, la ultimul meu concert, vom cânta o singură piesă. *Zaraza*, desigur. Este ultima mea piesă pe care vreau să o dăruiesc acestui oraș...

O oră mai târziu, când localul aproape că se umpluse, a apărut pe scenă zâmbind, voios, energic, și și-a cerut scuze pentru programul foarte scurt care avea să urmeze. Nu a pomenit de retragere publicului, a invocat câteva probleme de sănătate. Momentul special nu era al clienților din salon, era doar al lui. Și voia să-l savureze relaxat, secundă cu secundă.

Ca de obicei, a făcut semn cu mâna dreaptă către orchestră pentru a începe. În spatele sălii, la o masă, ca întotdeauna, tatăl său, cu lacrimi în ochi. Fernic îl însoțea, sorbind dintr-un pahar de vin roșu, iar lângă el Pribeagu, entuziast, aștepta cântecul. Maică-sa și Pițu tocmai se așezau. Domnișoara Coincidență intra pe ușă cu un ofițeraș neamț și îi zâmbea. Mihail Sebastian împreună cu Mircea Eliade și Camil Petrescu își rezervaseră loc în față. Rada Moldovan și Jenny Boerescu îi făceau cu ochiul. De la altă masă, Iosif Răcaru ridică mâna pentru a comanda. La masă cu el, Vișoiu discuta afaceri.

Cristi închide ochii.

— Mai cântă-ne melodia noastră o dată, domnișorule Cristian. Vorbește-ne despre dragoste și despre amor și despre vinuri și libertate. Intră în inimile noastre și scoate-le la iveală sufletele calde, pentru ultima oară. Spune-le că, deși timpul nostru s-a scurs, atât cât a fost, domnișorule Cristian, spune-le că ne-am distrat al naibii de bine!

— Arată-le vocea ta caldă, Cristi, ridică taică-su paharul de vin. Arată-le vocea ta pe care eu nu am auzit-o niciodată!

Fernic se ridică în picioare și îl salută:

— Să bem pentru viață!

Piesa începe. Ultima melodie cântată de Cristian Vasile vreodată. Ultimul tango al Bucureștiului.

Epilog

Odată cu ieșirea din scenă definitivă a lui Cristian Vasile, a „ultimului trubadur“, cum l-a numit compozitorul Ion Vasilescu – cel care i-a dăruit, printre altele, *Cel din urmă tango* –, odată cu retragerea „regelui neîncoronat al muzicii ușoare românești“, cu o discografie și un repertoriu aproape inegalabile, a murit și tangoul-romanță. A fost ultimul cântăreț adevărat al acestui stil, pe care tot el l-a dus la cel mai înalt nivel în România, deschizând drumul multor artiști spre vocația de dizeur, când aceasta era privită de înalta societate ca o meserie josnică.

În timpuri în care succesul pe scenele restaurantelor și în grădini nu era tocmai sigur, când nume apăreau peste noapte și dispăreau la fel, Cristian Vasile, dar și mulți colegi de generație, ca prietenii săi Jean Moscopol, Ion Luican, Gion sau Titi Botez, au riscat forțând acest drum și au devenit legende, adevărați idoli ce au deschis mai departe calea unei întregi „industrii“ muzicale, care a definit Bucureștiul interbelic. Adevărați eroi ce apoi au fost reduși la tăcere de noul regim instaurat, căruia nu i-au făcut niciodată pe plac, cei mai mulți rămânând loiali epocii libertății și a iubirii, privită și acum în istorie drept cea mai frumoasă și mai efervescentă perioadă pe care i-a fost dat acestei țări să o trăiască.

Pentru Cristi au urmat ani de boală și de singurătate, în care nimeni nu a crezut că va supraviețui. Primul diagnostic, când în sfârșit a acceptat o radioscopie pulmonară, a fost TBC pulmonar bilateral. După puțin timp, la Moreni, va fi supus unui dublu pneumotorax, unde i se vor secționa

bridele care împiedică plămânii să colabeze sub presiunea aerului din cavitatea toracică, iar apoi este dus înapoi la Sinaia, unde ani de zile va trăi la pat, îngrijit de familie, cu eforturi materiale uriașe, dar și de câțiva doctori renumiți, care își vor oferi serviciile gratuit, neuitând cine fusese pacientul lor cu câțiva ani în urmă – printre care Gheorghe Drăgănescu (fost medic personal al mareșalului Ion Antonescu), Ionel Șeitan sau Ion Doniga. Obligat să stea numai întins la orizontală și izolat de societate, depresia lui Cristi se va agrava, iar singurul lucru care reușește să-l țină în viață, va povesti apoi, sunt amintirile. Toată viața sa reluată, pas cu pas. Fiecare concert, fiecare piesă de teatru, fiecare prieten, fiecare amor. De multe ori se auzeau din camera sa râsete sau dialoguri aprinse, semn că fantomele erau acolo cu el și îi țineau de urât.

Prin 1950, Cristi își revine miraculos, când mai toți credeau că nu va supraviețui acelui an și că se va stinge încet, încet în camera lui fără speranță. Incapabil să mai cânte, dar înnebunit să facă ceva, după atâta inactivitate, găsește un post de director la căminul cultural, unde va da viață unei echipe de teatru. Ajunge să formeze o trupă și un cor, cu care pune în scenă multe piese, printre care *Năpasta*, unde a și jucat rolul lui Ion, iar ropotul de aplauze de la sfârșitul spectacolului i-a amintit de zilele sale de glorie. Avea planuri mari cu teatrul, dar cum se apropia de succes, un activist de partid era trimis să-i strice socotelile. Impunându-i-se să aibă în repertoriu piese închinate lui Stalin și noii puteri și bolnav din nou, din cauza condițiilor mizere în care lucra, va abandona și acest proiect. Va fi nevoit să lucreze pe șantier, la Gaz Metan, în Mediaș. Peste ani buni se va întoarce în capitală, unde se va angaja la Circ, fiind prezentator. Iar de aici, va ajunge regizor la teatrul de păpuși Țăndărică, unde viața i se va schimba complet. Pentru că aici o regăsește pe Rada Moldovan.

Cei doi supraviețuitori ai interbelicului, sfărâmați însă de comunism, își vor relua povestea de dragoste pe care au pierdut-o atât de copilăresc când erau tineri. Ei se mută

pentru o perioadă la Piatra Neamț, la teatrul de stat, unde Cristi va lucra ca regizor, iar Rada ca sufleor, iar tot aici se vor și căsători. Tot mai bolnav de plămâni, în căutarea unui loc propice din punctul de vedere al climatului, se vor muta la Predeal o scurtă perioadă, apoi se vor stabili către sfârșitul vieții în Sibiu, unde, în iunie 1974, Cristi se va stinge. Aici se încheie tumultuoasa viață a marelui cântăreț Cristian Vasile și tot ce va rămâne în urma lui este un petic de pământ, pe care nu se va afla niciodată vreo cruce.

De ce? Pentru că nu și-a dorit să aibă un nume la mormântul său. Dezamăgit de oameni, lăsat să se zbată în uitare și mediocritate, aceasta a fost răzbunarea lui. A spus că, dacă va mai însemna ceva pentru oricine, atunci acela care va dori cu adevărat să-i afle povestea îl va căuta și îl va găsi. Iar eu, printre foarte puținii curioși, l-am găsit în 2013, după îndelungi căutări, căci din 1974 până în prezent s-au schimbat multe, chiar și într-un cimitir. Acesta a fost și ultimul punct al cercetării mele, ca autor, după o aventură de doi ani de documentare și scris, și tot aici i-am făcut o promisiune personajului căruia am decis să-i scriu povestea. Că voi da tot ce am mai bun din mine pentru a-l face din nou cunoscut, căci nu a meritat să fie uitat niciodată.

Mai mult, după ce și-a revenit, în 1950, Cristian Vasile nu a mai povestit niciodată nimănui viața sa înainte de comunism. Niciun interviu, niciun jurnal, nicio dată, nicio specificație, am adunat bucățică cu bucățică din ceea ce am găsit în presă, în biografia realizată în 1997 de Nicu Teodorescu, am pornit pe calea miturilor pe care le-am demontat apoi, am stat de vorbă cu colecționari și am avut șansa să întâlnesc câțiva bătrâni care chiar l-au cunoscut și, mai ales, am avut bucuria să cunosc o parte dintre urmașii familiei Radei Moldovan.

Pas cu pas, am pus la punct povestea lui Cristian Vasile și am scris-o așa cum am văzut-o eu, așa cum am simțit că trebuia s-o spun, exagerând poate sau ficționalizând uneori mai mult decât trebuia. Mulți mă vor întreba cât este adevărat din acest roman și cât nu, iar eu vă voi spune de

pe-acum că există o împletire continuă între imaginația mea și toate datele exacte și evenimentele importante, care veți vedea că s-au întâmplat întocmai – dacă veți avea curiozitatea să le verificați.

Povestea lui Cristian Vasile, redescoperirea lui, a însemnat mult în viața mea, am reușit să bag mâna într-un cufăr plin de mistere și să scot la lumină un model, nu singurul, din nefericire, care ne-a fost luat cu forța și pe care l-am și lăsat să se cufunde în uitare prin ignoranța noastră. Aici se încheie și povestea mea și tot ce sper este că am să-i redau lui Cristi măcar jumătate din ceea ce el mi-a dat mie.

Zaraza însă va continua, dincolo de Cristian Vasile, dincolo de orice scriitor, dincolo de orice regim politic și indiferent câți ani vor trece, tangoul memorabil, pe versurile lui Ion Pribeagu, un alt nedreptățit al vremurilor, se va auzi și va aminti întotdeauna de o epocă după care tânjim. Pariul a fost câștigat. Cântecul său a devenit nemuritor.

Note și observații

Pagina 60 – fragment aproximativ dintr-un monolog umoristic scris de Ion Pribeagu pentru celebrul actor Constantin Tănase.
Pagina 76 – *Beau*, tango cu muzica și versurile de Ionel Fernic, înregistrat de Cristian Vasile la Columbia, în 1932.
Pagina 127 – afirmație a lui André Breton din anii '30, cu referire la explozia avangardei.
Pagina 129 – extras din *Jurnal 1929-1945/1958-1990* (Editura Humanitas, 2008) al scriitorului de origine armeană Arșavir Acterian.
Pagina 155 – *Îți mai aduci aminte, doamnă*, tango cu muzica și versurile de Ionel Fernic, înregistrat de Cristian Vasile la Odeon, în 1932.
Pagina 178 – citat din Ioan Crăciun, pilot-aviator în rezervă, în revista *Pilot magazin*.
Pagina 184 – *Pentru tine am făcut nebunii*, tango cu muzica și versurile de Ionel Fernic, înregistrat de Cristian Vasile la Columbia, în 1935.
Pagina 186 – citat din jurnalul lui Ionel Fernic, publicat în foileton în revista *Cerul nostru*, între anii 1938 și 1940.
Pagina 242 – titlu de pe prima pagină din ziarul *Timpul*, 23 iulie 1938.
Pagina 245 – știre din ziarul *Universul*, 25 iulie 1938.
Paginile 285-286 – amintire a lui Petre Gusti.
Pagina 289 – citat din Nicu Teodorescu, *Ultimul trubadur* (Editura Opinia, 1997).
Pagina 308 – din poezia „Frig", de Radu Gyr.
Pagina 354 – editorial din presa vremii (1948-1949): „De la glorie la decadență nu-i decât un singur pas".

Citatele din Cristian Vasile reprezintă mărturisirile sale dintr-un interviu acordat muzicologului și scriitorului Nicu Teodorescu, în anii '70, la Sibiu, publicat apoi în cartea biografică *Ultimul trubadur* (Editura Opinia, 1997).

Mai multe detalii despre documentare, materiale, personaje și alte informații se pot găsi pe zaraza.andreiruse.ro.

Cuprins

Capitolul 1. București, 1928 7
Capitolul 2. Ori cu mine, ori cu Răcaru! 37
Capitolul 3. Tango 53
Capitolul 4. Grand Restaurant 73
Capitolul 5. Berlin, 1931 97
Capitolul 6. Epoca de Aur 121
Capitolul 7. Domnișoara Coincidență 147
Capitolul 8. Arcul de Triumf 171
Capitolul 9. Rada 193
Capitolul 10. Paris, 1937 217
Capitolul 11. Cruce albă de mesteacăn 241
Capitolul 12. Jazz & sânge 263
Capitolul 13. Roata lumii 283
Capitolul 14. Jilava, 1939 295
Capitolul 15. În spatele frontului 325
Capitolul 16. Ultimul concert 345
Epilog 371

Note și observații 375

proză EGO

au apărut:

Cezar Paul-Bădescu – *Tinerețile lui Daniel Abagiu*
Mariana Codruț – *Ul Baboi și alte povestiri*
Radu Pavel Gheo – *Fairia. O lume îndepărtată*
Ioana Baetica – *Fișă de înregistrare*
Adrian Schiop – *pe bune/pe invers*
Lucian Dan Teodorovici – *Atunci i-am ars două palme*
Cosmin Manolache – *Ce față cumplită am*
Dan Țăranu – *Al patrulea element*
Dragoș Bucurenci – *RealK*
Ionuț Chiva – *69*
Claudia Golea – *Vară în Siam*
Bogdan Suceavă – *Venea din timpul diez*
Cătălin Mihuleac – *Ratarea unui setter*
Veronica A. Cara – *Petrecere cu mama*
Petre Barbu – *Blazare*
Silviu Gherman – *Scurta și plictisitoarea viață a lui Kjus*
Sorin Stoica – *O limbă comună*
Filip Florian – *Degete mici*
Dumitru Ungureanu – *Tunul filosoafei*
Adrian Buz – *Zidul moale*
Mircea Gheorghe – *Partida de canastă*
Tudor Călin Zarojanu – *Sfârșitul lumii*
Liviu Bleoca – *Erotikon*
Cecilia Ștefănescu – *Legături bolnăvicioase*
Paul Cernat, Andrei Ungureanu – *Războiul fluturilor*
Cătălin Lazurca – *Celebrul animal*
Dan Lungu – *Băieți de gașcă*
Lucian Dan Teodorovici – *Cu puțin timp înaintea coborârii extratereștrilor printre noi*
Florin Lăzărescu – *Trimisul nostru special*

Mariana Gorczyca – *Cheful nu se organizează, vine de la sine*
Tudor Lavric – *Necăsătoriții*
Doina Ruști – *Zogru*
Cora Flavian – *Marta sau etiologia inconturnabilului eșec*
Antoaneta Zaharia – *Garsonieră în centru*
Dan Miron – *Scândurica*
Maria Manolescu – *Halterofilul din Vitan*
Cezar Paul-Bădescu – *Luminița, mon amour*
Răzvan Rădulescu – *Teodosie cel Mic*
Ana Maria Sandu – *Fata din casa vagon*
Victoria Comnea – *Manuc*
Filip Florian, Matei Florian – *Băiuțeii* (ediția a II-a)
Dan Lungu – *Sunt o babă comunistă!*
Jean-Lorin Sterian – *Lorgean*
Bogdan Popescu – *Cine adoarme ultimul*
T.O. Bobe – *Cum mi-am petrecut vacanța de vară* (ediția a II-a)
Gabriela Gavril – *Fiecare cu Budapesta lui*
Liviu Bîrsan – *Ochiul și pulberea*
Alexandru Vakulovski – *Bong*
Dan Lungu – *Raiul găinilor. Fals roman de zvonuri și mistere* (ediția a II-a)
Călin Ciobotari – *Șșșt! Generalul visează...*
Iulian Ciocan – *Înainte să moară Brejnev*
Ștefan Baștovoi – *Iepurii nu mor*
Lucian Dan Teodorovici – *Circul nostru vă prezintă:* (ediția a II-a)
Mariana Codruț – *Nudul Dianei*
Costi Rogozanu – *Fuck the cool. Spune-mi o poveste*
Sorin Stoica – *Aberații de bun-simț*
Răzvan Rădulescu – *Viața și faptele lui Ilie Cazane*
Daniel Mafteiu – *Mic tratat de management culinar*
Dan Lungu – *Proză cu amănuntul*
Dan Sociu – *Urbancolia*
Mitoș Micleușanu – *Kasa Poporului*
Ioana Nicolaie – *O pasăre pe sârmă*
Doina Ruști – *Fantoma din moară*
Radu Pavel Gheo – *Numele mierlei. 50 de clipuri vesele și triste*
Adela Greceanu – *Mireasa cu șosete roșii*
Cecilia Ștefănescu – *Intrarea Soarelui*
Dan Sociu – *Nevoi speciale*

Dumitru Crudu – *Măcel în Georgia*
Lucian Dan Teodorovici – *Celelalte povești de dragoste*
Corina Sabău – *Blocul 29, apartamentul 1*
Florin Lăzărescu – *Lampa cu căciulă*
Bogdan Dumitrescu – *SMS*
Angelo Mitchievici – *Cinema*
Daniela Zeca – *Istoria romanțată a unui safari*
Adrian Schiop – *Zero grade Kelvin*
Matei Florian – *Și Hams Și Regretel*
Ovidiu Pop – *Trickster*
Ana Maria Sandu – *Omoară-mă!*
Doina Ruști – *Cămașa în carouri și alte 10 întâmplări din București*
Ioana Nicolaie – *Cerul din burtă* (ediția a II-a)
Radu Pavel Gheo – *Noapte bună, copii!*
Ioana Bradea – *Scotch*
O. Nimigean – *Rădăcina de bucsau*
Daniela Zeca – *Demonii vântului*
Andrei Ruse – *Dilăr pentru o zi*
Tatiana Niculescu Bran – *Nopțile Patriarhului*
Doina Ruști – *Patru bărbați plus Aurelius*
Bogdan O. Popescu – *Viață de aruncat și alte povestiri*
Ioana Baetica Morpurgo – *Imigranții*
Alex. Leo Șerban – *Litera din scrisoarea misterioasă*
Tudor Călin Zarojanu – *Mass Media Insider*
Liviu Antonesei – *Victimele inocente și colaterale ale unui sângeros război cu Rusia*
Tatiana Niculescu Bran – *În Țara lui Dumnezeu*
Adrian Chivu – *Strada*
Tatiana Niculescu Bran – *Spovedanie la Tanacu*
Andrei Ruse – *Soni*
Daniela Zeca – *Omar cel orb*
Florin Irimia – *O fereastră întunecată*
Simona Sora – *Hotel Universal*
Corina Sabău – *Dragostea, chiar ea*
O. Nimigean – *Mortido*
Doina Ruști – *Mămica la două albăstrele*
Dan Miron – *Pata violetă*
Adina Dabija – *Șaman*

Tatiana Niculescu Bran – *Cartea Judecătorilor*
Marin Mălaicu-Hondrari – *Lunetistul*
Adrian Schiop – *Soldații. Poveste din Ferentari*
Ana Maria Sandu – *Aleargă*
Tatiana Niculescu Bran – *Povestea domniței Marina și a basarabeanului necunoscut*
Lavinia Braniște – *Escapada*
Ionuț Chiva – *Boddah speriat*
Mihai Radu – *Sebastian, ceilalți și-un câine*
Andrei Ruse – *Zaraza*

în pregătire:

Adrian Buz – *1989*

www.polirom.ro

Redactor: Adrian Botez
Coperta: Radu Răileanu
Tehnoredactor: Vasilica Zevoi

Bun de tipar: martie 2014. Apărut: 2014
Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. BOX 266
700506, Iași, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;
(0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53 • C.P. 15-728
Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: office.bucuresti@polirom.ro

Str. Bucium nr. 34 Iaşi
tel.: 0232/211225
fax: 0232/211252
office@printmulticolor.ro
www.printmulticolor.ro

SERVICII TIPOGRAFICE COMPLETE

Contravaloarea timbrului literar se depune în contul
Uniunii Scriitorilor din România
Nr. RO44RNCB5101000001710001 BCR UNIREA